

చెన్న పట్టణము జూన్ ౧౯౨౭

సంపుటము ౪

ప్రభవ సంవత్సరము శ్రేష్ఠమాసము

సంఖ్య ౬

పోలి

పెచ్చురాజు లక్ష్మీవతి గారు

వంగీశనడుముతో వాడినయొడలితో గురుచలై నెరసిన కురులతోడ
ముడుతలనుదుటితో ముదుగుచెక్కిళ్లతో జెంపలవ్రేలాడు చెవులతోడ
నొరసినకనులతో నెరసినబామలతో బామలనడుమ చుక్కబొట్టుతోడ
తడబడునడకతో పడకెడునెలుగుతో నుసురుస్సురనియెడు నూర్పుతోడ
ముచికపట్టన నిలబడి పోకయుండి-మిగుల ముగ్ధివపం డన దగినమునలి
పడలి యొక్కతె యొకయింట బాచిపనుల-జేయుచుండును కాకులుకూయువేళ.

గీ. వాడిపోయిన యానతి వదనమందు-కమలిపోయిన యారెండు కనులనుండి
యెదిరిమదికెంతో వ్రేగయి యెనక మెనగు-మిత తేజమొక్కటి వెల్లివిరియుచుండు.

గీ. బిడ్డలే లేరొ, రెక్కలు విరిచి మునలి-వయసునందును పొట్టకై ప్రాకులందు
సంఘదోషమొ, రాజ్యదోషంబొ, పూర్వ-కర్మదోషమొ, మరియేమి కారణంబొ?

ఉ. ఓపిక లేకయున్న గడు నోరిమి బూనుచు నాపడంతి యె
ట్లో పనినేయుచుండు నటు లోపికతో బరిపాటియయ్యె, దా

నేనని జేసేనేని యొక్కయిచ్చకయైనను లోప మందులో
దోషగనీద యాపడతి; తొంబదియేడుల తొక్కు చూచినన్.

గీ. నిష్ఠులను కడుగంజూచు నెలతలైన-నడుగులెత్తెత్తివేసెడు నతివలైన
నెట్టియాచారవతులైన నించుకేని-తస్పకనుగొనలేని విధమున జేయు.

క. “బ్రహ్మణ్యము చెడె నయ్యో-బ్రహ్మణులకు లేదు గౌరవం”బను కుహనా
బ్రహ్మణు లెవ్వరు లేవని- బ్రహ్మముహూర్తమున మౌనలిపడతుక లేచున్

క. హోరుమనువర్షమున దన-చీర తడియుచున్న, జాగునేయక వెన నే
తేరును పిలువకయే, తెల-వారకమును పనుదినంబు వరపుడునేయన్.

క. స్నానము జేయని దిన మొక-లేనియు గనగా దొకించుకేయు మలినం
బానాతి వస్త్రముల నే-నేనాడుం జూడ శౌచ మిట్టిది నతికిన్.

గీ. యజ్ఞములజేయు నాసోమయాజులందు-లక్షవత్తులనోములు లక్షచేసి
నట్టివనితలయంచును నరయరాని-కర్మదీక్షయు ధర్మాభికాంతు కలవు.

గీ. అంట్లుదోమి జీవించెడు నట్టివార-నేకు లాచూర గల రైన నెవ్వరైన
బోలికిని నికనొక తెకు బోలికయను-మాటయేలేదంటచును జాటుచుండు!

గీ. ఒరులు నీ కెట్లునేయంగ నూహజేతో-యొరుల కటు నీవునేయుటే యుత్తమమగు
నట్టిధర్మంబనుచు జాటునట్టిసీతి-నబలు యాచరణంబున నన్వయించు.

క. ఆచూర నెలకు నొకరూ-పాయకు నొకగవ్వ తక్కువకు బాచిపనుల్
జేయ రికెవ్వరు నొక్క-త-యే యెనిమిదణాలతోడ దృష్టిపహించున్.

గీ. కన్నులకు నద్దకొని యధికముగ జీత-మిచ్చువా రెందరోయుండ నిష్టపడక
నమ్మియున్నవారల విడనాడ నోడు-విత్తవైరాగ్య మెట్టిసున్నత మౌర!

గీ నీటికొలది తామరకద కోటులాది-ధనములు గడించువారి యంతరము లరసి
వెలయుత్యాగంబు దానికి విలువకలదె? త్యాగగుణముండదోటు నిర్ధనులయందు!

చ. తనపనిరీతిగా నియమితంబగు కార్యముచేయు, నెవ్వరం
బనిచెడి మైన చూడ దగుబాధయు నీయక యెంతోవితనే
ర్పున నొనరించు నమ్మకము పుట్టెడునట్టులు చేయు గాని తా
గనులను గప్పి కుత్సితపు గక్కురితిన్ ప్రకటింప దింతయున్.

గీ. హీనకులజలకెందు నహీనబుద్ధి-నంపదలు కలుగునేయని సంశయింతు
పలువు, రది సత్యమైన గావచ్చునేమొ? గుణమె కలిగిన నది హీనకులము కాదు!

- క. ఆయింటివారు పెట్టెద-రాయతివకు నొక్కపూటయన్నము నతి దా
నాయన్న మొకటి తిని, దీ-ర్ఘాయుర్దాయంబు బలము కలిగి తిరిగెడిన్.
- గీ. గంజిలోనికి నుప్పు లేకను విచార-పడెడువారుండ, పాలలో పంచదార
లేదనుచు నేడ్చు రెందరో; లేరు లబ్ధ-విత్తముల దృష్టికెందెడు వెట్టు లెందు.
- గీ. ధర్మ మెద నెంచి, రాగలభనమురోసి-యున్న యునికిన సంత్సృష్టినొందునట్టి
వార లీకాలక్షున వెట్టివారె కాని-వారివర్తన భూమి కాధారమయ్యె.
- గీ. అట్టిగుణఫలములు గల్గి యలరుచున్న-యట్టిముదికొమ్మ పోలి; యే నష్టడపుడు
చూచి యొకనాడు చివరకు జోద్యమంది-వీధిగుమ్మము నలికెడువేళ జేరి.
- ఉ. 'ఏమిది కొద్దితీతమునకే పనిసేయుదువేమి? నీకు నీ
గ్రామములోన జీత మధికంబుగ నిచ్చెడువార లుండ, నీ
వామెయి బోక వీరలనె యంటినదాన విడేమి? నీకు పీ
రేమిట గొప్పలూభ మొనరించిరి నీకథ చెప్పు మంతయున్.'
- క. అని ప్రశ్నించిన నామెయు-"బనియొరయొ కలదు మిమ్ము బలిమాలెద నా
పని యైన వెనుకజెప్పెద-చను డంతకు గరుణతోడ తుమియుంపవలెన్."
- చ. అన విని సిగ్గుచెచ్చికొని యావల బోయితి నట్టికార్యదీ
తును మరియొందుచో గనుట సందియ మెంతటివేత్తలైన త
ప్పనుచు వచింతుగాని తమయాచరణంబున జూపజాల రా
వనిత యొకంతయుం జదువ వ్రాయను గూడ నెరుంగ దింతకున్.
- శా. ఆమధ్యాహ్న మె వచ్చి యాయతివ "యయ్యా." యంచు నకలిల్చి "మీ
రేమో నాకథ మీకు జెప్పమనినారే! విందురా? మీకు నిం
కేమేనిక బనియున్నదా?" యనిన 'లేదీంతైన నాకట్టిదే
నీమాటల్ వినిగోరియుంటి చెపు'మంటిన్ వేడ్క దళితైగన్.
- క. చిన్నతనంబునయందే-నన్ను విడిచి పోయినారు నాతలిదండ్రుల్
కన్నకొమారితి యట్టులు-న న్నతిదయ మామ పెంచినా డటుపైనన్.
- క. నాకర్మమేమొ యటువలె-సాకుచునుండంగ దా విషజ్వరవశుడై
నాకమునకు జనె నన్నీ-లోకంబునవిడిచి మాతులుండును నంతన్.
- క. ఆయన గతించినంత నె-మాయత్తను జూడవచ్చి మాతయు బితయు
న్నాయమ దమతోడం గొం-పోయిన దిక్కొకరు లేకపోయిరి నాకున్.

గీ. ఆస్తి యేమైననుండిన నాదుకొందు-రేమొ, బంధుగులము మేమ మేమయనుచు;
దేవునకు దక్క మాబోటిదిక్కుమాలి-నట్టిపక్షులు బరువొందు రందరకును.

గీ. ఐన వైపోయేనేదో, నన్నదిమొదలుగ-నిరుగుపొరుగుజనంబులు పరమకరుణ
కూడుగుడ్డయునిచ్చి సాకుచును లగిన-పనులొనర్చగ నపుడట్లు పనుచుచుండ్రీ.

గీ. ఒకరిభారము నాకు నింకొకరి కేను-భార మనుమాట లేనట్టితిరుదోప
బ్రదుకుచుంటిని ఆధగవంతుకరుణ-నిరవరకును నికముందు నిట్లెనడచు."
ననిన నిట్లంటి నేను నా యవ్వతోడ.

గీ. 'ఎంత పెట్టిదానవొకదె యింతి! నేన-జేసినన్నాళ్లు దరితేరదీసికొందు
కాలు సేతులు నుడిగినకాలమందు-నెవ్వరుం జూడ రటులు కన్నెత్తియైన.

క. కడుపున బుట్టినబిడ్డతె-కడునేడ్తురు తల్లిదండ్రీ గాపాడగ, నీ
చెడుదినములలో దాస్యపు-బడతుకలకు ముప్పగడపువా రెవ' రనినన్.

గీ. "లేనిమాట నత్యమెనుడి యైన సామి! -వీర లటువంటివారలు కారటంచు
నమ్ముకొనియుంటి నిన్నిదినాలు తుదకు-నేమిచేసిన నరియె నా కిష్టమయ్య!

గీ. లాభమో నష్టమో లో నలువకుండ-రెక్క.లాడెడుసందాక నిక్కరణిన
నేవచేసెద వేర నే చేయదగిన-దేవి? మంచిచెడ్డలు వారిరూద నుండు!

గీ. అట్లుగాక వేరొక్కరియండ తేరి-ధనమును గడించి యెవరికి దాచి యిత్తు?
బిడ్డలా, పాపలా? కూడుగుడ్డ కొదున-లేదుకద సామి! యిక లోటులేదు నాకు.

గీ. ఏదోబ్రతుకుచునుంటి నేనింత కాల-మింకపై నెంతయైపోయె, నట్లా వీరి
పాదములచెంత దేహంబు వదలివైతు; నిరతకంఠగావలసినదేది నాకు?

మ. నను గాపాడిరయేని యింక నొక జన్మంబెత్తియైనన్ బుణం
బును నేవీరైన, బ్రోవకుందు రనినన్ బోనిండు లోకంబునం
దన మీబోంట్లు కలారు పుణ్య లెవరో ద్రోయింతు రీపాడుక
టైన, లేకుండిన మీద వైవమును లేజే, చూడడే యన్నియున్!"

శా. అప్పుల్లోవిని యంటివెండియు 'వివాహంబయ్యెనానీకు, దా
నేపుణ్యత్మడు భర్తయయ్యె, మరి దా నెందున్నవాడిట్లు, నీ
వీ పాట్లన్బడుచుండ చూడ డిదియేమి? పెద్దకాలంబు ని
న్గొపాడంగలవారె వీర లిటుపైనన్ జెప్పమి' నాపుడున్.

గీ. “పెండ్లియనుకొనబడునట్టి విలకూడ-జరిగినది లోటులేకుండ సామి! నాకు
భర్తయయ్యెను నొకమోటువాడతండు-కలడు నేడును, నేమన గలుగుదాన!

క. ననుబెండ్లి జేసికొని యా-వనుడాతడు కామపాశవశుడై యొకకాం
తను సవ్యయావనాధ్యను-గని చేకొనె పెండికొంతకాలంబునకున్.

గీ. మించుజవ్వనమునఁ జనమించునన్ను-కూడ జేకొందునని వచ్చి కోరియుండ
రాను పొమ్మటె పెద్ద పోరాటయయ్యె”-ననుచుజెప్పిన, దొక కథ యగును వ్రాయ.

ఉ. అంతయుజెప్పనేల సతి యాగతి నెంతయు ధూర్జుడైన యా
కాంతుని ద్రోసిపుచ్చెను “మగండువుకా”వని యేమిచెప్ప దా
సంతటినుండి “యాత్మసముపార్జిత పావన విత్తమొప్ప, నీ
మితు”న టంచు జెప్పె గడు మితగదోచెను నాకు సంతయున్.

గీ. నిష్పజెడలంటదని నేరచెప్పనేల? యప్పుడాదిగ నాసతి యతులభీష్టు
మైనకౌచంబు, బ్రహ్మచర్యంబునడపె-సాక్షి యాచూపె, నేర పరిక్షయేల?

గీ. అవల నేను ప్రశ్నించితి ‘సతివ! తప్ప-కాదెయట్టులుచేయ? మగండు చెడ్డ
వాడయైనను భార్యకు వీడజనడ టంచుజెప్పరే?’ యన నాకు ననియె నామె

క. ‘మగడన గాముకుడా? పో! మగవారలమాటకేమి? మగువయు నిట్లే
తగవుడువ నేమందుకొ? -మగవానికి గలుగుస్వేచ్ఛ మగువకు లేదో?

క. నను విడిచిపెట్టి నేరొక-వనితంజేపట్టినపుడె వానికి నాతో
డను పనితీరెంగద విను-వనితను గైకొనుటయే వివాహంబగునా?

గీ. పనులయందును నుద్యోగ బాధ్యతలను-నేషములయం ది కెందైన భేదమున్న
నుండవచ్చు భర్తకు భార్య కొండోరులకు-బాధ్యతనహంబె పరిణయబంధమందు.

క. సామియగునరుడు, భాగ-స్వామికదా భార్య వాని పౌరుషమున! ని
స్సీ! మమతవిడుచు బోగపు-సామియు బోగపుసాని సములే యరయన్.

గీ. నాకొర కెనీవుకాని యేనీకుగా న-టంచునీభేదబుద్ధి జూపించు, తోలు
పొమ్మపెనిమిటితోడ గాపురముజేయు-మనెను, వైవ మొ యతడు దయ్యంబొయనుడు.”

గీ. ‘మారుమను వనగబడడు నాచార మొకటి-కలదుకద మీకొలంబునగాంత! నేర
యొకనిబెండ్లాడ కిట్లెల యారకుంటి-వతడు నేసినదానికి బ్రతిగ నీవు?’

చ. అనవిని యామె నాకనియె “నన్నియు మీర లెరింగియుండి యి
ట్లనియెదరేల? మారు మను వన్నది మోకులమందు ధర్మమై

నను నది యేను పాపమని నమ్మెద; మీరలు చెప్పినట్ల యా
తని నొకసాటిగా గొని యధర్మము నేనును జేయనేటికిన్?

క. మగనికిమగువయు మగువకు-మగడొక్కడు కుదిరినంతమాత్రంబుననే
సుగతులుకలుగె? యిక ధ-ర్మగతి తలంపంగవలదె, మనుజుల కెందున్?

క. ఏమీ మగడుండినగా-కీమేదిని బ్రదుకజాలరే స్త్రీలయ్యా!
యీమెత్తనభేద మ-మీమెయి నడపించి యతి నికృష్టతదెచ్చెన్!"

క. అని యాగతి నేమేమో-విన నద్భుతమౌ నుదాత్తవిషయంబుల వా
ననుభవదృష్టింగనినవి-వనిత వచింపంగ వినుచు జైనిట్లంటిన్.

గీ. 'ధర్మమొ! యధర్మమో! సృష్టితంత్ర మెట్లు-నడచునోయవ్వ! సతి మగనాలుకాక
యున్న? నటుగాక పెనిమిటి యొకడులేక-బ్రదుకుటయె కష్టమగు నాడువారలకును.

క. మగవానిని కాదని యే-మగువయు సీభూమిమీద మనగలిగెనె యే
యుగములనైనను పోలి! తగవువిడిచి మాటలాడుదానవో నీవున్?

గీ. అంత రాజసమేటికోయవ్వ! భర్త-మంచివాడైన నే సతి మంచితనము
జూపవలెనందు విది కడు చోద్యమహహ! రాజకీయమొ, లేక వర్తకమొ ప్రేమ?

గీ. దివ్యరాగిణులైన పతివ్రతలకు-బుట్టినిల్లైన యీప్రేమభూమి యందు
నా, యథోచితసహకార హేయమార్గ-నిష్ఠపాపనదాంపత్య నియమమునకు?

గీ. బామలు ముడివైచి కనులరమోడ్చి లక్ష్మ-మును విభేదించు విలుకాడుపోలే పోలి
ముదిమిముడుతలువడిన కన్పొమలదొలచి-పొడుచుకొనివచ్చు చూపుతూపులనుబరపి.

గీ. చిక్కనగు మొగిలుమునుగును జింపివైచి-కరడుకట్టిన కటికచీకటి బగుల్పు
సూర్యకిరణపుచూపుల జూచు పోలి-చూపులకె యోహటించి యే జూచుచుండ.

గీ. ముసలిసింగము గర్జించుపోల్కి, మేటి-యనుభవము సాననీరి యనల్పశక్తి
జేవదేరినయట్టి సజీవవాక్కు-లగ్నికణములు వెలువడునట్టులనియె.

క. "కనులైన విప్ల వింకన్-గనుగొనజాలుదువె యీజగంబు రహస్యం
బును పెద్దపెద్దమాటల-బనికలదే? యైన దెలియబలికెద వినుమా!

ఉ. భర్తలు భార్యలంచు బలువల్కులు పల్కెను వెట్టితండ్రీ! యా
భర్తకు భార్యకుం గలుగు బంధమెరుంగవు, భూతలంబునన్
భర్తలు భర్తలంచు బహుభంగుల జెప్పెడువార లెవ్వరున్
భర్తలుకారు, భార్య లల భర్త యొకండె జగజ్జనాళికిన్.

గీ. గోపికాకృష్ణు డలవాడ! గోపికలును-మీజగంబున గలయట్టి మేటిమగలు
ఐన నిటుచెప్ప వెట్టివేదాంతమనుచు-గొట్టివేతురు నిజమును బట్టుకొనరు.

గీ. రాజకీయముకాదు, వర్తకముకాదు, ప్రేమయన నే నెఱుంగని వెట్టిదాన
కాను, నీకేల యీవెట్టి? కామమునకు, ప్రేమమునకును సంబంధ మేమికలదు?

గీ. వెలుగుచీకటు లొక్కచో నిలువజాల-వనుచు బల్కెద నా పతివ్రతల చరిత
లేనెరుంగనిదానను కాను వారి-కథలతో నేటికథకు వైశ్యంబులేదు.

గీ. వారు దివ్యచారిత్రలు వారిపాద-రజము సద్భక్తి దాల్చు శిరంబుపైన
వారిడాకాలి కొనవ్రేలి గోరువైన-పోల దీపోలి, పలుమాట లేల చెపును!

గీ. ఆడుదానికి మగవాని యండజేర-కున్న బ్రదు కింక లేదను చుంటి వహహ!
గుణమొకటిలేని పురుషుని గూడెనట్టి-యాడుదాని కర్మఫలంబ యంతయు నిది.

గీ. పురుషుహాక్కడు మెడలోన పుస్తకట్టి-గట్టిగా బట్టుకొనకున్న యట్టె పట్టు
వదలి పాతాళభోకాన బడునో యేమొ! యేమిగతి యింక స్త్రీకి నా కెరుగజెపుమ!

క. లేదా స్త్రీకి శరీరము? లేదా మానసము? బుద్ధిలేదా? జగమే
లేదామేలేక, యాకెం-గాదని యటు పురుషు డడుగు కదవం గలడే?

గీ. సత్యమే, భర్త దైవమే, సగముదైవ-మగును భార్యయు భర్తలో సగము కాన
సగము భర్తయు దక్కినసగము భార్య-యైన యానందమూర్తి రాజ్యంబై యిదియు.

గీ. ఆమిథునమూర్తి పూజ్యరాజ్యంబు కాదె-యఖిలజగమును? దీనిలో నాడుదనము
మగతనము తుల్యములును, సమంబులును, స-దృశములు, సమానములును బరీక్షజేయ!

గీ. విషమే కంఠస్థమగుగాక విషధరంబు-లలమికొనుగాక జమిలిదేహంబు నిండ
నదియు నవియును భూషలై యమరు మిథున-రాగరస పూరితాంగ సామ్రాజ్యమునకు.

గీ. ఆమిథునమూర్తిదేహంబు నంటియుండు-ఫలతలమధ్యమున శిరోభాగమునను
అఖిలకామనాశనమైన యగ్నిహోత్ర-మమితతాపనివారిణి యైన గంగ!

గీ. మగతనము కలుగు మగువలు మగువతనము-కలుగు మగవారు జగమున గలరు కాదె
భావరూపప్రకృతుల సంబంధ మర్మ-మరయజాలెడువేత్త లెందైనగలరె?

గీ. మగతనములేని మగడును మగువమీద-మగతనము చూపుచుంట ధర్మంబయంట
మొడటినుండియు నిది చెల్లిపోయె గాక-నీనిరంకుశత్వమునకు పేతు వేది?

గీ. ఆయ్య, యెంతటివారు కారయ్య, మీరు-పురుషమూర్తులు! మీర లేకరణివ్రాసి
రేని యది చెల్లు స్త్రీలు నోరెత్తిరాదు-న్యాయమిటు తగులబడియె నేమందు నేను?

- గీ. పురుషునకు బంధనంబంట తరుణి, స్త్రీని-వదలకుండిన జ్ఞానము కుదురదంట,
నిక్కమరయుము చెప్పెద నొక్కమాట-బుద్ధికలపురుషు నెవతె నిబద్ధజేసె?
- గీ. ఐన నాడుది యనినంత సంతచుల్కు-దనముతో చూచుటకు నిమిత్తంబు కలదె?
సర్వశక్తిస్వరూపిణి సర్వకామ-దాయినియునైనసతి మానసియకాదె?
- గీ. నమ్మియున్న భార్యను విడనాడి లేచి-పోయె బైరాగి యగుచు మీపురుషు, దింక
సచ్చిపోయిన్నమగనితో నహగమనము-జేసి మసియయ్యె స్త్రీ, క్రేష్ఠు లెవరొ యిందు?
- గీ. తాత్రమని శౌర్యమని పౌరుషం బటంచు-మగతనమె తెచ్చె నాశంబు జగతికెపుడు;
తల్లియై స్తన్యమిచ్చి వత్సలత బెంచె-నాడుదన మిందులోనేది యధికమగునా?
- గీ. అబ్ధి తనగర్భమున బడబాగ్నిదాల్చు-నట్లు జగముల నల్లలనాడజేయు
నట్టిచైతన్యమును గుఱియం దిముప్పు-తరుణియట యబల! యేమి యథార్థ వాక్కు!
- గీ. ఎన్నటికినైన నున్నదే యింత కింత-కర్మమెప్పటికైనను కట్టికుడుపు
స్త్రీలు రాణులు మగవారు నెవకులుగ-నాదు, రానాడురానాని నగుదునేను.
- గీ. కట్టిపెట్టితి నీనాటకంబు నాడె-పాపపుణ్యము లానాడె పాసిపోయె;
భస్మమయమూర్తియు శ్మశాన భాగవర్తి-యైన యాయేకమూర్తియొ నైక్యఃపాదు."
- గీ. అనుచుజెప్పి యనంతరం బామె తనదు-వనుల వెంటనుబోయె, నవ్వులుకులెల్ల
నమ్మతబీజములట్ల నాయంతరంగ-క్షేత్రమున సంకురించు, విచిత్రరీతి.
- చ. అదిమొదల లామెయున్నయెడ కప్పటికప్పటి కేగుచుండి చే
యుదును బ్రసంగమూకెయు సదుత్తరముల్ వచియించుచుండు నె
మృది ననుకొందు నేను "నిసుమంతయు విదై నెరుంగ బెట్టులీ
సుదతి వచింపగలె విన జోద్యములైన విశేషవాక్యముల్."
- గీ. అటులు జరుగుచునుండ గ్రామాంతరమున-కొక్క-నిమియినేగి, యే నొక్కవార
మునకు నింటికివచ్చితి పోలి కెదియొ-జబ్బుచేసినదని విని సత్వరంబ
యామె జూచుకోరికజేసి యరిగి తలకు.
- గీ. అచటిజనముల నడిగితి 'నతివకేమి-జబ్బుచేసిన'దని, వారు "నామి! జబ్బు
కేమి? ముసలిపం డామె, యదృష్టవంతు-రాలు! నూరేండ్లునిండె, నెత్తెనలెస్స."
- క. అని యనిరి "వైవ మెద్దియు-దనవైనం బెట్టుకొనునె? తండ్రి! యెదో చూ
పును హేతువొకటి; యొకజ్వర-మనుమిష గల్పించినాడు మానిని యందున్."
- గీ. అనినవిని యేను పడతి డాయంగ బోయి-యవనిపై బండిరాలిన యాకువోలె
నచట బడియున్నదాని గన్నార గాంచి-"పోలి! ఓపోలి!" యనెడు సంబోధమొప్పు.

చ. పిలిచినయంత గన్నులరవిచ్చి ననుం బాడగాంచి యంత ను
జ్వలమగు లోచనద్వయము జక్కగ విచ్చి యపూర్వలాఘవం
బాలయగలేచినిల్చి “యొహూహూ! చనుదెంచినవారె సామి! వే
సెలవు నోసంగుడయ్య” యని చేతులురెండును జక్కజేర్చినన్.

గీ. ఏను నానతిమోముపై దృష్టి నిలిపి-కనుగొనుచు నుండ నెట్టి యాకర్షణంబా?
నన్ను నే మరచిపోయి యనంతకాంతి- ధామమొక్కటిగంటి తత్త్వ గామునంద.

గీ. కనబడకపోయె పోలి నాకనులయెదుట-కనబడకపోయె నిఖిలజగంబుగూడ
కనబడినదేదో యద్దాని గాంచువార-లెవ్వరో తోచదయ్యె నయ్యెడను నాకు.

గీ. అయ్యఖండకాంతి ప్రవాహంతరమున-మునిగిపోయి యొక్కింత సేపునకు బైకి
దేలి, బాహ్యప్రపంచము దిరిగిచూడ-గంటి, నదృశ్యములు చూడగంటి నంటి..

గీ. కనులుమిరుమిట్లు కొలుపు నక్కాంతి పూర-మును గనుంగొని తనిసిన కనులతోడ
బాహ్యవిశ్వముపై దృష్టి బరపునంత-నంతయును సంధికారమయంబ యయ్యె!

క. “ఎందరు సూర్యులు చందురు-లెందరు మరి యగ్నులెంద రెన్ని మెరుము లా
సుందరతేజము జగమున-కందింకగలారలొక్కా?” యని యనిపించెన్.

గీ. అంత ధన్యోస్మి ధన్యోస్మి యనుచునామె-ముఖముపై దృష్టినిలుప నప్పొలతి తనదు
చూపువ్రేల సూర్యునిదెస జూపు చనియె-“నయ్య! నేనిష్పడచ్చటి కరుగుదాన.”

గీ. అనుచు నాక్షణమందె యయ్యబల పుడమి-పై ననట్లులెడడియె తద్భావమేను
తెలిసికొని ‘యెంతదాన నోపొలతి’ యంటి-విస్మయానందములు ముంచివేసె నన్ను.

ఉపసంహరము

గీ. ఏది లేకున్న జదివిన దెల్ల దా ని-రర్థకంఠానో, యట్టి సదాచరణము
కలిగెనేనయ్య, జడవనక్కరయెలేదు-కరతలామలకమగు మోక్షంబు దాన.

గీ. నీతివిరహితముగ విద్య నెత్తికెక్క-జేయుగురులేల? ముక్తిని బెందజేయు
హృదయవిద్యకు నీముదిముదిత యొజ్జ-యనిన నందియ మానంతయైన కలదె?

గీ. నందిమాగధసంస్తుతుల్, పండితప్ర-కాండనుతులును గలుగు భూకాంతులకు, ధ
నాధ్యులకు;—నిట్టివారల సరసియరసి-వారి గుణరత్నముల గాంచువారు లేరు.

గీ. పరమసత్త్వసమేతయా భరతమాత-పరమపావని! యీతల్లిపాలు త్రాగి
నట్టిబిడ్డలలోపల నెట్టిఘనులు-పుట్టిరో! పుట్టుచున్నారో! పుట్టగలరో!

క. పూవులు కాయలు కలుగని-తీవల విలసిల్లు నోషధి నిచయంబుల్
గా వీరి నెన్నదగు న-ద్భావుల హృద్గ్రంథిరోగభంజకుల నిలన్.

సన్నయ యతులు

చిలుకూరి నారాయణరావు గారు,
యమ్. ఏ., యల్. టి.

3. ఆఖండము

తొలుత యతు లాంధ్రభాషలో కొద్దిగనే
ఉండేవి. రానురాను వాటినంభు
హెచ్చినది. ఈవిషయమునే అప్పకవి ఈక్రింది
పద్యములలో చెప్పినాడు:—

“భీమన పదిచెప్పె ననం [వది నా
తామాత్యుడు చేసె వెనుక యతు లిరు
ల్లామీఁదఁ గొందఱు కవి
గ్రామణు లిరువదియు నేడు గావించిరొగిన్.”

“పూర్వకపుల లక్ష్యములుగూర్చి సత్కవి
జనము లవునటంచు నమ్మతింప
విశ్రమంబు లేను విరచింతు నాలుగు
పదులమీఁద నొకటి విదితముగను.”

మనకున్న ఛందోగ్రంథములలో భీమన
రచించిన కవిజనాశ్రయమే అత్యంత ప్రాచీన
మైనది. అందు చెప్పబడ్డ యతులు:

౧. స్వయతులు

అ, ఆ, ఐ, ఔ; ఇ, ఈ, ఋ, ౠ,
ఎ, ఏ; ఉ, ఊ, ఒ, ఓ. (విశేషము: హల్లుల
మీద ఈస్వరగుణము కూడిఉన్నా స్వరమే
ప్రధానము; హల్లు కాదు.)

౨. వ్యయతులు

తుది అనునాసికములు తప్ప తక్కిన
ఒక్కొక్కవర్గములోని అక్షరములు వరుసగా
తమలో తాము మైత్రిగలిగి ఉంటవి.

“భానుసహస్రభాసి వృష
భాధిపుఁ డన్నటు లర్థయుక్తి మై.”

ఇట్టి అఖండపదములు భారతములో లేనని
లాక్షణికుల అభిప్రాయము. మ. రా. రా.
గిడుగు నీతాపతిగారు ‘తెలుగు’ పత్రికలో
“సన్నయ నీనపద్యభేదము” అనేశీర్షికతుదను
అఖండపదని గురించి ముచ్చటిస్తూ భారతము
లో అఖండపద ఉన్నదనినీ, ముద్రాపకులు
దానిని సవరించినా రనినీ, ఆది. ౮. ౧౨౮.
స్వరయతి నీన మవుతుండగా సన్నయనియమ
మును గ్రహింపలేక,

“కొని నాగపురమున -కొనరంగఁ జని-”
అనే చతుర్థపాదమున ప్రాసయతి అని భ్రమిం
చి, దానిని దీర్ఘక విడిచినారనినీ,

“.....నందియం,

వీరమణీయకాంతి నుప-మింపఁగ,”

—ఆది. ౧. ౧౧౧.

“లక్ష్మీయుత యిల్లు నిన్ననుగ-మింపఁగ”

—ఆర. ౨. 3౦౨.

అనేవోట్ల ఒకదానిలో తప్పితే ఇంకొకదానిలో
అఖండయతి ఉన్నదని ఒప్పుకొనవలసిన దనినీ
వ్రాసి ఉన్నారు. సన్నయప్రయోగములలో

“ఉం... ముం...” ముం... ముం...
అప్పుడో ముత్తె ఎచ్చలు లేదు. ముత్తె
ములో మరి ఒకపాదము—

“వీరలు దైవశక్తి బ్రథ”

విచ్చిన వారను తేమి నెడయ

వీరమణీయకాంతి న్నున

మింపంగ.....”

ఇచ్చట ‘కాకున్వరయతి’ కావున పాల్లు
తోనే యతి. ఇక,

“కాని నాగపురమున-కొనరంగ”

అశ్రుతోట పాదాలిరి మున్న దేమో చూచి
కొనరంగయను. ఇదమిచ్చిచుని చెప్పి పీలులేదు.
ఈ యాఖ్యంబెవరిలు తగునాతి కవులయందు
బహుళముగా కావలెనున్నవి. తిమ్మకవి తన
“సర్వలత-కాసారసంగ్రహము”లో,

“కాకున్వరయతి, కాకున్వరయతి

గ్రక్కనలగ, నోలమాన, గ్రక్కన, యనునీ

పద్యములు కవియందు

నిక్కమగ నఖండవడి గణించిరి నుకపుక.”

అని చెప్పినాడు.

అప్పకవి పీఠిక “దేవ్యైరత్యసమానవిశ్రాంతి
తు” అని పేరు పెట్టినాడు.

ఇచ్చట యతి అద్భుతమును హల్లునకును
చెల్లు ననినాడు.

ఇట్టి యాఖ్యంబెవరి తే భారతిములో కనిపిస్తున్నవి.

“... గ్రక్కనలగ

ఉం... ముం... కావీన పదములును అద్భు
తమును హల్లుకును యతిచెల్లుతుంది.

౫. బిందుయత్తులు

జ, క, ఖ, గ, ఘ; ఇ, చ, ఛ, జి, ఝ;
ణ, ట, ఠ, డ, ఢ; న, త, థ, ద, ధ; మ, ణ, ఙ,
బ, భ. —ఆర. ౧. ౧౦౫.

౬. పులియత్తులు

హూహాహస్యము, రోదనము, గానము,
సంతోషములయందు భయమునకున్న వడి
చెల్లుతుంది.

౭. చుట్టయత్తులు

సలయు క్షిప్తములలో నేవీక్షనా యతిచెల్లు
తుంది.

౮. ఎక్కటివి

మ, రి, య, ల, ఎ (పాకా. మ, రి, ఎ,
న, ల)-ఏటిలో ఏటికేయతి.

వీటివన్నిటిని అప్పకవి చెప్పలేదు. ఒక్క
“ము” వేకే వినించి దానికి “ఏకపురయతి”
అని పేరుపెట్టినాడు.

౯. పొలిపివడి

ము, పు, బు, భు; ఇట్టివిలేవిని కేవల
రమణకవులు అగ్రసక్రికలో వ్రాసినారు. ఇది
అపూర్వవాదము. ఏమి ననము, గనము,
ఇత్యాది సమస్యగి నెల్లూనక శబ్దములు
యెగురులోనికి వచ్చి “ము” అనిచేకాని
“ంబు” అని యుంపెనని. ఈక్రింది యుదాహ
రణములు చూడవలెను.—

(౧) “...తీర్థం

...కరి నెగలంబులోక్క... ముగ గ్రక్కనలగ.”

—ఆది. ౨. ౬౮.

(౨) “భవనలయందు సర్ప-ములు
ద్రిమ్మరుటక.” ఆది. ౨. ౧౧౪.

(3) "పట్టి విశిష్ట కులంబులు
బుట్టిననదనద్వివేక-ములు గల్గిన-"

పై పానిలో వీరు (౧) తీర్థమున, అని యుండునప్పునని తెల్పుచుకోవచ్చును. కాని, (౨) (3) లో, "నర్పంబులు" "వివేకంబులు" అని ఉన్నవిని ఒప్పుకొనకలేదు. ఇట్టి స్థితి తమిళకు మూలమేనీలేదు. తామిళకు ప్రతులలో ఎట్లున్నదో వీరు గమనించలేదు.

౧౦. సరపయతి

ఆ, య, హ; చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ, ష, స; ణ;

ఈరీతిగా ఉన్న ౧౦ యతులను తక్కినవారు మెచ్చుతూరాగా అప్పకవి వాటికి గుఱివేసినాడు. అతడు మెచ్చిన కొన్ని యతులు ఇరియతులు క్రిందికి వచ్చును. ఇతర ౪ యతులను ఈరీతిగా ప్రస్తావించేయవచ్చును:-

(౧) స్వరమైత్రివతి, స్వరప్రధానవతి: ఈ రెండును నాకేయతి; ఇట్టి మైత్రియు నేన. (౨) లుప్తవిదగ్ధస్వరవతి. (౩) స్వరవతి. ఈ మూడున్ను ప్రత్యేకముగానే ఉపసంహరించలేదు. ఈ మూడున్ను స్వరయతులు. వ్రాసే విధానముల వేరే చెప్పనక్కరలేదు. తక్కిన స్వరజనాక్షిపిరతులు అన్ని కీనింగని భేదములే.

(౪) వర్గయతులున్న, చిందుయతులున్న కలిసి ఒకే యతివర్గముక్రింద వచ్చును. భేదము చేయుటకు కారణము లేదు.

(౫) భక్త్యన్త్యాజిత్రిమములు. (-) విశేషములు. (౬) అనుస్వారసంబంధితయతులు. (౭) అనునాసికాక్షిర యతులు. (౮) మువిభక్తియతులు, ముకారయతులు. (౯) మంద్రి

విధానములు. (౧౦) ఏకవిధయతులు. (౧౧) భేదయతులు. (౧౩) అభావవర్గయతులు. (౧౪) ఊర్జు, వరసవతులు (ఋజుయతి, సరసవతి క్రిందికి వచ్చును). (౧౫) సంయుక్తవిద్రావము. ఈ స్పృహను స్వరజనాక్షిపిరతులు.

(౧౬) యుక్తరస్మద్భేదయతులు. (౧౭) పరిహారయతులు, నిర్వ్యాస మోసయతులు. (౧౮) వ్రాదియతులు. (౧౯) దేవ్యనిర్వ్యాసమాస విద్రావతులు, లేక, దేవ్యాఖండయతులు. (౨౦) నిర్వ్యాసయతులు, వాగమందోహయతులు, విభాగవతులు, నామాఖండయతులు. (౨౧) పంచమీవిధత్తివిధానము. (౨౨) కాకుర్వరవతులు, ప్లిరేయుగవిద్రావములు. (౨౩) ఋజుతి, ఋత్విదంబంధవతి, ఋత్విదామ్యవతి, అని స్వరనిమిషిర చెప్పబడినవి. (౨౪) అంత్యోర్జునంధినిమిషము, వికల్పసంధి విధమము. వికల్పకవి స్వరజనాక్షిర విద్రావక్రింద చెప్పినాడు. ఈ ౮ యతులున్ను ఉభయవతులు.

ప్రత్యేకయతులు, భిన్నయతులు అని అప్పకవి చెప్పినవి యభేదమునాటి చెప్పటకు వీలులేదు. కనుక, అప్పకవి మొరకే గుఱులను మెచ్చినాడనిపిస్తే, అసంతాపమాత్మ్యని మరచున. ౨౪ యతులే ఉన్నవన్నీ అప్పకవి చెప్పట చేత యతులసంఖ్య ౩౪ అనియే ప్రహేళికనలెను.

అయినా యతులవిషయమున సంపూర్ణముగా చెప్పించిన వానిగుటచేత అపభ్రాంతమున అనుసరించి భారతిమునాదలి యతుల నేర్పరింపజేసికీ ప్రయత్నిస్తాను.

౧ స్వరసములు

(౧) స్వరమైత్రీనములు:

“అమలసువర్ణ శృంగభుర

మై కపిలంబగు గోశతంబు.”

—ఆది. ౧. ౧౫.

“అతనికి మది భ్రూణహత్య

యగునందు బీభత్సంబు.”

—ఆది. ౩. ౧౮౭.

(౨) స్వరస్థానములు:

“అగ్ర, కాశ్రయః డాదిరాజనిధిః

వత్సకలంక చరిత్రనుండఁగఁ.”

—ఆది. ౧. ౨౨.

“అగ్ర, కాంచీతుః ప్రాసవాదు నిః

లాగమపుంజము సేర్పడన్విధా,

గించి.”

—ఆది. ౩. ౪౬.

(౩) బుద్ధిమత్సంబంధములు:

హరణములు కనబడ లేదు.

(౪) బుద్ధివతి:

“బుద్ధిజుండుని విచారించి పూజించితే

వైష్ణవాయనుండుండ-ధర్మయుక్తి.”

—సభా. ౨.

(౫) బుద్ధిసంబంధములు:

“కృతవీర్యుధస మెల్ల-కృత్తిచేసి.”—ఆది. ౭.

(౬) బుద్ధిసామ్యములు:

(౭) వృద్ధిములు:

౧. బుద్ధిసామ్యములు

(౧) ప్రాణివిరామము:

“విమలవిచారము కుమారి-విభాగమును

త్తిమ వాసిక్యును.” —ఆది. ౧. ౪.

(౨) వర్గములు:

“వివిధా, గమనితా శ్రీమదామలములు

కరుఁ డురుకాంతిఁ.”—ఆది. ౧. ౪.

“ఘనదురితానుబంధకలి

కాంతిదోషముమార సంహతిఁ.”

—ఆది. ౧. ౫.

(౩) బిందువులు:

“శా, రిద్ధి విమర్శకృతనాయక శతా

గ్రచ్చిన్నమై వైత్యదానవ.....”

—ఆది. ౧. ౧౮౭.

“నా, రిద్ధి విమర్శకృతనాయక శతా

దు ననినఁ.”

—ఆది. ౧. ౧౮౭.

వీధి, బలచె వియచ్చరవిమాన

పంక్తులు మాలకా.” —ఆది. ౨. ౬౭.

(౧) విమర్శకృతనాయక శతా	} ఈ నాల్గింటి శిల్పి భారతి ములో ప్ర యోగములు నాకు కాన రా లేదు.
(౨) విశేషములు	
(౩) అనునాసికాక్షరములు	
(౪) అనునాసికాక్షరములు	

(౫) మువిభక్తియములు:

“వంశం, బుద్ధును భరద్వాజకలక

మును బుద్ధునికా, విమర్శకృతనాయక శతా

—ఆది. ౩. ౭౭.

(౬) ముకారములు:

“భావసంబలయందు సర్ప

మును ప్రవృత్తికలక.” —ఆది. ౩. ౮౭.

“ఎట్టి విగ్రహకులంబున

బుద్ధున పదసద్వేక-ములు గల్గిన.”

(౧౦) మనర్థవిరామములు:

ఇవి భారతమున నాకుఁ గన్పడలేదు.

(౧౪) ఏకతరయతి:

“రాజకులైక భూషణుడు

రాజమనోహరుఁ డన్యరాజ తే

జోడయశాలి.”

—ఆది. ౧. 3.

(౧౧) ఋజుయతులు:

కృష్ణాద్వైపా, యనమునన్మహాభాషిత మ

హాభారత బద్ధనిరూపితార్థమేర్పడ.”

—ఆది. ౧. ౧౬.

(౧౫) అభేదయతులు:

“లలిత కృశోదరంబు తర

శ్రీ శ్రీ యుతతోమరాఁయుఁ.”

—ఆది. ౪. ౨౨.

“మనో, హర సుచరిత్ర పావనః

యః పరిపూర్ణములైన.”

—ఆది. ౨. ౨౩.

“బ్రహ్మసంహితఁ జెదరియివిహిత కృపాని నే.

వనమొప్ప నున్నయవి.”

—ఆర. 3. ౧౦౯.

“హృదయఁ నిమ్మకల్పము నానంద

యిన మద్వచనం, విది.”

—ఆది. 3. ౧౯౨.

“పదనో, మమసంసృత్యు మిహం శోభాన్మ

డుల గొన న్వదీఁజొచ్చినఁ.”

—ఆది. ౪. ౧౪౪.

(౧౨) ప్రత్యేకయతి:

“దా, నిది కలరూ పెఱుగ నవ

నిఁతి యుత్సుకుఁ డయ్యె నాత్మలోఁ.”

—ఆది. ౪. ౪౯.

“సూన్యత, ప్రిత యొక బావి నేలు మఱి

బెఁపులు నూఁటికంట.” ఆది. ౪. ౯౧.

“ఘోరా, హవమునకును నెఱుచుచున్న

యది కుంతి.”

—ఆది. ౬. ౪౧.

ఆదేశ ‘వ’ కారమునకున్న ‘బ’ కున్న

మూర్తిమే ధారములో ఉదాహరణములు

కనబడుచున్నవి విచారనము. ఆది విరాకర

ణీయము.

“అనపాయతః బాంధి చేయు

నది ధర్మంబుల్.”—ఆది. ౬. ౧౦౪.

(౧౬) అభేదవర్ణయతులు:

“మహీ, నల్లభ తక్షకాధమునె-వంబున.”

—ఆది. ౧. ౧౨౫.

(౧౩) భిన్నయతి:

“నవకోల్, రేలును నేమఱకఁ జరిచ

రించుచునుండె.”—ఆది. ౨. ౧౫౨.

“రానాధరఁజిభఁపిరి

పీనోన్నతకుచముఁజోలె-వెలిగెడుదా

నిఁ.”—ఆర. 3. ౪౪౨.

“ఏన యెల్ల కాలము భరి-

యింతుఁగాన.” —ఆది. ౨. ౨౨౬.

“ఇచ్చిననదియును గరమ నంత

సిల్లి కుమారుఁగని.”—ఆది. ౪. 3౨.

“వీరువారినునట్టి బుద్ధివి

భేదమొనఁచు లేదు.” —ఆది.

“భాగ్యవా, నీ శ్రేష్ఠియైనా పిమ్మన
నాని శిష్యుడు.” —ఆది. ౧౧.

“కోకిలు కీకముగలుగు
పాదశబ్దమువల్లమున నానికులవ
య్యు.” —ఆది. ౧౨.

(౧౨) ఊహయతులు:

“పాపామయి, శిష్టము సౌఖ్యము దానినా
యశశ్చైత్యసాంగత్యమున్.” —ఆది. ౧౩.

“మదీయవంశమున బ్రసిద్ధులై విమన
సద్గుణశోభినులైన.” —ఆది. ౧౪.

(౧౩) సరసవతులు:

“మనవిని తొలికాముక
యంబుల నెన్నను.” —ఆది. ౧౫.

“వల్లశ్రమ ధర్మరక్షణము
హామహిమన్.” —ఆది. ౧౬.

“హిమకరుదొట్టి పూరుధర
శేఖ.” —ఆది. ౧౭.

“జగజ్జూయితవనిత
ణంబొదిగ వృద్ధయరోచనము లగు.” —ఆది. ౧౮.

“విలుధశ్రేణినుతగిలె యానుశాస
నికపర్వము...” —ఆది. ౧౯.

“దుష్టమిక్తిముల్ పుష్టిక నిర్ణయించి.” —ఆది. ౨౦.

“పంపదిననంబులు గర్భయ్యుక దివ
సద్వయంబు.” —ఆది. ౨౧.

“ప్రోతమాగ్ధవినిగ్రోధహనా-ర్చుల్.” —ఆది. ౨౨.

“మృదానిర్మల బాహులు విభా
నాధాధికారులమై.” —ఆది. ౨౩.

(౨౦) సంయుక్తవిశ్రమము:

“విద్యాశ్రమతత్త్వవిశ్రమమున
దానగుణాభిరతిన్.” —ఆది. ౨౪.

(౨౧) విశ్రమవినిగ్రోధహనము: నీలికాంఠ
తమున నాకుదాహరణములు కానరాలేదు.

(౨౨) విశ్రమవినిగ్రోధహనము: ఈ యోగ
ములలో కేవలము సాధికాగా నచ్చిన హాస
తోనే మైత్రికానవచ్చుచున్నది.

“ముఖో, న్నమివేదకమివేదకవనా
నామస్తకుల్ పల్కుదు

ధతనాగేంద్రులు బ్రహ్మదండపాతినా
ర్థభ్యానులై నహ్నిలోన్.” —ఆది. ౨౫.

“నీ, న్నుతమమహావిభోగముల
సుగ్రహనిగ్రహ శక్తియుక్తులన్.” —ఆది. ౨౬.

“రయో, ధృతినుద్ధూత వివర్ధితాయశ్చ
ద్వావాగ్నివోల్లెన్.” —ఆది. ౨౭.

3. ఉభయవతులు

(౧) యుష్మదస్మద్భువిరతులు:

“భయ, త్రస్తాత్ములమైనయస్మ
దాదులకల్లన్.” —ఆది. ౨౮.

(౨) సరసవయతి:

“నే, దండగండపదారి ఘోరత
రాసిభాసిభజార్గళా.” —ఆది. ౨౯.

(౩) ప్రాదియతులు:

“కుండలముల, పేదలచు నున్నవాడ
భేద్యుడు.” —ఆది. ౩౦.

“సురా, మ్నాయము నాహుతాహుతిన
మూచిత.” —ఆది. ౧. ౮౯.

“మదవకచేయు మీవని న
మర్పణ సేసె ప్రభుత్వమేర్పడగా.”
—ఆది. ౨. ౪౦.

ఉగ్రమయూఖస్థాక్షిగ న
మున్నత నక్షిణపాణిః కేసి...”
—ఆది. 3. ౧౪౯.

“ఆవిరినాంతరంబున ని
రంతర నిష్ఠ...” —సభా. ౧. ౧౩౬.

“అతులరణాంతరంబున ని
రంతర మప్పటుబాణ దాడితో
చ్చిత...” —ఆర. 3. ౭౫.

(౪) నిత్యసమానయములు, లేక, అభావములు:
మొలు:—

“ఆశ్రితపోషణంబున న
నంతవిలాసమునగా...” —ఆది. ౧. ౭.

శాస్త్రములతెలు గెఱింగితి ను
దాత్తరగాన్విత...” —ఆది. ౧. ౧౦.

“నా, రాయణునట్లు దానును ధ
రామరవంశవిభూషణుండు నా
రాయణభట్టు వాఙ్మయధు
రంధరుడు.” —ఆది. ౧. ౨౪.

“అధ్యాత్మవిదులు లే-వాతమనియు.”
—ఆది. ౧. 3౧.

“జర్వంబు నేనిటం గృ-పాయితమై.”
—ఆది. ౧. ౫౫.

“అహింసితచక్ర తాంసకుంఠ - సంశయము.”
—ఆది. ౧. ౧౦౪.

“కా, కోదరసంహతిగా హుతన
హో-ప్రసవగ్రి విభావయూఖిగా.”
—ఆది. ౧. ౧౨౪.

“...అజితశక్తియుతుల
నాయువ నెదుదాని-శజను లధిక...”
—ఆది. 3. ౭3.

(౫) దేశ్యనిత్యసమాన విశ్రాంతిములు:
“జో, రనగీర్తిందిరి హితశస్త్రమున
రావంబురమ్యంబుగగా.” —ఆది. ౨. ౨3౨.

“జో, రనగీర్తిందిరి శంతనుం డతిమురో
రాగంబునంబొంద.” —ఆది. ౪. ౧౯౦.

“అజనీచక్రము పాదభూతహతి న
హరిగా.” —ఆది. ౭. ౧3.

“ప్రక-మా-మృగ్యహ-స్థితమున...”
—ఆది. ౮. ౧౫౫.

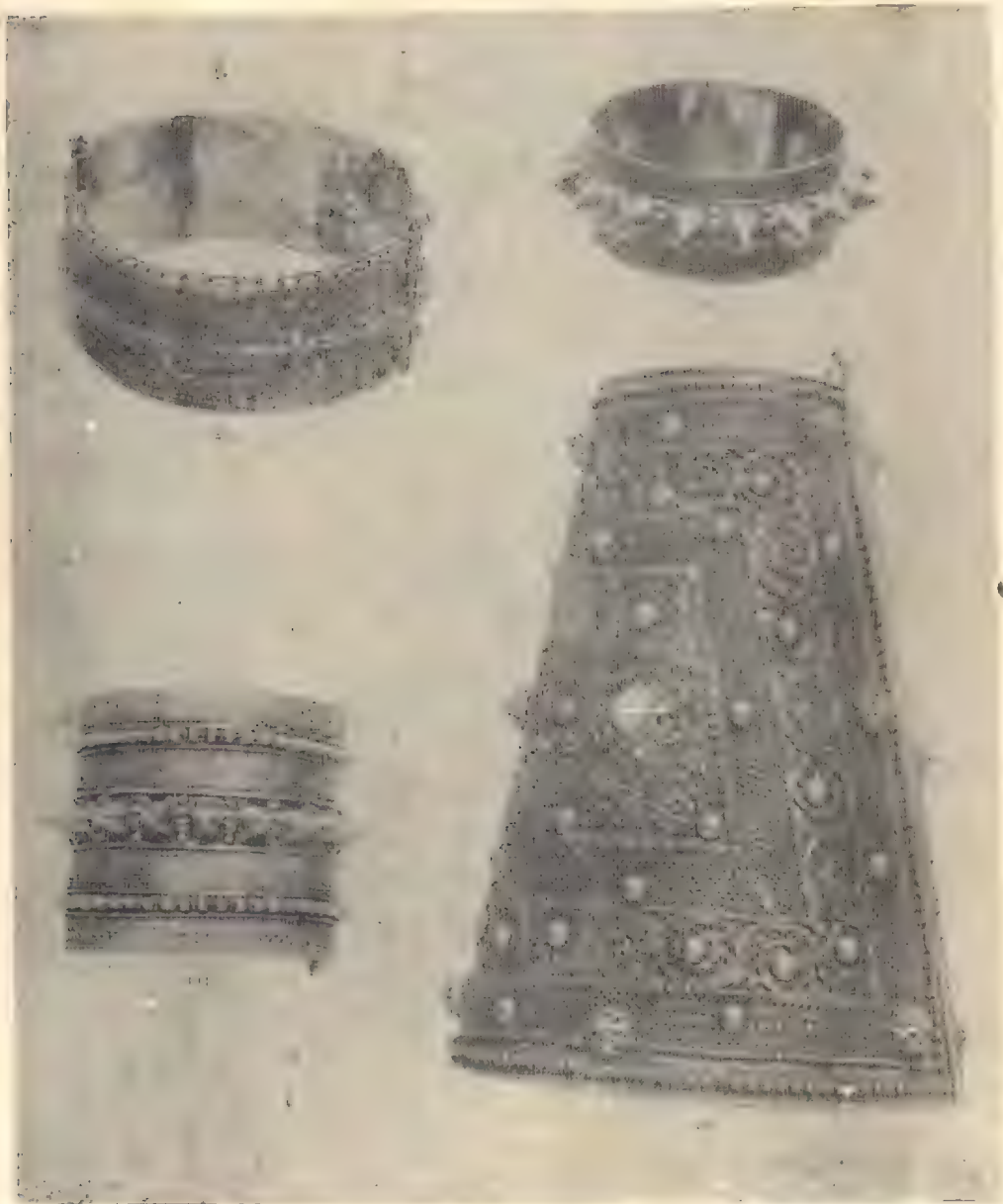
“కదలే దద్వనమెల్ల గ
క్కునునునక...” —ఆది. ౧. 3౦౦.

“ఆయంబునందు నా
లవభాగమొండె మూఁ
డవభాగమొండె నం
దర్థమొండె...” —సభా. ౧. ౪౭.

(౬) నిత్యయములు: అహింసకు లంకరూ
‘ఏని’ శబ్దమునే కాని ‘నేని’ శబ్దమును గ్రహిం
చలేదు. అందుచేతనే అప్పకవి ఈయన
ప్రత్యేకముగా చెప్పినాడు. కావున నే
“ఎన్నను, ప్నేసి మోఘముకాదు దిగ్ధ
నేరవీందు లెఱుంగఁగా.”

అనదానిలో ఆగ్రశబ్ద చింతామణిలోని

ప్రాచీన భారతీయ భరణములు

సూత్రమున క్రియోగము విరుద్ధమైనదని
సాక్షాత్తయినది. 'సేవి' శబ్దమును గ్రహిస్తే
ఈచిక్కులు వదలి పోవునుగాని, ఆవిషయమై
ఇంకా ఆలోచించవలసిఉన్నది.

"ఇహయశోఽథ తే-దేనిబట్టి
రట్టి..." —ఆది. ౩. ౮౫.

"ఈతః దనినేయఃగాః దగః
దేని ఏని..." —ఆది. ౬. ౪౭.

"నీవును జూచి తట్టినభ
సేని విసంబధ దేయుగంబునక..."
—సభా. ౨. ౯౫.

(౭) రాగమసంధి: దీనికి భారతములో నా
కుదాహరణము కానరాలేదు.

(౮) విభాగవర్ణన: 'ఏసి'కి మారుగా పరిమా
ణార్థమున సాధారణముగా 'సేసి' యనియే
కాన్పించుచున్నది. ఇట్టివచనము భారతము
న నా కుదాహరణము కాన్పించలేదు.

(౯) నామాఖండయతి: ఇట్టియతికిని ఉదాహ
రణములు లేవు.

(౧౦) పంచమీవిధక్తి విరామములు: అచ్చు
తెక్కడను యతిలేదు.

(౧౧) కాకుస్వరవర్ణములు:
".....తపోమహి
మా యన్ని దనంబులే-మనలితిచెపుమా."
—ఆది. ౧. ౧౧౬.

"మాయుద్ధతిలో నందెవ్వరి వలతునెవ్వ
మా యనవుడు." ఆది. ౮. ౧౧౦.

"అ, య్యుదువుర పేర్చియును విని
యే దివికేంద్ర!" —ఆది. ౮. ౨౮౫.

"ఏరలు దైవశక్తిబ్రథ
మించినవా రను టేమి నందియం,
బే రమణీయకాంతి నుప
మింపగ..." —ఆది. ౫. ౧౫౫.

(౧) ప్లుతయతులు: దీనికి భారతములో నా
కుదాహరణములు కానరాలేదు.

౪. ప్రాసయతులు
ఏకి కుదాహరణము అసాధ్యము
లుగా ఉన్నవి గనుక చూడలేదు.

ఈకితిగా అస్పృశవిచెప్పిన రగ యతిభేద
ములలోను ౧౫ యతులు భారతములో కాన
రావు. అందుచేత భారతమును రచించినవారి
కవి ఇష్టములో కావో చెప్పవీలులేదు. ఇవి
గాక కొన్ని విశేషము లీయతుల సందర్భమున
భారతములో కానవచ్చుచున్నవి.

(౧) "జ్ఞానము సర్వభూతహిత
సంహితబుద్ధియు..." —ఆది. ౧. ౧౫౭.

"అమృతజేంద్రుడైన నలు
యజ్ఞము ధర్మజ రాజసూయ య
జ్ఞమ్ము బ్రయాగః జేసిన ప్ర
జాతియజ్ఞము బాశిపాణి య
జ్ఞమ్మును గృష్ణయజ్ఞము ని
శాకరయజ్ఞము సేమనోజ్ఞయ
జ్ఞమ్మును నోక్కరూప విల
సన్నహిమం గురువంశసర్ధనా!"
—ఆది. ౨. ౨౨౨.

"కావించునజ్ఞులు భూనాథుల
కాపులు నఖులునై శోపింతు రత్యం
తముక." —ఆది. ౮. ౩౫.

“ధృతరాష్ట్రునిను

జ్ఞానముఁ బడయుడును మనకు నమకూ
రు...” —నభా. ౨. ౧౦౦.

“చామదగ్గులందు నిర్మల-జ్ఞానదృష్టి.”

—ఆర. 3. ౧౨౮.

అప్పుకవి ‘తద్భవవ్యాజవిశ్రమము’ అని
‘జ్ఞ’, ‘నణ’లకును, ‘విశేషవళు’ అని ‘జ్ఞ’, కఖ,
గఘ’లకును యతులు చెప్పినాడు. భారతమును
బట్టి యీయతులను సమర్థింపలేము. భీమన
యీయతులను చెప్పలేదు. భారతమునుబట్టి
‘జ్ఞ’కును ‘చఫజరుశషస’లకే యతిచెల్లును
గాని ‘కఖగఘ’ల కెంతమాత్రమును చెల్లదు.
దీని యుచ్చారణము తరువాతికాలములో ‘గ్య’
యని మారినది. భారతకాలమున ఇది ‘శీ జా’
అనియే ఉచ్చరింపబడి ఉండవలెను.

(౨) “క్షేత్రమునం బ్రకామగతి

భేలన నొప్పి...” —ఆది. ౧. ౧౦౭.

“క్షమాదమ సమన్వితం గనియొ

గాననారంబునఁ.” —ఆది. ౨. ౧౬౩.

“అదిచలిత రక్షా, క్షముఁజే రక్షించుకొని సు
ఖస్థితి నుండెఁ.” —ఆది. ౨. ౧౧౮.

“క్షత్రియసంశ్చలై ధరణీ-గావగఁబట్టిన...
క్షత్రియవైశ్యశూద్రులనఁ-గాఁదగు...”

—ఆది. ౨. ౧౭౩.

“త, క్షకకోటుల్ పనిసేయఁగా ఘనతరై

కస్తంభ...” —ఆది. ౨. ౧౭౯.

“త, క్షకభీతిఁ రచింపునఁ బంచి దృఢర

క్ష...” —ఆది. ౨.

సా, త్వాద్విష్ణుండవు సిప్ర భూతులలోఁ

గౌరవ్యవంశోత్తమా.” —ఆది. ౨. ౨౨౮.

“క్షితి భృశ్కంబగుదాని భూరిభుజ శ

క్రింశేసి...” —ఆది. 3. ౯౨.

“క్షేమంబున నడుపుచున్న

కృష్ణనియోగం...” —నభా. ౧. ౧౦౩.

“క్షత్రియుండు పూజ్యుండు వి

క్రమ సమ్మద్ధి...” —నభా. ౨. ౨౫.

“క్షేమవృద్ధియనువాని న

కృత్రిమసాహస...” —నభా. ౨. ౧౫౫.

“క్షత్రియధర్మముల్ గుగతి

కారణముల్...” —ఆర. ౧. ౨౮౭.

“విక్రమ, క్షణదానం బొసరింపు మీక్షణ
మవి-భ్యాసంబుగా...”

—ఆర. ౧. ౨౫౩.

“క్షత్రవధనైన పాపంబు

గ్రాగ వలయు...” —ఆర. ౧. ౨౬౨.

“క్షత్రియుఁ డుద్యవిల్లియు న

ఘక్షయ కారణుడుఁ...”

—ఆర. 3. ౧౩౬.

పై యుదాహరణములందు ‘క్ష’ కును
‘కఖగఘ’ లకు మాత్రమే యతి కనబడు
చున్నది. దీనికవవాదముగా:

పాతాంశములు

“క్షమయ తాల్పియుండఁ

జనదెల్లపొద్దు...” —ఆర. ౧. ౨౧౭.

“క్షమయ తాల్పియుండఁ

గాదెల్లపొద్దు...” (పా.)

శ్రీ చరిత్రుడై పరంగు

నర్తవ్యమునగా..." — ఆర. 3. ౧౩౬.

"శ్రీ చరిత్రుడై పరంగు

గర్భమునగా, గర్వమునగా." (పా.)

అని 'కొన్నించుచున్నవి కాని వానికి పాతాంతరముల జూచితివో భారతకర్త మతిమున 'ఓ' కును 'చ'భజ్యు, శాసన' లకును మైత్రి లేదని చెప్పవలెను.

(3) భామిచు, సేవిచు, మొదలగు 'ఇంచు' గల క్రియాపూర్వములయందు దచ్చకు మైత్రి లేదు. 'శురమణీయకాంతి నుపమింపంగ నచ్చు' - అనే ప్రయోగ మఖండవశిస్సీ కాదు; స్వరయల్పి కాదు. పాతాంతరములో చూప బడ్డ ప్రకారము 'కాకుస్వరయతి.' ఇట్లే 'ఎడు'

అనేది పరమైనప్పుడు కూడా హల్లుకే కాని అచ్చకు యతి చెల్లదు.

"ఉడుగక మేనుహితము బలి

కెడువారమునీవుహితవు-క్రియఃగోనఁగా." — ఆది. ౮. ౪౦.

"నాకొని యతినికి నశ్వహృదయ మ

నెడి విద్యనిచ్చి..." — ఆది. ౧. ౧౨౮.

(౪) ఖ, హ, లకు యతి చెల్లును.

"దుఃఖంబునై నెడ విమో

హమును బొంద..." — ఆర. ౪. ౧౨౦.

(౫) మ, వ, లకు యతి చెల్లునా?

"అస్తీకుని ముద

మునఁ దలుచిన నురగభయము

వొందదు జనులగా." — ఆది. ౨. ౧౩౩.

న హను భుష్ట తి

దాంతిరాజు వెంకటాచార్యుగారు

సురలోక రాజ్యపదవి-గరిమంబున మించి ముజ్జగంబుల నెల్లగా

బరిపాలించియుఁ దుద కిటు-లురగమ వైపోతి వేలనోయి, న హనుమా !

సీ. చింతామణి భద్రసింహాసనంబున నుజ్జ్వలభ్రతిఁ గొలుపుండవే?

నందనోద్భావ వనప్రదేశంబులఁ జారువిహారంబు సలుపవే?

తుంబురు నారదాదుల విసోదైక సంగీతారవము లాలకింపవే?

నిర్దరకామిసీ నికురుంబముల సృత్య కాశల విస్ఫూర్తి గాంచవే?

కటకటా ! నేడు భవదీయ కర్మ మిటులు-పరిణమించె నెదేలయ్య పార్థివేంద్ర !

రెండు మూన్నాళ్లి ముచ్చట నిండెనొక్కొ-భవ్య సురలోక శాసన భాగ్యలేఖ!!

మ. శేమన స్పర్శన పాపకాది సుమన స్సంఘంబు లొక్కొక్కటి
తమతేజంబు లొసంగి జైవతసభాధ్యక్షుననం బిచ్చి, వి
న్నమి తైత్వర్యసమేతుఁడేయ మద గర్వాంధీకృతాత్ముండవై
యమరశ్రేణికి నెగుసూర్చి నహుమా! వ్యాభాకృతిక పొందతే!!

ఉ. కైవసమైన యుష్మదధికారి మహాద్భుతిమై “వినాశకా
తేవివరీతబుద్ధి! యను లేలు నటక భగవత్స్వరూపులొ
పానన సంయమిత్వముల పైన నిరంకుశ శాసన శ్రయో
గావనరంబు కల్గెన! యహ! విలుభవ్యభ రిత్తివోపునే?

క. అందలము మోనఁ దానన-బృందము శాసితరయ్య? త్రిజగంబులలో
నెందైనఁ దద్రూపికి-వింధనమపు కానటంచు నెంచితె చెపుమా!

గీ. పూర్వ సుకృతంబున మహివిభిత్వమునకు-దోషు సంక్రందనంబు దొరికినంత
కండకాకరమునఁ గిన్న గాన కీపు-జేలవము కోలుపోయి తిదేలనయ్య!

క. యతివిరుఁ డగర్వస్వనకు నె-కృశిఁజేరియ రెంటు జెడ్డి గేవడి వగిది
శతములు వదవిల్లేచము. క్షితిరాజ్యచ్యుతియుఁ బొంది చేప్పడితి న్నవా!

జా. కూలాతీత విభూతిసాగరి నిమగ్నుండఁయు నేఁ డీగతి
వ్యాధిం వాట న్నయొక్కతంబు; పరితాపం జేలు నీ కక్కటా!
నూలోచింప నవశ్యమైన యనుభవ్యంబొంద కెవ్వారి కే
లీలక నీరున, పాపపుణ్యముల చనేతఁ గావించినా?

మ. మహితంబౌ నధికారి వైభవము సంప్రప్తించినా సత్పు
స్పృహ మామండము లోకకంటకములొ కృత్యంబులెల్లఁ దమ
నిహితంబై పానరించునట్టి మదగర్వస్వారుఁ డెందనియు
నహుచక్రచక్రంబొంది కట్టతీకి బాత్తుడు గాకుండుకే!!!

పున్నమ వెన్నెల

నెదురుమూడి వేంకటకృష్ణారావు గారు

నిండు పున్నమ రేయి వెన్నెలకు సాటి, మేడటంచు నన్నమగంగ కే! జేయన!
శేడు లేడెదు, భవనావళిని వెదకిన, నవవయో విలాసినుల లేనగవుకంటె!

క్రీడాభిరామకర్తృత్వ విమర్శనము

4. కె. రాఘవాచార్యులు గారు

క్రీడాభిరామము క్రీడాభిరచిత మగునా కాదా యనవలసి భావనీయమని భావకర్త యున్నది. ఏదైనా విధమున బ్రకటింపిన మానవత్వము కల్పవృక్షవిగాదు. నిమగ్నమౌనాభిరామము క్రీడాభిరచితమేనాదాయని సందేహంపునందేకరీతి ప్రాపించువాడు. క్రీడయని పేరుగారి ప్రభుత్వరకాస్త్రిగా క్రిందగ్రహము విమర్శించి క్రీడాభిరచిత మగుట కట్టింపజేసాడును లేదనియు, వల్లభాను ముగిసి పేర క్రీడాభిరామం కనిపించినాదనియు అభిప్రాయపడ్డారు. కాస్త్రీగారివాదమును ఖండింపుము పేరుగారి విశ్వవాదభగ్యులు భావరి సం. ౪, సంవత్సరం యందు క్రీడాభిరామము కనిపించలేదనియు, గ్రంథములలో భావనపరమపాపములైన గ్రంథకర్తను విధియింప జేయవలయు విధులుగ జరిగించియున్నారు. ఏదైనా కర్తృత్వవిమర్శనమున నాకు గల సందేహములను బట్టియు, భావనీయములను, బంకితులను నిష్కర్మపాపములతో విధియించునది యుష్మచున్నాను.

క్రీడాభిరామము వల్లభారాయలును సమకాలికులూ?

క్రీడాభిరామమున గ్రంథకర్తనామము వల్లభారాయలని యున్నది. ఇతనినిండి తిప్పన; తాత మల్లన; ముత్తైత చంద్రామాత్యునికుమారుడను మంచన. చంద్రామాత్యుడు పెదవెళ్ళుబిడ్డ ప్రసవేంద్రుని యనామ్యుని కిది వర్ణించియున్నాడు (క్రీడా. ప. ౭). ఇందుదాహరించిన పెదవెళ్ళురాయలు విద్యావగగనిర్భాగమున హరిహర బుక్కరాయలని తోచుచున్నది. విద్యావగరము క్రీ. శ. ౧౩౩౬ సంవత్సరమున నిర్మింపబడినది. చంద్రా

మాత్యుని మనుమడను వల్లభారాయలు వాల్లభారాయనా నామనే క్రీ. శ. ౧౪౩౬ ప్రాంతమున నుండియుండును. (ఇందును బానిప్రతిభిభింకు నిష్ఠున ౨౫ వలది పరిమితి యిచ్చు ప్రావబుదినది). కవికి పెదవెళ్ళురాయలు కింగనయను, విద్యుత్తును కిచ్చునయను హరిహరరాయలు మాస్థానమున నుండినట్లు లాతానికలో వర్ణింపబడియున్నాడు (ప. ౧౬, ౧౭). ప్రభువు దేవరాయ లనబడు హరిహరరాయలు క్రీ. శ. ౧౪౨౫వలది బూర్వమునను, ద్వితీయ హరిహరరాయలు క్రీ. శ. ౧౪౨౫-౧౪౩౬ సంవత్సరములలోను రాజ్య మొనర్చినట్లు గర్భాటరాజ్యవాది ప్రతిభింకులు వ్రాసియున్నారు. ఇందు వల్లభారాయలు కింద ప్రభువు హరిహరరాయలు మాస్థానమున రెన్ను భాండానా రాజ్యమునైననూ కవియు క్రీ. శ. ౧౪౩౬ ప్రాంతమున నుండును. ద్వితీయ హరిహరరాయు లేననకవి క్రీ. శ. ౧౪౩౬ సం. ప్రాంతమునాడెను. ఆరియరామరాజు ముత్తైతయను సోమధూపాలన కంకితమిచ్చునని ప్రార్థనయినట్లు కొంపనదిండితో యను క్రీడాభిరామములోనిపద్య ముదాహరింపబడినది. ఆరియరామరాజు సదాశివరాయలకాలములో కర్ణాటరాజ్యమును తాలించుచుండెను. సదాశివరాయలు క్రీ. శ. ౧౪౩౦ ప్రాంతమునాడు. సోమధూపాలనపద్య రామరాజునకు మోడినరముల యంతరముండునట్లే, క్రీ. గుడియ, సోమధూపాలనకు క్రీ. శ. ౧౪౬౫ ప్రాంతమునా ధనురము. క్రీ. గుడియ బూర్వపునామములే వల్లభారాయలు క్రీ. శ. ౧౪౩౦ సంవత్సరప్రాంతమున నుండియుండును. పెదవెళ్ళురాయలు కిచ్చునయను బ్రభువు హరిహరరాయలు మాస్థానమున నుండినట్లు.

శ్రీనాథుడు అల్లసానికల్లద్రాక్షికి (క్రి. శ. ౧౪౭౬-౮౦) గాభింపమును స్థాపించి, తన పితృద్రాక్షి యవంతియును రాజును పోల్చివరపు ద్రాక్షి రాజ్యము మీదేంపగా, కొన్ని వర్షములు కష్టరత నొంది నెలులు గవ్వకుమన్నది. ఆకాలములోనే శ్రీనాథుడు శివరాత్రిమాహాత్మ్య మనుగ్రంథమును రచించెను. శ్రీనాథుడు క్రీ. శ. ౧౪౫౦ వరకు తీరించియుండుటచే నల్లభగవాంతులకు సమకాలికులని తోచుచున్నది. అట్టి సమకాలికుల నల్లభగవాండు శ్రీనాథులలో శ్రీరాధారామ యను కవించిన దనతో నిర్ణయింపవలసి యున్నది. శ్రీనాథ విరచిత గ్రంథములందును, శ్రీరాధారామములందును గల పదపద్ధతి విసాద్యములు కొంత విమర్శించి, పదునాల్గవ శతకములను విమర్శింపవలసింది.

పదపద్ధతిభావసామ్యములు

ఈవిషయము చర్చింపకముందు తెలుగుభాషలోని యనుకరణము కట్టిచో విమర్శింపవలసి యున్నది. సంస్కృతసామ్యమునందును, తెలుగుభాషయందును భూర్వకపుల పద్ధతులయందు భావములను, బరయులూర్వును సంస్కృతీకపులముకరించుట సవాతన సాంప్రదాయమై యున్నది. అట్టి యనుకరణము గ్రంథకావ్య మవగాదు. భూర్వకవిప్రయోగములకు మొలుగలట్లును; సంవర్ధముసాగముగ బరయులూర్వును మార్పుచేయు వానికపులు వాచియున్నారు. పద్య మెట్లగునాని యనుకరణము కట్టికే. అంతయుకాని పద్ధతులను, దెండులూడు సామయులను, బరయులూర్వునిం గొకింనుకయు భేదము లేదని కట్టిప్రసిద్ధాంధ్రకపులును కౌర్వ మొనర్చి యుండిరేదు.

శ్రీనాథునిభీమభండియనందును, శ్రీరాధారామమునందును గీ. గాన్ధ్యనీధాంతమున నుపకాలకలన శకునమానుట యది బృహస్పతియతంబు విప్రజనవాక్య మరయంగ దిష్టుమరయు-

అను గీతపద్ధతియందలి వివాదానుబంధములు సమాధిముల హరవిలాసమునందు (ఆ. ౩, ప. ౧౦౯)

కా. ప్రాతేయాచార సంప్రది ప్రతిరం
ప్రప్రది పుష్కల

భూబాబులబూబాంగలలిత
వాచాలకోయప్రయై-
యను పద్ధతియందలి సమాసము శ్రీరాధారామమున
[[ప. ౧౫౩]

కా. ప్రాతేయాచార భావభావ్యుతికర
ప్రప్రది పుష్కల
భూబాబులబూబాంగలలిత
వాచాలకోయప్రయై-
అని కొలదిమార్పులతో గానవిచ్చు మిన్నది. భట్టియందలి ప్రదీపమున వచ్చు రాఘవమునందలి
“ఉద్దామమ్యుమశిన్యతిన్యతికర
ప్రప్రది పుష్కల
భూబాబులబూబాంగలలిత
వాచాలకోయప్రయై-

అనుసమాన మిరువురు కవులను ననుసరించినది శిష్యుగారు వ్రాసియున్నారు: ఇది సమంజసము కాదు. ‘లోలో’ కన్నురుచి!’ యనుపదము కన్న ప్రకృతులచే నెలండు కవులొక్కటియే సమాసమును, నొకపదసంవిధానమును గొన్ని పద్ధతులు కవించియుండు వివాదాంశము. ఇటులు నమరించుటకు వీలులేక శిష్యుగారు భీమభండియలోని పై మహావాచించిన ‘గాన్ధ్యనీధాంతం.....’ యను పద్ధతి నల్లభగవాండు శ్రీనాథునిగ్రంథమునుండి కైకొనినదియు, నట్లుకానిచో విరుద్ధములూర్వులు శకునవాక్యమున నట్టి పద్ధతి యుగవిరోధమనియు. నేమేతగా వ్రాసియున్నారు. కట్టిపద్ధతి మొక్కటియే అయినచో నట్టిసమాసముల కేవల కాక ముందును. నే నీక్రింద గవపటుపదోపు పదభావ సామ్యములను దానగ బరిశీలించి శిష్యుగారును, భీమభావములకు పండితులును సత్య మరయుదురుగాక!

౧. పదభావసామ్యములు

పదములయందును, భావములయందును గల పోలికను విమర్శించుచు, శిష్యుగారు కొన్నిటిని ప్రహర్షించి పై మధ్యమున ముద్రపెట్టుననిరి. మిగిలినన్నిటిని సామాన్యముగ వాచికలో నున్నవిని పరిశీలించిరి. శ్రీనాథుని భీమభండియను, గాభింపమును, శిష్యుగారు ప్రపత్తిమును సంస్కృతగ్రంథముల కాంధ్రీకరములే. అయినను శ్రీనా

గోవిందాంధ్రీకరణము ముక్తికి ముక్తిగ నొనర్చబడి
 యుండలేదు. తమలనునందరి భావమును గైకొనుచు
 గొంప మెత్తుచున్నవగు శ్రీకృష్ణార్పణముల నొనర్చి
 యున్నామే. పాదలొనరును, నీవని శ్రీరాధాకృష్ణమును
 శ్రీరాధానివ్వడంబునందుల పంకితు లెల్లమును విశేషిచే.
 మరియు శ్రీకృష్ణులను మహాకృష్ణగ్రంథమును శ్రీరాధాగ్రంథమును
 విచ్చినను విచ్చినాదాంతేను. కాని యిది ప్రమాదముగ
 గైకొనక విమరింపవలయు. నీవిలు జూపకొవు నుదాహ
 రణములలోగొన్ని శ్రీరాధానివ్వడంబున యననోవ్య
 గ్రంథములలోనివియు, సర్వసామాన్యములు గానివియు,
 వార్తనైవధాదుల గానరానివియు నై యున్నది.

(౧) దీక్షాశాస్త్రపాణింశమునైన — శ్రీ. రా. ప. ౧౦౦

పాణింశమునందును శ్రీరాధానివ్వడమున దిక్కు
 సారులు గన్పడుచున్నది.

- కలమగునదీక్షాశాస్త్రపాణింశమునై - థి. ౧౦. ౨-౧౦౦
- గంధసాగుగుమన పాణింశమున - " ౧. ౫౩
- ప్రవాహాధారాగంధపాణింశమునై - కాశిఖం. ౨. ౪౪
- నీహరితరథాన శ్రీరాధానివ్వడమునై - " ౩-౧౧౩
- మాణిమంధాశ్వలహపాణింశమున - " ౪-౧౧౪
- కాలపటలచ్చాయాపాణింశమునై - " ౪-౧౧౫
- శేషులపరాగగంధపాణింశమునై - " ౪-౧౧౬
- విశ్వాపాక్షిపాణింశమున - శృంగ. ౨. ౩౬
- కోపంబువారానధారాపాణింశమున - " ౫-౫౩

శృంగారవైమధమునందలి 'విశ్వాపాక్షిపాణిం
 శమునో' యనుపద్యమునకు మూలమునందు 'పాణిం
 శమున'బను పదము గానరాదు. పార్థవైమధమున మూల
 మిట్లున్నది:-

౨-౫౩ "శ్రీ. విమరే ములయాహినుండరి
 విమరేత్కారముమో మయోహిరే,
 బర కాళకేత్రదిగ్గమ
 పవన ప్రదివరవన దైగసా."

(౨) గన్నేరు పూచాయ కరమెప్పు నీర్కాని
 మమలయదోవరివెంటె వివదికట్టి
 గొజ్జంగిపూనీరు కులికి మేదించిన
 గంగకుట్టి లలాటమునఁ దీర్చి

.....

 చరిగొన్న సమకట్టు జడిగింబలులుంగ ✓
 యెంబురాయంగదానంగరైచి
 శ్రీ. రా. ౪౩.

నీ. సరిగొన్న చరిపట్టుజడిగింబలులతోడ
 రత్నాలతారహారము భరించి
 వరిపనీర్కానిదోవరివెంటెబదార్చి
 కళయైన పండిమేఖలు భుజించి
 గంగకుట్టియవిదాదఁ గన్తూరింపమునఁ
 బుండ్రకంబు లలాటమునను దీర్చి
 శి. మా. ౨-౧౦.

(౩) నై శ్రీరాధానివ్వడమునందలి నీపపద్య ప్రథమపాద
 మతో నీక్రింది నీపపద్యపాదమును చోల్చవలయు.
 గన్నేరుపూచాయ గనుపట్టు జలుగైన
 నలికాపాయవస్త్రంబు గట్టి
 శృంగ. ౨. ౧-౧౦౩.
 శృంగారవైమధమునకు మూలమును మార్చునిగంధ
 మున నిది గావరాదు.

(౪) మరియు,
 గొజ్జంగిపూనీరు కులికి మేదించిన
 కమ్మకమ్మరి మేనఁ గలయనలయ
 కాశిఖం. ౩-౧౧౪.
 గొజ్జంగిపూనీరు కులికి మేదించిన
 గంగకుట్టి లలాటమునఁ దీర్చి
 శ్రీరా. ౪౩.

(౫) శ్రీరాధానివ్వడకటిరమండలమున
 విశంధరీవారముకా.
 శ్రీ. రా. ౧౩౩.
 కట్టిశ్రీరాధానివ్వడకటిగోళుగగ్ధార
 పరిరక్షును... - కాశిఖం. ౧-౨.

లజ్జయెంబుంగనికటిమండలంబువిదా - కాశిఖం. ౩-౨౪౦
 (౬) మగు కైటభారాధిమదుంబుబాన్దు - శ్రీ. రా. ౨౨౦
 మగు కైటభారాధిమదుంబుబాన్దు - కాశిఖం. ౩-౧౬౪
 (౭) తోడమక్కలలోబుచ్చుకొయ్యముల - శృంగ. ౨. ౧-౬౦

తోడమక్కలతోలు తోగంపుదొకమ్మ

పైకేమున పిల్ల పెరిగింప

క్రీ. శా. ౧౩౪.

పార్వతైషమమన గానమిచ్చి తోకమున తోడ
మక్కలతోలు అనుదానికి మాలము గన్నవరు.

49. పూర్వయైన ద్విత్వోన్మాదైషాని తనదాక తే

ద్రాక్షగింతలునా మాంతు మంతమంత మిత

క్రీ. శా. ౧౩౫.

(౮) నిర్దేహపునోపప్తుకెట్లగొనెయెట్ట

నొడలమిండును పెరిగొగ్గంప

క్రీ. శా. ౧౩౬.

అచ్చపెక్కిలెనాయనమగులంపగలలు

నిర్దేహపునోపప్తుకెట్లగట్టి

శృం. పై. ౬౦౨.

ఈనీడపచ్చిపాదమునకు కరిఅయినమాలము పార్వ
తైషమమన లేదు. నీతమునంతలి భావమునకే సంపన్నత
యన మాలము గలదు:

50. పుష్పై వర్షస్పర్శ గంధానభి రసి సుగంధి త్యాగముం
నీడ మాండే, స్మిర్భాంతీం మంద్రమూర్తిగ జపతి
మయి మతిం న్యన్య మయ్యేక భక్తకా— ౧౩౭.

(౯) ఆలిగపాటినిన్మానమెప్పగల్రాని— క్రీ. శా. ౧౩౮.

అలిగపాటినిన్మానంబు శృంగార

విరాడ్కుతములకు విందునీయ—

—శృం. పై. ౬౦౩.

మాలమున జవసమాహుముంహు స్వరుండు
పచ్చెనీయంబు శ్రీవాగమకు స్వర్ణస్థానమున నీచపచ్చి
మొకదానిని నియోగించియున్నాడు.

51. అద్రాక్షి రాచోచంబే పట్టె మద్రంబం మంబు;

అదే విషయమిద్దంబ కలిసేన పుష్పస్పృహ.

క్రీ. శా. ౧౩౯.

(౧౦) న్యామగ్రాహ్యనితింబబింబమనదా

రాక్షలభిద్రాక్షమత్—క్రీ. శా. ౧౪౦.

న్యామగ్రాహ్యమింబులంటియదనా

ద్రాక్షంబునక్షీంబెక—శ. మా. 3-౮౭.

న్యామగ్రాహ్యమయ్యారత్— కాశీఖం. 3-౫3.

న్యామగ్రాహ్యమయ్యారత్— పారమి. ౫-౨3.

న్యామగ్రాహ్యమనలకు, భి బలు మునుజులకూర్చు—
—శృం. పై. ౮-౧౮.

మాలగంతు ము పూర్వమనన నిది మృగ్యంబు.

(౧౧) నింకియింబికంబునంబెట్టి క్రీ. శా. ౧౪౧:

నింకి యింకి కావ పర్వంగమాత్మ-కాశీఖం. ౧-౧౨౪

(౧౨) గోలంబంబునమాలిమిట్టపెరిగె

ద్రాక్షై కేంబలక—క్రీ. శా. ౧౪౩.

ముగ్గిగిమి మెట్టమూరి

ముట్టినోడెడి శివమాహా. ౨-౧౦౩.

గోనులినిట్టుగ్గుద్రాక్షై కేంబ

నింకర్తి కేంబును మూరిముట్టపెరిగె.

—శృం. పై. ౨-౧౦౩.

శృంగారైషమమనంతలి పై పద్మభాగము పార్వ
తైషమమనంతి గంధ్రాగింపబడియుండలేదు. శ్రీవా
గమి ప్సవదాలకల్పితము.

(౧౩) కోయిలుకొనంబు శ్రీవాగమమింబునాగ్గు
పర్వమని తోమమన్నది.

కోకిలమునంబు ప్రాణిగొనిపట్టి— క్రీ. శా. ౧౪౧.

కోకిలమునకొలంబున

కోయిలకోక్తివధంగి—

—కాశీఖం. ౫-౧౬౭.

కోకిలమునకొలంబునకోకిలములు—హావి. ౭-౧౩౫.

కోయిలమునకొలంబునకోక్తివధంగి—క్రీ. శా. ౧౪౨.

కోకిలంబెట్టబాయునో కోకిలయము—శృం. పై. ౪-౨౦.

పార్వతైషమమన నిదియు గానరాదు.

(౧౪) కంకరైవేయఘంటికాటంకారంబులును—

—క్రీ. శా. ౨౨౩.

కలిసెమాలకంకరైవేయ ఘంటికా టంకారంబులు
ద్రాక్షినీయులు— శృం. పై. ౬౦౪.

(పార్వతైషమమన నిదిలేదు).

గంధదంతావళిద్రైవేయఘంటికా

టంకారముఖరఘంటాపథంబు

—భీ. ఖం. ౧-౪౭.

మహిమగ్రైవేయఘంటాధ్వనుః - కాశీఖం. ౫-౨౩.
 (౧౫) కలకంఠకామినీకోమలమహాకారంబు -
 — శ్రీరాధాని స్యరేలైకవనము.

✓ కలకంఠకలకంఠకోమలమహాకారంబు
 కారంబుతోరంబుగఁ - శ్రీ. రా. ౧౩౧౦.

ఈపదసంవిధానమే భీముఖంబు (౩-౧౫) వం
 నును, గాశీఖంబు (౧-౫౫; ౧-౩; ౬-౫౨) వంనును,
 హరవిలాసమున (౬-౨౦) వంనును, గానవసుమత్సది.
 శృంగారైమ్యమున (౧-౩౫) 'కలకంఠ కామినీకో
 మలమహాకారకోలాహలకరందిత కమలంబులు లగు
 వసంతంబులును' అను సమానమునకు (హర్షనైమగ్న
 మున మాతము గానరాదు.

(౧౬) అదేమర్దకాల్పసానమృదివాసము - శ్రీ. రా. ౧౩౧౧.
 మోసపోక ముసానమృదువర్ణరాజు - కా. ఖం.

(౧౭) ప్రాణపుణ్యపరమలః
 గాఢమగంధంబునందెరింగె -
 — శ్రీ. రా. ౧౬౧౦.

హాసవానికాఢమగంధంబులకుఁగంధంబులగా -
 — కాశీఖం. ౨-౧౫౬.

వానికాఢమగంధంబులనియను పేర్కొన్న గంధంబు.

(౧౮) కలమగురేణుః
 తృణముతోరేణుః గా - శ్రీ. రా. ౧౧౧౦.

ఇట్టి పదములనాళ్లు శివరాత్రిమాసాత్మ్యము
 (౨-౪౦; ౨-౫౩; ౩-౧౫) వంనును, హరవిలాసము
 (౬-౨౦; ౭-౧౬౩) వంనును, కాశీఖండము (౬-౨౩)
 వంనును, భీముఖంబు (౨-౧౧౦) వంనును, శృంగార
 నైమగ్నము (౬-౩౫; ౬-౪౦) వంనును తెక్కుసారలు
 గానవచ్చుచున్నది. శ్రీరాధారామసంపద ప్రయోగము
 ప్రమాదజనితమని కాని, సామాన్యపదసంకలనమని కాని
 చెప్పుటకు నలుమపడదు.

(౧౯) కంఠంబున మోసపోకాత్మగంధంబునందెరింగె -
 — శ్రీ. రా. ౧౦౦.

జీవిధాన్యమనుగ్రహింపఁగడే నీరేజపశ్రేణుః!
 — శృం. శ్రీ. రా-౫౨.

హర్షనైమగ్నమున నిది గానరాదు. 'జీవిదుంబు'నే
 యను ధాన్యము ననుసరించి రచించిన యాత్మార్థ
 ప్రయోగమైయున్నది.

(౨౦) మోసపోకాత్మగంధంబులకుఁగంధంబులగా -
 — శ్రీ. రా. ౨౩౫.

కుటిలసాటలజటాంకురకృత్తనంబున - కాశీ.

మిటిలంబుమాఘుకోటికృత్తనమున - శృం. శ్రీ. రా-౫.

హర్షనైమగ్నమున నీశ్లోకము గానవచ్చుచున్నది.

శ్లో. పగరువ్వనదుగ్గుదుగ్గుహా
 కటుకీటా దళక స్ఫుటః క్వచిత్;
 మనుగే రనుకంఠుపండితః

పటుచందాఘుకోటికృత్తనై.

(౨౧) వాంఠియగునుమచ్చవచ్చాఘాదాఘాచంబులై ప -
 — శ్రీ. రా. ౧౧౧౦.

కళోపహావచ్చాఘాదాఘాచంబులై ప - భీముఖం.

సుహవనకుచ్చుచ్చాఘాదా గూఢంబులై ప - కాశీఖం.

(౨౨) ద్యావాప్యశ్వ్యంతరకాశముల - శ్రీ. రా. ౫.

ద్యావాప్యశ్వ్యంతరకాశే కేళయశోధారాచర్చస్సింధువై -
 — కాశీఖం. ౧-౨౩.

ద్యావాప్యశ్వ్యంతరకాశముల - కాశీ. ౬-౨౩౦.

ద్యావాప్యశ్వ్యంతరకాశములద్యావాచంబులగా -
 — కాశీఖం. ౩-౩౨.

శ్వ్యగారు దీనినిగరించి న్రాయును సంధ్యావంద
 నమున 'అప్రాద్యావాప్యశ్వ్య' అనుప్రయోగమునకును
 నిక సామాన్యప్రయోగ ముగిరి. సర్వసామాన్య ప్రయో
 గములని వారున్రాసిన ప్రయోగములును, మైన సురాహ
 రించిన మదపద్య సామ్యములును శ్రీవాల్మీకిరాయల
 కవిత్వమునందుమాత్రమే కానబడుచుచే నది యాత్మార్థ
 పద సంభాషణ లనియు, శ్రీవాల్మీకిరాయలతో
 నొకరు వేవొకరిగ్రంథమునందీ గ్రంథాత్మకమొక్కనిని
 యు, (ఇట్టివి యనుకరిగములు గావరవు గాని లేనివి).
 శ్రీరాధారామమును శ్రీరాధాని రచించియుండినది
 యు గాని మురించుకొనికొనము. ఇక భావములతోక
 నాటించినవిలో నదియు నట్టి సంభాషణనే కర్తవ్య
 మున్నది.

(౨౩) మరూరాజ వారాంగనా విభాసదర్శనాను
కారితో యవార్పతి గ్రంథలోయ- శ్రీ. రా. ౨౫౩.

మరూరాజ శుద్ధాంత కాంతానివాసమాణిక్యదర్శ
ణం- శ్రీ. రా. ౨౫౩.

మరుణుని శుద్ధాంతంబున
సరవించాకొలకు మించుటద్దం బగుచుకా.

—శ్రీ. శం. ౨-౨౩.

ఇది ముప్రసిద్ధమగు వారికయలు. సమావేశమున
విభాసమిను, భేదమును గల ప్రతాపములను శిష్యుగాను
చూపించినచో నది వమ్ముటకు నిలువదును.

(౨౪) సౌనంజయు మసమనకని చీకటియుఁ
గలసి దిగ్భాసనాజీ నికరయల ప్రేరికిడిన మునిం.
పూసలకేగుమం బోలెఁ బూసపు మిడిక. శ్రీ. రా. ౨౫౩.

క. పసిపావ యెంచకొనలును
మనమనకని యిరులు గలసి మనమలరించెకా
దెసల వలంగడల గుంజా
విసరంబుల సరులు ప్రేరికిడిన భంగికా.

—శ్రీం. వై. ౨-౧౨.

ఇందు సంపూర్ణ భావైక్యము మాత్రమేకాక పద
సామ్యముకూడ గలదు.

పార్వవైచక్యమున నిట్లున్నది.-

శ్రీ. సుస్థూమముఁ శ్రేణీశ్రీదా మనావరిశి సు
పరిసరవల్ల రాసాం భర్త. కుమారతల్ల. కల్ల,
అజని జలబాహుదానంకోర్పిష్ఠువుధువ్రతా
వకిలిబనా గ్ధంబా పుంజాశ్రీయం గృహాయాభి.

—స. శం. శ్రీ. ౩౦.

దీనికి సరియైన యాంధ్రీకరణము శ్రీం. వై.
౨-౧౨ నందు గలదు. 'గ్రాత్తి విరియున్ ద్విమృగిరుల
కేసరంబుల వాసననుగ్రోలి మత్తిలి యున్నానెందునం మా
యాదు కొదమకు మెప్పుకదుపులు ఘోష మమున
శ్రేణికోణంబున సామపునంజ కంజాయయం గలయఁ
లెనె నినువింపకేరుల యుంబంబా వహించుటయును'.

శ్రీనాగున కిట్టి రచయందుగల యభిమానముతో శ్రీం.
వై. ౨-౧౨ పద్యమునుగూడ నిట్టిభావముతో పాసే నది

యించియున్నాడు. 'మనమనకని యిరులు' అనుదానికే
బాలుపేమికి భక్తి ప్రభావసామ్యములవలన గ్రం
కర్తృత్వ మరయవలసి యున్నది.

మరియు నీయపూర్వభావసామ్యమును గమము-
(౨౫) ఉ. రియ్యనిదింటిశోదు రరి

జేవివనుంగవోర్తగ్గి యె

య్యయ్యవంకకల్లబు

వోర్తదుఁ బాదితె పుష్పబాగమున

మరియ్యకల్లకాకెలెనిరుగు

యనికొనకొనిది పుష్పకాగమున

దయ్యముగాకకనిపస

దావము టిట్టిభ, వీరికిందగుకా.

—శ్రీ. రా. ౨౫౩.

✓శ్రీ. గీ. శోరంగినివకడకంటిశోరంగినిని
వాడివారిక పూచూపువంకడిర్పు
వొరెగరిజేవిహిండ్లవోర్తగిరిన
యింబిరులు కానివారిహిండ్లవంకు.

—శ్రీం. వై. ౩-౧౫.

ఈపద్యమునను మూలము మృదువైన శబ్దమును
గ్రాసరాదు. ఇట్టి యపూర్వకల్పవలే శ్రీనాగుని ప్రతిభా
విశేషమును బాటచు, నాతని యాంధ్రీకరణపద్ధతిని
వివరణ మొనర్చుచున్నది. పార్వవైచక్యమున లేని యీ
భావసామ్యము గలియేమి?

(౨౬) దండాలమలరాశోహ వాహుమం దెక్కి విడిచిన
చారునంపుఁ గొదమయుంబోలె- శివ. మా. ప. ౩-౧౬.
వాహుమం దెక్కి విడిచినచారునంపుఁ
గొదమయునుబోలి-

శ్రీ. రా. ౨౫౩.

ఇందులి పదభావసామ్యమును గనుగొనడు.

పద్యసామ్యము గాని భావైక్యము గాని లేక
కేవలము సమానముల పోకడగల పద్యముల నిన్నటి వధులి
వైదితిని. గ్రంథి పైకీతితో నింట్టితో వివరించుచుంటిని
గాని యింక ననేకప్రయోగముల గన్పలుపవచ్చును.
శ్రీనాగుని రచనను దులుపు 'పిళ్ళిలింకము' 'వీరెంపనేండి'
'వాసనపులుపునాయ' 'కప్పనతోనివంబకము' 'అంజా

గంగాంబులు, 'మానెన్ని చేస్తుంది' చెప్పినట్లుగానే రాను
 రచించిన పల్నాటివీరచరిత్ర భావభాగమును మూలించినది
 వానిని గామకృష్ణకవిగారు ప్రాచీనమున్నట్లు పల్నాటి
 వీరచరిత్రము శ్రీనాథకృష్ణమనునా కాదా యని పండితులు
 సంశయించుచునుండి, దీనివలన శ్రీనాథుడే శ్రీరాధా రామ
 మను రచించినచే ననుటకు వలనవచ్చును. అయినను
 శ్రీరాధారామకర్త పల్నాటివీర చరిత్రమున వర్ణించుచు
 బాహ్యతీర్థిచరిత్రమును వినియుండి ననుటకు సంది
 యము లేదు.

౬. శ్రీరాధారామము శ్రీనాథకృష్ణము గావనియు,
 వల్లభరామయినచే రచించినపదకై ననియు నిర్ణయించుటకు
 కష్టము గలది గ్రంథమునకు కవిస్తుతిని పోల్చి. ప్రథమ
 ముని శ్రీరాధారామ మనంబు శ్రీకృష్ణ మును మును, ప్రస్తా
 వించుచు వర్ణములు గ్రంథాదిన గావరామమును పోల్చి
 రచించుచునుగాక! నన్నయ, తిక్కన, భాష్య-రామరా
 ధిపులలో రావిపాటి త్రిపురాంతనకు సమానకవితా
 ప్రాకల్యము కలవని కవి మూలించి యున్నాడు
 (ప. 38). గ్రంథాదిన గది యేకవులను స్తుతించెనో
 తెలియరాదు. మరియు నిట్టి కవిస్తుతిచే గ్రంథకర్త
 తనకు నిర్ణయించు పలుకెడు. పాతముల పింగళిమారన,
 పల్లవరాజు వనచిరభద్రుడు, శ్రీనాథుని మొదలగు కవుల
 గ్రంథములను గాంచినచో సత్యము తెలియగలను. పింగళి
 మారన కవిత్వమునకును 'నన్నయ భాగవతము
 దిక్కన పల్నాటి' అని స్తుతించి, రామరామ
 కవియన 'నగలేయల నన్నపాక్షుని' అని స్తుతించుచు
 భాగవతమునకు 'అని స్తుతించుచున్నాడు. ప్రభా
 వతీప్రభుత్వమున గల శతవుల బ్రశంసించుచునుండి లేదు.
 'అదికవుల బ్రాచీనములను' అని పోల్చుచును
 జూడుదు.

పివ వీరభద్రకవి కృంగారకామంబలమున నన్నయ
 తిక్కనల బ్రస్తుతించి, క్షమిసే భాగమున 'నన్నయభాగవత
 తిక్కనకు పల్నాటి' అని స్తుతించి 'అని పోల్చుచును
 న్నాడు. వేయేల కృంగారకామమున నన్నపాక్షుని
 తిక్కనాశ్వు శంభుదాసుల సన్నుతించి శ్రీనాథుని
 సూరసామము సన్నాతా ప్రకవుల వినుతించుచుండి
 లేదు. ఇట్టి కవిస్తుతులవలన గ్రంథకర్త తనకు నిర్ణయ
 పుచ్చును.

౩. ఇక లాక్షణిక ప్రమాణము నాలోచించెదము.
 శ్రీప్రమాణములవలన గాని, యితర సంకల్పములవలన గాని
 శ్రీరాధారామకర్త శ్రీనాథుడేయని నిర్ణయించుటకు లాక్ష
 ణములు గ్రంథములు గ్రంథకర్త స్వస్థియయ్యెను. కవియు
 రావేవు. ఏకాదశములవలన శ్రీనాథుని తనగ్రంథ
 మను వల్లభరామల గ్రంథమని ప్రకటించె నన్నయో,
 లాక్షణికులు వల్లభరామల గ్రంథమునని మునగానా
 దింతురుగాక శ్రీనాథునియని యుదాహరింపరు. గ్రంథ
 కర్త స్వస్థియయ్యెను వానిపనిగాను. గ్రంథకర్త మూలముల
 వలన 'నన్నయ' గ్రంథమున వానిచ్చుతే. శ్రీరాధా
 రామము శ్రీనాథకృష్ణము, వల్లభరామకృష్ణము యను
 పల్నాటి వీరచరిత్రమే! అకేళ శ్రీనాథకృష్ణమని
 వారంగురించినను, బ్రహ్మసామాన్యమునను వల్లభరామని
 గ్రంథాని ప్రముఖింపబడిన శ్రీరాధారామము శ్రీనాథ
 కృష్ణమని యేలయుదాహరింతురు! 'వల్లభరామ' శ్రీరాధా
 రామ'మని వారు వ్రాసినచో వల్లభరామని దని లోక
 మన ప్రముఖింపబడిన గ్రంథమని వానియర్థము. అప్పు
 కవి కాలమునాటికి శ్రీరాధారామకర్త స్వస్థియు నిచ్చునో
 ను శతమొదలుకొని, అప్పునది తిక్కనము శ్రీనాథుని
 దిక్కన సమ్యక్ముఖులయిన నన్నకవి శ్రీనాథుని మిత్ర
 నానకు అని నని గొన్ని పద్యములు దాహరించుచుండి
 నుచ్చును. అంతయుకాక శ్రీనాథునినగ శ్రీరాధారామము
 సంబంధములై యున్నవి ప్రయత్నించి నాచనియు,
 గవులమునును గట్టుకొని వ్రాయుటయం నానినకి
 అగ్గరుదియనియు వ్రాయుట సమంజసము కాదు. లాక్ష
 ణముల గ్రంథకర్త స్వస్థియయ్యెను వానివలన గాని, లాక్ష
 ణిక ప్రమాణముల నట్టి నిర్ణయముల కొరకునుగ
 నైకాద రావనియు నానాభిప్రాయము. లక్షణకవు
 లుగావారినిగ గ్రంథములు మనకు కొన్ని లభించుట లేదు.
 ప్రసిద్ధకవుల నన్నయ, పెద్దన, శ్రీనాథులుచే కవి
 యింపబడిన కొన్ని గ్రంథములనుకొని వారు రామముల
 నిచ్చుచున్నాడు. ఆగ్రంథముల ప్రశంస, ఆలాక్షణముల
 యితరగ్రంథముల గవ్యము.

అయినగ్రంథము లాక్షణము రచించిందని కాని
 గవ్యయింపలేదని కాని నిర్ణయ వలనవచ్చును. ఇందును
 విజయమును శ్రీనాథుని రచించినది మూల ప్రమాణము

సాక్షాత్ సత్తా దేవతయైవైవ, తంకరాట్టలమన
 గ్రహాని నానావిధములు, నువ్వనివిధములు, అది
 మది కొన్ని పర్యవాయములు బాహుళ్యమునవి. గ్రంథ
 కర్తవ్య విషయమున బాహుళ్యగ్రంథములు బలమైన
 ప్రమాణములుగానని తెల్పుచు నీవర్ష నింతటితో
 ఘోషించుచున్నాను.

౮. మరియు గ్రహానియు వల్లభాభ్యుదయమును
 గ్రంథమున సాంగ్రహ్యమును తిరువార్లలోని విశ్వా
 నాథుని వల్లభాభ్యుదయమున, 'గరుడ భుజి
 ప్రతిపాకలను' యను పద్యమున పట్టిన ద్రవముల 'నీచే' ప
 నియు మానెనా' అను పద్యమున విగాదు ప్రాచ్యమున్నాడు.
 ఇట్లు భాగ్యములును నీయగు నెరుగు ప్రకటించి యుండు

తమకల గానములు బలమైన గ్రంథములయై నమగ్ర
 ముగ నున్న ట్టాసాంధవలనయన్నది. వారాగ్రంథమును
 కాదు ప్రకటించుటగా, ఈ పరిమల్ల ప్రయోగముగా,
 యితరపత్రికలందు గాని గానిని ప్రకటించ విష్ణుభుజా
 జరిగించిన, గ్రహాభివృద్ధి కర్తవ్యము శ్రేయశకలమని
 నా నమ్మకము.

తైలవ్రాసిన కొన్ని చూడారములను బట్టి శ్రీవా
 గుడి గ్రహాభివృద్ధిమును విశేషములను ప్రకటించి
 యును గలగుచున్నది. వావ్యాసమునందలి తపస్సును
 విష్ణునియను బంధించుచును విష్ణుకర్మము, విష్ణుని
 కర్తవ్యములను మువ్వరించుచు నమ్మచు వింతటితో
 విశేషించుచున్నాను.

తీ వ

పువ్వాది శేషగిరింపు, పోడివరపు జానకిరామయ్య గార్లు

తొలకరి చిన్నులం గలుగు శోయముతోడ వివాస నార్చి, మం
 జులము రసార్చిమై ప్రకృతి సుందరతావిభవము నూరి పు
 వ్వులు తెలిచిరగట్టి పొలపు గనువోయి మిగారిచూపుట
 గొంకల నెవ్వరున్న తరుణులను శత్రుము నల్లవిండగెడ.

ఉ. వేసలముగ మనోజ్ఞమము పీచు సమీరకుమారమందని
 శ్వాసముగ ముగించున ప్రసన్నత శ్వాసమునల్ల గ్రాహిణి
 పానలు తెంపి, రక్షించు బల్లిన వల్లెపానము బర్చి శో
 భానముపెర యొక్కరిత పానము! శోభము శోభన సజ్జిక.

మ. "ఇది పుష్పించు మూలతాతముగే రాగే!" యందు మాధుర్యంబు
 పద కూపైన విధాన బిల్లు గలకంకంబుల్ స్వహాతీయుగా
 నిరసమ్ముల్ జుమూరి బతుములు రాపాడంగి నీశించెనీ
 బరనైరుద్యములొ చివుల్ల భుజియుండు బేరకూం ప్రద్దిరా!

చ. తిలకములైన తేల పువ్వులన్నియు వైయు నందరేనా, సుం
 దరమగు కూపుల చాల్చిన తదాకృతి కన్నులు మిగుగా ననగా
 దిరకన, "మే" బటంచు నవవిజము తోడకూలూచి మెచ్చ గా
 తరనయనమ్ములు గవివలెనుండు తీవన మూపునెల్లెడిక.

శ్రీనాథుని యింటివేరు పాకనాటివారా?

కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు, వి. యె.

శ్రీ పేతుమల్ల అచ్యుతరావు గారు ఖజురీ ప్రతిక పుష్కమాన సంచకలో 'దగ్గనకవి' దగ్గనకవి- నాటికేతి 'పాశ్వానము' అను వ్యాసమునందు దమకుంగిరి రెండు కర్మనం దేహములు వాంఛ దేహముకు వెలిపుచ్చిరి. రెండును ముక్తిని పొందెను కనుక నంబాధించి ననే. అందు మొదటిది: శ్రీనాథుని యింటి పేరును గురించినదియు యున్నది. 'పాకనాటి' టివాడపు బంధపుడపు' అని పేరుపెట్టఁజే ఆస్థామంత్రి చెప్పినట్లు శ్రీనాథుడు వ్రాసెను. 'పాకనాటి' టివాడపు' అనువాక్యము పాకనాటి దేవుడని యర్థముచేయుచు శ్రీ వే. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు వ్రాసినారు. ఇంటి వాడపు అనిచెప్పటలో గృహనామము చెప్ప బడనని నే నాహుతిచేయున్నాను." అనునది. రెండవది: దగ్గనకవి "బహుశః ఇతి యోగి బ్రహ్మగృహ" అని వక్కానించుట. అంత్రి సారస్వతియును వధిలాపిగలిగి దానిని గృహ చేరిన శ్రీ అచ్యుతరావుగారు శ్రీనాథుని యింటివేరు పాకనాటివారని యూహించుట యు, దగ్గనకవి నియోగి బ్రహ్మగృహమో యని తలచుటయు వాడ 'పెచ్చకురుదినది' తలకు రోగిని బట్టి మన్ను పుట్టెను.

శ్రీనాథుడు శివేశ్వరపురాణమునందు గృతిధర్తి తల్లి పుట్ట నందోగించినట్లు వ్రాసెను:

కొనెను:—

నీ. వినుపించినాడపు వేమభూపాలున
కళలపురాణ విద్యాగమములు
కల్పించినాడపు గాఢపాకంబైన
హర్ష వైషధతాన్య మాంధ్రభావ
భావించినాడపు బహుదేశాధిపతి
విద్యాచరీతుణ వేళలందు
పెదచల్లినాడపు విశదకీర్తిస్ఫురి
కర్పూరములు దిశాంగణములందు
బాకనాటింటివాడపు బంధపుడపు
కమలనాథునిమనుమడ వమలమరివి
నాకుఁ గృపనెయు మోక్షమిచ్చెను నీవు
కలితగుణగణ్య, శ్రీనాథకవివరేశ్వర!
శ్రీనాథుడు పెదకోమటివేమభూపాలుని మరణసందేహము రామమోక్షరత్నము నకు నిచ్చుటకు గాఢము లేయి అచ్చట వేమభూధర్తి సహాయకులకు నడిచగ్రామణియు, పాకనాటివారు, బంధపుడయున్న బెండ్ల పాడి అన్నమంత్రి రెండు కర్మనత్కారము లొనరించెను. అన్నమంత్రి కృతిధర్తియు శ్రీనాథుని 'పాకనాటి' టివాడపు బంధపుడపు అని పేర్చుచుచుట గవివో అంద్య పాదమున కిట్లర్థముచేసుకోవలెను:—
'నేను కృతిధర్తిను, నీవు కృతికర్తలు; మనమిరువురము ఒక్కటినే శాఖవారము;

మీరునుమిక్కిలి బంధువులము. ఇచ్చట వాని వారి స్వతఃభాగములమును ప్రస్తుతముచేయుచున్న వాక్యరత్నములేకాని 'మీరునుమిక్కిలి బంధువులము' మీరును మేమును బంధువులము' అని బంధుమిత్రములు లెక్క మాత్రమును గావు. స్వారతిమూలమును కొన్ని శాఖాభిమానములను నిలికినవాడవే.

శ్రీవాణిమాలా వ్రాసుటకు బరికొల్పినది.

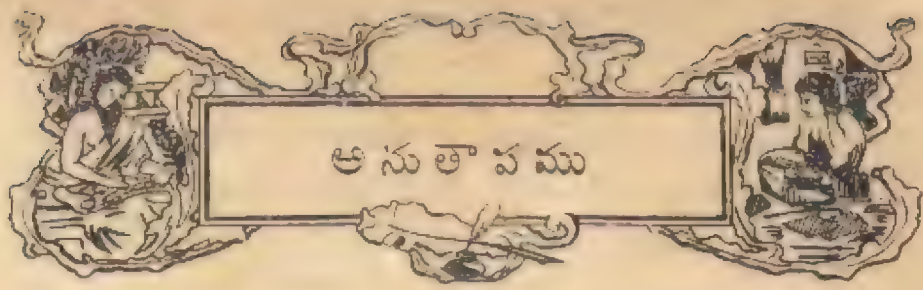
అదియునుగాక ఆంధ్రదేశమునఁ గల ఆచార్యుల నియోగములో పాకనాటినియోగిశాఖ కూడ కలదని మనవాద్యులవే సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది. కృష్ణరాయవిజయమును నిలుచిన కుమారభూషిణి పాకనాటినియోగిశాఖా బ్రహ్మణుడు. తగ్గించునందలి యీక్రింద ద్యమును జూడుడు:—

సీ. ననుభరద్వాజగోత్రుని సదాశస్త్రంబు
 సూత్రుని బాంధవస్తోత్రపాత్రు
 పాకనాట్యాత్మ్యలవంశప్రసిద్ధుని
 ధూర్జటిపాత్రు బంధురచరిత్రు
 సద్గురుకారుణ్యసంప్రాప్త విద్యావి
 హారుని శ్రీకాళహస్తినిలయు
 చిత్త్రసూనానికా శ్రీకరానుగ్రహ
 సాదితకవితారసజ్జహృదయు
 సారరచనాధురీణు గుమారధూర్జ
 టిప్రధానాగ్రగణ్యు బటీరహీర
 మహితసత్కిణ్ణి కాళియామాత్యపుష్ట
 వెంకటాగ్రుని నిలిపించి నేక్షణ ననియె.

కావున 'పాకనాటింటివాడవు' అను వాగ్యమునకు 'పాకనాటి నియోగిశాఖా బ్రహ్మణుడవు' అను సర్థమే చెమకొవలెను. సుప్రసిద్ధాంధ్రచరిత్రకారు నెట్టి వ్రాసెను. శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిలవా రెట్టి వ్రాసిరి. దీనికి వేటొకయధిము సందర్భమధిలేక కల్పించుట కరిహాసాస్పద మైనది.

శ్రీవాణిమాలా పాకనాటినియోగిశాఖా నియోగిబ్రహ్మణుడు. అతని ముఖ్యమైన దగ్గరకవి కూడ నియోగిబ్రహ్మణుడే కావలెను గదా! శ్రీ అచ్యుతరావుగారి 'సహస్ర' అనుశింక శింక తావులేదు.

శ్రీవాణిమాలా యింటిపేరు తెలిసికొనుటకు రెండేళ్లకు బుద్ధుని. అందు మొదటిది: శ్రీవాణిమాలాదరించిన మునిశ్రీరాట్నశ్రీ గాని వస్త్రశిలాని సంపాదించి, యందు కృతిక ప్రతివంశ వర్ణనము గాంచుటచే. బాల్యమునందు రరించిన గ్రంథము లగుటచే గ్రంథిక ప్రియు గొం చెము గొప్పగా తనవంశాభివర్ణనము గావించెయుండును. రెండవది: 'కమలానాథా మాత్యనియుదాతము'. ఇతడు కరణమో, లేక రెండవ ప్రణాసమృద్ధికడ గొప్పయువ్యో గమునందే యుండెనో తెలిసికొనవలెను. అతి విశాసనములు, అతెయరచించిన వద్మపురాణాదిగ్రంథములు మొదలగునవి సంపాదించవలెను. వానిలో శ్రీవాణిమాలా యింటిపేరు దొరకక మానదు.

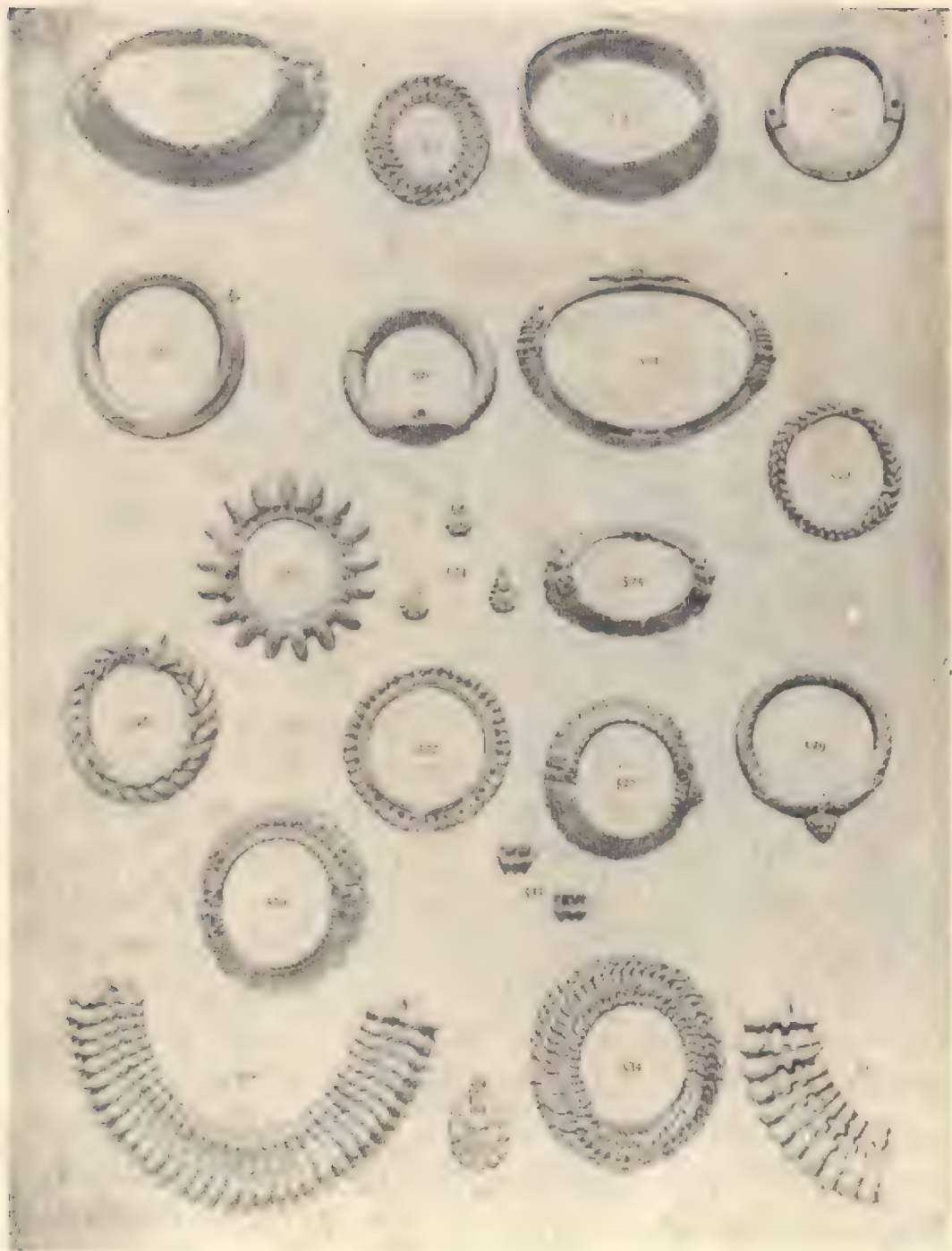

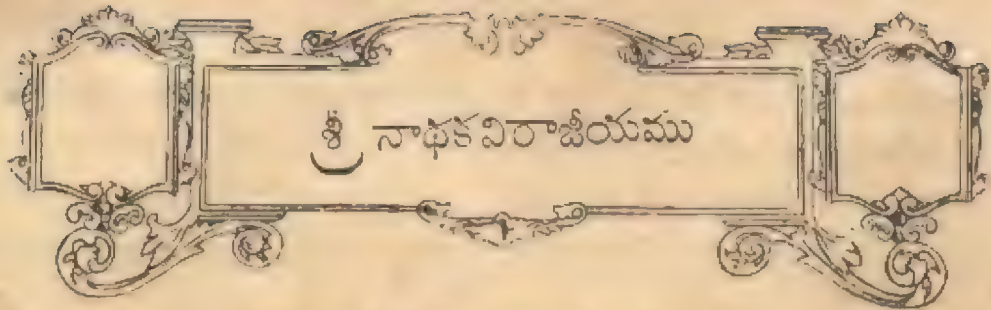
అనంతవంతుల రామలింగస్వామిగారు

వ్రాసిన జీవకాల ముఖమాత్రము మృత్యువు కుక్ష్యహను నెం

తైనను దాని బోవిడక యందట నాపుకొ, లేక ద్వారమై
యేవలీమః తేరుటకు నిర్భయంబును జూపునేమి య
ద్దొనికి, - నే నాతొగిన యథార్థ ముకండును - చావు జీవనం
తామునుగ దహిలునఁ గొనంగను చెప్పెను - దానివెన్న నే
కూనో యెటుంగ, కేళికుఁడైనను గ్రమ్మతి రాఁడు పోయి - యీ
జానగు జీవితంబును నిజుబని మొదలఁచెదఁ గాని - కష్టపఁ
తానము దీనఁ గల్గు - మరుధాత్రివలె న్గనుపట్టుచున్న ని
ద్దొన జలంశియా లమను, దామరతొరగాఁగ నుండు ను
ద్యానవనాంబు, - విద్య సతతంబును నేర్చెను నాకు "పాంథుఁడ !
కానిసంభంబు నివృదువఁగాఁ దగు, సత్పథగమువై నదా
యోగము స్పృహఁగఁ దగు, హృదయగుహయ న మోదయింజున
బూనుచుఁ గిన్ను ల్కాదెఱచి పొందగు" నంచు - కరీయబోధక
నానయనాంబు విచ్చె, - గణంబును త్యాగధరాధ కేంద్ర ముం
చు నమదానినుండుటయు, నాగరికావలివోట నిత్యసా
ఖ్యానుభవైకయోగ్య మగునట్టి, మనస్వసుసాధ్యమైన, దా
జానగు మోక్షిగుగ్ధిరససాగరమొగ వలరానిచుండుట
నేనెఱుంగఁగఁ జాలితిని - కేర్వంగ నన్నిటికన్న మిన్నయొ
దాని నరించు హృదయగుద - నెఱుంగఁగి నేను - ప్రాప్త ప
ద్ధానికి గంటి నక్కట నదా ముటఁ గల్గెను నొక్కచిక్కు - నీ
నానగ మిక్కి పోనాయు నానభివృద్ధి, కెన్నఁ జీకెనె
నే నిలువంగఁ దృప్తిమెఱు చిచ్చితి నయ్యో! - చిగంబు చిన్నదా
ట నొకవేళఁ గల్గెనియు నొక్కక జాగొనఁగించుచుంటి, - నీ
లోకవె నాదు జీవనపురోజులు నేగిఁగనాగె - నాఁడు నా
జేనును మృత్యువున దరియు చేగుచునుంటి - నితెంత ఘోరభా
వానుభవంబు, కిం దురవస్థ, తొందరి కనంగ నక్కటా !!

శ్రీ నాథకవిరాజీయము

కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికృష్ణ గారు

(వేమకటిసందిక తరువాయి)

శ్రీనాథుడు — శ్రీనాథునిగొలుపు

దుర్గాంబ

[శ్రీనాథుడు, భార్య దుర్గాంబ ప్రవేశము]

శ్రీనాథుడు

ప్రేయసీ! మాయక్క జాలువ్రాసినది చూచి
తివా?

దుర్గాంబ

ఏమి వ్రాసినదియో విక గోరుచున్నాను.

శ్రీనాథుడు

(జాలు చూచుచు) “నహోదరా! మీ బాప
దేరాజును ఆశ్రయించి నిరంతర గ్రంథకార్య
మంద యుండి గృహకృత్యంబు లిరయకున్న
వారు. ఇంట నున్నదని కాని, లేదని కాని
యెప్పుడును విచారించరు. కుటుంబపోషణము
చేసికొనుట మిక్కిలి కష్టముగా నున్నది. ప్రతి
దినంబు నగ్ని ప్రతిష్ఠాపనమే మాయింట లేక
యున్నది. పిల్ల లొకట మటమట మాడుచు
న్నవారు. దీనికి నీ వేమినాథకవిరాజము చేయు
దువో చేసి మాకుటుంబమున కింతయన్నము
పెట్టెదలంపు మని మీయక్క ప్రార్థించుచు
న్నది.” అని వ్రాసినది.

(కంట నీరుపెట్టుకొనును.)

(కంట నీరు పెట్టుచు) మీవదిన యిట్లు కూడి
పేదయై తానుగ దనసంతానంబును నితాన
చితానాగరంబున మునిగి యుండు మన మి
ట్లుచుట ధర్మంబు గాదు. దీనికి మీ రెట్లా
లోచింతురో యాలోచింపుడు.

శ్రీనాథుడు

మాబాప పోదనామాత్యుడు నకలజగజ్జీయ
మానకవిత్విము చెప్పె గలవాడు. శ్రీమద్భా
గవతమును మూలమునకు మెలుంగు పెట్టు
నట్లు తెలుసు గావించి యున్నవాడు. అతని
కృతి కష్టాటభూతికిగాని సింగభూతికిగాని
మఱి యేభూతికేని గాని కృతి యిప్పించి నన
దనం బిర్పిన నే నెంతయో ప్రయత్నించి
విజయమనోరథుడ నైతి. అతడు ప్రాణము
నైన విడుచుట కంగీకరించును గాని నరకృతి
యిచ్చుట కంగీకరింపడు. అందునంతేసి తత్కు
టుంబ మిట్లు నిగుపేదయై యుండవలసి వచ్చి
నది. తాను వ్యవసాయము చేసి నీవింతు నని
నాతోడె తెప్పి యిట్లు చేయుచున్నాడు. కాల
ము కలిసిరానప్పు డేవ్యవసాయమును శలవి
పడు. దీనికి నే నేమి చేయవలసియున్నదో

తెలియకున్నది. (అలోచించి) కాంతా! నే నిష్క డోరుగంటికిని బోయి సామదానాదులు కయోగించి మఱియు నాపోత రాజం బోధించి యేదే నొకదారింజెట్టి వచ్చెద. నీవీకీ నీ వేమి చెప్పెదవు?

దుర్గాంబ

ఇది మంచిదియే. నేనును మీ పాట వచ్చి మానదిసం జూచి చేతులైవ సాయము చేసి వచ్చెద.

శ్రీనాథుడు

సరే. మనము సకుటుంబముగా సందలంబు లెక్కి మహావైభవంబున నోరుగంటికిని బోవుదము. మన కారతఁ డెట్లు వత్కారము గావించునో పరీక్షించి పిదపఁ జేయవలసినది చేసి వత్తము. ఆతఁడు నామాట వినకున్న నిర్బంధించి యైన సరకృతి యిచ్చునట్లు ప్రయత్నించెద. నేడే ప్రయాణము. సంభారంబులు సమకట్టుము. నే నిష్కృతాంతము మహారాజున కెఱింగించి సెలవు పుచ్చుకొని వచ్చెదను. (నిష్క్ర)మించును.)

పలమ-ఓరుగంటిలోపోతన కుటీరము

[పోతనామాత్యుఁ డొక్కఁడే నుత్పండి గ్రంథరచన చేయుచుండును.]

పోతనామాత్యుడు

(పల్లకిబోయింబ శబ్ద మాలకించి) కుమారా! మనయింటిచెంతఁ బల్లకిశబ్ద మగుచున్నది. అది యేమో విచారింపుము.

మల్లన

(వడివడిం బ్ర నేరించి) తండ్రీ, మామామ శ్రీ నాథకవిసార్వభౌముఁడు భార్యాపుత్ర సరివార

సహితంబై యందంబుల లెక్కి మనయింటికి వచ్చుచున్నాఁడు.

పోతనామాత్యుడు

వత్సా! పిల్ల పోయి వాని నెదుర్కొని యోగి తెమ్ము.

(మల్లన నిష్క్ర)మించును.)

పోతనామాత్యుడు

ఈతఁడు నన్ను సరకృతి యిచ్చుని నిర్బంధించుటకే వచ్చినాఁడు. నీనుమాత్ర మెట్లు చేయను. ఆతఁడు న న్నెట్లు చేసినను జేయుగాక.

“ఉ. ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల

కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులు

సామ్మలు కొన్ని పుచ్చుకొని

సాక్కి శరీరము వాసి కాలుచే

నమ్మెటవ్రేటులం బడక

నమ్మతి శ్రీహరి కిచ్చి చెప్పి నీ

బమ్మెరపోతరా జొకఁడు

భాగవతంబు బగ్గధర్మముగ.”

అనునాశ్వాసమునకు నేను భిన్నముగాఁ బ్రవర్తింపను. ఎట్లు కానున్నదో అట్లు కాక మానదు. వర్తమునకు వైవశ్య ప్రమాణము.

శ్రీనాథుడు

(పల్లకి దిగి మహావైభవముతోఁ బరివారవరి వృతుండై పోతరాజుకడకు వచ్చి సమన్వరించి)

హాళికులు కుశలముగా నున్నారా?

పోతనామాత్యుడు

“ఉ. బాలరసాలసాలనవ

పల్లవకోమల కావ్యకన్యకం

గూఢల కిచ్చి యప్పకపు.

గూడు భుజించుటకంటె సత్కీపుర

హరికు లైన నేమి గహ

నాంతరసీమలఁ గందమూల కు

దొలికు లైన నేమి నిజ

దారసుతోదరపోషణార్థమై."

శ్రీనాథుడు

బావా! మేలమాట కనిన నామాట కింతకో
పింఁ జెల్లునా?

పోతనామాత్యుడు

సిమాటకు నామాట శ్రేష్ఠ్యత్తిరము కాని
కోఁ మెట్లగును?

శ్రీనాథుడు

నే నిపుడు రాజమహేంద్రవరమున విరిభద్ర
రక్షియూపాసమున నున్నవాడ. అసెడు నా
చేతఁ గాఁగింపము కృత్రిమోదనము మిగుల
మన్నించుచున్నవాడు. నిన్నుఁ జూచి పో
వచ్చితిని.

పోతనామాత్యుడు

మిక్కిలి సంతోషము. నాయందు నీకు నయఁ
మొననుట కిదియే తారాగ్రాము. నీరాక
మాకు రాక.

శ్రీనాథుడు

బావా! మన మందఱము నేకగ్రీవముగా
మార్కండేయశ్రేష్ఠమున నుండ నాచిత్త
మభిలషించుచున్నది.

పోతనామాత్యుడు

సంతోషమే కాని రాజాశ్రయ మపేక్షించని
నా కట నుట సమ్యతము కాదు.

శ్రీనాథుడు

నీవును రాజాశ్రయంబు నొంది సంపన్నుడవై
వేసివేయక యుండవచ్చును.

పోతనామాత్యుడు

ఎంతకాల ముండవచ్చును? భూమి యున్నం
తి కాల ముండవచ్చునా? టయు వెట్టివాఁడా!
నే సంతకాల ముందును? ఈనాలుగునాళ్లలో
కనులు మూసికొని కాలక్షేపము నేయ
నొప్పదా? వినుము—

ఆ. బ్రదుకు తిరగింపట నసిజన్మనము కొన్ని
నాల్గిమాట బ్రదుకు నీళ్లమాట
బోటి సామ్యు కొడుకు వేటిమెఱపుఁదేట
దేటికయ్య, యిట్టిపాటిబాట.

చ. తెలియఁగ నెంతవారు నిలఁ

ద్రెల్లిర కాని యొకండు మిత్రిక

న్నుల మఱి బ్రమి పొల్పుట క

నుంగొనియే వినియే యెఱుంగ మీ

పాలిసెడుసంతయుం గనియు

బూమి లెఱంగియు నుట్టిగట్టి యు

య్యెల లిటు లూగు చుందుమని

యెంచుట వెట్టితనంబు కాదాకో.

శ్రీనాథుడు

ఈమట్టనేదాంతము? కేమిలే. పొట్టకు లేక
మలమామూడును, ఏమో భర్తనన్నులు
చదువ వచ్చినావు. సుఖమైనను, కష్టమైనను
బ్రదికియున్న రాళ్లలోనే కాని యవ్వల నేమి
యున్నది? మట్టి యున్నది.

పోతనామాత్యుడు

నీ విట్టిభావము కలవాఁడవు గనుక నే త్రిలోక
రక్షికుం డైనవర మేర్పరునిం గాదని నీకవితా

కన్యక రాజులకు రెక్కకు గాఢపులుకుం గిమ్మలకు బంగారుకు తింగారుకు నమ్మకొని ప్రదుకుచు నాది యుత్తమతనం బనుచున్నవాడవు. నీ వెట్లనుకొన్న ననుకొన వచ్చును. నేను మాత్ర మది యుత్తమతనం బనను.

శ్రీనాథుడు

నరే కాని మ్మావిషయ మిప్పు నేమిటికి? మహా యోగస్వదు ప్రసంగించుకొందము. నే నిప్పుడు లోనికి బోయి మాయక్కగారిం దర్పించి కానిక్కస్యంబును నెరవేర్చుకొనియిదం గాక. (నిష్క్రమించును.)

పోతనామాత్యుడు

ఈ శ్రీనాథుడు నన్ను మించియెట్లకే ముని పరివారముతో నచ్చియున్నాడు. నన్ను సేపి డ్లికి జాట్ల ముదలుకొని మెర ననునట్లు నా యింట నిప్పు డప్పుతో నాకింటికిని లా కేన్వ మే. నా కప్పిచ్చువాఁ కీమూర లేడు. నీ నా మల చూచియవాడఁ గాను. ఇటు వస్తువా హనాదు లేని కురువా జ్యో కొంతలొమ్ము నొత్తి మన్న నవియును నర్పమంగిళమే. నా మగువకు మంగళసూత్రమే మోమిడకు. ఇట్టిదో నట్లు చేసి నీరికి కే నాతివ్య మిట్టిదో తెలియకున్నది. (కొంచె ములోచించి) మల్ల నా! మల్లన్న! (బిగ్గఱగాఁ బిలుచును.)

మల్లనామాత్యుడు

(ప్రవేశించి) నాయనగారూ! నా కేమిదాట్లా?

పోతనామాత్యుడు

నాయనా! నేడు మీమామ పరివారముతో నచ్చియున్నాడు గదా! వానిభోజనవిషయ మేమి యులోచించితివి?

మల్లనామాత్యుడు

నేను మీరు చెప్పకమున్నే నా స్నేహితుల యొక్కకు వెళ్లి అప్పడీగినాను. అదంత లేదు లే దని చెప్పినవారే. బచ్చునిటికిఁ బోయినఁ దాకట్లు తెమ్మనివాడు. అమ్మ పడుగఁజూ నా మెయ్యిద్ద నేమియు లే దని చెప్పినది.

పోతనామాత్యుడు

(అలోచించి) మనయింటిలో నిశ్చేదించి నె యు కటి యున్నది కదా! అది తీసికొనిరమ్ము. దానిం గుదవఁ బెట్టి కొంత వ్రవ్యము పెచ్చు దను.

(మల్లనామాత్యుడు లోనికిఁ బోయి నూలు మాట్లు వేసి మయిన మతికించిన ప్రాంతసాట్లు వించె తెచ్చి తండ్రి కిచ్చును.)

(పోతనామాత్యుడు పుచ్చుకొని నిష్క్రమించును.)

(మల్లనామాత్యుడు అటనుండి చింతించును.)

(అంత వియ్యము, పప్పు, నేయ్యి, కూరలు, ఆకులు లోననుభోజననామగ్రిం గొని యిద్దఱునెనకులు, ఒక నేనకురాలును బ్రవేశింతురు.)

నేనకుడు

మల్లనగారూ! మిత్రుని గౌరవములోన నా మగ్రిం గొని మాచేతి కిచ్చి నంపించినాడు. స్వీకరింపుడు. (అని వెలునెంత నప్పునముదా యమును వాకిటిలోఁ బెట్టి నిష్క్రమింతురు.)

(మల్లనామాత్యుడు సంతసించుచు నవి యన్నియు లోనికిం గొనిపోవును).

పోతనామాత్యుడు

(నీనవదనుడై వించె చేతం గొని ప్రవేశించి)
కుమారా! ఈవంద నెవ్వడును దాకట్టు వట్టి
సవాలు కాదు. తానిమైనను శీతల జక్కి
నది కాదు. ఎట్లు చేయునునో యేమియుం తెలి
యకున్నది.

మల్లనామాత్యుడు

(నమింపించి) తండ్రి! నొసినంత నామగ్ని పెచ్చి
నది. ఇట్లనుచుంటి రేమి?

పోతనామాత్యుడు

(ఆశ్చర్య మభిసంబంధించి) ఏమి? ఎట్లు వచ్చినది?

మల్లనామాత్యుడు

అంగడిలో గొని మీరు పోతి రని చెప్పి
నువ్వో నెవకు బిడ్డలు పురుషు లాకష్ట
యును నొకపెన్ని భోజనవదార్థము లిచ్చి
పోయినాను. ఇంటిలో వంటకూలును బిడ్డ
మయినది.

పోతనామాత్యుడు

(కుమారుని గొనితినియకొని) నాయనా! నీవు
పుణ్యాత్ముడవు. సీతారాముల దర్శనము
చేయఁ గలిగితివి. మననంశమును శనన్యమైనది.
(అని కన్నులు మూసికొని ధ్యానించి)

శా. చేతోమోదముతోడ నాత్రిదివికిం

జేనుగాత నానుగాతను

ప్రీతి సున్నుచు దోమనీస యగుచు

బ్రేమించి కామించి నా

చేతోబాతమునందు నిల్చి సతము

జేకొంచు రక్షించు మా

సీతారాముల లక్ష్మణాగ్రజుల నే

జేమితు నశ్రాంతమున్.

(ప్రార్థించి లోపలికిం బోవును.)

మల్లనామాత్యుడు

(తండ్రితో లోనికిం బోవును.)

ఫలము—పోతన్న గృహము

[భోజనానంతరము తంబూలదర్శనము చేయుమఁ
బోలినయ, శ్రీనాథుడు నాసీమలయుండును.]

శ్రీనాథుడు

బావా! నీవు శ్రీమద్భాగవతము నాంధ్రీకరిం
చితి నని వింటిని. నా కందు రెండు ద్వయములు
వినిపింతువా?

పోతనామాత్యుడు

నీకు విననలయునను నభిప్రాయమేని, అట్లే విని
పొతును. (అని తాళింపి శ్రీనాథముం దీసి విప్పి)
ఇదేమే నాభాగవతము. ఇం దేభాగమునఁ జదు
పు మనియెదవు?

శ్రీనాథుడు

గజేంద్ర మోక్షములో గజేంద్రుని మొట్టయను,
శ్రీమహావిష్ణువు దర్శన మిచ్చుటయు నెట్లు
నాసితినో విందు నాభాట్టము చదువుము.

(పోతనామాత్యుడు ఆభాగముం దీసి చదువును.
చదువుచుండఁ బోతన కూతురు రొకమూల
నిలిచి వినుచుండును.)

“శా. బా వాక్కినయు లేదు ధైర్యము విల్
 లం బయ్యె బ్రాణంబులు
 తావుల్ దప్పెను మూర్ఛ వచ్చె ననువు
 పన్నె శ్రమిం బయ్యెదో
 నీవే తప్ప నిరంజనం బెఱుగ మ
 న్నింపం దగు దీనుని
 రావే యీశ్వర, కావవే వరద, నం
 రక్షించు భద్రాత్మకా!”

అని గతించెను ప్రాణించెను; ప్రాణించెను
 శ్రీమహావిష్ణువు:

“మ. సరికిం జెప్పెను శౌఖనక్రియుగము
 జేదోయి సంధింపఁ జే
 పరివారంబును జీరఁ దథ గజతిం
 బన్నింపఁ దాకర్ణికాం
 తరధమ్మిల్లముఁ జక్క నొత్తఁడు వివా
 దప్రతికృతికువో
 పరి చేలాంచల మైన వీడఁడు గజ
 ప్రాణావనోత్సాహియై.”

శ్రీనాథుడు

కవిత్వమున కేమిగాని బావా! గజప్రాణాన
 నోత్సాహ మైనవిష్ణువు మకరిని పుహరించ
 కరిని బ్రోవ నంచ నన్ను చక్రద్యాయుధం
 బలు హాని పరివారంబువృత్తంబై పోనాయును
 గాని “సరికిం జెప్పెను శౌఖనక్రియుగము
 జేదోయి సంధింపఁడు” అని వ్రాసితివి. ఇట్లు
 పోవునా? కలువ బోయెనా? గిల్లబోయెనా?
 వేకుక జూడఁ బోయెనా?
 (పోతనామాత్యుడు ఉత్తిరము చెప్పక పుస్త
 కము గట్టిపెట్టెను).

(శ్రీనాథుడు కనకఘంటము గొని యేదో
 వ్రాసికొనుచుండును.)

పోతరాజుకూతురు

(చాలు నుండి శ్రీనాథుని మాతేంద్రము విని
 లోనికిం జని దొడ్డినూతిలో నొకబంధపాఠాయి
 పెద్దన్నని యగునట్లు వడవైచి జూమ్ము గొట్టు
 కొనుచు నడివడి వచ్చి నాయనగామా! మా
 మగారికొడుకు నూతిలో బడిపోయినాడు.
 అయ్యో! అయ్యో!

(శ్రీనాథుడు వ్రాయుచు రామాట విని తిత్త
 అండి హాహాకారము నేయుచు వ్రాయున శౌ
 ముతో ఘంటమూతో బలాచిపోయి నూతిలో
 నులుకును.)

(అందఱు నూతియుద్ధంబు వచ్చి మోకులు పో
 శ్రీనాథుని లేవ నెత్తుదురు.)

పోతరాజుకూతురు

(అక్కడకు వచ్చి) మామా! నీకొడుకు నూ
 తిలో బడి పనినమాత్రానఁ జేతిలోనిపుస్తక
 మును ఘంటమును విడువకయే యుండు వచ్చి
 పడితివి. నూతఁ బడిన వారి లేవ నెత్తుటకు
 మాకు లేవి? వచ్చిన యేద? ఏయిచ్చేయ
 నచ్చితివి? నూతియుద్ధము గంఠులు నేయ వచ్చి
 తివా? వేకుక జూడ వచ్చితివా? నూతిలో
 నుడికి ప్రాణము పో గొట్టకొన వచ్చితివా?
 భక్తవరత్నము లెప్పుడు నిట్లు చేయువాడే
 కాని సాధనములు నేకరించుకొని పోవునంత
 వ్యవకాశము గలిగించుకొనరు. మానానన
 గారిం ద్యము నిష్పాద జేయకువా? అది

స్వభావసిద్ధము కాదా? శ్రీమహావిష్ణు పట్టు శంఖచక్రములు ధరింపక పోయినను బై కేయి జరిగినదో ఆవలిపద్యము వినుము.

మ. "తన పెంటగ నీరి లచ్చి పెంట నవరో

ధవ్రాతముగ దాని వె

న్నను బట్టిండ్లందు వానిచెంతను నను
కామూనకికేళిచ

శ్రుతికాయంబును నారదుండు ధ్వజనీ

కాంతుండు; దా వచ్చి రొ

య్యన వైకుంఠపురంబునం గలుగువా

గా బెంటగోపాలముగ."

పోతనామాత్యుడు

(కూతును వారించును.)

శ్రీనాథుడు

(స్వగత మౌనమున తనలో) నా కిట్లు సరా
భవము జరిగినది. నీ సీమోతన కట్టినిర్భాగ
మేది గలిగింది వీనిచే నరానికేము చేయించి
నడపుకూడ భూకాయచూటి వని న న్నీతండు
నెప్పుకూడఁ జేసెదం గాక. (నిష్క్రమించును.)

ఫలము—కారాగృహము

[భక్తుల ముగియఁబోవుటపై దావ్యములును నిలువఁజేసి
పోతనామాత్యుఁడను, వారియందు ముఖించు నరస్వరూ
య నగపడును.]

పోతనామాత్యుడు

తల్లీ! నరస్వరీ!

"ఉ. కాటుకకంటినీరు చను

కట్టుపయిం బడ నేల యేడ్చెదో

తలభవైత్యమర్దనుని

గాదిలికోడల యోమదంబ యో

హాటకగర్భరాణి నిను

నాఁగటికిం గొనిపోయి యల్ల క

ర్ణాటకీరాటకీచకుల

కమ్మఁ ద్రిశుద్ధిగ నమ్ము భారతి!"

తల్లీ! గూతులకుము ముఖించుము. (ఓదా
చ్చును).

భటుడు

(రెండవవానితోఁ జేయట్లుపెట్టి) హాహా!
మేమి యీమిత! ఈయన మహానుభావుడు.
ఆమె నరస్వరీదేవి. శ్రీత్యక్తి మైనది చూడుము.
నేను పోయి శ్రీనాథుని దోష్కనివచ్చి
చూపెదను. (అని నిష్క్రమించి శ్రీనాథు
నితో వడివడిఁ బ్రవేశించును).

(శ్రీనాథుడు చూచి భయకంపితహృద
యై మ్రొక్కుచుండును).

నరస్వరీ

(శ్రీనాథునిదిక్కు ముగంబై) ఓరీ మూర్ఖా!
నరమధక్తానేనదు డైన యీకవిశిఖామణి
నిట్లు నిర్భాగించితివి. ఇది నీకు గీడున కగు.
ఇపు డైన వీని విడిచిపుచ్చుము. (అని యంత
ధాన మగును).

శ్రీనాథుడు

మహాత్మా! మూర్ఖుడనై నిరపరాధుడనగు
నీ నిట్లు నిర్భాగించిన నాతప్ప నైపుము.
(అని తలుపు తెరిచి వాని బయటికిం వెచ్చి
పాదంబుల సాగిలిపడును.)

పోతనామాత్యుడు

(శ్రీనాథుని లేవనెత్తి) శ్రీనాథా! చింతిం
కుము. నన్ను నీవు నిర్బంధించితివనుట వట్టిది.
ఇది నాకర్మపరిపాకము. నీన నా కింతయు నీవై
ద్వేషంబు గాని కినుక గాని లేదు. తెమ్ము
ప్రకృతి బాంధుము.

శ్రీనాథుడు

నీవు దరిద్రుడవై బాధపడుచుంటి వని విని ని
న్నే విధంబున నైన బోధించి రాజదర్శనంబు
చేయించి ధనవంతుని జేయ నెంచి యిటవచ్చి
తిని. వచ్చినకార్య మంతయు నిట్లయినది. నే
నింక బోయివచ్చెదను. నా కాజ్ఞాముసం
గుము.

(అని భటులతో నిష్క్రమించును, పోతన
వానితో ననువరించును. తేరపడును.)

అంకాంతము

ధలము—రాజమహేంద్రపురటికి

[పల్లన పల్లన భువిద్దలు ప్రాప్త్యాదులు ప్రవేశము]

పల్లన

మల్లనా! మనశ్రీనాథకవిసార్వభౌముడోరు
గంటినుండి యిట వచ్చి వచ్చినకొన్ని నాళ్ల కే
బయలుదేరి పోయినాడు గదా! ఎక్కడకు
బోయెను? ఏమివృత్తాంతము?

మల్లన

ఈరాజమహేంద్రవరమునకు వచ్చినకొన్ని నా
ళ్ల కే పురాకృతకర్మపరిపాకంబునంజేసియో,

నిరసరాధి మైనపోత రాజును నిర్బంధించి బాధిం
చినకారణంబుననో కాని అతనికుమారుడు
సుదర్శనుడు కాలగర్భము నొందినాడు. అతం
డనుభవాగరింబున మునిగి యుండునంతలే
రాజమహేంద్రవర పురాధీనాథులును రాజ్య
ము విడిచిపోయిరి. కవిరాజునకు గలిగినపుత్ర
తోకకర్పంబునకుఁ దోడు భోజనకర్పంబును
దటసించినది. అందుచేత అతం డిటనుండి
మరలు గొండవీటికి తనకాపురమును మార్చు
కొనినాడు.

పల్లన

ఆసార్వభౌముడొప్పుడు కొండవీటిలోనున్నా
డా? ఎందెని ప్రభుదర్శనార్థము పోయినాడా?
ఇప్పు డాతనిచితిగతు లెట్లున్నవి?

మల్లన

కొండవీటిలో గొంతకాలు మెట్లో కాలక్షే
పము చేసి తాను మున్నాశ్రయించినరాజు
లందఱును గాలగర్భ మందుటంజేసి కుటంబ
పోషణార్థ మెంతయు వంత నొంది నానాదేశ
ములు తిరిగి నానాకర్పములు వడి పెట్టరాని
వాండ్రి కాల్చి నట్టి మట్టును ధనార్జనము
చేయం బాలక బాలింబడినాడు. కన్నడదేశ
మునకు వెళ్లి తిన్ననియన్న మైన దొరకక
యట దాను బడినకర్పము లిట్లు వర్ణించినా
డట. వినుము:

శా. “కుల్లా వెట్టితి గోక చుట్టితి మహా

కూర్పానముం దొడ్డితి

పెల్లులి దిలపిష్టముగా మెనవిలి

నివ్వెన్ న వడ్డింపంగ

జల్లా యంబలిఁ ద్రావిడి నాచుఁ బో
నొండును బో వాడితిం
నల్ల! కన్నకరాజ్యముక్తి! దయలే
దా, చేను శ్రీనాథుడవా."

మఱియు నాతండు పల్నాటి నీమకుఁ బోయి
యట నొక్కఁడు బుచ్చలియాకు పులుసుకూ
రతో జొన్నన్నము పెట్టఁగాఁ దిన లేక యిట్లు
చెప్పినాడట విను...

ఉ. "జ్ఞానసోజవేత్ర! యల
పూసెనచన్నులచేదు ద్రావి నా
వల్లదవాన్ని మిగిలితి న
టారును నిక్కెడ వేలతిత్రిశీ
జ్ఞానయుక్తమై గుఱుమకు
బుచ్చలిశాకము జొన్నకూటితో
మృగ నొక్కముద్ద దిన
మిగిలెను నీవన గాన నామృతికా."

పల్లన

మఱియుఁ బల్నాటిలోఁ గొన్నినాల్గొండు
యప్పుడు కొన్నివద్యములు చెప్పినాడట!
నీ కావద్యములు ముఖసములా?

మల్లన

కొన్ని ముఖసములు; చదివెద వినుము—

ఉ. "అంగడి యూర లేదు వరి
యన్నము లేదు శుచిత్వ మేది లే
నంగిన లింపు లేదు శ్రియ
మైనవంబులు లేవు నీటికై
భాగవదంగఁ బాల్కున కృ
పాచకు లేవ్వకు లేదు దాన లే

న్నంగను సున్న గానఁ బలి
నాటికి మాఱిగిరి బోన నేటికికా.

మనకవిరా జొకనాఁడు పల్నాటిసీమలో నొక
పురోహితునియింటికి భోజనమునకుఁ బోయి
వానియిట్లీట్లు వర్ణించెను.

ఉ. కోసెమకొండలోఁ బనుల
త్రోక్కిడి, మంచము దూడ కేణముఁ
పాసివనంబకుంబు, పసి
బాగురశౌచము, విస్తరాకులుకా,
మాసివగుడ్డలుకా, దలకు
మారినముండలు, వంటకుండలుకా,
రాసెముకట్టులం, దలం
రాదు పురోహితునింటికృత్యముల్.

మఱియు నాతండు వాకవృద్ధుడు మొసరరాజ్యంబు
నకుఁ బోయి కొన్నివద్యములు చెప్పినాడట!
చదివెద వినుము.—

ఉ. గొంగడి, మేలుపచ్చడము,
కుండటి, పల్లులకుక్కిమంచముకా,
తెంగట వాయువైలము, ల
తీర్థి పుమందలు, నల్లి పాయలుకా,
ముంగిట వంటకట్టియల
మోపులు, వోమలు, చీజిపోసులుకా
రంగ! వివేకి కీమొసర
రాజ్యము కాపుర మెంత రోతరా."

ఇట్లు మనకవిరాజు నానాదేశంబులు తిరిగి
నానాశ్రమంబు బడి తుదకుఁ గృషి చేసి నీవ
నము కల్పించుకొన నెంచి కృష్ణాతీరమునందలి
బొడ్డుకల్లెను గుత్తచేసి యట నాంగలిగట్టి వ్య
వసాయము సాగించుచున్నాడట! మన కత్యం

తీర్చియు పైన యక్క విసాద్యభాము నొక్క
మాయ నొదర్చించి నల్లము; నీవు నల్లవా?

నిన్న

తప్పక నల్లను. పోవుదము, పద.

(ఇద్దఱు నిక్కమిగురు)

ఇది ప్రవేశము.

సలము—నాడుపల్లెలో లంకాశ్రీము

ప్రభువారి కిది ప్రభువు, నాడుపల్లెలో

(ప్రవేశము.)

శ్రీనాథుడు

కాపులారా! ఇది నీ నేను గుత్తగొన్న చేను.
మీరు నీని బడచు తప్పకుండ చున్ని తిని,
పెసలును జల్లుడు.

నేద్యగాంధ్రు

దొంగా! ఇది మాదొడ్డ సేవండి. యిందులో
నీ జేతాము. మీరు నీను నల్లదండి.
నీను యిందులు మోను మీరొకలేకన్నా
యిప్పుడు కూచుని మిగులయ్యి. చరిగా మా
కూలి మాత్తెరు ఇచ్చాము. ఇచ్చాక మా
పని సూడండి. బాబోయి! మీరు బావనగ
సాయం సెయ్యక శ్రీతిల్ల పొన్నట్లే వ్రాసి పని
బాగా నేయిచ్చుకొండి బాబూ!

శ్రీనాథుడు

మీ సంతాపముతో బలిచేయుడు. మిమ్ము
చంబోడ పెట్టెదను. చుక్క సాగింపుడు.

నేద్యగాంధ్రు

(ఒకడు పాడగా సీతరులు దాని ననువదించు
చు బాడుచు దున్నట నభినయింతురు).

“హరి హరీ! నారాయణాదినారాయణా!
కరుణించావై మమ్ము కమలలోకమున. హ.
చరణచీతారామ చరణ పావనరామ
చరణ జానికీరామ చరణజయరామా. హరి.
నీయందు గురివుంచి నీజబ్బుపూనితిరు
నిర్మల నిరతము—
(శ్రీనాథుడు ఒకవోలు చుట్టండి చూచు
చుండును).

నేద్యగాంధ్రు

(సేను కట్టి పాలెనే పాడుచు విత్తియును పట్టుట
నభినయింతురు).

“నీరామా గామారా, మోరామా రామయ్య
హరిరామా రామా రామైవోద్ధారామా. నీ.
మాదప్రదీ యాదప్రదూగాయంగ,
మాదప్రదూ మచ్చావతారా మైనాడు. నీ.
మేయెద్దాకొమ్మాలూ, నేకాదివిటో,
యేమాటికోనేరు నేపాజోనేరు. నీ.

శ్రీనాథుడు

కాపులారా! మీరు చేలు చక్కగా నంర
తీరుచుండుడు. నే నెక్కడికే నేగి కొండ
సొమ్ము పెచ్చెనను. పెట్టబడికీ గానలయును.

నేద్యగాంధ్రు

నీవు పోయిన కాదే కూకుడుండక బాబో! చిలు
తుండము మామాటినుకోని జేగిరా బాబో!

శ్రీనాథుడు

ననే! అట్లే నచ్చెనను. (నిక్కమిగురు).

నేద్యగాంధ్రు

(పొలము తిరిగి చూచుచు) ఓరోయి! నీడ మ
ట్టుకుందరోయి! చేలు మాడవకుండా సూసు

కోవాట. పురు సేరిమారేదారి బడండ్లరా!
(అందు పురుగు లేకుట నభివయింతురు.)

పాట

“ఏమిసిత్రర మేమిసిత్రర మింతలోనే పుట్టరా
శన మంతలోనే పుట్టరా. ఏమి.

సేదపురుగులు గాపు తియ్య

సెడ్డపురుగులు బయటో

సేనుసేనూ మింగియేస్తయి

సెనములోనే తండిరో.

ఏమి.

కంటసూనూ సుంకగానే

కాయ లాకులు గాకనే,

కాడ లేట్లీ గూడ మింగి

పాడుసేస్తుండాయి రా.

ఏమి.

శ్రీనాథుడు

(ఏవేళించి) కాపులారా! ఏమి చేయుచు
న్నారు? చేలిట్లన్నవేమి?

సేద్యగాంధ్రు

చిన్న సందేహకావనందీ నేలకి సేదపుగు గట్టిం
ది దొరా! మే మయన్నీ లట్లా కట్టమడి
చేసి రేతున్నాం జియ్య!

(శ్రీనాథుడు నలుగడం దరిగి పరీక్షించుచు
న్నాడు).

సేద్యగాంధ్రు

(అక్కంచి) ఆహారేటో? (అలోచించి) దొరి
గోనూ! కుట్టలో కేసో ఆగొచ్చి పడటందండీ.
ఏగు పొంగుగండీ. నూడండీ. నూట్టుంటు
నిలుపు మై కొచ్చిందండీ. మనసేలో మడి
మాడుసేసేలాగుంది తండీ!

(అందఱు అట్లు చూచుచున్నారు. నిమేష
మాత్రములోఁ దాటిపోడవున నీరువచ్చి
లన్నియు మునిగిపోవును).

పదము—శ్రీనాథుని గృహము

శ్రీనాథుడు

(దాఖాక్రాంతచిత్తులై తల వెంచుకొని)

ను. కృతములం గొన్న మహానుభావు లగు నీ

ధ్వనుల వరం బంది రీ

క్షితి జీవించుట కష్టసాధ్య మగుటం

జల్తించునం దెంచి భూ

పతి నొడ్డిశ్వరు వేడి గుత్తఁ గొని న

వ్యం లేను జేయుం నా

ప్రతికూలం బగువైవ మిట్లు తలఁచె

బాడయ్య సర్వం బయో!

ఇంక నే నట్లు జీవించువాడో? గుత్తచేసి వి
త్తం తెక్కన వచ్చి శీర్షగనుక నన్నీ కున్న
నన్నాహా విలువరిచ్చుట మట్లుకలుకలా!
వైవమా! నా కెన్నియొక్కట్టులు దెచ్చిపెట్టి
తివి? నాప్రాణం నేల పడితివి? నా కొనఁచింత
సంప్రాప్తమయినదో? హాహా! కొండపిటికయి
కడ శాసనాధికారినిగా నున్న కాలుమునం గొ
న్నియొక్క హారములు సంపాదించుకొనుట కను
వు కలదు గదా! అట్లు చేసినవాడం గాను.
ఎప్పుటికీ నా కప్పదవినో? శాశ్వతి మనుకొం
టిని. అది పోవిచ్చు. సర్వశ్రీభూపాలురయ్యో!
గనకాభిషేకంబు నెరిగినాడు నీ నెంత కన
కంబు సంపాదించుకొనవచ్చును. ఆపుడును
నీను విరక్తుండ నైతి. అనా వీరిధిద్రాక్షి

నన్ను దవకన్న కొడుకులులే నావరించి. అప్పు
దైన ముప్పుకాలంబున కను నని దొప్పెడు
భూమి సంపాదించుకొనవైతి. ఆరాశలు
నోయినను మునుమున్న కూటికి గడ్డకు
గట్టవై యున్నయప్పుడు నాచేరఁ బోవునది
దీని గామిత్రులు నోత్రాకళిత్రులు గల రనుకొం
టి. వారు భవమదాధులై నన్ను నిరాకరించి
నారు. అయ్యో! మహారాశు వాత్రియిచే
నే నగుతుని వాత్రియఁగూడకున్నను బలి
నాని భూస్వామిని పొట్టకూటి కాత్రియిచే
బిది. అందుఁ బరమమూర్ఖుడై నా నోజీర్వ
నంబు నొందజాలక నన్ను ప్రోహిరాజుని
నివాసికి వరక వెచ్చుకొనివాడు. ఎచ్చట
నెట్టిగతియు గానక తుద కీయుడ్డరాజు లడ్డ
ఁటై గొడ్డరి ప్రాగొడ్డంబు వెచ్చుకొంటి నే
నేమిచేయుదు? ఏమి నొత్తు? ఏది దిక్కు?

అయ్యో! అయ్యో!

(అని విచారింపుచుండఁగా నిర్దమ తురకజవా
నులు ప్రవేశించి కవిరాజు చెడుచేయు నిర్దమ
పట్టుకొందురు.)

(శ్రీనాథుడు గడగడ వెడలకుచుండును).

మొదటివాడు

సర్కారు హుకుం దేఖో.

(తాళదు చూపును)

(శ్రీనాథుడు పుచ్చుకొని చేతివడిచునజనని
తేకవిడుచును).

రెండవవాడు

అదీ! మిథా! వైసా నేవు. వైఖో ఆవు.

శ్రీనాథుడు

(నెఱుకుచు) అయ్య-అం-రా! పప్పుడు నా
చేతిలో నొక్క గడ్డమైనను లేదు. సర్కారు
పైక మెట్లు చెల్లింపఁగలను?

మొదటివాడు

వైఖో వా! జడ్డి చలో- (అని నోయును.)

రెండవవాడు

అవో! మిథు! జడ్డి చలో- (అని లాగును.)

శ్రీనాథుడు

నాభార్యనో! తెప్పవత్తును. కీణమూత్రిము
చేగిరింపకుడు. నన్ను నిర్బంధించుట మీకు
ద్యాయముగాదు. నేను గొంపవీటన, రాజవః
హేంద్రవరమునందు, మఱికొన్ని మహారాజ
సంస్థానములయందు మన్ననల గొన్న మహా
కవిని. నే నెన్నో గ్రంథములుచేసియున్నాను.
నన్ను మీరు నిర్బంధింపకుడు. మీకు
బంధము వచ్చును. నేను దొంగను ముచ్చును
గాను. నే నేమియు దక్కు నెయలేదు. పంట
పోయిపడ్డ. పన్నీయలేకపోయినాను. ఇదిగో
నాపిచ్చి. మీ రిట్లు బాధింపకుడు. బ్రహ్మ
మండను. బాధింపకుడు.

మొదటివాడు

గర్వా గీర్వా మై జాంతి వై. జడ్డి చలో-
నీకీ మే మెహర్బాని వెలమూట వై. వాలో.

రెండవవాడు

నువ్వు మాయాని నెవ్వు. గీయూరు నెవ్వు
వు. నీరాజులేమిటా, నీబోధిమాయా, నేనీ
కోనోయి! ఆవు వోలేఖో! పాపం గీయ బోల్తావు,

మోక్షా పాపం నై గీపం నై. సర్వార్థా
హుకుం. భీమమ గమదూ మై జాంతం నై.
చిలో జ్ఞానో. (అని చేతులకు బ్రాహ్మ
కట్టి రానుకొని పోవుచున్నారు).

అను — శ్రీనాథకవి విరాజయము

[బ్రహ్మరాజు, మంత్రి, భటులు ప్రవేశము.]

రాజు

మంత్రినాథా! కోశాగారము బిల్లున్నది? మన
తొలూకాన్యవేళారము లన్నియుఁ జక్కగా
నరిచేయువా? నస్తు శిస్తులు బాకీలు నాకొలు
లేకుండ వసూలయినవా, లేదా? నంగతి
సందర్భము లన్నియు నెట్లున్నవి?

మంత్రి

కోశాగారము సురక్షితముగా నున్నది. నస్తు
శిస్తు లన్నియు వసూలయినవి. కాని బొట్ట
పట్టి గుత్తేదారులవలన కోశకలయినయును
రాలేదు.

రాజు

మీ రావిషయమున నేమిచేసితిరి?

మంత్రి

బోగిన రెండుతొడములు పంపితిరు. ఒక్క
దానికిని సమాధానము రాలేదు. ఆకారణం
వలన వానిని బట్టిలేర హర్కాలములం పంపి
యుంటి. వారు శే.కో. దేవో కార్థముల సా
ధించుకొని రాలగలరు.

రాజు

అగుత్తదారుఁ డెవ్వఁడు?

మంత్రి

దిగంతవిశ్రాంతకీ భివిస్తారు. పగు శ్రీనాథకవి
సార్వభౌముండు.

రాజు

అతఁడు రాజానానములం దుండి కమంగిడు
నినంటు సంపాదించినవాఁ డని చెప్పదురు.
మనపన్నీ కుంట మొండితనమా?

మంత్రి

అతఁడు జేనాఁడు సంపాదించినవిత్త మునాఁజే
వ్యయముచేసియున్నాఁడు. ఇప్పుడు నిమిషాధి
కుండు. కావున శ్రీనాథకవి నొడగేనాఁడు.

రాజు

వానిని గమనించిపుచ్చుట నామతింటు గాదు.
కట్టి కొట్టి వేధించి బాధించిమైన టంకంబులు
కొంకక సంపాదించవలయు నని శాసించుచు
న్నవాఁడు.

మంత్రి

దేవరచిత్తము.

దావారికుండు

(ప్రవేశించి) జయము. జయము. మహారాజా!
మన హర్కాలా డెవ్వరినో కట్టి తీరికొని
వచ్చుచున్నారు.

మంత్రి

సరే! రానిమ్ము. పొమ్ము.
(దావారికుండు నిష్క్రమించును).
(చెప్పినట్లు పురికబంటురాములు శ్రీనాథుని
ప్రవేశపెట్టుదురు).

మొదటివాడు

మహారాజా! విష పాడునట్లే గుత్తేదారు లుం
డారు హుళూర!

రెండవవాడు

మాయాకు చెప్పి తంటాలుపెట్టాడు నక్కార!
మేము వీటికి కట్టిపెట్టినాం మహారాజా!

మంత్రి

గుడ్డెదారా! మా సంయుక్తముమాట దేనిని చెప్పినావు? తిట్టినిన్నియు దాడికివి. నీవు వచ్చి దస్తు దాఖలుచేసియున్నావేదా. ఏమిచెప్పెదవు?

శ్రీనాథుడు

మంత్రివర్యా! ట్టెత్రిము చంపలేదు. పెండ్లి దొంగియున్న నది చీకపుగుచ్చలచా లైనది. కేసుము కృష్ణకేసువచ్చుచా లైనది. ఆరుగ్రహించి మార్క దయచేయించి తిట్టించుచున్నాను.

రాజు

ఈ పీఠాజ్యమునకు వచ్చినది మొదలు పెండ్లి పెండ్లికాదు. మంత్రి యనగానే కేమో యెందుగను. పియ్యట నున్న నామ్ముల నట్లు యెందుగను జేటియిన మోసము మోకుల జేట్టియిన వచ్చెను. అట్లు చెప్పించుకుంటేనే నీకు విద్వంసమును దప్పదు.

మంత్రి

పొంపొంటు గలపెట్టుపు నట్లు నామ్ము చెప్పి పుమని రాజాజ్ఞ. ఏ మందువు?

శ్రీనాథుడు

ఇంటి గలపెట్టువచ్చు నట్లు మేము యా వ్యవసాయము చేసితి. ఇత మాయంట నొకపూచికపుట్టుమొను కేసుంచి లేదు. ఇట్లు మున్నే పోయినది. నాభార్య యెరుంధతి మొనది.

మంత్రి

నీకు గొన్నివాట్ల గమ విప్పించెదను. ఏరాజు

నైన నాశ్రయించి భవము సంపాదించుకొని రాగలవా?

శ్రీనాథుడు

నన్ను శ్రేమించురాజు బంధజను లోకాంతర గమనంబు చేసియున్న వారు. నాకవిత్వంబు దరించి నాకు భవం పొసంగగల రాజాజ్ఞకును లేదని విన్నవించుచున్నాను.

మంత్రి

అట్లయిన నీవు మతియొక్క సంవత్సరము నేద్యము చేయించి యా బుధము తిర్చుకోగలవా?

శ్రీనాథుడు

పెట్టుబడికి దెచ్చుకొనంజాల. చాలనవ్వడం నేద్య మట్లు చేయించగలను? పట్టు బుధము తిర్చగలను. ఆరుగ్రహించి నన్ను బుధవిముక్తునిఁ జేయుడనియే కోరుచున్నాను.

రాజు

ఈరెడు మొండి శిఖావీరి. నిదిని దను నట్లు విద్వంసించిన మన నామ్ము ముకు రాకపోదు. అట్లు చేయ నాజ్ఞాపింపుము.

మంత్రి

భటులారా! ఈ శ్రీపాదముల గొనిపోయి వందించుడు.

(భటులు శ్రీనాథుని గొనిపోవుదురు).

(రాజు మంత్రితో లేచి నిష్క్రమించును).

అంతః-ప్రసంగము

[భటులు శ్రీనాథునితో బ్రతకెను.]

(భటులు పదమూడవలో శ్రీనాథుని నిలిపి,

కాళ్ళకు గొలుసుగట్టి, చేతులకు బేడీలు వేసి,
నల్లగుండు మెడలమీఁదఁ బెట్టెదను.

శ్రీనాథుడు

(అశ్రురాన్వితమగుచు) కన్నులు కలుపి! విధి
విధానము బాటు నెవ్వరికిలక్షింపబడరాదుగదా!
నర్వృష్టి సింగభూపాలుని ముత్యాల శాలలో
ఈ కాళిదేవ కమలాక్షపై నను కంఠంబిడిన నా
కీపాట్లు నచ్చిపవి. ఏకాంటి నా కృష్ణుని పట్టు
వో మెవ్వరికిం నెరియరాదు. ఇది నేను నీ
కొన్న కన్నులవిభావము నాది మఱియుక్కటి
గాదు. నాకర్మమే నన్నింతకు నెచ్చిపడి

“అనన్య మనుభావక్షయ్యో కృతః కర్మ శుభా
శుభమ్” హా! హా!

“సీ. కవిరాజకంఠంబు కాఁగిలించెను గదా
పురవీధి యెదురెండ పొగడదండ
అన్తఃకలకక్షి నంభ్రయుగ్మమునందఁ
కగిలించెనుగదా నిగళయుగము

నీరథద్రా రెడ్డి విద్వాంసు ముంజేత
వియ్యమందెనుగదా పెనురుగొడియ
సార్వభౌమువిభాజాస్తంభ మెక్కెను గదా
నగరివాకిట నుండు నల్లగుండు
కృష్ణకేణమ్మ గొవిపోసు చింతలము
లిలబిలాక్షులు దివిపోయె దిలలు పెనలు
బొడ్డువలెను గొడ్డరి మోసపాతి
నెట్లు చెల్లెంతు టంకంబు లేదునూర్లు.”

(అవి విచారించి ధైర్యం బవలంబించి కన్నులు
మూసికొని కొంతసేపు ధ్యానించి)

“సీ. కాళికావిశ్వేశుఁ గలసె వీధారెడ్డి
రత్నాంబరంబు లేరాయఁ డిచ్చు?

గైలానగిరి బంటమైలారువిభుఁ డుండె,
దినపెచ్చ మేరాజు తీర్చగలడు?

గంధఁగూడె దెనుంగురాయనామమైము,
కన్నురి కేరాజు బ్రస్తుతించు?
వర్ణగోమఁ డెచ్చు విప్రుమంత్రి, మఱి హేను
పాలెన్న మెవ్వనిపంక్తిఁ గలడు?
భాస్కరుండు మున్ను దేవునిపాలి కరిగె,
గలియుగంబున నిక నుండఁ గల్పమనుచు
దివిజకవనగుండియల్ దిక్కు రవఁగ
నగును నన్నాట మి శ్రీనాథుఁ డమరిపుగికి.”

(అవి విచరింపి క్రొందఁబడి యంతర్ధావ మగును.
అంతలో జనార్దనముఖాచార్య కేళువక్రదాస్
యు కములతో మఱికిటఁ బుష్పాదులతో
గరుడవాహనాదులపై శ్రీ మహావిష్ణువిగ్ర
హము పాదపూజ చేర్చుమాన కాంక్షులు
దిక్కుల వెనఁజల్లును మీఁదికిఁ జొచ్చెనున్న
తెల్లవారికిం గానుపించును.)

ఇది సమాప్తము

పీఠిక

శ్రీనాథకవిసార్వభౌమునియందు నాకుఁ జిన్నత
నాఁటినుండియుం గలిసియుండిన గౌరవంబునంజేసి వాని
గ్రంథములే చదివి వానినే యనుసరించి నానియందే నా
చిత్తి ప్రాకృతికవిత్వమున ప్రవర్తించునుండినాఁడ
కనుటండే. యమ్మహాకవిభావిత పరిశ్రాంతిప్రకారం
యు కోక్క శ్రేష్ఠప్రబంధముగాఁ బ్రాయశఁచియు
నాఁటిన్నమున్ను కొందఱు కవులు గల్పప్రబంధములు
కొన్ని విడిచిపెట్టిరితము విస్తరించి ప్రకటియించు
కేసి ఆయుర్వ్యవస్థ మామోగి నృశ్యప్రబంధమైనకో
కమ్మహానుభావుఁడు పుష్పాచార్యున గోరయండగుదుం

మనయు, ఇక్కలమున దృశ్యకావ్యములను వ్యాప్తి
యొక్కవయమునునదియు చుంచి యిట్లుద్యమించి
యెట్లో కృతకృత్యుడ నైతిని.

ఈనాటకములో నాటకానికితీవ్రమైన మందిగా
నరిపడియుండలేదు. శ్రీనాథునిజీవితము నాట్రమే యిం
దలి కథాంశముగా గ్రహించితిని. చావంతేనీ సంచిధా
నము ఇక్కనిమాన్యముం జొరచియుండలేదా యని సందే
హము నాట్రము నాచిత్రియన లేకపోలేదు. అయినను
రాజోవుకాలమున జక్కని సంచిధానములో నీనాట
కము ప్రాయముగిరికి యిందుకంటే నేడవారే యాగల
దనియు, నీలో నాటకప్రదర్శకు లన్నగ్రహించి దీనిం
బ్రవర్తించినా శ్రీనాథునివర్ణనగ్న మున్నగలదనియు,
తన్నులిరియు జగన్నేత్రిమ్యము. జీయగలదనియు నా
నిశ్చయము.

మహాకవి నాటకములో నరిపదద్యమలే హృద్య
ములుగాని నమోజోల్ల మృదులు న్నాద్యముగానని
యొక్కదెక్కిడికో కొన్ని తక్కిన తక్కినవనియు ననిన
పద్యములే చొప్పించితిని. వారెలా నా పద్యములు కొన్ని
మాట్రము గలవు. శ్రీనాథునివను శోధిరాజునను గల
సంబంధము మృగ్యముయినను శోకప్రవాసమున బట్టి
కన్నతైంతి మింనుక స్ఫురించితిని. శ్రీనాథుని శృం
గారాక్షరమున, విలువను వినివ్రాసిన వారివ్రాణి నా
ర్జిప్తముకాదు. అదేను సకమపత్రితుడని నాయభిప్ర
ాయము. మహానాటకములో శృంగారమునకు గొంచెము
లోపియవలయును కావున కిళినాటక మొకవిధముగా
నార్జి ప్రాంత తత్కాలమున నాయభిప్రాయమును బట్టి

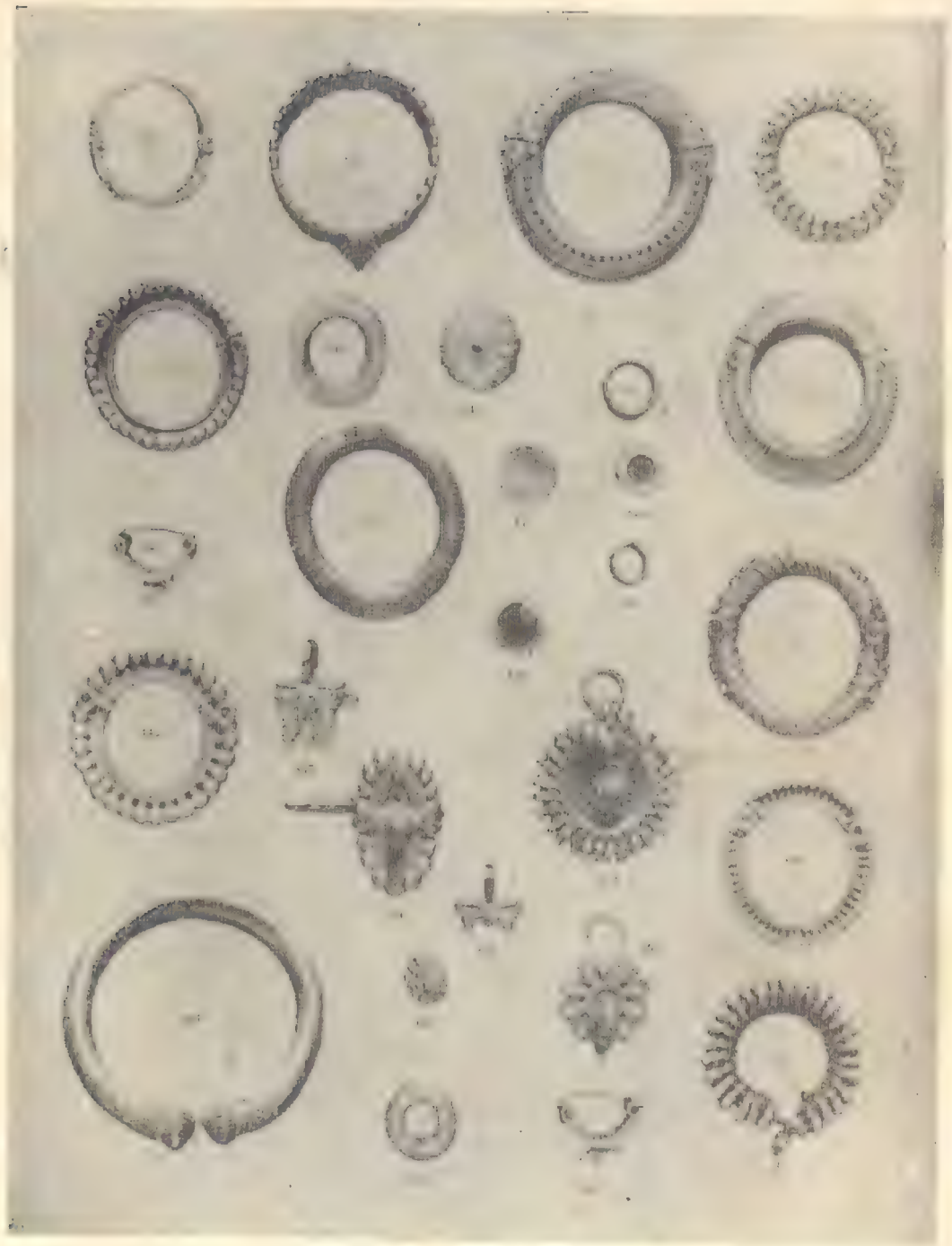
జించితిని. ఇందు నాటకనియమును పాటించ లేకపోవు
టయొకాక దీనిని విహవారముగా ముగించితిని. దీనికి
న స్పష్ట రేమి యన్నకు సహించుకొని యుండవలసిన
నాటి నగుచున్నాను.

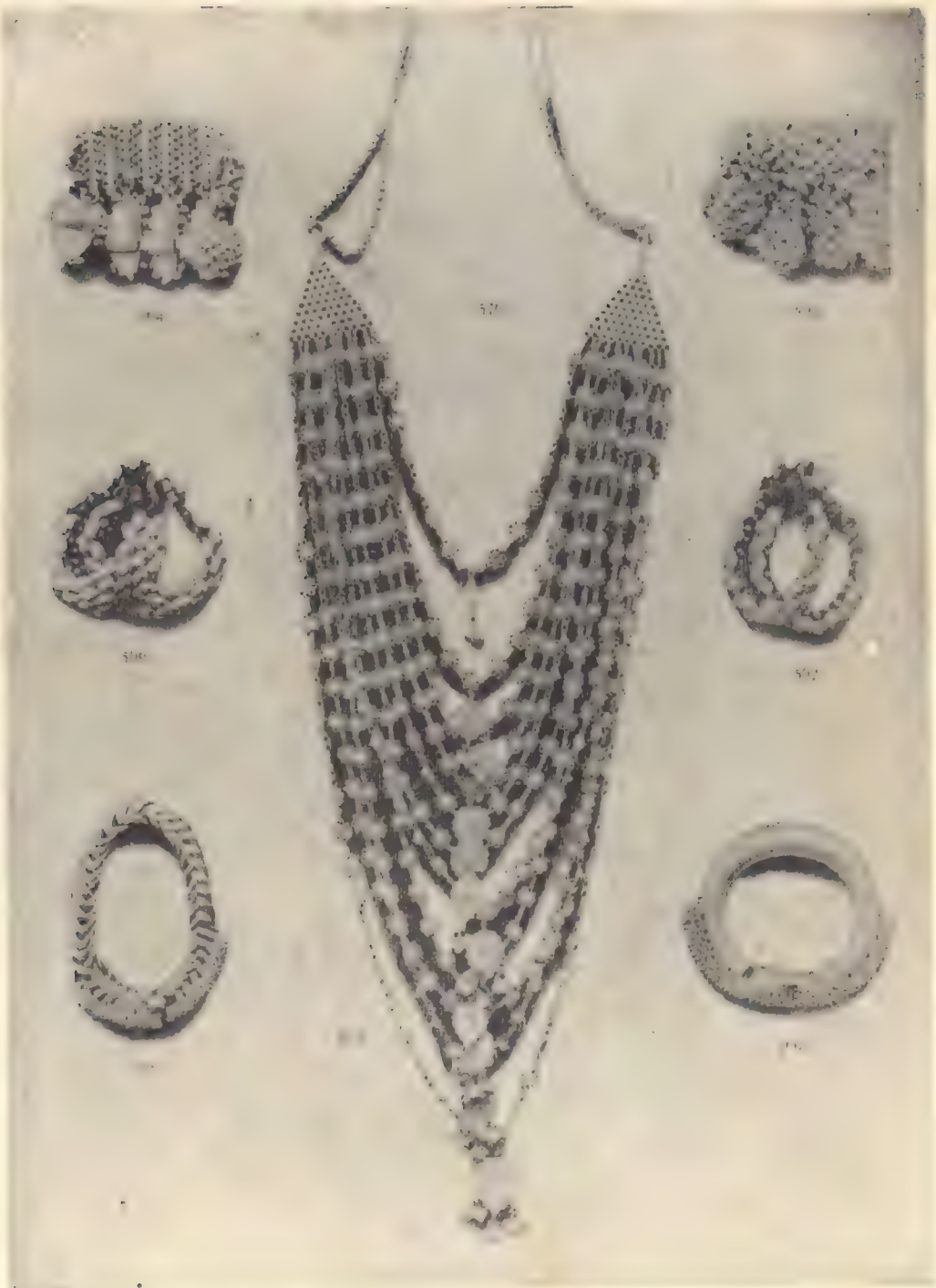
ఈసూపకము నే నెప్పుడో వ్రాసియుంచితిని.
ముగి. ద్విపుత్రీం శోయినప్పుడు శోధాన శ్రీ
కాశీనాథుని వాల్మీకిరూపు పంతులుగారిని ప్రసంగిం
చును దీనివృత్తాంతమునవిచ్చి, భాగవతో బ్రకటింతురా
యని యడిగితిని. వారు గ్రంథములో గొంతభాగము
విని ప్రకటించుట కంగీకరించి ముప్పదికావ్యమున
జోటిచ్చి దీనికి తదికారమున గలిగించివారు. ఇట్లుము
నాప్రమాదము: వాకవిత్వములో గౌరవము లేకపోయిన
లేకపోవునుగాని శ్రీనాథుని కవిత్వమును నానిర్దిష్ట
మందును గౌరవములేనివా రుండరు. ఆకారముననే
నంగులుగా కీగ్రంథమును స్వీకరించివారు. వారు స్వీక
రించినగ్రంథమే కావున గృహితుడ వారకేరనే సమ
ర్పించుట సమంజసమని తలంచి లోకోపకారకరాయణు
డైన పంతులుగారికి దీని నంకియ. శ్రీనాథ కవిత్వము
నకు మహిమపల్లితరము గలిగించితిని సంతోషించుచున్నా
డను. శ్రీనాథునియందును, వాల్మీకిగారుగారియందును
గల సారాంశమున కీయోన: బంధిలోక మీనాటకము
నాదరించి నన్ను మన్నించుగాక యని విన్నవించు
చున్నాను.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి కాప్రి
రాజమహేంద్రవరము 1-8-27

వేద డు కో లు
శంకర నారాయణ కవులు

శ్రీకరాంచితదివ్య శేషుమీవిభవంబు ముగించు నీకనుదోయి శ్రీప్ర
రమణీయతమధవ్య రమణుల్నిసహిమంబు నోలయించు నీకరయుగము జూచి
సుకుమారతరవవ్య ముకవితాధాగ్యంబు బ్రభవించు నీనదనద్యయును నిలిపి
ఁచిమహావనధవ్య వాక్కుభాసారంబు కోలికించు నీయొప్పయుగళి గగన
కరుణ నోకమాను నీచిన్ని కవుల గాంచె-యధయాదానంబు నిచ్చి దాన్యంబు నోనరి
లీల తెలుసుంజ దీవించి వేలు సూర్వి-దేవి! మము: శ్రీపు మోధారితమనన్తి!

మిన్నికంటి గురునాథ కవి

ఎన్ని లతలు గొమ్మలులేవు క్రొన్నాను-గుసుమవిసరములను ముద్దగొలుపునవి; మ
నోడకలికాళికానా... మతవిజా... - సునరసాలసాలమునలె గావుగాక.

క. విరితేనయు నజితానియు, నరవిహ్ని బారయుతమ్మి నచటవిడిచి నీ
నరనంగ నె గ్రహునీ! నడికిపుము భృంగము నువవానముగిరక.

మ. పువులుబూయుటకంటె బూర్వముముదల్ మాటను భృంగంబు నీ
న్నపుకం ముట్టి నెలాభివృద్ధిగని పాయక కాగ మాటాడఁ బూ
నపు; కీటంబులు నీమొగం బెఱుగ నైన బుద్ధలో కేర్ప జు
కపు నీ మాతమ! తారతమ్య సువివేకభేది? నీ కాత్మలోక.

చ. మిప్పు సుధారసోపమనమ్మి నెలంబుల దొప్పగోరి పా
ల్లుపు ఘనమి? వద్దహణలోలరదండ విలాభిఘాతముల్
దవలెను బిడ్డలంగనిన లాభముకో? యిది మూనిగున్న! యీ
భవి నెవరైన సౌఖ్యముల బూదరె విడ్డలకారణంబునక.

ఉ. కమ్మనివండ్లచామున గ్రాలెను తియచిమావిప్రూక! భృంగ
గమ్ములు గోలులల్ విరివిగా భనదీయయాశంబు జాటుకో
నమ్మకచెల్లి! తాము తనంత నె గాలికి నూనిలాను న
న్దిమ్ము గంగబార్మటి నిరంతర మాతృ యశంబుజాపిడిక.

శి. దిక్కులనెల్ల వింటివి తీరుగ సౌరభసారస్వారము
జక్కదనాలకిక్కనయి చాలితి కన్నుల కింపునినగా
నక్కట మావిహద! అనయంబు మనంబున కంబుమీగు న
మృక్కనింబు గ్రంథిమునందున నొందితి విందనొందునక.

“అడవిపువ్వులు”

తొత్తపల్లి మార్కటావుగారు

(నానకటిసంవిక తరువాయి)

తొమ్మిదవ యంకురము

ఇట్టి వీరము యాగిర్వావములన నొక్కప్పుడు
 షష్ఠివృత్తిపైర్తి పైయనములయింద్రిలో నాబాల్వృద్ధము
 మెచ్చుచులలోని నానకనరె నినువర్తనమున మెలగుచు
 నేనోపేరునకని యొక్కయుక్కోగము సంపాదించుకొని
 తిరుగుచుండెను. వీరియందొకనామగోమతము నుక్కోగ
 మెలసాటిది! అనన్తి, యొక్కనాటి సంతోషప్రసంగ
 ములో, "నీకు జబ్బుచేసినకారమున నొకసాయంకాల
 మింటికి రాజాలనని కేంద్రయ్యచే తెప్పించివచ్చి యున్న
 నపుడు, నేను క్షిప్రునింటికి వెళ్లితిని. 'నీ కీర్తిచే
 యేలకెట్టికొందువు? నానితోగము నుడుగునదికాదు.
 ఇంటికి బంపినయొమని తెప్పినాడు. నీవు రెంగపెట్ట
 కొందునని నీతోతెప్పలేదునుగా- లోలోని ముఖనని
 ను నిన్ని నాళ్లుదాచిపెట్టి"నని యొక్కయ్యగారి యింటి
 నుండివచ్చిన కొన్ని వాళ్లకు తెప్పెను. ఎంతప్రేమ! ఎంత
 వాళ్లెల్లము! ఓహో! విజయవిలాసములో తెప్పినట్లు
 "బిడ్డలచేరువెట్టివం దీక్షామిలుండు" అయిననగాదు
 బ్రదికింపినది-ముఖ్యముగావచ్చు. దైవనశము;సంబంధములే
 ని దారినోవువారిందచ్చుకొని వారితో బాగుపడుట-ముఖ్య
 రిండుట- యెంతటి పూర్వవృత్తిసంబంధమో- వారికివారిని
 నుంపెవలయును. తొమ్మింటిజన్మముననే యుగయన యు
 యమ్ముకు బుద్ధులతో-లేక పుట్టుకొచ్చి పుట్టెదననినగాన

సెట్టెనో?నమి కారించినా కార్యసంభవతి-అయ్యు
 క్తేమి! కౌమరీతల్లి-యెవరిలో? మునుపటి
 క్రియలేదు ఇంటియ - తిక్కనరావులలో బా
 ముండే జరుగుచున్నవ ల్లియు నవకంఠము.
 పేరుననుచునట్లే - ఒక్కరియింట బుట్టి, యొక్కరి
 యింట దెలిసి,యొక్కరి నానందపెట్టి,యొక్కరావున
 సంపాదించుట గూయన కిప్పటిని దియున్నది. పెనినిన
 తల్లి, అక్కయ్య, బావగారు, వీరివీరిండువులు,వీయము
 వారు- నెటుమానినను మున్నాముమంది సజ్జములు పరి
 నయులైరి. పరివయచేమి! అప్పటికి నిప్పటికి వారికి
 వీటి నొక్క-విచ్చెన ప్రేమయే. కాశివైలవచ్చినవా
 రెవ్వరు గనబడినను గలకత్తలో-మా...కనిపించినాగా
 యని యనుగనివా రెవ్వరు? చెల్లెండ్రయింద్రిలో కేంద్ర
 మర్వాద ప్రతివారికిని "మాయంటికిరావదా, మాయం
 ట భుజింపవలన మునుగనవలదా" యను పూర్వపద్యము
 నందలి యభిప్రాయ ముండుట వింతకాదు. వారువారు
 గూనుకొనిన వేగవిశేషము. వీరునీరుగా రిక్షికాయ
 నీదులోనివారేకదా! ఉత్తరదేశములో సుమారు
 డొక్కడు నున్నాడు. క్రొత్తగా గోడలునుగూడ
 బంపించివారు. ఇక్కడ వీరితో చోచుటలేదు: దూర
 కేకేమే, క్రొత్తకాక, యొక్క గవళునుతోయని-నిక్కపే
 వారి కిక్కడ సరిదనునుగాని వారినుండబట్టలేదు. ఒక
 వార తెదురుపడినపుడు - 'నీ వొక్కసారి రామును

జూలిరాగలవాని వాక్కిడ పలవులేదు. మాయత్త
గా కొంతగా నెట్టుకొని పలకు. పల్లవి వాక్యముగ్గ
గమన కనుటలము గాదు. ప్రస్తుతము కొన్ని వాక్కుల నీకు
తెలివివచ్చునని మీయజమానుల నడిగెదను. టిక్కెట్టు కొని
యిచ్చెను. రామకృష్ణుల కంతియొట్టెను. స్వయంగా
కొన్ని ప్రేమనామంజీ నీకు పంపి కొని వచ్చునని పడకరి. 'నీని
శేమి! ఆశీర్వాదమునకు నమ్మితిని. నీమారతే నీమను
నొంగి మునుగొన్నాను నీమనుగదా, కనీ గమనివావును;
పట్టి వాడు. పడిననము లక్కడనే వచ్చాడు. రామముగాదు
పట్టియును కొంత వాక్కులను ప్రోత్సహించు. ప్రాంత
లనువచ్చుములయొకటి ముక్కగమనం బ్రవేశించిరి. నీ
మును నొక్కవైపునకు దమతోగూడ బనులలోనికి
గిరికొనిపోవుమందిరి. ఆజనులు-చేమను-భావ-పనులు
చూచినకొలది వీరికి కొన్ని వాక్కులదేశములో నుండుల
నుమను నొక్కేను పడినది. నీమనుమను వారియింట
నేదాదియున్నను లేంగలేదుగాని, యూరకయే యుం
డులలో స్వారశ్యములేదు. 'పిట్టరా దైవమా!' యని
యెంచుమందిరి.

అట్లనాడు, సర్కారువామనని యిద్ద జన్నవచ్చు
లు. నూరనవార్తలను నేయించుటకు గుర్తొనువారు.
వారిచేరికింద ననేక దేశముల పాలివాండ్రు పనిచేయు
చున్నారు. తెలుగుమాటిపనివాండ్రును లేకుండుగలరు.
కీరియించు బనులు చెప్పుటకు, నేయించుటకు, వచ్చున
వారు రానివారిని బద్ధువాడికొనుటకు దక్షిణదేశపు
పాలివాండ్రునువారులే. దివలువాడిమింద కొక్కరు
కాదునవచ్చెను. పాలివాండ్రలోని యొక్కయొకని
లేట్టిరిగాని సమర్థులేవారు. ప్రస్తావనలో రామముగారి
కిది తెలిసినది. బాబులతో మాటలాడినపుడు వారే యీ
కావకుంజెప్పిరి. "కొన్ని వాక్కులలో నుండరాదా, మీ
మున్న కేటికం తెలుసుకొనుట కొరకు నీతో బహుశిరియ
వారు లేరా, మాక్కడి మీను ద్రవలయందులను వచ్చిరాక
పోయేనే యొక్కటి రత్నకందరములు"- అని నవ్వును
రామముగారిని. కొగియుం బాలేకోరను, వైద్యుడు
ను వారే పవ్వునుచెప్పెనుగదా - మాయత్తమామలకు
లేంగలేదు. వాలవాక్కు నుండి వానితో నుండులలేదు
గమక - కాకినాడలో నున్నను, గలకత్తాలో నున్నను

వారికిమనానమే. అందులకు వంగికిరించిననుడు. బాబుల
చేరికింద బనికొప్పుగానిరి. బాబులు బంగారీవారు. దేశ
భాషయను నీందీ వారికి మంపివీళ్ల ప్రాయము. ఇంగ్లీషు
సాధారణముగావచ్చును. నేమనినందుంటిని- దమ్మరాజ
ధానిలోని భాషానికేమనునందు గలకత్తా రాజధాని విద్య
చాలవలదు- మనవారు బోల్లేరింగ్లీషుని చెప్పుచుండువారు
గదా! అదిచే యిచ్చుల కొనిచ్చెను. ఈయనవారియ-
ఒకబడిలో జరివెనా, యొక్కపరికి యిచ్చెనా- అంత
యను నవ్వుచుంట్టెనే. వారిలను వారిలం గ్రహించి
నది- అయినేమి. తల్లెల్లకప్పుకపోరి తుమనునది
లభించినది. మదియు నివృత్తికలె గావపును. ఇంత
నివృత్తములేదు. అందులో నెన్నిమార్కు లిందులో
నెన్నియని యడుగరు. కవిలేకట్టునలె బుద్ధకములు
ప్రకృతికల్పి మానవకల్ప-లేదు. వ్యవహారంలో జలం
కావ్యము నేరవేసెనామను. ఎక్కడనెక్కడను టి. ఎ. పది
యొక్కగమనంజీ నీమనుగదా నీమను నొక్కసాకాల
లోచవప్ప నిరకర్ణముల నువ్విగమనకు బనికెరాదు.
ఇంతయనకు దగిననవునును మరల నత్తరాభ్యాసము
చేయవలసినదే కద!

ఎటుచూచిన నిరుపది మైళ్లదూరములో నెంతలేదని
నను బదివంతులమంది తెనుగుమాటిపనివాండ్రు గలరు. వా
రంజులు వీరికి శ్రీకిరిందికి వచ్చిరి. అంతలో అంతకుము
నిగానేవారు మా కలెకారిని తెలిసికొని- 'మీయింట
వారెడు బాగుగానున్నారా- మీయింటిపే రెవ్వరు-
అల్లయూరిలోనివాడు నీకుజాబ్బుమా'- అని యొక్క
క్కరి సుట్టుమట్టు తెలిసికొనుచు వారి కుత్సానాగారి
వాక్యమును చెప్పుచు బనిచేయుమందిరి. 'దేశభగదాన
నిరవద. నామెలుతోడినా కొక్కరు మనజాబ్బు
దలచి దొరికేవాడిగి పాలివాండ్ర కానందము. వాం
ప్రకుగల లోపములన్నియు తెలిసికొని మీరు బాబు
లతో చెప్పుట-వానిలను నచేయుచుచేయించుట- బాబు
లకు ప్రేమపాత్రములు- ఇది వీరి ముఖ్యద్దేశములు.
ముఖి శేమమో యేమో చూచినవార్లు వీరికి ద్రియు
లను మొట్టమొదటినుండియు గలదు. తివ్వనదిసది,
నివ్వనదిసది. నలకందని బాబులు తేవదిచ్చువారు.
దానిని రామముగారి చేరికెచ్చువారు. ఆయనదాని నగ్ని

హాత్రమునలె బలియెనుగానాన కృష్ణునిది. ఏమని
 దెప్పవచ్చును! ఏమని నీనివలెదెప్పును! ఏమియును నానిలో
 ముదిరి కొంచెము వాక్రియమైయున్నదినుండెదెప్పును
 నానికేమియును నుండునో-భక్తియనుచున్నాము. నానికేమియును
 లేక్కటానిదేకాదు. కొంతమొత్తముచేసి నాకే నూ
 యర్తమామలకుః బంపివేయుచుండువారు. అపుడేమను
 వచ్చునో మాటలచిగ్రాహకు. నీమాటామా చీలికే నేమను
 ముందినది. ఇదికేరెప్పు బలికొల్పినదియనినది. అదివారి
 ప్రయోగముందే నీ-పాము కేరెననిమనుచు నీయును. నీ
 వాడు. తెనుగువనివాం ద్రావలవాటుచొప్పున నీయ
 బోయి. 'నీని, ఇట్టివనియింతు. ప్రతి మంకియింతు
 వచ్చునది మట్టికొట్టుకొని నానికేమియునునో' గతెను
 కొన్నికొన్ని-నివలెవచ్చునదిచూపుచుకేక్కటానిమామలకు
 నేమనియిచ్చుచున్నాను. నీమను కొంచెమువచ్చును. అచే
 నా కెప్పుడో-అని వారికి ఫంతోమను గడిగించటయే
 కొదు; కేక్కటానివలెను బలికొల్పవచ్చును. ఇది నీ
 మట్టికొట్టుకొని గానవచ్చునదిగావున నీగురికొట్టుకొని
 యట్లు నటించిరిగాని - కొంచెము దారిలోనికేవచ్చిరి.
 కొంచెము పుచ్చుకొనుచానిని దగ్గించుకొనిరి. కేవలము
 మానిపించుటకు నీలులేకపోయినది. చీలికేమి, యిచ్చునా
 రిచ్చుచున్నారు. పుచ్చుకొనువారు పుచ్చుకొనుచున్నారు.
 ఇచ్చుట-పుచ్చుకొనువారు కేర్పిరి.

అంతభాగము నున్నది. అది ప్రయోగము. ప్రాప్తి
 ప్రాప్తి ప్రయోగము నిర్మించిరి. ప్రాప్తిప్రాప్తి పేష్టెనియు
 బలివాండ్రను నియమించుటకడ జరిగినది. కాబూ లిద్ద
 యిచ్చునది గతెను. నానికేమియునుగా నున్నది
 గున కేమిపని నుత్తరము సమయములోఁ దమక్రింది
 వారికి బహుమానము లిచ్చిరి. చీలికే నీయబోయిరి. 'నా
 కేబహుమానము ఇలదు. తమరును రామముగారును చొర
 లతోఁజెప్పి యేవోయొక ప్తేషనులోఁ బని చెప్పించిన-
 గోలుని చీలికే దొడ్డిచునులో ప్రకటనచియ్య-అయ్యే
 వారు బహుమానము.' అని పేరు చెప్పికోరిరి. 'పంపివేళి,
 యాలెనులో మంచియొక్క లేవు; పట్టాములు లేవు.
 కొన్ని వాళ్లు మాతోనుండుము. సమయముచూచి నీకు
 మంచిపని కేయించెదమని బాబూలు సమాధానపడచి
 వారికిగల బహుమానములోఁ బెట్టిరి. నీకు నానికి పంపం

గము లేమని - నలుపురతోపాటు బహుమానముగూడ
 నిచ్చిరి. వానిలోఁ గొంత వాకేమియె కేయించెట్టుచు
 మావాతనగారియొద్దికిఁ బంపించిరి. వాడు బాలనోడు
 గంతగా లేడు. అర్తవారు పెట్టినదియుం దక్కువచేయి.
 తనకుమొక్కటి యిచ్చుచికిని అయిదు కే. వుగానిని
 ముసొక్కతో నీయచ్చు కేయించెనది. నీవనినదివా,
 మావారడిగిరా, తల్లిదండ్రులు బోధించిరా - ఏమియును
 లేదు. వానికేండ్లకొక్కటి, ముచ్చునయేండ్లకొన్ని
 'వచ్చి, వాళ్లున్నాయనుభవము మెచ్చుకొట్టుకొని' యిచ్చు
 దొకరు కచ్చునక్క-లేదు. చెప్పినఁ బట్టునదిచూ యి
 యిచ్చు కేయింపుచుండునీ-మిది వానికేమియొనునా,
 కాలము రావలయును మాయంటి కుర్తము వ్రాము
 చుండువారు. దానిలో - 'నేను మీదయవలన నిన్ని కలలు
 పనిచేయఁగా నిన్నిరూపాయలు దొరకినది. ఇంతమంది
 కేమియున్నది. కేమియున్నది; కేమియున్నది. నీ
 నీయిచ్చుచును మిడినది. వానికేమియున్నది. కేమియున్నది
 బచ్చివా కేండ్లకొంతకే కేమి మామలకునుచు బొక్క
 యుండుంచెడిది. దానికి గలము రావలయును. నమను
 చుచు, 'అక్కీని, గొరిని కేమియుగా మచ్చునము
 వ్రాయఁగోరెదము. ఎప్పుడన నీప్రాంతమునకువచ్చువా
 గుచ్చునదితో వచ్చి నొక్కవారి యిచ్చుచును
 బంపునది నీయచ్చునది నీవని, వచ్చు ముచ్చునలోఁ బెట్టు
 కొని యుండుంచువారు. 'అక్కీనిగాని, గొరినిగాని నీ
 బొక్కను బంపుపుడే పంపునదిచూగాని యిచ్చునతో
 బంపఁజాలిమని యోగకేమియులు తెల్పును బదులు
 వ్రాయువారు. అదిగోనది గూ కాలమును సమీపించినది.

అగర-వారా కలకత్తాకు గొన్నిమెట్ల దూరము
 లోనున్న చిన్న స్తేషను. కేరునకుఁ జిన్న స్తేషను - పని
 ముక్తము వచ్చిచూచునదికేరెండ్ల-అగర-వారా
 ముచ్చునది. కే. నీనుగానిది. వచ్చు పెట్టుకొనినది
 తుచ్చులు. చిన్నకత్తాలో నిర్మించునది. చిన్నకత్తాలో
 నీనుగా రాయుకేరెదములో నిధి. అకాలములో వారి
 నలుగనివారు లేరు. వారిదే కేరెదగిన మొట్టమొదటి
 లెనూనె బహుదముమలెలము. కలకత్తా పెట్టెనగర మును
 వచ్చి నీనుగానికి చెప్పిచూచుచున్నానిను వచ్చు, వచ్చు,
 కేరె, ఇవలనుకలలు దొరకులు. అప్పునందులకు ముచ్చు

బుద్ధులు. వారికిని ఆకరాపారాలో శోక్కు పెద్దభూమి
 గాదు. వానలో నిండుకట్టి, నీటి, కచ్చుకే పెంచు, కామ
 గేమపులంబి శోక్కు శాపపును, నీలను, మేడిలను వీం
 దిరి. వాకిలి నీలంబాఁడ్రు-పెద్దనుచును గానానిన
 బానికల-పుకములు నాటింది పెంచిరి. కాస్త్రునిధగా
 న్నానానాము నిర్మించిరి. అనేకవిధములైన కాసార
 పలుకు, శుభపుకములు,పుష్కపుకములు,నల్లములు-కొల
 నలలో శోకులములు, నల్లపుకములు, బిలి, కులైవ
 కలములు, పుష్కలములనుచు నాని కంఠములు,సాండ్ల,
 పుష్కపాపి, కంఠపుక, పుష్కపనులు-నిండులను
 పెంచి రేటకరేటపుకములలో దోపట్లు పట్టెను
 వారు. అనుచును వాటిపుక్తులు, పనివాఁడు ఆకరా
 పారాపైనుచు దేవుని పొంగెను. అట్లును మును
 ద్విదియును గాదు, విన్నదియు గాదు. మా యనుభవ
 మునకు దగినట్లే యున్నది యనవచ్చును. అందులో
 శోక్కు ట్టిట్లుమేర్చురుపని కాబాని నేయించిరి.
 మా పంశిశోకగారును గొంతశంఘ దగినవారి
 సావాసమున నా పనికై యత్నిండుమన్న వారకులు
 మొదటినుండియు గొంతకొంత పరిశ్రమచేయుమన్న
 వారు- కావున యందే కొన్ని బండుకట్లు నేర్పికొని
 రి. తిక్కెట్టిచ్చిననీ, పుష్కకొనుననీ యిక్కడ వైవ నీని
 టపా మొదలైనపనులవలె నల్లకాలము నుండువనికాదు.
 పెరిభానుకు బరులుచెప్పట - తీగలుసామేర్చురు లేని
 యపుడు-ఏమని, యెవ్వనిని, నింపుచుని యిం
 నేర్పికొనిరి. వచ్చినమాటలు కూచుట, చలుకట్టుట-
 రనేడులిచ్చుట గ్రహించిరి. లైటింజనులు పోవునపుడు-
 అట్టిమనాలో యుండునాలోపు పుట్టు వచ్చినపుడు
 త్తి పేర్చురుగారు లేనానియును బనివాఁడ్రును నెండు
 త్తికొని ముందుట్టిమనాలో చేయఁబడుచును, రోదెను
 పుచ్చుగానుం యిచ్చుట, యిచ్చిరి పెద్దవారియనుచునీ
 జరిపించుమించువారు.

పూర్వమును పయగలదు; పెంకితము లేదు.
 దియతోనే సామగ్గిగమపుట్టును. తెప్పిమనుగో లైరె
 మ్మివానికి న్యామనగా రిట్టిలు బుచ్చులు మోచి,
 పనిచేసినానా పుచ్చుకొని రైతప్పులనుచును. మా
 పులములనుండి వచ్చిదిగినవారిని 'నీపెట్టి నాకనుమాన

ముగానున్నది. బుచ్చుకొనుయందును. నేను మాలి
 మోచుచునీ తెచ్చుకొనక-వింపు పుట్టు లోకములన్నాని
 గిరుజేంచి మునుందు- పుచ్చు లేనివారిని పులమోచునాని
 క్కుడఁ దెప్పమనక- మొదలునీ పూర్వము మెల్లనిది-
 చుకొనునామృతములన్నియు క్విట్టమన-బహుమతిలై
 యగా మెలగఁజొచ్చిరి. తమపనిలో లోపములేకుం
 దితింబులములలో జరిగిన భోగము లేకకొని దైవమహిమ-
 ఇతరులలోపములు లైలువలది మాటలేప్పించుట క్విష్టము
 లేక-శోక్కులలోనుండు గిరు చేయటి, మోచిన యెట్టి
 వానినైన టికట్టునకు లోనికెచ్చిన నిచ్చి యెఱుంగని
 నాఁ డెంతటిభునుడైన నావటనుండి యనుమననక -
 ఎఱుంగక లోనికెచ్చినవారికి గావలసిన ప్రయత్న
 మిచ్చువారు. 'మాదేశేష్టము మాన్పింకొనిండునా';
 అంటింకొని కలయను' అట్టి పోషింకలాయుమున్న
 లేవు. దేనిలోఁ బ్రవేశించ నానియందు నందిపేరు
 కొలకే ప్రయత్నముచేయువారు. కావుననే యదిర
 కాలములోనే యక్రమనే మేర్చురు పదవి లభించినది.

రెండుమాఁడునాల్గ్ కొకసారి, చంద్రశిరోరసేను
 గారి పుక్తులు, దేవేంద్రనాథసేనుగారో, ఉచేంద్ర
 నాథ సేనుగారో ఇచ్చువారు, పోవువారు-చాలసేపుట్టెను.
 మునుందువారు. వీరిలో పనితో ముగియవలసినది.
 'మోదేశేష్టము, ద్వియేద్య,వారి నెఱుంగదురా, వీరిని చది
 యువా- కానినాడ యెన్నఁడైనవెల్లినారా- రాజ
 ముచేంద్రవరులలోఁ దెప్పనాయవారు చేలేదు.
 వారిలో నెవ్వరితోనైన బరివయమున్నదా' యని వా
 చుచును. మామునాని సమానము పెద్ద పుట్టి
 వారితో-సాధారణముగా నెఱుంగని వారేరేరు. ఏనో
 యొకప్రధానములోఁ దమ పరిపాలనలో శోకయింగ్లి ఘ
 నాపత్రి ముండునాని, వానికి నా శాసనములలోఁ
 బ్రమరించుట కాల్పదేశమునగల ప్రవీణపురుషులు,
 జమిందారులు, నర్తకులు, దేశసేవాపరులు, న్యాయ
 వారులు, పండితులు నిట్టివారి ఛాయాపటములుకావలసి
 యుండునియు సేనుగారు చెప్పిరి. వీరెఱుంగని భాష
 గ్రామములేరు, వీరెఱుంగని చరిత్రములేవు. కాఁబట్టి
 చున్నది-కాని ప్రాంతములను ముగించు
 తో మెలఁగి యున్న స్నేహితు నడు ప్రాంత

ప్రతిభుడును కలిసికొని ప్రాయశః పోయి పోయి
 వారికి గొంతవడయమును పైవనుగా నూర్చుండెను
 కనుచేరుమొందువారు. ముందులు చేయి ముప్పునవ్వుచే
 కన్నులతో జూచుకున్నదిలములును, మునునవ్వు
 మునుమునకల కొలిమిలు మునునవ్వులు గలవు. అనన్యము
 ప్రసంగములో 'మాయావగములు మీ దే క ము లో' అని
 బ్రవచించును. పిమ్మట ముప్పుపైవనుగా కన్నులకు
 నవ్వుకమైవనుగా నొక్కటిని జూచుచు వాచుచు కనుగారు
 కోరి. 'కావలసినంతమందియున్నారు. మావారే కంకర
 దీక్షితులని నున్నాము. పితాపురములో గొల్ల పిమ్మట
 ముప్పు ప్రక్కలనున్నాము. పిమ్మట పోవలసి వచ్చెను. అందు
 నలవ మీకు సంజూచుకొనలేదు. అంతకును నేనే
 పూర్వకాపును. కలలును నా కిరువనుంకిన వాడునున్న
 గమన కొంతమంది దీక్షితులు కేరు కట్టించునున్నామని
 దక్షు కొక్క ముందు పితాపురములోనుండి నిక్రయించు
 వారు చేసెను. నా కపాళము పులుసొమ్ము నెనుగారేపై
 కొని, నూటి కిరువగురువందల పిమ్మట పోయి దీక్షి
 తులను ముప్పులను చేర్చుచున్నాము. మావాయ కేరై
 పిమ్మట నాలుగణాలు తీసికొనుటయే. ఎంతలేదనినను
 కలను గావించు గాలుచే ముగించుకొన్నామని యిరువ
 తుప్పది మావాయలు గడించుచుండెను. లెక్కలు
 చక్కగా వ్రాసి యిన్ని వ్యయమైనది, యిన్ని నిలువ
 గున్నది, యింతసొమ్ము వచ్చెదది, యింతపుచ్చుకొంటి,
 ఎంత పంటిని ననియు, నీయానుచులులేవు, వానిని బంప
 వలయు ననియుఁ దెనుగులోనే వ్రాసిపంపిన నది నీ
 కప్పటి కప్పున పిమ్మటనే వారి కచ్చగించువారు. పిమ్మ
 తొందుమిప్పు కొలఁగా దీక్షితులు శ్రద్ధావంశియు ప్రతి
 వారికి నొకంబు నావామృతములు తెలునూలు కట్రియించి
 యుత్సాహముతో పండెను. ఈ విధముగా నూరక
 మార్పున్న దీక్షితుల నొకవర్గానింకి పదిమందిలో పది
 ముగ్ధులగాజేసిరి. నేనుగా కేరైలు దీక్షితులు కేరు

మీల క్కాలండులు, దైక్షితులమృతము పితాపురము
 పంపుచుండువారు. తాక్షిలు క్కాలండులు, దైక్షి
 కావలసిన నూరకతో వానిం బంపిపట్టుచున్నను
 మిమ్మలకుగా నేగోమొక్క-మట్టి కొనుటయు, నొక్క
 దీక్షితులకులకు పుష్పములయు-అని గులు, నీకలలు,
 నుండెను-జపాకునుకులెలలులు కలలెలవాదకులు-
 మట్టి ముగ్ధులకు పుష్పములకుగాని నొకవారి మున్న
 పుష్పములకుగాని దీక్షితు లొక్కటి దీక్షి తులకు ముల
 విక్రయించువాడు. మఱి యిరువదిలకు నేనుగారు పంపు
 మున్నను బంపరు. కొమ్మటి కురుమొకటి పుష్పము
 దీక్షితులున్నా. నా పుష్పములతోని మాములెనుమ కమ్ము
 కొనుకొన్నది. చిన్న చిన్న పుష్పము వాసాద్విష్ట, నులమో
 కనానును, పంపి నానును, కొమ్మలతో, ముగ్ధులకు
 కొనిపోయి కొలల కువలెనొనించి లాభము పొందుచుండి
 రి. గారి, కంకందీక్షితులు పితాపురములో నెక్కుడు
 వాళ్లు నీవానిను-యెను-అట్టివారు. తారి పిమ్మట ములలో
 ముప్పు నొకమంద జాబ్బులును కట్టులు మెండుకొనిరి.
 పోయిగా పిమ్మట కేర్చునదియుచే వాళ్లు గాలము
 గమపుమందిరి.

నేనుగారి మావారియందు మైత్రి మెండెనది.
 అతయని యిదియని వలనన్నను నేకో కొంతనర్తకశర
 మీల వాళ్లు జేపుచుండువారు. అంతరిగా వాళ్లు పును
 నీ రసమంతయుఁ మండ్రికారికి బంపిచ్చుచుండుచి. మం
 దికి వంచిలోనే స్నేహితులు, విరోధులు నుండురు.
 పిమ్మట పిమ్మటనే స్నేహితులు, విరోధులు నుండురు.
 పిమ్మట ములకు వాడు కనానుమికి నుండురు. పిమ్మట
 ములకును ప్రాంతంబికి ముందులేదు. కా. రేకాలముం
 దువను నన్నును, నావాయ బుష్పముల విక్రయించు
 గప్పవడినను దానిగొరకము పుట్టికల నెలుపునను
 గాని మావను. జ్ఞాపకము మంచుకొనుడు. దీక్షిప్రసం
 గము యందు గావించెదను.

35-8 వేదము గాదు

ఉ. కన్నులపండువై కుసుమకాండువిరాజిః రాజమార్గమై
యున్నతమై నభారమణి యుద్వికిఁ జిల్పిన గంధసారమై
నెన్నెల నిండిపోయెఁ గడు వేదనలొందుచు వాగఁ జేకటల్
బన్నమునొండెఁ బామరలు పెద్విడె నాయెడ నున్నకోరికల్
తిన్నగఁ బ్రక్కఁ గాక యిక్క దేహము నిల్పునె? రాగచే హాస్!

మ. హరినిలగ్యతికంచయగలుగును మాయక కీయు దేహాంబులో
 కరదొడు ప్రభాక నాట్య నానానా లు . వెమ్మొమునో
 కరవిందలలు పాలు పాలు పాలు కేయక వెంబు కందో లునో
 విరిదండల్ నటియింపఁ దీప్తి గమలక వెన్నును కాకున్న నో
 కరమే న్యో శశాంకునిక రతికళాన త్వస్థమివాంకునిక?

సీ. నాహనోత్రము వివి నయన మల్లార్చన నోయగం దెచ్చట నానిశివాచన
 గాధలు పైకొని కనులెత్తి మంచిన విన్నాన మెక్కడ వీజినావు?
 తావి కానందించి తలమూచి మెచ్చన తాత్పర్య మెవ్వోట చాచినావు?
 మూడుపాదలు దిద్ది మున్నటలాపిన మన్మథ మొనకొ ముచినావు?
 ఉన్న చేష్టలెల్ల పోవుగాఁ బరికించి కటకత్తయ్యమును గొరవించి
 విన్నుఁ గలిపి మోసి మోసించు పుట్టరి నగరమందు నూగు విగమవిమత !

సీ. ఆశించె నని మొది యరయఁగాఁ పొందినో పొది లిమ్మనుటకు గాదుకాదు
 ప్రేమించె నని మొది పెప్రోవఁ బట్టివో గానలు వినుటకు గాదుకాదు
 మోహించె నని మొది మూలు పొదితో కలికినేలలునేయ గాదుకాదు
 కామించె నని మొది కానరావైతితో కందగ్య కేళిఁ గాదుకాదు
 కనకశింఖగం నుంచి గంధ ముండి-పుష్పహారంబు లొచ్చి పూజనెన
 కరమైకుతపురమున కనుగఁగో-నేడునున్నాను శ్రీకృష్ణ ! కేర రమ్మ.

చంద్రోదయము

జ. జానువరివి గారు

క్ర. పలికాయని మేలికమపున జచ్చించి సిరితోడఁ బెరిగిన చిన్నవాడు
 నాననాభాని పెట్లినాడు పోదరి నవ్వఁ బాదాలు గడిగిన బావమొంది
 పండుపెన్నెలఁ జమ్మి పైపాలు పొంది ధరణికన్నముఁ బెట్టి ధన్వితాన
 రక్తసంబంధంబు రవ్వంత లేకున్న మానవావంశెల్ల మామగాను
 కులట లెంపెంతగాఁ దిట్టుకొనుచు నున్నఁ-జాల కాసంత నందవి శాంతమూర్తి
 తొకట్లను ప్రయమారం బుకలఁ బెట్టి-పొదుపుఁ గొందఁ కెక్క పెన్నెలమగండు.

ఏల మీరు కామినియూత్రిలమునుమాత్రమే వాడవలెను?

(రిజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియూత్రిలము వెంట్రుకలకు చాలబాధకరమైనది.

కామినియూత్రిలము వెంట్రుకలకు పోషకపుటను ఉత్తము.

కామినియూత్రిలము వెంట్రుకలకు పోషకపుటను, వశముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియూత్రిలము కుంభాభవత్రిలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలకు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియూత్రిలము పుష్టికర నల్లదనమును గలిగించి పెడకు విక్రాంతి నిచ్చును.

చంద్రుడు,

ఆలోచింపుడు,

అర్జునును సంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఛాన్సలరుశ్రీ తోషివది:—“అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అర్జునులు, వాసన తైలములు విధేశీయబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేవని దుబావురచబడినది. కామినియూత్రిలమును మానోహరమైన అర్జును చేర్చబడినది. పెదదకు చలువను గలిగించును.”

యు. ఆర్. కాన్సల్టా, ఎస్. ఏ. డబ్ల్యు, థెరా ప్యూటునుండి వ్రాసినది:—“కామినియూత్రిలము మిక్కిలి చంపదనీయు, తృప్తికరమైనదని నిస్సంశయముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా నుండును, పుష్టికరమైనది నుండును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగిలకంపరికిని నీనిది శుభాంగు చేసితిని.”

బాడ్లీ 1 కి ఫర ర్యు. 1-0-0

వి. పి. ఖర్చులు ర్యు. 0-6-0

బుచ్చు 3 కి ఫర ర్యు. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టామునందును, గ్రాముమునందును యున్న ముద్రపెట్టమైన దుకాణములందు కామినియూత్రిలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అందునట్టి దుకాణమునందు కొరకనిచో అతని చేరును మాకు తెలుపుచూ, అట్లగును మాకు జేరుగా పంపుడు. కొంపిరు వర్తకులు ఎక్కువబాధమునకై ఆశపడి చేరులేని వర్తకులులుగలుగు గలవి, తక్కువవకముని “శ్రీష్ట మైనదని” తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తిరులములను నమ్మి మోస పడుదు. ఎల్లప్పుడును కామినియూత్రిలమునే సబ్బుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించునట్లు.

అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,

మీకు మేలైన నువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

అటులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోమోటార్లను పూర్వ యోగించుచు

కొన్ని రెండువులను మా శ్రమచూపుట చికింసతోడనే యింపక, పుష్పవంబులను నువ్వనాడవ నీమిట్టపుష్పన్నాసించును. ఇంతటికన్న మైన, మనోహర మైన నావనను నీవు బహు దుబాళాను యితర అత్తరులలో పొందవాలవు.

‘ఆటోమోటార్ల’ అను శబ్దము యిప్పుడు ప్రాచీనమునకు తెచ్చికొనుచు, వానిని బహుళముగానుండును. వాని మనోహర మైన, కాళ్ళపై వాన నువాసననున్న మిట్టను పును వెందుచువు.

1/2 బోన్సు బుడ్డి నెల రు.	1-0-0
1/2 " " " రు.	1-4-0
1 డ్రాయ " " రు.	0-12-0
మాడిరిసీసా " రు.	0-2-0
నువాసనగలకాగ్గులు రు.	0-1-0

వి. సి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి ‘ఆటోమోటార్ల’ అను శబ్దము బాగ్రంథికా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని చోట్లను అమ్ముబడును. సోల్ ఏజంట్లు:—

అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండ్స్ కెమికల్ కంపెనీ, 285, కామ్యూనుటీ బజారు, హొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైననునరియే తొలగింపవచ్చును

విారు ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననునరే, కేవలమున యితర నొట్టలైననునరియే, నడుమనొప్పి, వాయువునొప్పులు, పశీశము, గొంధంపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, వాడినొప్పులు, తొలుకునొప్పులు, మొదలగు నొప్పులైనను నరియే, తప్పక త్వరలో

‘ఆడమెన్స్ వైద్రెస్ సార్వీ’

అనుకొనికే మాన్వనవచ్చును. ఇది వ్రుపకాంతికర మను అంశనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులు మొదలంబుపోయి తీర్చి గామ నీమ్ను ఆనోప్పియొక్క బాధనుండి తొలగింబును. కలుకునేలు దీనివల్ల లాభపడిరి.

మొల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0.

వి. సి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్తెమ్మనీమను బాధనివారిడి ధలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద కేర్పొనిన అంశనిమి 2 అణలకు క్యాంపిలండ్లీస్ తెప్పించుకొనవచ్చును.

పెన్సర్లు:—వి. సి. పార్కె, 285, శైవాబజారు, మద్రాసు.

సోల్ ఏజంట్లు:—అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్స్ అండ్స్ కెమికల్ కంపెనీ,

285, కామ్యూనుటీ బజారు, హొంబాయి.

పద్మాక్షి

శతావధాని వేలూరి శివరామకృష్ణ గారు

౧

శ్రీరాధాశ్రమమున నుండి విద్యార్థులందఱు
అలో ప్రద్యమ్నఁడే మిగుల తెలి
వి కలవాఁడును, మిగుల దరిద్రుఁడును.

ప్రద్యమ్నుని శుశ్రీ ప్రమోదఁడును
సాతఁడై, అతఁడు తనస్సుచేయని తేత్రమే
లేదు. అతఁడు భారవాజాశ్రమమునఁ బుట్రిం
పేడ్లు తనస్సుచేసి వచ్చినదనఁ కలుగఁబట్టి
ప్రద్యమ్నుఁ డింత మేధావియైనాఁ డని విద్యార్థులు
నివిధవిధముల చెప్పికొందురు.

కానంత కటికనేలయేని లేకపోవుటయే
అయింట అడువారివద్దనుండియు అంబుభక్షణ,
పల్లభక్షణ పూర్వమగు తనస్సుచేయుటకు
హేతుననితీ ప్రవిమగ్నకులు వాదించినను, కొంత
ఆఁకటితనస్సుక్రింద విలిగూడినను, కొంత
యథార్థము కాకపోదని నలుపురనుకొనరు.
వారిశరీరములు చూచుచో అంతయు యథార్థమేయని యంగఱును ఒప్పికొందురు.

ప్రమోదఁడకిప్పు డెనుబడియేడ్లు. అతని
భార్య ఆమోద కలునదేడ్లు. ఆదంశతు లిపు
ను భూప్రదక్షిణమునకు బయలుదేఱు దాఁ

చుచున్నాడు. అట్టి ప్రదక్షిణములు ఇదివఱకు
రెండుమాఱులు అయినవి.

ప్రమోదఁనిగో పర్వతపు సవిశ్రేత, మజ్జ
చెట్టు కాచఱికిము, ఉదయసూర్యుని తేజమును
కొల్పు. దుర్వాసుని కోపము వీనికన్నిటికి
మకుటముగా కలదు.

ప్రమోదఁనియందలి కోపము తీసివైచి
యశోవాస్త్రము కలిపినచో నామోద యగును.

ప్రద్యమ్నునకు విద్యాదీక్షి అయిపోయి
నది. అనఁగా వివాహమునకు చట్టా పుట్టిన
దన్నమాట. అతఁడు స్వగృహోన్ముఖుఁ డా
యెను.

గురుకులమునూడీ గృహోన్ముఖుడగు
విద్యార్థి మోదఁడమునకు మేర లేదు. అతఁడు
తనకుతీరియు ప్పర్వతపు మనుభవించును.
జీవన్ముక్తునివలె సంచరించును.

మునిపల్లెలో ఆర్థారామునియిట్లు అతి
థులకోపమే కట్టబడినదని అందఱునుకొందు
రు. అతనికూఁడు పద్మాక్షికి అతిథుల కర్మ
పాద్యము లిచ్చుటతోడనే దినమంతయు సరి

పోవుచున్నాను. ప్రద్యుమ్నుఁ డామూర నాఁగి యకున్నాఁడు. పద్మావతి మొమ్మగా లోని కేసము. ప్రద్యుమ్నుని కప్పును కనులు వచ్చెను. అవి యపుడు అతని హృదయమునుండి అననుభూతపూర్వ మగు నొక తన్మయతను తోడుకొనివచ్చెను. అతనిమనస్సు చీగిరించెనో, లోపించెనోకాని అది యొకసుఖము, ఒక ఆశోదన, ఒక కాంతి, ఒక అబ్ధి, ఒక బిన్నాంతరసంబంధము, ఒక అధునాతన ఘటన, ఒక లోకపూరణము, ఒక లోకము.

ఆత్మారాముఁ డగ్నిహోత్రగృహమునుండి వచ్చి, ప్రద్యుమ్ను నాదరించి, యతని కులగోత్రాదులు ప్రశ్నించి సమాధానము పడసెను. తన కుమారుడు శశిచే లోగడ పలు మాటలు భోజన సమయములందు గురుకులమునందలి మేధావులలో అతి మేధావి యని ప్రశంసించబడువాఁడు

తీని జాక ప్రద్యుమ్నునకు రెండుకనులును చూపెను. తన యిచ్చి పాద్యము గ్రహించక వినివలసియున్న ప్రద్యుమ్నుఁడు పద్మావతి కానబడుట లేదా? పద్మావతియు అతనివీక్షించుచున్నదా?

తాత్పర్యము గాల్చి, ఆకాశము మొదలగు వానిని ఆమూర్తప్రద్యములుగా పరిగణించిరి. పద్మావతిమతమున జగత్సంతయు ఆమూర్తమే. అద్వైతమునూడ ఈశ్వరునకు మానమున్నదని అంగీకరింతుడు కాని పద్మావతి అంగీకరింపదు. ఆమె పుట్టుగ్రడ్డ.

పద్మావతి చూచుచున్నదో లేదో కాని ప్రద్యుమ్నుఁడు గ్రుడ్డివానివలె లోక మూర

భ్రతఁడే యని ప్రహేళిక. 'నీ వామధేయము ప్రద్యుమ్నుఁడు కాదా?' అని ప్రశ్నించుగా లోనియక్కజమును పొందరింపక ప్రద్యుమ్నుఁడగు ననెను.

ఇంటిలోనుండి కళి వచ్చెను. ప్రద్యుమ్నుఁడతని వాచి 'మీ రెప్పుడు వచ్చితిరి?' అనెను. 'ఇదియే మామూలు. మాయిల్లిదే' అని శశి తెల్పెను. 'ఏమీ! తన్నిన పదుపువైబడినటులు నీను సరిగా మీమూరే, విశేషించి మీయింటికే వచ్చితివే!' అని ప్రద్యుమ్నుఁడు పలికెను. 'మా యదృష్ట'మని శశి పలుకుచు 'దొడ్డిలో దిగుదులెవియున్నది. ఇంక స్నానముచేయు'

కవి కవియు కోసికొని రా తోటలోని కేకను. ప్రద్యమ్నునకు దొడ్డిలోనికి దారి చూపి ఆత్మారాముడు అగ్నిహోత్రగృహములోని కేకను.

ప్రద్యమ్నుడు వినితావితానవరిచేసి తమిళు రా గృహోద్ధానమున దిగుడు బావి కడ నిలుచుండి యింటివెనఁ జూచుచుండెను.

శ్రీ కృష్ణమౌనమా! నీవు భక్త్యమపు! నియంతరి తస్మయాత, తోవ్యత - ఆకేనన, సుఖము-ఆత, ప్రైరాగ్యము లోనని జంటలు గొతుములవలె నెటులు కలిసియుండుకో పిదప నెవఁ డెఱుఁగును? ఆప్రక్రిమాగ్నిహోత్ర పదవి నెఱుఁగఁగోర్చుము వెలిగివలయున్నవి. నీవు ఆవేశించిన పిదపనే పురుషుండు పురుషుండు, ఆడుది ఆడుది. పిదప ని న్నందము క్కరించుకొందుఁగాని నీవు కోవరింపు. మా వెన్నెఱుఁగఁగోర్చును పూచుఁగాక! ఒకటి తావి. నీ తొలిపూదావి! పదవటి పూల తావికిని పోల్చియో?

ప్రద్యమ్నుడు కాత్మారాముని యిట్లు పూత్రి చేసిన కారణము అత్తిగారుకూడ చెయఁ జాలదు. ఆమె యతని విస్తరిలో నేరిగిన్న జాతి పడిచెను. శక్తి పద్మ్యవంట్లు పద్యక్రీసెను. ఇకొరిసము పోయెను. అతఁడును అట్లుని నలెకే అన్నింటిని కొంచెము కొంచెము గుచ్చి చూచు మొక్కువ మొక్కువ పరిపాలించెను.

శక్తి ప్రద్యమ్నునకు పడుకొన శయ్య పైచెను. ఆశయ్యపై నతఁడు వెలుకవినో కలవరించుచుండెను.

గృహోద్ధానమున రసాలముక్రింద కూచుండి పద్మాక్షి - 'ఓ సూర్యభగవానుడా! నిన్ను పాసియు నాకు నీకిరణ మొకటిమాత్ర

మిమ్ము. ఒక్కసారి ప్రద్యమ్నుని తొక్కించి నీకిరణమును మఱులు నీ కిత్తును' అని మనస్సు ను వదుకొనుచుండెను. ఒకానొక తేజోవీరత తనహస్తమెత్తి 'ఇచ్చెదను లెమ్ము, ఇచ్చెదను లెమ్ము' అని పోకినటలు ఆమె వినెను. పద్మాక్షి అచటినుండి మఱి కదలలేదు.

ప్రద్యమ్నుడు దివళినుండి ఒక అనిష్ట ప్రమాణము చేయి నెఱవచెప్పెను. అతఁడు తన కొల్లాయను, అంతరియమును, ఉత్తరీయమును,

ఒక పుస్తకమును మూటకట్టుటకు అంతము కానరాలేదు. తుదకు పుస్తకము క్రిందమఱచి మూట నమాప్తిచేసెను.

2

అతఁడు దండకము వచ్చి కొని దిగుమఱచి విశ్రేణియై, గృహంతర్భాగమున కేగి భాత్రకడ సెలవయెను. ఆత్మారామునితో 'పోయినట్లు వను' అని మనవి చేసెను. అతఁడు గృహ మంతయు వెదకి వెదకి కృష్ణమునే గ్రహించి పలుకుటికి వచ్చెను. శిశి కూడ నడచుచుండెను. దండకులు వేసిన పదవ 'శిశి! పుస్తక మనకు మఱచితివి' అనిగా శిశి మునిలోని కేగెను. ప్రద్యుమ్నుఁ డగృహంతరమును సంతయుఁ దీర్చింపచుండగా ఎట్టడుటకే రిసాలుము క్రింద తన చే నిశితముగా నిశితమును పద్మాక్షుని కనుగొనెను.

పద్మాక్ష యొక్క - దివ్యమనమోగి విరివలించి మోయెను. ఆమె కనుఁ జీల్చుకొని పోలెను. పోలకజ్యోతి యుదయించెను. ఆజ్యోతిలో తజ్జ్యోతిహులుండి గు ప్రద్యుమ్నుని ఆమె కనుగొనెను. ఆమె కొక సర్వస్వోదామగి. ఆనంద ముదయించెను. అపు డామెలో నుండి వేలకొలది రితిదేవతలు జనియించుచున్నట్లు లుండెను.

శిశి 'ఇదిగో పుస్తకము!' అనుచు వచ్చి మునుగారి తియఁగా వెనుక వెనుక చూచి కొనుచు ప్రద్యుమ్నుని పోపుచుండెను. కొంతవెదకి "శిశి! 'అవగాంతా దోడకాంతాత్' అని రెండును అయినవి. ఇంక నీ పుస్తకము"

అనెను. శిశి చాల చివచారవాక్యములు చెప్పు వెను దరిగెను. ప్రద్యుమ్నుని శరీరము ముందరకిది మనస్సు వెనుకకును ఒకతూరియో ప్రయాణము చేయుచుండెను.

3

'మా ప్రద్యుమ్నునకు మీ పద్మాక్షునిని పోషిం'దని కోరుటకుగాను ఆవ్యవహారము బ్రాహ్మణు లాత్మారామునిగృహము చేరుట కన్నాల్లో పట్టలేదు.

ఆత్మారాము డామాట వినినతోడనే మునిమును చిట్టిచుకొని పదవ అంగీకారము వాసెను. పాము! పద్మాక్ష ప్రజ్ఞీదరు యాతఁ డాతఁడయ్యుండెడిది భాత్ర మనస్సు నందు మిగుల ఆవేదన నొందెను.

ప్రద్యుమ్నుఁ డింపన బ్రాహ్మణులు పద్మాక్షసౌందర్యము ప్రద్యుమ్నునకు తగినది నొరతించిరి. సౌందర్యము స్త్రీయందే వర్ణననైన మైన మెలలి. అది పద్మాక్షయందే యని వారు నిర్ధారించుకొనిరి.

పద్మాక్షు పదచలనముచేసి యెఱుంగెను. ఆమె కళ్లలో జగత్తి. ఇంట నుండి వాలువో నామెకు విఁజయమును కుటీరముపై తాటి నూకులలో ఏమాత్రము చచ్చునైనను దానికి కారణము కలుదరీగి యో, పిమ్మతయో, నలి కుట్లపామో ఆమె చెప్పవైచును. ఇపుటింట కొన్ని ప్రతిపాదములు నమచుట మాత్రమే కాక వా గ్రహ వచ్చిరోకూక ఆమెకు పాదయును.

ఁదాక్షిణ్యము రెప్పలు మూతలువడి యుండును. గుడ్డు కాయలు కాయలేదు. ఆమె నియతమగు నిమిషానోన్మీలన తాళమును వేయుచుండును. కాని భోజనానంతరమున ఆ బ్రహ్మణులు ప్రద్యమును గుఱించి ఆత్మారామునితో చేయు ప్రసంగమును వినుచున్నపుడు ఁదాక్షిణ్యము చూచి నిజముగా గుడ్డిని చెప్పినదే వచ్చును. ఏమిట? ఆమెకనులు ప్రశాంతప్రాయములై చెవులలోనికి ముకుళించుకొని పోయినవి.

ఆత్మారాముడు వచ్చిన బ్రహ్మణులు నక్కరితో పెంటబెట్టుకొని తోటలు, దొడ్లు, గిరులు, సహ్వారములు, ఏడ్చి, పంకలు లోనగు ఆ చూరి సౌందర్య మంతయు జూపించెను. అద్దాన వారికి గ్రామమున మఱి యెవ్వరితోడను మాటలాడ వీలు చిక్కలేదు.

కాత్రీ భోజనమగు పిదప ఆత్మారాముని రక్షితులగుటకు నువును అనుదెంచిరి. తాంబూలములు పుచ్చుకొనిరి. పన్నము నిర్ణయించిరి. తాంబూలమునకే తేనె బ్రహ్మణులు స్వీకరించిరి.

ఈవివాహ మెటులు తుద నిగ్గునాయని యాత్మారాముని వేదనపడ జొచ్చెను. ధాత్రీకి గండలలో గుబులైతైను. శశవివాహ ప్రాయముగా నున్నది శశికి.

కంచభూతముల గుణములలో నుండు సౌందర్యములెక్క వాని సౌందర్య మెఱుంగని పద్మాక్షి. యిపుడు వారిని వారిని 'భూమి మెలులుండును? రూపము పాడుగా, పొట్టియా'

అని యడుగుచుండెను. లోగడ భగవానునకు రూపము లేదనునామె యిపుడు రూపమును అని యనుచున్నది. గుడ్డినియునకు సౌందర్యము లేదన్నచో వివదించు నామె కపుడదియు కొంచెము కొంచెము నచ్చినది.

పైన్యముతో తనకడకు వచ్చిన తల్లిని జూచి ఁదాక్షిణ్యము—“అమ్మా! తరనచ్చి! పెండ్లి కొడుకు ‘పెండ్లికొమ్మార్త గుడ్డి’ కని చెప్పక పోయితి నేమని అల్లరిచేసి లేడిబొప్పి కిమో! పెండ్లి కాకున్న నేమాయె? ఈ యనమానము మీ కేల చెచ్చి కొనవలయును? లోగడ నెలులకున్నను ఇప్పుడేని వార్త నంపు” అని ముదలకొనెను.

ఆత్మారాముని కనులపెంట గొడు బొప్పించువు యిరిలెను. కొనినది కనెడు—“అమ్మా! అతడే నిన్ను కోరికొనెను. పెండ్లికి వత్తుమని వారే చెప్పిపోయిరి. మన దేమి లోటు? ఆ రెండునిమిషములు నీ వారకుండుము” అనియెను.

౪

శశి తన రెండుచేతులతో పెండ్లి ప్రయత్నమునందు కావించెను. శశిశిష్యులు నెమిత్తులు చెచ్చిరి; సేవారిము రెండవోసిరి; తోటలో కూరగాయలు, పండ్లు సిద్ధపఱచిరి.

తనకు తప్పక ప్రద్యముండే భర్త కాగిలె ననువిశ్వాసమే కేముకన్నులుగా ఁదాక్షిణ్య తనలో దా వానందించుకొనుచుండెను. ప్రద్యమునివలన నే తనకు కనులు వచ్చునని యామె యేకసంకల్పము. కాని తాను గుడ్డి

దని యతనికి హేయమునుట తీసిని లోకమున
నూమె నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె తండ్రిని
నిలిచి చెప్పెనుగాని యతడు వెనుకటియట్లులే
చాచివై చెను.

ఈ యంగ వైకల్యము తలిదండ్రులు గూడ
ముగ్ధులగుట వైకల్య మాపదించిన నది
నూమె ప్రహించినపు డామెమునస్సు చెప్పు
రనిపోయెను. తలిదండ్రులకు తాను బహు పని
తలిసెను. 'ఈ కరిత్యాగమా! నీవే నాకు
తల్లివి, తండ్రివి. నేను నీ చిన్నారి పొన్నారి
గిడ్డను' అని దుఃఖించుచుండగా కిధిలో వేద
పాఠాయణము విసంబట్టెను.

ఆ వేదపాఠాయణము చేయువారు ప్ర
మాదాని శిష్యులు. వాగుకాక పెద్దవాని

కలుపునః ఆమోహ ప్రమాద ప్రద్యములు
లు; నాలవవాడు పురోహితుడు.

అన్న మానెన్న మాయును. వహువరులు
మంగళన్నానము చేసిరి. వేదక యాంకరిం
బడెను. ముద్దెదవలు పూచిన తింకేడుబలలే
వేదచట్ట నిలువబడియుండిరి. గణాధిపతిగాడ
యాయును. కొంతనదికి మునికపేకు గంఠలో
పడుపు తిరిగినిరాంబడెను. ఆమెకనుబు పద్మ
ములవలే వికసించియుండెను.

ఆమె తేచి నిలువబడి ప్రద్యమునకు
సమర్పించి—“దేహ! నీ విన్నాం మాత్రం
వలయు. మీరు లోగడ తెలిసికొని యుండ
ను. తేరు ప్రక్షిప్తాను; పుష్టిప్రక్షిప్తాను;
ప్రకృతీయంతే ప్రక్షిప్తాను. వారి దేవరయే
నాకన్ను.” అనిను.

“ఏమీ! ఓరి ఆత్మారాము! మమ్ము నంజెండురానిదిరా! నీ కుటుంబము ప్రక్షిప్తమునానాక!” అని శ్రీమోదముడు లేచెను.

“ఓసి నిర్భాగ్యురాలా! ఈ రెండు నిమిషముల వాదము కొని నీ కుటుంబము నాగొంతుక కోసితివిని లోకము ననుకొనుచు ‘మీరందఱు చూచికొనిపోయి ఇప్పుడు తగవులాటరా?’ అని ఆత్మారాముడు లేచెను.

“చీ చీ, మీ పిల్లయే ‘మీరు లోకము తెలిసికొనియుంక’ రని చెప్పుచుండగా ఏమి యనవచ్చును అంద” అని పిల్లకొడుకును “నీ నాకే మనస్సు మునుగాక!” అని శ్రీమోదముడు మఱువ శపించెను.

ఆమోద ధాత్రిని చూచుచు లేచి నిలువలెడను. ధాత్రి తలవంచుకొని చేతులు విరికికొనుచు కనులు వెంట పీఠకాట అశ్రోముఖమై కూర్చుండెను.

ప్రద్యమ్ముడు నమనా తో తొలగించి నవ్వాసీని చూచెను; ఆమె కనులు చూచెను; పద్మాసీని చూచెను. ఆమె యపు సతరికి కొను కంపుకొట్టి ముక్తిపుంజునలై వోచెను.

“ఏమి? చూచుకొనుట అయినదా?” అని శ్రీమోదముడు నెనెను. అలెడు పేదనకు శ్రీమోదముడుగాని అనలు ప్రకోపించి ప్రద్యమ్ముడు జేయగగిపోడు. అతడు ఆ పేదను మెల్లగా జూపిడిచెను.

“ఇంక కూర్చుంటి వేమి? ఇంక నిలువ బడితి నేమి? ఈగ్రామమున నుండరాదు. వట్టి

బూటకము, పట్టి పాడు. లేచి చూడమి!” అనుచు శ్రీమోదముడు వాకిలికి బయలుదేరెను. గ్రామవృద్ధులతోని వాచింపజేయ నుద్దేశిరి. వారి నందఱును వెంట్రొక్కకొనుచు శ్రీమోదముడు పరశురాముడై పరిక్రమించెను. ప్రమదము పరీక్షింపబడి విచిత్రముగానై గూఢప్రతిష్ఠాము కాపున ఆమోద యాచి నమన దించెను. అటు ఇటు తోడక ప్రద్యమ్ముడు నావీలగా. కొకొక్కచోడు పెట్టును పద్మాసీని చూచుచుండెను. పురోహితముడు మంత్రము జయమెత్తి వాకిలక దీ గారు గాఢోలు, ఇంకను పీటనుండి కదలలేదు.

“ఏమిరా! పెద్దీకూడును ప్రకృతియంత ప్రక్షిప్తమునో నీవు పురుషునంత కుంటివా? సాంఖ్య నేదీదలివి కాఁబోలు!” అని శ్రీమోదముడు కపిరికొట్టుచుండగా, ‘అగును. పురుషునంత కుంటివానివలెనే యున్నాను.’ అని లోకము ననుకొనుచు ప్రద్యమ్ముడు శ్రీమోదు ననుగమించెను.

“నెతికి నెతికి మంచిసంబాధము తెచ్చి కొంటివి! మాకు కనులు పోయిన వనుకొంటివా, నీకే నెతికొనుటకు?” అని శ్రీమోదముడు కుమారు నొకచటపు చటనఁబోయి చేయి నెనుకకు తీసికొనెను.

ప్రద్యమ్మునిమః పునఃస్థులో లేదు. దిగుడుబావిలో పెద్దపెట్టు నాయును. ‘పద్మాసీ వేద? పద్మాసీ వేద?’ అని నాకుంధ్యని యుదయించెడి. ధాత్రి పెద్దపెట్టున ఏడ్వ మొదలిడెను.

‘మన మిచట నుండరాదు, మన మిచట నుండరాదు’ అనుచు ప్రమోదా జామోదా ప్రద్యమ్నుని వెన్నున చేయివై ముందరికి నెట్టెను.

అపు డాగృహదేవత తన సహస్ర కుంతి మూఱో తిచ్చెస్పృరముగా ఏడ్చెను.

ప్రద్యమ్నుడు “రాయ కా! నీవు వివాహము చేసికొన కుండరాదును.” అని విలువల బడెను.

“ఒరి తిచ్చివాడా! ఆగ్రుణ్డి పరలోకము న కనులు కుమర్చుకొని బోయిదనగా. మాటలాడకు! రా రా” అని ప్రమోదాడనెను.

౫

ఆ రేయి శ్మశానమున ప్రద్యమ్నుడును, అతని హృదయమున పద్మావతియు కూడ చుండియుండిరి.

ప్రభాత మగునఱకు అచట ఒక శ్మశానము వలె వేచి వేచు. అంతయు చుచుచు పైబోయెనని శనియు, భాక్తియు, అత్మారాముడును దుఃఖించిరి.

కొంతకాలమునకు ప్రద్యమ్నుడు పుణ్యక్షేత్ర తిరువనంతపురము గానిహించెను.

జాగ్రత

వెలువోలు శీతారామయ్య చౌదరి గారు
(పాఠశాలసమితి)

త్రిర్యజు భూషితంబు, శుభాకరంబు,
వాసయోగ్యంబు రమ్యహర్మ్యంబు బటాచు
జైమోటుంగుఁ గాంచి విభ్రాంతిలోకి
నతిగభీరంబునై నివిడాంధకార
బంధురంబగు ప్రాకృతమందిరంబు
జ్ఞాననివహుర్విద్యుత్తా మానసమునఁ
జొచ్చినాడపు, జాగ్రతసుమ్ము పాంథ!

* * * * *

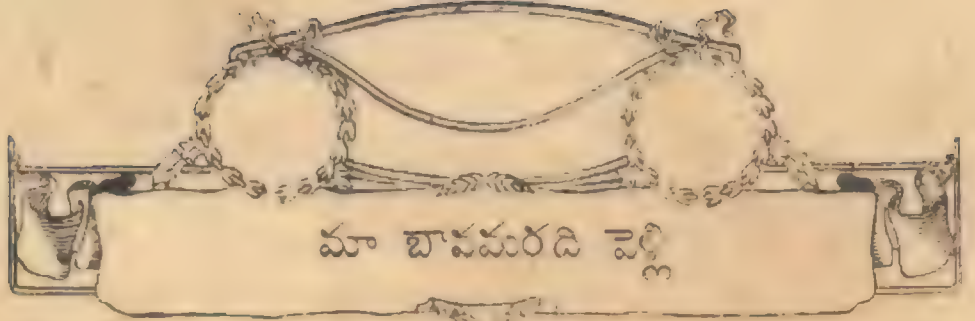
గుండెనిబ్బర మేమైనఁ గుంటువడెనె
నేల విలపించె దెంతటి జీవవయ్య!
ధీరచిత్తుండవై భీతి బారఁ ద్రోల
విమలవిజ్ఞానదీపిక వెలుంగఁ జేసి
తల్ ప్రభావాన సజ్జనతమము నడచి
స్వచ్ఛభావసంతోష సంతరిత హృదయ
మున నఖిలకామ్యఫలసిద్ధి ననుభవించి
సర్వ వేదల సుఖయాత్ర సలుపుచుయ్య!

* * * * *

మిన్నగ్రామీణ పుష్ప మణి

చిత్రకారుడు: శ్రీ యాజ్ఞ. శ్రీనివాసరావుగారు, బరంపూర్.

ముక్తిపాటి వరసింహాశాస్త్రి [సాహితీవేత్త]

నాకు పుట్టినది మూలమునకే. అందులో నామా బావమరది కాదు. అందులో మొగపెల్లివారిలో తరలివెళ్లవలసింది ఇక్కడే ఉన్నది. అది కేవలం ఇంటిపేరు. అందులో పెద్ద అల్లుడి. అయితే ఇంకా ఆరిగారు. ఏ అల్లుడినా పెద్ద అంటే కొంచెం చిక్క. మొత్తముమీద. ఇంటిల్ల సోదీ, ఆదవాల్లా మొగవాల్లా మాదా అటాయిటూ ఏదో పనులపట్టుగా పడుతామని. పనులపట్టుగానే అల్లుడిపట్టుగా పుట్టామని అనుకుంటా. వాళ్ళతోను మానీనమనపట్టుగా పనిధ్యానిగా పట్టుగా ఏమీ కలగలేదు. అందుకే వసుకున్నా. మామ గారు ఏపనిలోనైనా పుట్టిలోవున్న పనిని కేకచేసి అక్కడనుంచి తప్పించి ఇంటికి వచ్చిపోయాను. అప్పుడు సమాధిలోనున్న మహామహుడు అల్లుడని తెలిసికొని మామగారు వచ్చిపోయినా, వాళ్ళ పుట్టిఅంతా మరణించిపోయి పైవాల్లిపట్టుకు పోతున్నారు. అందులో అందుకు అక్షమావమా (పర్యం, ఇలాంటి పిసి, 'బావా, ఒకమాటు వంటపండిల్లో' అని ఒకరూ, 'అన్న బావా, పండ్లలో యిల్లాయి పండ్లకంటే మామిడికి' అని ఒకరూ, 'ఏమోయ్ మామా' యిలా మార్పులే ఏయిదు, అంగుళా పేరును ఇంకా ఏదో. అది ఒకరూ. అందుకే వాళ్ళు వచ్చిపోయారు. వాళ్ళంతా కేకలోనుంచి వచ్చిపోయి పైవాల్లిపట్టుకు పోతున్నారు. మేకాని చేసేపనేమీ కనబడదు. ఒకటి రెండు మామ పిల్లలతో వాళ్ళ పనిచేసే వాళ్ళకంటే ఎక్కువగా పొందగా ఏక్కడికో అక్కడికి పిలుపును అందుకుంటూ పని పుట్టుకుండేవాళ్ళి. ప్రస్తుతము అనాధసమీ రేడు- మొగ పెల్లిగవక.

తెల్లవారిలో పుట్టినా. బంధువులంతా వచ్చి దిం- అవగా ముట్టు లాగి పుట్టినది. కాబట్టి అవగాను అన్నా. వాళ్ళంతా వచ్చి, పుట్టినది. ముట్టును ప్రమాదానికి పాదాని. పుట్టినది. ముట్టునే పుట్టికి వచ్చి రెండు గంటలు అయినది. ముట్టును 'పేలానా', అక్కడికి ఏలా చేయతామో అనుకుంటూ కన్నుమూసే సరికి పాతకమంది చంటిపిల్లలు ఒక్కమాటు లేచి పిల్లలు పెట్టుకుని అవగా పెట్టినారు. పిల్లలకి ఇంట్లో ఇంటిపేరు బండ్లవారి వేసినరుగు. అది కే అక్కడ పనిచేసేది వచ్చివాళ్ళి. వసుకునే పేమిటి, అందు పెట్టే కే వచ్చిపోయేవాళ్ళి. అప్పుడు వచ్చిన జవాబాను లెక్కచూడవలసింది ఏదెననుకుంటున్నారంటే అప్పుడు బండ్లవారి పేరు. వాళ్ళి బట్టి ఏదెననుకుంటున్నారంటే చంటిపిల్ల బండ్లరుగదా- పోనీ యిందులో కొంతమందికి కవలపిల్ల బండ్ల మొత్తముమీద జేజువు కంటే ఎక్కువ ఉండరుకదా అనుకున్నాను. వాస్తవంలోకి అందుకుంటే పుట్టినందుకు తేజహాయిఉండవచ్చును. కాని ఇంతమంది ఏకగ్రీవముగా ఒక్కసారే తమ అగ్రీవమును తీసుకుపోయిపోయి కొంచెం వాళ్ళగానే ఉన్నా. అప్పుడు వచ్చి ఏదెననే తెల్లవారుగూ మూడుగంటలకు కన్నుమూసినప్పుడు కోరిల కూసినా దాన్ని కొంచెము మందలించ బట్టి వేస్తుంది. అలాంటి సందర్భములో చంటిపిల్లలంతా అందులో అన్ని కంటానా, కేమలూ కోవలవలసింది చెప్పడానికి పుట్టినరుగదా! ఏలానే వేసేది వాళ్ళ చంటిని జమగా యించి వాళ్ళ తెల్లలు పనిలో పెట్టేటప్పుడే మనసు నాలుగుగంటలు కావచ్చుంది.

మర్రి ఏలాగో కన్ను మూసినాడు. పొరుగురి నుంచి కుదిర్చిన బాకావాడు నాపాటిటియముకులాగ అప్పుడే నచ్చాడు. పోనీ వచ్చినవాడు - గాదూ ఒక రాత్రి చేకను బయలుదేరికుండుకలెనుగా - నిద్ర లేకుండా నడిచివచ్చినాడా - కాస్తేపు పడుకోగూడదు! ఇంకా ముందు అయిదుకోసాలు వుండనే ఉన్నదాయెను! అన్నా, వాడెందుకు పడుకుంటామో నాలుగవంకల పరకాగొత్తాన్ని ఒక్కమాట్లా చిలినట్లు బుగ్గన బాకా వున్నాడు. నేనున్నట్లుగా నేనాను. నువ్వేమి కలిగింది చెప్పవద్దు, వాణ్ణి నిలుపునా చీల్చితేతా మను కున్నాను. కానీ తీరా ఇంతకెల్ల ఆసోకుంది; ఇంత మండి ఉత్సాహభంగము అవుతుంది; అనుకొని కాంతిం చాను. బడాయి కాదుకాని, అసమయములో నేను కన కనే ఆగాను, మహాకవయితే తెల్ల పోయింది నా జయప్రదే జయల్లో ఉండేనాడే. సరే, నామీ మానేటప్పటికి భజంత్రాలు వచ్చారు. ఇంతల్లోకే తెల్లవారినది. లేక పట్టులో ఈగలులాగ ఇంట్లో అంతు కిలల్లాడుకూ రేచాడ. కానడము ఆకోనా అన్నికోసాలలాంటిది అయినా నామట్టుకు మార్పుకేనో కొత్తజేసున్నదో ఉండున్నట్లు. ప్రభుత్వమువలన కొత్త పోకడ ము ఉన్నట్లు, ప్రేమభాగ్లో వింతపాడు ఉన్నట్లు తోచింది.

చరిత్రావని మయ్యేసరికి చంటిపిల్లలమీదా, బాకా లాడిమీదా, కడంబ్రినాళ్ల మీదా విధివకోపము కొం చెము చల్లారినది. ప్రాద్దున కాఫీఇచ్చేవాళ్లు ఎవళ్లా చేక, అనేకప్పుడేక, నానీకొనికొచ్చిన అనటిపళ్లు నాలుగు కుర్రవాళ్లు ఎవళ్లా మాడకుండా నోట్లో చేకే చప్పుమా కాకుండాగా చేసుకున్నాను. ఇంతల్లోకే మా మామగారు వచ్చి 'ఏమి నాయనా, ఇవ్వాలే కాఫీ' అని లేకుండాపోయి-భోజనాలు అలస్యమవుతుంది. కానీనాలు పుచ్చుకుంటావా ఏమిటి' అన్నారు. 'సరే, ఎందుకులేంటి. ఎంతసార్లునానో నేమిటి భోజనాలు. అయితేమట్టుకు ముగిసి పోయిందేమిటి' అన్నాను. అంటిపండ్లసంగతి ఆయన నేమి తెలుసును? 'అలా కాదు, కానీనిపాలు పుచ్చుకుంటేనేకాని పల్లకా వని, చంటిపిల్లలకోసరము తెప్పించి పొయ్యిపొవపెట్టిన ఆవునాలు కానీనీ ఎవరి

తోటి చెప్పకుండా ఆవుకోరాలో నందుకొని కాస్త పంచదార నేసి మామగారు స్వయంగా నామందు తెప్పించి. భుజ్యకోకనానే ఆయన నేమికోవచ్చుందో పనుకొని రెండుకుక్కలలో ఆవుకోరానుపాలూ తాని చేశాను.

ఇంతల్లోకే యింట్లో ఆవవాళ్లల్లో కంగారు బయలుదేరినది. ఏమిటిని విచారించగా, 'పోయిమీని కాంటాన్నా ఆవునాలు ఏమిట్లో తానేసినది; ఇంకా ఇంటి పిల్లలగతి ఏలా' గని కంగారుపడుకున్నారు. మా మామ గారు తెల్ల, 'అని ఆవుపాల! గడపాలు అనుకున్నాను. నానడమాలా, వానా తెలివిలేంటానూ, ఎన్నోనోనూ, చెప్పనక్కరలేదా! చెప్పకపోతే ఏలా తెలుస్తుంది నాకు? చంటిపిల్లలు అలా గోలపెడుకున్నారు. మర్రి పాలు ఎప్పటికీ రాను, ఎప్పటికీ కాగను; ఎన్ని ఏళ్లు వచ్చినా తెలివిలేకుం ఒక్కమాదిరిగానే రెగలబడు కున్నవి.' అని ఇంటిల్లపాడమీదా ఇంటిక పెప్పిరి పొయ్యెటట్లు తేకలుపాడు. మాఅవిడ ఏకో వచ్చావతోమాంటే 'నేనేమి మాట్లాడవద్దు' అని చెప్ప కేసి నేను విక్కుకంగా అవలంకి నానాను. అని తెలిసి అయినది గనుక గ్రహించుకొని 'సరే నాన్నా, యిప్పుడు తేలు ఎందుకే? అయినకో అయినాయనది. తన్ను మవులే పాలు ఇంకాఎక్కడా దొంతవునాదాను. ముందు ఎక్కడికయినా పాలను సరించు' అని తండ్రిచేతికి రప్పేలా అందించింది. ఆయన పాపము కోపముఅంతా మరదికొయి మర్రి పొయ్యెటట్లు ముగించి వెళ్లిపోయి నారు.

నే నీసాదావుకే అనేకదాకా కొంచెము అటూ యిటూ తిరిగి గుడ్డిలో ముక్కానా కాస్తేపు నిలచుకోదా మని కన్ను మూశాను. మాపెద్దబావమరది ఒక్కపరుగున వచ్చి నన్ను లేపి, "బావా వచ్చారోయ్" అన్నాడు. పిల్లు మామమనే, 'అంతా, వచ్చారా? ఇంతోమను. బాగ్ర గ్రాగా వచ్చారా? నానానాలు కోపలపెట్టింది పిల్ల లకు పాలాగీలూ కానాదనేమో మామ. కొంచెము పిల్ల నోప్పగా ఉంటే పడుకున్నాను' అన్నాను. "పిల్ల లేమిటి? పోలేమిటి?" అన్నాను. 'ఆవున్నా ఏమిటి నీమొనాను. పిల్లలకు ఆవుపాలు కానలేనేమో కనుక్కో' అన్నాను.

[illegible]

కాని ముక్కు కాచుకుంటున్నానో అని చెబుతున్నాను. ఇటు
ఇంకనేమో జీవితానికి మనుషున్నాడు కాని వాటోవో
Anxiety అనే వాకంనుకో ఇప్పుడు కనిపిస్తు
న్నదేమోయినాను.

[illegible]

అది, పండ్లకామిని కలెనా, కప్పులూ, ము
లూ, కలెనూ, ములయిపాకిలూ అన్న యిద్ద
ఒకమరు కాకినర్ల రెండునిమిషాలో మర్రి వళ్ళయ
నినబండా రిరి రమ్మవ్వుడు. కండువలయ వర్ల గానే
బావమరది వననాళ్ళంతా "సరేవళ్ళనివ్వండి ఎక్క
డికి బడతాడో, పిలకంజే; ఏమిచేపాడో చూతారు"
అని వాటానిని "ఏమి"చేశారు. ఏమో అనిచేసి రిండా
చక్కాపాతాడేమో కొంపటిసి అని చేనమామ చేసా
రూ, బెల్ల యు ముక్కా తీసుకువెల్లి, "రా,
నాయనా, వెర్లకు. మా పిల్ల నిచ్చి పెల్లి
చేస్తామో" అని ప్రతివాది తీసుకువచ్చాడు. పెల్లి వాడు
అల్లవంజోడి. చేపాతే మేనమామ ఇచ్చిచే రెండు
రూపాయల బామరును చప్పున కప్పురితపడి వెనక
కొక యేడ్చాడే! అయితా నాలుగును అన్నాడే
కాని ఇప్పుడు మానాడి! ఇప్పుడోయేపిల్ల మేనమామ
పాతును కాదు. పిల్లకళ్ళయితే పావాలమీద నిలబెట్ట
రిమాన రిచ్చి పండ్లకామిని బామ్మ. అరి నిఖాచేసి
కుండాగార్లే. ఇది చేమరే చేమి, పెల్లికొడుగు అంత

[illegible]

నాకుఁ బూర్వముగా పోలేరు. ఆపరాజ్యమునకు
గమకపా సామాను పద్ధతిని పెట్టెలు ఇవలె పడినా
రు. బట్టవాళ్లు తీసుకువెళ్లి బట్టలూ పారవేశారు. తీరా
మాచీపరికి సగముబట్ట సామానుతోనే విడిచిపొయి
నాయి ఇం సామాను ఎందుకైత్రా అంటే చినరు. ఏవో
నాకునుబట్టలు తీసుకుంటే. ముగ్గురూ పట్టిరావచ్చువా
లూ బట్టలూరుకా! క్రొత్తపట్టు, పరిమాను పట్టు,
సాండ్సెను పట్టు ఎందుకు ఇవన్నీ! మనలో ఇంకెవరి
కీ అంటే నీవీకే అమ్మలూ పైకే బాంబులూ పోతే తీసికొట్టుకు
వడము. వీరిరములోపాదా అంటే. లేనిపాని బాదన
బండలు, అయినవీ కానీవీ, పెత్తినేసుకోవడము; అందు
కీనే మనకు పంపానా? నీవుచేసి అమ్మ తమ్ము
అమ్మూ ఉండరు.

నే నేడో మహా శ్రమపడినాకున్నా వినుకొని
మామిమగారు వచ్చి "నాయనా, నీవు ముగ్ధునివని
రెండుమెతుకులు నోట్లో నునుకొని కాళ్ళెరు కూచో;
అంతే తల్లిబుచ్చునో నెట్టించువను, నీకు బుచ్చుకొమ్మంట
కూడాను. నీవు నీ మూడున్నాటి అంబు నీకుంటుంది.
బళ్ళెరు ఎవరో బిగుతు ఉంటారు. రా, మడిగట్టుకో"
మని నోంపనో మెట్టు గా. మెట్టునానో నయనో మనో బు
చుంపెనో మనో మనో మనో మనో మనో మనో మనో మనో మనో
నాని నోపరి బిగును.

[illegible][illegible]

మంచామన నన్ని గంటలైనా అవగాహనకి అన్నామని
 పవనయముగా. 'మీరు నీవులు బంగారముగాను, అది
 బయ్యల, నే నీవీ అమరున్నాను; పరే. మైదునంగరి,
 వాకు ఎలా తెలుస్తుంది బాబూ, నిద్రపోతున్నవాడికి
 గడియారము కలుకొంద ఉంటుందనుకున్నావా? లేక నా
 కేళ్ళనా బిల్లులను పన్ను పడుతున్నావా? ఇప్పుడిది మనకు
 పనుతోంటి ముగిసినయినట్లు. నీవూదు! అని అతనిల
 వేపుకు తిరిగి పోతున్నావా? ఆ బ్రాహ్మణుడు మరునాడు
 లేకుండా నక్కాపోయాడు.

మల్ల ఎలాగో కంటాయిపడి కన్నురూపాను.
 చొక్కెరిల వచ్చింది. కల మధ్యలో ఉండగా మంచాకరి
 న దు-కొంచెము అనాయకుడు - వచ్చి మాడాడిగా
 నన్ను లేపాడు. 'బాబూ, పెళ్లిమకారుకుగాని ఎదురు
 నుండి ముఖతోంటుంది. బాబూయ్యగారు నీవన్నీ
 దయచెయ్యమన్నారండి' అన్నాడు. వాడు లేచినందుకు
 కొండల కోపును వచ్చింది కాని వాడిమాటకు నవ్వు
 వచ్చింది. ఎదురున్నావా? అది నాకింకా క్లౌజ్ పే ముకుంటుం
 ననుకున్నాను. 'పెళ్లిమకారుకుగాని క్లౌజులే, నీవీ
 క్లౌజుగాని వై నాకులేను. ఎదురునంచెను నున్నది,
 పక్కనంచెను ముద్దుడి; నేనుపట్టుకు రాను. ఈమాట
 విధ్వంసం, కలనానానా, తిరిగివచ్చుగాని ఎదురున్న
 నన్ను లేపినా బ్రత బద్దలుకొడతాను. ఈసంగతి అంతరి
 తోనూ చెప్పు. అవసరమయితే కర్రాముగారితోటి
 చెప్పి పాటింపు లేయినవను. ప్రమాదము జరిగిన
 తరువాత నీవునుకొనీ ఏమీ లాభము లేదు' అన్నాను.
 వాడు బాడిలిపోయి నోరు చూడుకు నక్కాపోయాడు.

అంత విద్యుత్తులేదు విడిదిలో అంతా పెట్టి
 పోయినారు. క్లౌజ్ మేకరికానా! చూచినదాము,
 లేకనానే బాంబులు పనిచేసి, లేది, చాకలితెచ్చిన
 నేలముజరిపంద కట్టి, వర్షా, కొబ్బా తొడుక్కుని,
 ఉన్నాడెదోకంటా! పైకి లేకుంది, పెళ్లిపండ్లుకీ
 లేకాను. పండ్లులో బియ్యము కలుపియోకునున్నాను. ఒక
 పక్కను మేజువాటి బయటతోంది. అది నాకంతా ఒక
 పక్కను కూర్చున్నాను. పంకితులకేబుల్లమేతో పంపి
 పొగుమ్రాచుతోంది. నేను కెప్పుడోగా బయట కెప్పుడో
 పని ముందు కూర్చున్నాను. పెండ్లిమిమనైనా నావచ్చు

విద్యుత్తు! పెట్టి అప్పుడే పండ్లుకీ నీకుకున్నాను. ఆ
 అమ్మాయి ఒక్కసారి కలపింది పథకీ చూసి మల్ల
 కంటాయిపడి బిల్లులగా పెళ్లికాకుండానే నుండు.
 పెళ్లికాదుకూ ఆర్టి కేపీ చూస్తున్నాడు. ఇద్దరికట్లా
 కలుకుకున్నాయి. ఒక్క-తుదము ఇద్దరూ పథకనంగరి
 ముగిసినాను. ఇద్దరే మర్యాదకులో ఏమిఉన్నాకను
 కలిగిందో, వాళ్ల లేరమనకులూ ఏమిభావాలు పరుల
 తెలివానూ ఎవరు తెలుసుకోగలరు! వాళ్ల కే తెలియ
 ననుకుంటాను.

'వాళ్లు పల్లెమలో పెట్టు నాయనా' అన్నాడు
 ముగిసినాడు. కనాప్రవాసా పెళ్లికాకున్నా వాళ్లు
 కటికి, కొండము గద్దెలయ్యాయో? 'కన్నాని నీకేమింప
 న్నా.....' అన్నావ్వేసాం.....' వాళ్ళు అమ్మగారి
 నివాససిద్ధర్థం అని కొబ్బరిపంపూ పిల్లనూ పిల్లనాడి
 కిచ్చా. వాళ్ల ఉద్దేశము, అవగా ఈ మంత్రకారుల
 ఉద్దేశము, ఏమిటో! వాళ్లకు ప్రతిసంగతి ఏమీ తెలియ
 కేమోఅనుకుంటూ ఏమేమిటో చూచివేస్తూచూచున్నాను.
 పెళ్లికాదు పథక మంగళమూత్రము కులేస్తున్నాను.
 బ్రాహ్మణులు కొద్దివచ్చున్నారు. అనుంగర ఏమీ వివరవి
 పండా భజంక్రియ వాయిస్తున్నారు. వాశీరిరమలో
 ఇటువంటి తుదమే ఒకటి స్థాపకము వచ్చింది. కళ్లు
 కొండము తెచ్చునాయి. మున్నెండ్ల బిడ్డలు కూర్చు
 న్న వైపు చూశాను. మా ఆదిద మా డా ఇంద్రనీలాల
 లాగ మెరుస్తున్న కనువిలపేత్రాలతో వాళ్లకి
 మాన్దోంది. మాబ్బడికి కలుకుకున్నాయి. కొందరిపు
 మ్మూవ్వోస్తోనా! ప్రపంచము ముగిసినా కూడా. పెళ్లి
 ఆహ్వానం క్లౌజ్ నివాసంలకేమియు పనిచేయించుకున్నట్లు
 తోచింది నాకు ఆ అయిదునాం. లాగేమీ ప్రతిక. మా
 కనులంబులుకేమింతా జ్ఞాతకైస్తున్నది. అనున్న
 ఆపారమైన ఆనందము అనుభవిస్తూ రనుకుంటాను.
 వాళ్లకు పాపము నప్పుడూ వర్తమాననుంటూ లేదను
 కంటాను. గతము ప్యూకీ తెచ్చుకోవడము భరించుకున్నా
 నుండి ఆలోచించినను - ఇలాకే వాళ్లకు గోమూలు
 తెకురూకులగా చూసుకుంటాను. మా కెట్టెల్లు, అయి
 కళ్లనీ, పెళ్లిమకారుకుగన నిలబడి జరిగేంతా బహు
 క్రియా మాన్దోంది. తానిభవిష్యత్తునుగురించి అరికూడా
 ఆలోచిస్తూ ఉన్నదేమో.

అంతాను పోతుకోవడం వైదవి. కృష్ణదానయ్య
చివ్వున అంతాను పోతు కోవడమనుకుంటున్నాడు.
నంది లేచింది ఒక్కసారి విడిచిగా? తీసుకువచ్చారు.
మరి పడిపోయింది; ఇంక నది ప్రవృత్తుకూడా
అభేద్యము.

కానలిన దేవిలో అయిపోయింది. మానా
యల్లా పడ్డాయి. ఇంకను మిగిలింది ఆడపడుచులారంభ
నాటా, నియ్యకంబులారంభ నాటా, అల్లులారంభ నాటా,
అల్లుకు అలగడనూ, ఆడపడుచు అలగడనూ, వచ్చిన
నాటా అలగడనూ, అల్లుడు ఆడపడుచు అలగడనూ
నియ్యకంబునూ. పోనీ అంతా అల్లుడు అలగడనూ
పంటి చాబట్టి వాళ్లను దివాలాపెట్టిందివంటపని చెయ్య
డను. అప్పటికి ఒక్కళ్లనూ తప్పి లేకపోవడము.

ఇక పెళ్లికి వచ్చినవగవాళ్లకు పనేముంది? ఏమీ
లేదని పోవచ్చునా! పోరు. అయిదుకోడలా ఉండడ
నూ, ఇంకా వీరైతే తిరిగి గృహప్రవేశానికికూడా
రావడమూను. ఇంక నీఅయిదుకోడలా ఇక్కడ
కొనువి, భోజనములన్నీ తీగాడా; కలహములన్నీ
తీగాడా; భోగము పోయిందగ్గర తగాడా. ఎవ్వరూ ఏమీ
కోరలేదానికీ నిలులేదు; ఇదేమని అనడానికీ నిలు
లేదు. ఏమన్నా అంటే కోపమువచ్చి లేచిపోవడము.
కలహము వచ్చినా పోయిపోవడమే సరికీ నిలవని
మెండుకని నిష్కరములాడడము. ఇటువంటి మహామహుల
గీతికములు వ్రాయవలెనంటే, వారు ఏయేవివాదాలలో
ఎలా చెప్పిలాడినది తప్ప ఇంక వ్రాయవలసినమాంశము
ఏమీ ఉండవలసినట్లును.

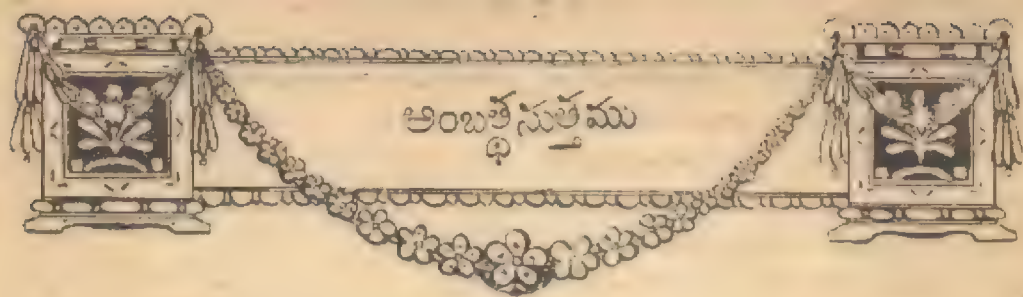
ఇంక తాంబూలాలు వేసింది మేకవాటిలవగ్గ
రకు లేరుతారు. పోనీ, వచ్చినవాళ్లు వాళ్లవిషయ చూచి
సంతోషించవచ్చునా--హాహా; చక్కనివావో కానీ,
క్లొనూ కానీ, అడ్డుపడి కానీ పోనీ అట్లయిందాకానీ
ఎవరో ఒకఅనామకుడు మహావిద్యాంకుడునూ ముందుకు
వచ్చి 'ఏదీ హియోస్తానీ పాడవో' అనడము. పాపము,
ఎవరోపము పట్టివచ్చిన వాళ్లు ఏమీ చెయ్యకపోయి
హియోస్తానీ పాడవోంటే ఇంకా పట్టకపోయి 'ఇక
వైవా మానావేమీ తమాయులులు' అనేది పాడవుని
కవ కేకాభివాదము చెల్లించువారు. వారు అభినయ

ములే చాలా అభిమానము. వచ్చినవచ్చినా ఒక గొప్ప
విద్యాంకుగాలు ఉన్నదని విన్నాను. పాపకాళముగా
మాదామంటే ఏలాగు? అసహ్యములే బిక్కనోననా
అక్కడ మానోలేను. సహాయపాటుకులేరి పోసింది తే
వొక్కెనీ అక్కడ మామని ఆనందించేవాడిని.

ఎలాగైతేనేమి, అయిదుకోడలా గడిచినాయి
అయిదుకోడల కళ్ల నీళ్లు గుమ్మనంటూ 'అడ్డుపడి
ఇకపోయినా పుట్టిన వాడే' అనా.....
పిల్లను ముఖ్యులైనవా రంతరికి చప్పచెప్పారు. మాలేవా
ళ్లంతరికి, అందులో ముఖ్యులుగా ఆడవాళ్లకు, కళ్ల
నీళ్లు వచ్చినాయి.

పూదావిడిగా, పోయినది పోగా ఉన్నది పెట్టి
లలో పడ్తునని, నిద్దుర్లు లేక, చేపట్టిన తిండిలేక, తిన్నది
అరగక, పిల్లలకు పోషక లేక, నలుగురుపడి ఇంటికి
కేగునాటా.

నభూవరులు కుడికాలు ముందు పట్టి గృహప్రవేశ
మయ్యారు. చరువాతు పందిగృహ; ఆగ్రాధి భాగవత
చూసు. ఆచరుసటిదవము భోగమువాళ్లు సంభావన పుచ్చు
కురి కలవు తీసుకువచ్చారు. ఇంకను, వాళ్లు వెనుకూ
ఉంటే వీధిసాడుననా ఇట్లో మొగపురుగులంత
చారులుతీర్చి నిలుబడ్డాయి. పిల్లవాళ్లు చెడిపోతారు;
మన విక్కడుంటే వాళ్లు రియకా అని పెద్దవాళ్లు
వచ్చారు. పెద్దవాళ్లే చూడగాలేనిది మనము చూడ
మాడదా అని కుర్రవాళ్లు వచ్చారు. కొందరు ఉరు సోచి
మేరదాకా సాగనంది విక్కమొహాలు వేసుకుని వెనుక్కు
వచ్చారు. కొందరు సాహసముకలవాళ్లు బళ్లతోటిమానా
పడవలకాలవదాకా వెళ్లి వాళ్లను పడవ ఎక్కించారు.
పడవ గట్టున దాసుకుంటే. పోనీకి పోయిందానివచ్చిం
ది. పడవగా ఇందులో కొందరు పుర్రవాళ్లు పడవ నడి
వీట్లో వెళ్లేదాకా తోకారు. ఇంక ముగిసిపోతా మేమో
వని భయపడి ఇంటికి వచ్చారు. కలవుపుచ్చుకు వెనకా
కుంటే భోగమువాళ్లు కలవపడితేను. కొందరుగెయ్య వాళ్లు
పడవ లాగినా మట్టి చెక్కుకుంటే గంటి పుట్టమనినా వాడు
నాకా ఒక్కవిధము లావుపోయినా. పనుచుమ
ము, పడవలో భోగమువాళ్లు సంగోషిస్తాననే ఉత్సా
హమును విమరు కాకేమి?

అంబత్త సూత్రము

[అంబత్త సూత్రము]

కె. రంగారావులు గారు, డి.ఎం. ఏ., పి.ఎల్.

(తెనుకటిసంచిక పదవాయి)

“శ్రీకృష్ణునిగల యోగిగాని, యోగిగాని, బాబుగాని, శాస్త్రములందు ప్రతిబంధమును బ్రహ్మలంబు, నిర్మలంబునైన యాదర్శములోగాని, హితయంబునలెవరివేత్తవర్ణములోగాని యాచివ, జడులంబు ముఖమున మన్నయెడల ముఖమున జడులంబున్నవనియును, వట్టిది చెబుచున్న వేదవియును నుత్తరమును.”

“మనము కాంతిమయముగను, బుద్ధిమయముగను, నిలకఁగను, బాపవశముగను, నిర్వికారముగను, గోమలంబుగను, దృఢముగను, గర్భవశ్యములకు సంపన్నముగను వొనర్చిన మనమును బ్రహ్మజన్మమున మనమును నినుదించును. ఒకటిగాని, రెంటినిగాని, మూటిగాని, నాల్గిటిగాని, పదింటిగాని, యిరువదింటిగాని, ముప్పదింటిగాని, వలువదింటిగాని, యేబదింటిగాని, మాటింటిగాని, వేయింటిగాని, నూలుసార్లు వేయింటిగాని, లేక అనేకములగు లయకల్పములలోగాని, పృథ్వికల్పములలోగాని సంధిమందిత తేనెపూర్వజన్మములను స్మరించి తెచ్చుకొనును; ఆస్థలములలో జన్మము గాంచితిని. అయ్యది నామలము అయ్యది నావర్ణము; అట్టిచే నామామలము; అట్టిచే నామఖరుఃఖానుభవము. అంతవఱకు నా యాయోపరిమాణము. అజన్మాంతమున నాస్థలములో, బుద్ధివృద్ధిము నందితిని. అప్పుట నట్టిపలము నామము, నిర్లక్ష్యము, నామోగము, ముఖఃఖానుభవము, నాయుద్ధాయముగ గోపించుంటిని. అప్పు జన్మము మనసివేదన నిలుపే బుద్ధవృద్ధిము గాంచితిని.” ఈశ్వర నారాయణ

పునర్జన్మములనివయములను, భేదములను స్మరముగ తెచ్చుకొనును.”

“స్వగ్రామమునుండి నరుం బెంకొక గ్రామమునకుం జని, యచటినుండి వేటొక గ్రామమునకుం జని, యచటినుండి తిరిగి స్వగ్రామమునకుఁజేరిన ‘నాగ్రామమునుండి యాగ్రామమునకుఁ బోయితిని. అప్పుట నా గూఁదిగరుల నిలువఁబడినందుంటిని; నాగుఁదాంటిని; నామూడి నుంటిని; మాటలాడకయోచారకొంటిని. అనటినుండి యానెండ్రగ్రామమునకుం జని యచటనాగూఁదిగరుల నిలువఁబడినందుంటిని; నాగుఁదాంటిని; నామూడిన యూరకుంటిని. ఇగ్రామమునుండి తిరిగి యిలువీరితిని. అను నిట్టినివయములం గుర్తెఱుంగును.”

“మనము కాంతిమయముగను, బుద్ధిమయముగను, నిలకఁగను, బాపవశముగను, నిర్వికారముగను, గోమలంబుగను, దృఢముగను, గర్భవశ్యములకు సంపన్నముగను వొనర్చిన మనమును బ్రహ్మజన్మమున మనమును నినుదించును. మనవశ్యవృత్తంబు మనములకు నిలువఁబడినపుడో నారాయణ ‘తేనెపూర్వము నుగఁగింది వేటువేటుగఁ జొంగు పునర్జన్మములను నాను జొందును. నీదులను, మదారస్వభావులను, రూపవంశులను, సునూతులను, శిష్యవంశులను, గడికప్తములం బడినారము, నారివారి కన్యావధి నానుసాక్షుగ నిద్రించుటం గనును. “అట్టివారు, ఓభ్రాతగానా! మనోనాకృత్యముల మహాస్థుల సహకార నిరసించును, పర్వోద్ధాయముల నిరసించును, మిథ్యాశ్రితాంతలంబవలన గంద

విమల కర్పూమధిరవళయను సంహాదించును, మర
 తానంతెనున నేమను జీర్ణించినవడవఁ బుచ్చవృ
 మ్మనో దుఖభాజనమై పుట్టుదురు. పుట్టులైన యట్టి
 పువారలు, ట్ట్రారాదా! సమనోక్తాన్వయ వా
 రించును, మహాత్ముల విశేషంక, యాకాశమైవమితి
 విల విలంబించును, యాకాశమైవమితివన్నా ప్రత
 కర్పూమధిరవళయను సంహాదించును, మరతానంతెనున
 నేమను జీర్ణించినవడవఁ బుచ్చవృత్తుల నొనరించును, మన్న
 వ్యయం గాంతురు. మానుషమక్షయకంఠి నుర్లమంబును,
 అగ్రగణ్యంబు నొనరించునొకవో నాగెను. నెడలంబును
 మోక్షంబు నొనరించునొకవో నాగెను. నెడలంబును
 నొనరించు, మహాత్ములు, సూర్యులంబును, చంద్రులు,
 విజృంభించును, మహాత్ములంబును నొనరించునొకవో
 వారివారి వివిధకర్పూమధిరవళయ నొనరించు గాంతురు."

“శృంగారములో నట్టలముగల గృహమునై
విరుండులకి, చూచుటకు గమ్మలు కలిగి, గృహమున
ప్రవేశించువానిని, గృహమున విడిచి భవమున్నవానిని,
విధిలో నిటునటు దిరుగుదున్నవానిని, శత్రువులను
వాసీనులై యున్నవానిని సురైచిం, ఆచునుకాలు
గృహము ప్రవేశించునున్నారు. ఆచునుకాలు గృహ
మున విడిచి భవమున్నారు. ఆచునుకాలు బాట
యందు విటునటు దిరుగుచున్నారు. భుజీయు వాచును
కాలు చక్రవర్తమున వాసీనులై యున్నారు’ అని తెలిపి
క్రానును.”

[illegible]

అనుదాని యథాస్థితులు గను క్రమంగతు. “విముక్తియే
 ముప్రసవమాలంబి” అనుదాని యథాస్థితిం దెలిసికొ
 నును. “ఇహస్థితియే యాప్రసవరూపంబు” అనుదాని
 యథాస్థితిం బట్టియెను. “ఇహస్థితియే ముప్రసవరూ
 పంబునకు గొంపోవు ముక్తియి” అనుదాని యథాస్థి
 తిం బట్టియెను. అనుదాని యథాస్థితి యున్నప్పుడు
 దాని బట్టియెను. కామ్యార్థమునందు విముక్తంబయి
 నది. భవాప్రసవమునంది విముక్తంబైనది. అవిద్యాప్రసవము
 నుండి విముక్తం బయినది. అట్లు విముక్తంగనన
 వాదిలో మోక్షబాహుళ్యం బుష్కమిందురు. ప్రసవస్థ
 కనిపించుచు. ఉత్తరమివలెను గాధాకరబడినది. విముక్తి
 గిన కార్యములు చేయబడినది. ఈశ్వరవానంశరమన
 నునే యెవ్వరూను లేదు.”

“పాశ్చర్యేర్దుష్టమనమ నిర్మలమును, స్వచ్ఛమును
నైన పల్లలం బొకటి యుండిన నట్టిపల్లలకటంబునఁ
జెల్లెత్తులగు నమిందొకటి యుండునని యుండి, పల్ల
కలను, కల్పిత్తులంబులను, నిర్మలమును, ముపలంబును,
బోతాధానము లేకుండు తిరిగినను, చోకచో శుంకినను
జూడఁ గలుగను. “పల్లలంబు నిర్మలంబై, కుద్ధంబై
యున్నది. అందులో శుద్ధికలను, శుద్ధిత్తులంబులను,
కర్మలను, నుపలంబులను, విడువకు నీయదున్నట్టి
గాని, యొకచో స్థిరముగ మన్నయట్టి గాని మర్నస్థం
ఘాతములను నవిగో నున్నచో అని కనుగొనము.
ఓయీ! యంబుఘోడా! అట్టివరుం దానరాయంబును,
విశ్వయంబును, బ్రహ్మవాదం గమను. విద్యావగమమునం
దింకంబై నున్నతమనస్థితి మఱి లేదు.”

“అమ్మమ్మ! శిష్ట యశ్శ్చైతన్మదీర్షమా,
సదాచారమునను జున్గి బిజులైన యుపాయముశింబు
బున్గవి. ఆనాల్గు నెన్నియనినః—

“సకలము, అంతా! ఏమి ప్రామాణ్యము, ప్రామాణ్యము? నేనా, నిజమన్నది నేనెప్పుడూ అలా, జాంచునుండినే (అని) తన కోరికలు చూచి కామమున ప్రయత్నములు చేయుచున్నా, నెందునూ భయమున ప్రసరింపజేయుటచే నశ్వముల నెంచుకొని ముట్టలందు భుజియించుచుందును” అని యాపించుచు దుగ్ధమతాన నందులని జోచ్చినను, వట్టిచేతు విద్యాయుక్తుడై సదా

“అరణ్యరా యణుం దైవవాని నేవభుడై యుండుటకు మాత్రము తగియించును.”

“మఱియు నంబకుండా; పరివ్రాజకుండుకాని, బ్రాహ్మణుండుకాని, యత్కున్నది విద్యానిరసనలను బొందకచే, పక్ష్యములై భూపతియు లైసఫలములను భుజింపలేకపోయిన పక్షి ప్రకృతికలంకేయూని‘వచ్చునీ నుండియు నేను గంధమాలాదులనే భుజియించుచుండును’ అని నియమించుకొని, మృగములపై ప్రవేశించి లాక్షిష్ట్యములను విద్యానుభవములను, గ్రామ సభా యణుం దైవవాని నేవభుడై యుండుటకు మాత్రము తగియించును.”

“మఱియు నంబకుండా! పరివ్రాజకుండుకాని, బ్రాహ్మణుండుకాని, యత్కున్నది విద్యానిరసనలను బొందకచే, పక్ష్యములై, భూపతియు లైసఫలములను భుజింపలేక, కంధమాలములను భుజింపలేక గ్రామసగర ప్రాంతప్రదేశముల నన్ని దేవున కొకదేవాయమును నిర్మించి పూజించి సర్వించుచు, తీర్చుచుండిన పక్షి కాదేదొక్కటైనువిద్యానుభవములను సవానిరణపరాయణుం దైవవాని నేవభుడై యుండుటకు మాత్రము తగియించును.”

“మఱియు నంబకుండా! ఏవర్షియగు యక్షుండా! బ్రాహ్మణుండుకాని యట్టి యత్కున్నది విద్యానిరసనలను బొందలేక, మఱియుఁ బక్ష్యములై భూపతియు లైసఫలములను భుజింపలేక యన్ని దేవు సర్వించుటకు దగినకర్త లేక, కృంగుటయులో నొక చతుర్వాకోపేత ముపభోజనము నిర్మించి, ‘వాల్మీకికులముండియు నేనాత్మార్థము, బ్రాహ్మణులైనను వాకర్థ్యముపొరయుగ సత్కరించెను’ అని నిర్వచించుకొని యట్లు చేయుచు నుండుచుండిన పక్షివాడు విద్యావ్యాధికి గంధముం దైవవాని నేవభుడై యుండుటకు మాత్రము తగియించును.”

“ఓయీ! అంబకుండా! ఇయ్యదియే యత్కున్నది విద్యానిరసనలను బొందలేకపోయియున్నట్లు యున్నది.”

“ఓయీ! అంబకుండా! నీ నీ యత్కున్నరముల విద్యానిరసనలను, పక్ష్య భావాన్నిరసన విద్యానిరసనలను నొక్కరిగి శిక్షను బొందిరివా?”

“గోతముండా! నేనట్టిశిక్షను బొందియుండలేను. నేను నేర్చుకొనిన రెండు వృత్తులు! శూద్రవృత్తు, సవానిరణయు రెండు భుజించుటలైవి! నే నట్టివిద్యానిరసనలను బొందియుండలేను యంటిని.”

“ఓయీ! అంబకుండా! నీ విట్టి యత్కున్నది విద్యానిరసనలను పొందుగదా, పక్ష్యములై భూపతియు లైసఫలములను భుజింపలేక, కంధమాలములను భుజింపలేక, గ్రామసగర ప్రాంతముల నన్ని దేవునకు దేవాలయమును నిర్మించుకొని, పూజించుచు నేయును సేవించు సర్వించుచునట్లు శిక్షింపఁబడిరివా?”

“ఓయీ! గోతముండా! అదియైనను లేదు.”

“ఓయీ! అంబకుండా! నీ విట్టి యత్కున్నరముల విద్యానిరసనలను పొందుగదా, పక్ష్యములై భూపతియు లైసఫలములను భుజింపలేక, కంధమాలములను భుజింపలేక, గ్రామసగర ప్రాంతముల నన్ని దేవునకు దేవాలయమును నిర్మించుకొని, పూజించుచు నేయును సేవించు సర్వించుచునట్లు శిక్షింపఁబడిరివా?”

“అదియైనను లేదు, గోతముండా!”

“ఓయీ! అంబకుండా! నీ విట్టి యత్కున్నరముల విద్యానిరసనలను పొందుగదా, పక్ష్యములై భూపతియు లైసఫలములను భుజింపలేక, కంధమాలములను భుజింపలేక, గ్రామసగర ప్రాంతముల నన్ని దేవునకు దేవాలయమును నిర్మించుకొని, పూజించుచు నేయును సేవించు సర్వించుచునట్లు శిక్షింపఁబడిరివా?”

“గోతముండా! నాకట్టిలో యాచార్యుండు చేయలేదు.”

“అంబకుండా! అట్లైన నీవు పక్ష్యములను కాత్రుండునై యున్నపుడు విద్యానిరసనలను పొందుటకు నొక యట్టి విద్యానిరసనలను పొందుటకు ప్రతిబంధకములను పక్ష్యభావాయముఖులయందును శిక్షను బొందినట్లు యుంటివి. నీ మాచార్యుండైన నీ కరచాది భూమధుని నీయల్పములైన విద్యానిరసనలను గాటింపకయే నీ శిరోస్థును గావించెను.”

సూర్యుని ప్రక్షింపును నివారించునది నీకు స్వప్నమని నోపెన్మను.

అప్పుడు భాగవతుడు కోపమునుండి బయలు పడుచు దిద్ది యిటునటు పయనమయి యుండెను. భాగవతు ననుసరించుచు నాయంబుగ్గఁ దిలువలుఁ నిరుగును నారెను మహాపురుషునిచ్చా ములైన సువృషిరెంకింటిలో మువ్వకుంటి నానాహాపునుచ్చా ములైన గమం సూర్యుడు, వారేకసాడవును గుఱించియు నీ రెండు చిన్నములను మాత్రము కనుగొనలేక కంకపుట్ట బ్యాసులదిక్కుండై యుండెను.

అంబుధుడు కంకాపీఠుండై యున్నాడని గుర్తె యింక భాగవతుని నుద్దేశించి నున్నాడు. నీవు నీకు నుండెలసిన యంకము నావేష్ట నావృత్తియై యున్నదనిగ నంబుధునికుఁ గనుపడుచున్న చేపి, వాలుకతోఁ జెల్లెలను, ముక్కును, నుదుటిని గూడఁ స్పృశించె. బ్రాహ్మ యువకుఁ డగునంబుధుడు “శ్రమణుం డగుగోరముఁడు మహాపురుషునిచ్చా మును కన్నులతోఁ జూడఁ గనున్చితి తోడను సూతునిని యున్నాడు” అని విచిత్రించుకొ నుచు నారెనిలో నిట్లు లనియెను:

“గోరముఁడా! నేను బోయెదను. మీరు నేయ చలిన పను లభిక్కు లగుటచే...”

“అంబుధుఁడా! నీ కేమి యుక్తమని తోఁచునో నుద్దేశించి గావించుము.”

అంబుధుఁ డిశ్వరులఁ బూజినరథము నెక్కి యుండుననెడి ను.

ఆనయమున బ్రాహ్మణ పాక్షరపాది బహు బ్రాహ్మణులొక్కరినై ముక్కున నుండి బయలుపడి నది తన యాచారములలో నాపీనుడై నంబుధుని రాకకు వేదియుండెను. అంబుధుఁ డనటికి వచ్చి రథము నకు దిరైనంకనకు దానిపైనే పోయి, రథము పోవు లకు నిలుచేసి ప్రదేశమును కేరసవీరవ నద్దానినండి దిగి పాక్షరపాది యున్న ప్రక్కనేకయునకుఁ గాలినడకపైఁ బోయి, వానికి నమస్కరించి యాచార్యుని గౌరవిం చుచు, నారెని కొకప్రక్కగఁ గూర్చుండెను. అరెఁ గానీనుఁ డైరియ నాకొకఁ గావించి తో నిట్లునయెను:

“ఓయీ! అంబుధుఁడా! నీవు భాగవతుని చర్చించిరా?”

“అర్యా, మీ మాతరిఁ జూచితిమి.”

“ఓరియే, బ్రాహ్మణుఁ డెవ్వనియిటు మాత్రుని యట్లున్నాఁడా! అరెఁ డట్టివాఁడు కాఁడా?”

“అర్యా! జనకుని యారెని సూర్యు యేమి చెప్పుచున్నదో యట్లే యారెఁ మన్నాడు. అట్లే యు న్నాడు; కాని నేమిదిగమున లేడు. ద్వారానింకేవ్వరూపు రువలకులోఁ జీరుండై యారెనున్నాడు కాని కొన్ని టినిమాత్రమే కలిగియుండు లేడు.”

“శ్రమణగోరమునితో నీవేమైన సంభాషించిరా, నంబుధా!”

“అర్యా! నే నారెనితో సంభాషించితిని.”

“సంభాష - యెట్లు జరిగె?”

అప్పు డాయంబుధుడు బ్రాహ్మణ పాక్షరపా దితో, భాగవతునితోఁ దనకు జరిగిన సంభాషణ యం యుఁ జెప్పెను. అంబుధుడు చెప్పిన వరియు విని పాక్షరపాది యిట్లు చెప్పెను:

“ఓరూ! బుద్ధహీనుఁడా! ఓయీ! చూడుఁడా! ప్రియశ్చయ ముగ నుండెదా! విముఖులైన క్షిప్రముల మారించిన మరణానంతరమున నేటి యొక కుంభభూజనం బునకుఁ దిల గలగజకేతు ముంబుచ్చునని యంబుధుడు! అనినవాని నుద్దేశిం ప్పట్టి నొక్క ప్రకటించి యుద్ధశి లులఁ బూజింపబడిన గోరమునితోఁ బ్రసాదించుటఁ జెప్పినట్లటకఁ గాక కేతునిని డిష్టమునం గొనెదా మ్మనఁ నిట్టచేరకేబుచ్చుచున్నట్టి నట్టి ముంబుధుడవు! మఱ ట్రినేరములలో నెంతటి వంశిమండవు!” అని అతి కుట రుండై కాలితోఁ మన్నిన నాయంబుధుడు నేలపైఁ గూ రెను. ఆచుడు నడి తాను భాగవతుని నరెనిఁ గోరెను.

“అర్యా! శ్రమణగోరముని చర్చించుట కిప్పుడు కాలాత్రుమై యున్నది. అప్పుడెందుఁ డెవ్వనియొకనాని రోజినిఁ గను నట్టి కాలింపవచ్చు” అని యుమ్మలున్న బ్రాహ్మణుఁ డాయితోఁ రోజించెడిది. పాక్షరపాది కలిసిన ములైనవరియు, పృథుడైనవరియు నను స్యాదుభక్తులు

లను పరగృహ నాశనంబుచేచి, బృందించుచున్న నున్నా
 శాస్త్రముల మొదలుగా నానిలి బండ్లవిధాన మున్నట్టి
 వగు నొండొకఁడును, అతఁ డిచ్చావంతకలవనునకు పాశ్వ
 మైవంతకలను రథముపైఁ బోయి, రథము పోవుటకు
 పాశ్వయు కానివోటున దిగి కావడకతో భాగవతుఁ
 డొకఁడై నడచి పోయి, నామకు నుండఁబడిన, బండ్ల
 వంటి వును వసు వందలలల పైగవకునివోలెను, నాని
 డీతనితోడను, నిట్లన్వేష్యము మాటలాడుకొనిరి. అప్పు
 డాతఁ డొకప్రక్క నాసీనుడై యుండి భాగవతునివో
 నిట్లు ముచ్చటించెను: "ఓయీ! గోతముడా! మనకి
 ఖిందైన యంబుత్థింకను బ్రాహ్మణమునాని డిద్దఁ
 డిచ్చెవా?"

"బ్రాహ్మణుడా! అతఁ డిట్టికీ వచ్చెను."

"గోతముడా! నీ వాతనితో సంభాషించితివా?"

"బ్రాహ్మణుడా! ఔను, నే వాతనితో సంభా
 షించితిని."

"నీ వాతనితో నెట్టి సంభాషణను గావించితివి?"

అప్పుడు భాగవతుఁడు జరిగిన పంథయు నా
 బ్రాహ్మణ సాక్షరసాదితోఁ జెప్పెను. తోవముఁడు
 చెప్పినతరువాత సాక్షరసాది భాగవతునితో నిట్లు
 చెప్పెను:

"అయంబుత్థి డను బ్రాహ్మణయువకుఁడు, అల్ప
 ప్రాణులు కలవాడను, మాధుఁడను. కాన గోత
 ముడా, యాతని తుమింపును."

"బ్రాహ్మణుడా! ఆ బ్రాహ్మణయువకు డైన
 యంబుత్థిని ముఖముగ నంద నిమ్ము."

నామము నా బ్రాహ్మణ సాక్షరసాది భాగవ
 తుఁడు బాటుపై నున్న వ్యాధింకవ్యరోధుడును దివ్యులు
 లను నాయుఁడనెఁ. రెంటిని నవ్వు మిగిలినవాని నీతఁ
 కుకూడఁ జూడఁగొను. దీని బలములకనుగూర్చియు,
 నాశేష్ట నాని డాఁగెనును గూర్చియు నా బ్రాహ్మణుఁడు
 కంకింపుదుండెను. భాగవతుఁడు యంబుత్థివతుఁ డనునామిని
 గిదితే సాక్షరసాదిని గనుపఁజెను. భాగవతుఁడు
 వ్యాధింకవ్యరోధుడును దివ్యులుగాఁగ నొన్నిటితోఁగాక
 చున్నిటితోడను గూడుకొని యున్నాడని యత్రుడు

సాక్షరసాది ను రైతంగెను. అప్పు డాతఁడు "రేవతీదివ
 మను" బూజ్యం దనగోతముఁడు భిక్షువులతోఁ గూడి
 నాతో భోజనము చేయుట కనుగ్రహించును గాక!"
 అని భాగవతుని ప్రార్థించెను. భాగవతుఁడు మానయుతో
 సాక్షరసాది సాక్షరసాది కంకిరించెను.

తరువాత యుక్తకాలమున బ్రాహ్మణ సాక్ష
 రసాది తనతోఁ గలిసి భోజనము చేయుట తాప్యకాన్తు
 గోతమునితో, "ఓయీ! గోతముడా! భోజనముయ
 మైనది. భోజనము నిధముగ నున్నది." అని గివేసించెను.
 భాగవతుఁడు తుపయముననే కాషాయచస్త్రముల ధరి
 యించి యుండుటచే నాచ్యాయమును ధరియించి, ప్రా
 ణము, భిక్షువులతో సాక్షరసాది స్మరణమునకు జని,
 పరస్త్ర పోషణమునకును సాక్షరసాది గూడునుండి
 యుండెను. బ్రాహ్మణ సాక్షరసాది స్మరణములతోఁ
 గలిసి యుండియు, స్మరణమునకును నాచ్యాయకీర్త్యముల
 భాగవతునకు జాలు నన్నంతకలను వచ్చించెను. భాగ
 వతుఁడు భోజనమును వాలించి, సాక్షరసాది కీర్తనమునకు,
 నాచ్యాయకీర్తనమునకు గావించ, సాక్షరసాది నీవాధు
 ముపై వాతనిప్రక్కను గూరుచుండెను.

అట్లాసీనుడై యున్నవానితో భాగవతుఁడు దీక్ష
 మమున సంభాషించెను. అనగా వాతనితో దానీకలం
 గూర్చియు, సగావతగము గూర్చియు, గామకాగాదుల
 పల్ల వైన యని యుండు గూర్చియు, విష్ణువర్ధను
 గూర్చియు, విష్ణువర్ధనుల పైకాధములు గూర్చియు
 ముచ్చటించెను. బ్రాహ్మణ సాక్షరసాది విడిచిం
 దై, కేనుయొనుండై, కేనోదికాని గామంధై, యున్నవినుం
 దై, భక్తియునుండై యున్నవానిని భాగవతుఁడు పు
 త్రిణి లక్షణముచే నాచ్యాయ గమనమునంబడిన మరలము
 బోధించెను. అదితఁడు ముగించును గూర్చియు, ముఖోర్వి
 త్రింగూర్చియు, ముఖనాళముంగూర్చియు, ముఖము
 గూర్చియు బోధించును. నిట్లు పరిశుభ్రముగ కులినము
 లేనట్లుకుకబడిన వస్త్రమున శీతంబు వేసినను
 బుట్టతో యట్లే నా బ్రాహ్మణ సాక్షరసాది యుండు
 గూరుచుండియుండెనే నని ప్రతిపదువును, గతంతరరీతిం
 బును నను సత్యముకీ పును "జన్మ కల ప్రతిపదువును నను

శత్రువుగ నాశ్రయం పొందవలయును" అను జ్ఞాపకమును పొందెను.

అత్రువు సత్యమును గని, జయించి, గ్రహించి, బాధించు నవంశిని, శంక చేసి, మహాత్మ్యమును కించమునకు పుచ్చి పుచ్చుచుం బూసి, బుద్ధివంతులైన యింద్రునియ నేతయు లేకయుండువానివలె నీరీతిగ భాగవతునితో చెప్పిం గొప్పించెను:—

“నీగోతముడా! (నీవనంబులు) బహుశ్రేష్ఠులము. అత్రువుగ నాంజులకెనవారిత ధర్మశీలినింబుగను, నష్టప్రోలంబు నీవునాన్నుకానిది యుక్తమౌగమును గనుపఁజేయును, గమ్ములు గలవాడు బాహ్యహృదయలఁ జూపఁగల్గువాడును, నీతితీర్థానితి దీరయును దీక్షాని వెల్లిపల్లును, వాడు బూజాస్తుత్యుల గోతిలనితే నో ప్రభూ! అతేకములైన యువలక్షణములతో భగ్యముప దేశించుచున్నా. నీనోబులుడా! వారాపుత్రిబంధుమిత్ర సహితముగ నేను బూజాస్తుత్యుల గోతముని మార్గవర్తిగ నమ్ముకొని, గోతముని మార్గవర్తిగను, భగ్యమును

అంజులము నాశ్రయించుచున్నాఁడను. బాహ్యులకు గోతము దేవాలయం కియఁ నాశ్రయము నొప్పించి, గామకొను నమ్ము శిష్యునిగఁ బరిగ్రహించునుగాక! నీరీతిని బూజ్యులగు గోతముఁ దుక్కల్గెనుం దిశరశిష్యును టుంబులును అమమందునో యట్లే నాకుటంబును గూడఁ జూచును గాక! బ్రాహ్మణులలోఁ గాని, వారి లక్షణలలోఁ గాని వెన్నెత్తెను బూజనీయంబును గోతమునకుఁ బూజఁ గావించి కాని, గూతని సమక్షమున నిలువఁబడి యుండికాని, యాసనపానీయంబుల నాతని కొరంగి కాని, నాతనియంబు పుష్కరిం తెంచుకో, మట్టి వానికే దరకాల మయ్యది శ్రేయస్కరమును, సాక్షాత్ పామును నైయుండును.”

“ఓయీ! బ్రాహ్మణుడా! నీవు చెప్పినది విజయ.”

అబధ్రస్తుత్యము
సంతృప్తము

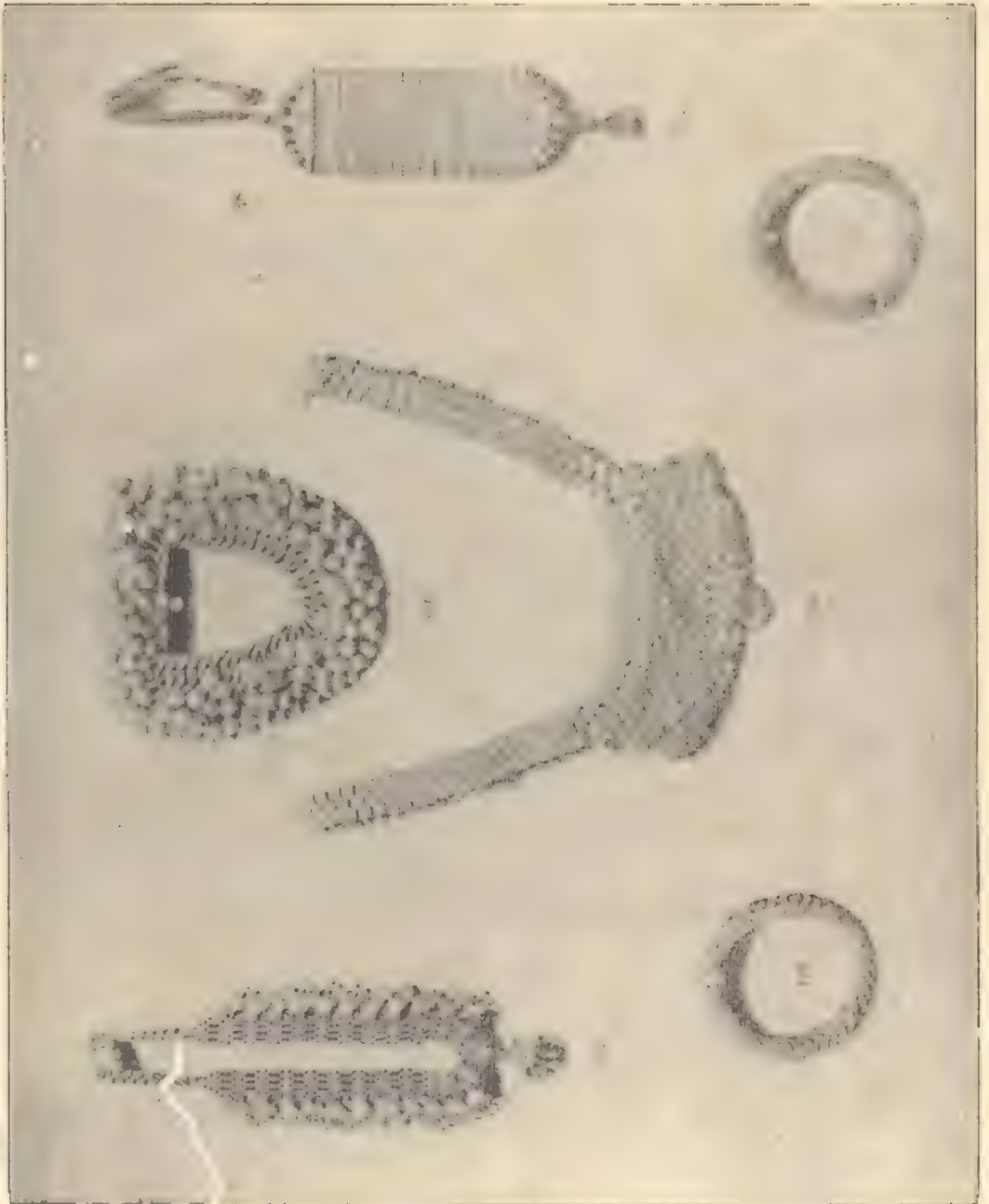

శ్రీ వేంకటేశ్వర స్తవము

నుండలేముల వెంటకశాస్త్రి గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

నరుఁడునయంబే మేల్కొని యనారతముగ మదిలో బ్రహ్మగ శ్చరుఁడయి చింత నేయుచు దివన్ముఖం బుచ్చుట యుక్తమగుదా? మరదగ నీయనక; భవివి మూలనకోటులకుఁ నయిం మై మరగాము సిద్ధపఁ ననుట మాన్యులు నల్కిరి వేంకటేశ్వరా?

చ. ఘన మగుచిత్తేశుద్ధి గలుగంగ ననశ్యము కర్మనందయం బనునమయోగసిద్ధికి సహాయమగుఁ దలపోయఁగా నుపా సనముల బ్రహ్మము నైఁటుఁగుజ్ఞాన మనశ్యము మోక్షసిద్ధికి వినుఁ డీది తథ్య మందురు వివేకులు వ్రాళ్లు వేంకటేశ్వరా

పండ్లముల ప్రయోజనము

పాఠశాల జగన్నాథస్వామిగారు, యం. ఏ., యల్. కె.

[illegible]

అనగా స్వర్ణమును పొందే అయియుండి,
 నుండిచేవాడు అప్పుడే అయియున్నప్పుడు,
 అప్పుడే అనగనియు జరిగిన కోరికను పొంద
 తుండచేసెట్లు అరుదము గానగా పోటుంది;
 అనగాను చేతే ఏదిగమైన నయిందమూ అ
 రెండింటి (అనగా అనేకకోరికారణమైన వేద
 మునకున్నా, అనేకమున్న జరిగిన వాస్తవమున
 కున్నా, అతడు పట్టిన బాధకున్నా) కలెడది;
 అనగా పట్టి సామ్యము గాని, అనుగ్రహము
 గాని సాధారణముగా ఉండకపోవచ్చును.
 రెండూ ఒక్కరకము కావు. ఒకటి అస్తిసం
 బంధమైన హస్తములే మరొకటి జరిగినవాద
 అగుట, అట్టివి నొంగిలిండినవానికి జరిగిన
 కలుగజేయుట; ఒకటి తేలికైన హస్తములే
 రెండోది చాలా తీవ్రమైన వగుట; ఒకమేకను
 నొంగిలిండినది వాటిప్రాణము తీరినయుట;—

ఇట్టి అందకు ఉదాహరణములు. ఇట్టి కోరిక
కాని సంపదములకు బహుళార్థములు మోక్షము
ముగా ఉంటే. ఇది సామర్థ్యము. అలాగని
సంపద, కోరికలు ముగియలేని పదాలలోనే కాని
సాధనకులలో కనబడవని చెప్ప వీలులేదు.
సాధనకంబులములకు చెందియున్న మనస్సు
పరిశుద్ధము కాని మూర్ఖులలోకూడా ఇందుకు
ఉదాహరణములు బాగా దొరుకుతూఉంటవి.

[illegible]

ఉన్నట్లు మనము ఉపహించవచ్చును. ఆచార
స్థుడు తనకు కలుగజేసిన స్వమువంటిది ఇక
ముందు ఎవరూ కూడా తనకేకాకుండా ఎవ
రికికూడా కలుగజేయకూడదన్న సంకీర్తికూడా
దండించేవాని మనస్సులో ఉంచవచ్చును.
అలాగైతే నన్ను దండనమునకు పూర్వము,
దండనముయొక్క మక్కువతక్కువలు గురిం
చిన్నీ, స్వరూపము గురించిన దండించేవాడు
కొంత ఆలోచించవచ్చును. ఎందు
కంటే, మనమును సాంఘికత్రా. ఎంత ప్రాళము
కావడంలో ఉన్నా సంఘక్షేమ మనేభావము
వారిమనస్సున పట్టకుంటుంది. అట్టిక్షేమము
నకు భంగకరములైనవి జరగకుండా చేయాలనే
భావము ఉదయించకమానదు. ఒక
అనన్య కార్యమునకు తనకు జరిగేనట్లమే కా
కుండా సంఘమునకుకూడా కొంతహాని జరి
గినదని తట్టవచ్చును. దండించేవానికే దండ
నము విధించేటటువంటిలోనే తట్టకపోయినా
సంఘములో ఉన్నయితేయూ తట్టకతప్పదు
గుంపులలో ఉండేవాళ్లకు అట్టికష్టము తిరిగి
జరగకుండా కాపాడుకోవాలనే ఉద్దేశము
పుట్టకమానదు. దానికి మార్గము భయోత్పా
దనమని తట్టుతుంది. భయమునలన కార్య
నిరోధము అపుతూకిండుట వాళ్లకు బాగా
అనుభవములో ఉండుటచేత, భయము కలి
గించే దండనముద్వానా అహంకరకార్యమును
నిరోధించుటకు ప్రయత్నములు సహజముగా
జరుగుతవి. కాబట్టి జరిగినహాని, చేసిన నేరము,
బాధపెట్టే దండనము, ఆదండనమువల్ల పుట్టే
భీతి, అభీతివల్ల కార్యనిరోధము, అంగువల్ల

సాంఘికలాభము-ఇకన్నీ కలిగి దండనస్థానికి
ప్రారంభ మవుతుంది.

దండనము మొత్తముమీద సాంఘిక
మని చెప్పవచ్చును. గుంపుయొక్క అంత
కాలము ఉంటేనేగాని దండించేవానికి బలము,
ధైర్యము చాలవు. తన తీర్పుకొనేటట్లుము
విధించే తీవ్రదండనమునువిడుదలై కూడా
ఈ సాంఘికామోదము అవశ్యకమే.
గుంపు ఆమోదింపాలంటే కనే
అయితే చాలుదు; కనుక కలిగి కలియక
గుంపుయొక్క అంధము కూడా అవసరమవు
తుంది. అందుచేత ఎట్టి వామరక్షణలో ఉన్న
గుంపులోనైనా దండనస్థానికి బీజములుగా
సంఘామోదము ఉండా అన్నమాట. సంఘా
మోదమునకు సంఘలాభము ప్రయోజన
మైనా, దండించేవ్వకీయొక్క ఆక్షేపకు
బీజముగా కనికూడా ఉండకమానదు. అందు
చేత ఎంత నాగరకసంఘములో కూడా దం
డనము అనగానే ఈరెండుభావములు మిశ్ర
మము తప్పలేదని తత్వవేత్తలు వాదించు
న్నారు. అంతే కాకుండా కనీతీర్పుకొనే స్వభా
వమే సాంఘికలాభ మనేనేయమును సరించి
ప్రవర్తిస్తూ ఉంటుందని నూతన మనశ్శాస్త్ర
జ్ఞులు నిరూపిస్తున్నారు. కాబట్టి దండనముల
ప్రయోజనము సాంఘికక్షేమ మని దండ
నాధికారులు, న్యాయవాదులు, పరిపాలనాధి
కారులు ఎంత నొక్కి చెప్పినా, తత్వవేత్తకులు
మాత్రము కనీతీర్పుకొనే స్వరూపమును
మరచిపోకూడదు అని చెప్పతూనే ఉన్నారు.

కసిత్వకౌనే స్వభావము పరిణామములో ఎంతో ప్రాచీనమైనది. జంతువులు ఆహారము నకు పోరాడుతూఉండే వాటినుండి ప్రాణజీవనముయొక్క పోరాటములో స్వరక్షణకొరకు తరూదైన ఈ శుగుణము మనుజుని ప్రత్యక్షమునకూ ఆశ్రయించే ఉన్నది. వాగరక ప్రభావమున మనుజునిలో అణగియున్నది. కాని సగింజపోలేదు. సంఘములో సాంఘికాభీప్రాయము విస్తరించకొని, మనుజునిలో ఉన్న ఉత్తమగుణములు (జీవసంబంధమైనవి చెప్పినప్పుడు) నాటకొంటూ ఉన్నకొలది, ఈ కసిత్వకౌనే స్వభావముయొక్క ప్రభావము తగ్గితూ ఉన్నది. కాని ఇప్పటి మనుజునిలో మాత్రము ఈ శుగుణములు ఇంకా ప్రాథమికవాచనల మాత్రమున నిలిచియున్నవి. అవి భారాళముగాను, బాహుళ్యముగాను ప్రవర్తించక, సాకనుండి బామునిత్వ ప్రాప్తిపాస్తూ పరివార్యములకు ప్రకారాంతరపాతలముగా ఉంటవని అభిప్రాయము. కాబట్టి ఈ కసిత్వకౌనే ప్రయోజనము సంఘక్షేమప్రయోజనముతో మిలితమై దండనముల ప్రయోజనముగా ఉద్దేశిస్తూ ఉంటుందని చెప్పవచ్చును. ఈ అభిప్రాయమును మనస్సులో ఉంచుకొన్న ఒక తత్వశాస్త్రజ్ఞుడు ప్రార్థనముగా ఇట్లు వ్రాశాడు: "సంఘక్షేమము కొరకు దండనము విధిస్తున్నామని చెప్పటం ఒత్తిరును. నిజమైన కారణము కనే. అందుచేతనే సంఘమునకు వాస్తవముగా హానికరమైన దండనములను సంఘక్షేమమని పేరుపెట్టి నాగరకప్రజలకూడా నిలిపియుంచారు."

శశుత్వమైన మరణదండనము అందుకు ఉదాహరణము. ఎన్నో సంవత్సరాలనుండి మరణదండనము విధిస్తున్నా నేరములుతగ్గలేదు. ఇప్పుడు కూనీ నేరమునకు మాత్రమే మరణదండనము విధిస్తున్నా, పూర్వము ఎంతో ఇక్కున నేరములకు కూడా దానినే విధిస్తూ ఉండేవాడు. అయినప్పటికీ నేరములు తగ్గలేదు. కాబట్టి తీవ్రదండనమూ పల్ల సంఘములో నేరములు తగ్గనని వాదించే దండనాభికారు అందరూ వారి అభిప్రాయమును మార్చుకోవలెను. అంత తీవ్రదండనములకు కొంతాంతి తప్ప వేరే మరొక ప్రయోజన ముండదు.

కాని క్రమముగా మనుష్యుని ముఖ సామాన్య ప్రోత్సాహనము వ్యర్థమవుతూ మనుష్యుని శశువుగా చూచుటకు సిగ్గుపడుతూ నాగరక ప్రజలు ప్రవర్తిస్తూ ఉంటుచేత నాగరక జీవములో మనుష్యుని మహా ప్రారత్వము తగ్గి తూ ఉన్నది. మొత్తిముమీద సంఘముకొరపునముచూచి పహించుకున్నది చెప్పగలము. అయినప్పటికీ ఇంకా కసిత్వకౌనే స్వభావముయొక్క చిహ్నాలు ఉన్నవని చెప్పటకు మరణదండనము ఒక్కటే చూలును. అంతే కాకుండా నాగరక ప్రజలమని విర్రవీగుతున్న ప్రజలు తమతత్వపుపై చూపే క్రూరత్వము మనుష్యునిలో ఇదిడియున్న శశుత్వమునకు గొప్ప సూచన. ఇందుకు ఉదాహరణములు ఎన్నో కలవు. గ్రంథవిస్తృతిభయముచేత వాటిని విడిచిపెట్టవలసియున్నది.

ఈచర్చవార దండనములకు సామాన్య ప్రయోజనమైన భీష్మదర్శనమునిద్యమనినీ,

నిష్కలమునన్ని వ్యవస్థము. అందుచేత దండనము
 లన్ని శిక్షలుగా మారవలెననినీ, నేరమునకు
 ప్రతీకారము తీవ్రదండనము గాక శ్రద్ధావ్యయము
 అధారముగా గల నానుభూతి యనినీ, నేర
 నుంచి భయపెట్టటకును నేరకుని వ్యభిచము
 నొనర్చుటకును అభికారి అన్ని బాధ్యతలు
 యిటు అంగీకరిస్తున్నాడీ. దండనము అందుచేత
 సంస్కారసాధనములుగా ఉండవలె ననే అభి
 ప్రాయము వ్యాపించినది. అప్పుడు దండ
 నముల ప్రయోజనములు వ్యక్తిని బాగుచే
 యుట, తానివ్వనా నుంపు డేమియును చే
 కూర్చుట లా తోలుక. ఇప్పుడు నేరపురి ను
 స్కారమువల్లగా నానుభూతియను కలుగవలసి
 యున్నది. కాబట్టి ముఖ్యముగా తనిస్కారము
 నునుండి విచారించవలసియున్నది గదా!
 కాని ఆరెండింటిలో ఏ ప్రయోజనమును
 నుభ్యముచేస్తే దానిని అనునది ప్రతీక్తి
 ను స్వయంము మిగిలును. వ్యక్తియొక్క
 సంస్కారము ప్రభావముతో వ్యక్తి నుండి
 బాగా తెలుసుకోవలసియున్నది; వ్యక్తి
 యొక్క వ్యభిచము తోనా బాధ్యము లు
 నుండి సంఘక్షేమము ముఖ్యమైతే నేరముల
 కారణములను బాగా తెలుసుకోవలసియుం
 నుంది. రెండూ ఆవ్యవస్థయందు కలిపి
 కాబట్టి ముదిలు ప్రత్యేకముగా వివరించము.

ఒకవ్యక్తిని దండనవలనవచ్చినప్పుడు ఆ
 వ్యక్తి పూచీ ముత అని నిర్ణయించుకొని
 వచ్చును. ఈవేళయి మై వ్యాధ్యునివ్యక్తి
 కున్నా, తోగత వ్యభిచకున్నా ఏకభావము
 చేత; వాని బాధ్యత ఆతడానిది తనవిధము

లుగా నిర్వచిస్తున్నాను. జరిగిన సాక్ష్యమును
 పరీక్షించి పూచీ నిర్ణయించేధర్మ ఒకరిది. కాని
 ఈవిచారణమైన వ్యక్తిదండనమువలన నిర్ణయ
 చేయవలసిన సంఘక్షేమము ప్రాప్తించును; అట్టి
 బాధ్యతా నిర్ణయమునా నేరనిరోధమునకు
 అవకాశములు ఏర్పడవుకదా. వైద్యులు, మన
 శాస్త్రజ్ఞులునిర్ణయించేబట్టి బాధ్యత నేరపురి
 ప్రతినిధిగాను తనిస్కారము కలదిగాను, నేర
 పురి మనోవిశ్వాసమున సంబంధము కలది
 గాను భావించవలసియున్నది. అప్పుడు నేర
 పురి లోపమును తీర్చుటకు ప్రయత్నించి
 తీసి, నేరకర్మమును చేయనక్కరలేకుం
 చేయడానికి ఏలు ఉంటుంది. కాని ఇంతలా
 వ్యక్తితేనుకర మైనట్లు నాతీక్షణిగా సంఘ
 క్షేమకరము కావీరదు. ఇట్టి ప్రయత్నము
 వల్ల నేరపురి ప్రకృతివ్యక్తియక, వ్యభిచములో
 ఉన్నలోపమును కనుక్కొని దానిని తర్కించి
 కనుగొని బాగుచును కాని అందువలన
 వేరనిర్ణయించుకోవలసియున్నది. నిజమే.
 కాని ప్రకారముగా అనిని బాగువ్వరా
 సంఘమునకు డేమము కలుగును. ఆ బాగు
 వలనవ్యక్తిని సంఘ సంఖ్యలో ఒకడు తగ్గ
 వట్టి కదా! అది కాకుండా అన్యవ్యవస్థ
 మారినచేత ఏతమందికో మార్గదర్శి అగును.
 ఇట్లుబాధ్యత గావ్యక్తి వాస్తవముగా శిక్షిస్తూ
 వును; అందుచేత బాగుచేయవలసి నవ్యవస్థ
 స్థాపకు నవాకారి అవుతాడు. ఉదాహరణ
 పూర్వముగానున్నా, ప్రచారకమానముగా
 నున్నా ప్రభవిస్తూ సంఘక్షేమమునకు వాడు
 సాధకుడు అవుతాడు.

వ్యక్తిని బాగుచేయక మనగా వ్యక్తి
 నేరము చేయకుండా ఉండటము చేయుట
 గా. దండనముయొక్క ప్రయోజనము
 కూడా నేరనిరోధమే మైనా, రెండూ ఒక్క
 విధమైన వాసనములు కావు. దండనమువల్ల
 బాధ కలుగుతుంది; బాధ అన్వయము; ప్రతి
 ప్రాణికి అన్వయమునుండి తప్పకొనుట వ్యాధి
 కము; అట్టి అన్వయము కలుగుటకు దక్షిణ
 యము ఉత్తేజకముగా ప్రభవించి, అలభ్యము
 తేల్చిపెట్టెదామనినీ తప్పకొనాలని కదా
 ప్రాణి ప్రవర్తిస్తుంది. అలాగా నేరప్రవృత్తికి
 కారణమైన హేతువు, ప్రాప్తవచనావే, ఈ
 అభ్యుదయము ఉద్దేశించి అప్రవృత్తిని నిరో
 ధము కలుగుతుంది; క్రొత్తవ్యాపారముకు
 వ్యతిరేక దొంగిలుతుంది. ఇదే స్వనిరోధమునకు
 ప్రారంభము. మనుజునిలో మూర్తము ఈ
 స్వనిరోధము ఇట్టి బాహ్యవాసనమువల్ల
 కలుగడమే కాకుండా, అంతర్నియమవల్ల నిర్మ
 లిత్తి మొదలైన అధ్యాత్మికనిరోధేజకములు
 వల్ల ఉద్భవిస్తుంది. మనుజుడు నాగునకును
 అయినకొని ఇట్టి స్వనిరోధము కలుగునపు
 నూ ఉంటుంది. కాబట్టి దండనములవల్ల
 లాభము బాగా పొందవలెనంటే, ఇట్టి
 ఉత్కల్యేష్టస్వనిరోధము ఉదయించెట్లు చేయ
 వలెనుగదా. అందుచేత మనుజుని అనిరోధే
 జకము సంగతి తెలుసుకోవలెను. అవి తెలి
 యబడి దండనమును ఉపయోగిస్తే కావల
 సినదియు కలుగదా. వ్యక్తికి బాగుచేయ
 వలసియున్నదో, అవ్యక్తియొక్క మనోవ్య
 త్తిలు తెలియవలెను. ఒక ఉదాహరణ: సాధా

రణముగా పట్లలో కనబడేది దొంగతనము.
 తన కేవిధాన్న ఉపయోగము లేవనీ ఎప్పు
 న్నలు దొంగిలించి, వాటిని పారకట్టా ఉన్న
 పట్లలు కనబడతాయి. ఇట్టి ప్రవృత్తిని ముసకు
 వాస్తవమైన కారణ ఉదో కనుక్కొనినీ, ఆ
 కారణమును నిర్మూలించినీ, అకుర్తవానిని
 బాగుచేయు అట్లు సాధ్యమవుతుందీ ఆ
 మూలకారణమును అలాగే పొందేమే, మీద
 మీద వ్యక్తిమనీ నేరక్రియను మూర్తము
 దండనభీతివ్వారా అణగిచేస్తే అవ్యక్తి బాగు
 కావకమిట్టే. అమూల్యవ్యవసాయ ఆ నీరవాస
 వ్యాపకమువ్వారా వ్యక్తిము కాక, మరొక
 వ్యాపకమువ్వారా వ్యక్తిమవుతుంది; ఆ నీరము
 పొయినా మరొక నేరము వ్యక్తిమవుతుంది.
 నేను తీసుకోయచి ముక్తిపొందెడిదీ ఆ నీర
 వ్యభావముకూడా. అందుచేత కారణనిరూ
 పణ చేసి వ్యక్తిని సమ్యక్రియ దండనము
 నిర్మయోజనమే కాకుండా హానికరము
 కూడా అవుతుంది.

నేరము స్వభావజనకమేనా కావలెను,
 తెదా నిరీకరము. ఇంటేనా కావలెను. వ్యక్తి
 నజనక మైవపుడు అవ్యభావమును మార్పుట
 సాగ్యము. నీ కాదో పరీక్షించబడియున్నది.
 మనుష్యవ్యభావము నిరీకర అధినికాధిని
 విశేషముగా జరుగుచున్నది. చాలావోట్లు
 నిరీకర నేరమున్నదీ ఏదో ఒకకోసమువల్ల
 కలిగినవే అని అధినికాధినియము. భోజన
 నగా అవ్యక్తియొక్క మనోనిర్మాణములో
 ఉన్నది. దానిని దీక్షింపుటకు విలువన్నవ్యవసా
 వ్యము స్పష్టమే. అదిమూర్తము దండనము

కానరదు. వారికి నేరము చేసినట్లు తెలియదు కూడా. ఎక్కడ నేరము చేసినట్లు బాధ్యతా ప్రత్యక్షము కలుగదో అట్టిదోట్లు నేరము లేనట్లు అని అందరి తత్వజ్ఞులూ అంగీకరించేయవచ్చును. ఇట్టిసిక్కు- ముఖ్యముగా సంఘము ర్యాదాను, విడిపానశాసనమును బద్ధిపూర్వకముగా తిరస్కరించినవారి విషయమై కలుగుతుంది. ఈచర్య సీతి, రమ్యుంది; ఈవ్యాసమునకు అప్రస్తుతము. ఇట్టి బాధ్యతాజ్ఞానము కాక, మనోవిఘ్నంలో నున్న కలిగిన బాధ్యతా ప్రత్యక్షముగలించి ఆలోచించినపుడు వివాద ఉండునరదు. అనగా ఒకప్పుడు చాలవీరు యము ఆలోచించినప్పుడు, పిచ్చివాడు చేసిన నేరము నేరమా? స్వేచ్ఛముగా పిచ్చిపత్తిని వారిని గురించి అభిప్రాయభేదము ఉండును. కాని ఆధునికమనశాస్త్రజ్ఞులు విశిష్టతల ప్రకారము, స్వేచ్ఛమైన పిచ్చి లేకున్నా అస్వేచ్ఛమైన పిచ్చి, సామాన్యవ్యాపారము విషయమై పిచ్చిలేకున్నా కొన్ని ప్రత్యేకవ్యాపారములలో పిచ్చి ఉంటున్నదని అభిప్రాయము. ఇట్టి సూక్ష్మతల విషయమై శాస్త్రజ్ఞుల శాస్త్రసామాన్యులు అంగీకరింపరు.

అట్టిస్వేచ్ఛను గురించి చేయవలసిన నేమిటి? వారిన్న జరిగే హానినుండి సంఘమును రక్షించవలసియున్నది. అట్లేవాల్సిన సంఘములో నుండి తొలగించే ప్రత్యేకముగా ఒకవోట ఉంచినేయుట ఒకమార్గము. అప్పుడు అస్వేచ్ఛ చేయగలిగే హాని జరిగదని అభిప్రాయము. అస్వేచ్ఛయొక్క లోపము ఎప్పుటికీ తీరదీ కాక పోతే ప్రశ్న లేదు కాని, అది తీరలేకే అయితే

అట్టి నిర్బంధమువల్ల ఒకవిధముగా సంఘమునకు లాభము కలుగుతున్నదని అంగీకరించినా, స్వేచ్ఛకి తేమము అవునా కాదా అని ఆలోచించవలసివచ్చును. నిర్బంధములో ఉన్నాననరకు అస్వేచ్ఛ హానిచేయకపోయినా, కారాగృహవాసమునుండి స్వేచ్ఛతోనవాతకూడ హాని చేయలేనివాడే అయియుండకూడదు. అనగా హానిచేసే స్వేచ్ఛనము పోవుట లేదు విధముల జరిగవచ్చును. దానిని బాగుచేయుటఒకటి. అది అంగీకారమే కాని ఆయుధ్య శముతో వానిని కారాగృహములో ఉంచినే, అనిర్బంధ కాలములో వానివిడుదలమై జరిగినే ప్రయత్నములు అందుకు ఉదాహరణలు అయిఉండవలెను. అందుకు కావలసిన శాస్త్రజ్ఞానము అనన్యకము గదా. అట్టి విశిష్టత ఇప్పటి కింకా జరిగవలసియున్నది. ఇక రెండో విధము: అనిర్బంధములో ఆనేరస్వేచ్ఛనమును అంచనీయనచ్చును; ఇట్టిస్వేచ్ఛ చాలా హాని కలదుని ఇదివరకే చూడవచ్చును. అంతే కాకుండా ఆలవాదినేయుటలో స్వేచ్ఛయొక్క ఇతరమనోస్వత్తులకు చాలాలా కాలము జరిగకమానదు. స్వేచ్ఛ మనస్సు చెడిపోవును. కారాగృహవాసమున్న చాలామంది ఖునులీలు చెడిపోతున్నట్లు విశిష్టతలు స్వేచ్ఛకుదుస్తున్నవి. సంఘమునుండి తొలగించి, అతడు అలవాటుపడ్డ వ్యాపారములనుండి తొలగించి నిర్బంధించినపుడు, అతనిమనస్సులో క్రమముగా సంఘముపైని ద్వేషము కలుగకమానదు. అందుచేత స్వేచ్ఛకే అవకాశము కాకుండా సంఘమునకు కూడా చాలాహాని

చేకూరుతున్నది. వ్యక్తికి అది కారమైన వ్యక్తి
తన అంగీకరించకూడదు. అట్టివారై వ్యక్తి
సంఘమునకూ కూడా అది కారమైన ఈవిధ్య
భంగ్యమిగురించి వేరే భంజన అనవసరము.

వ్యక్తిని బాగుచేయుట అసంభవమైన
పుడు కారాగృహవిధ్యమును అంగీకరించ
వచ్చునన్నట్టి మోక్ష చెప్పియుంటివి. అసంభ
వము అన్నది నిశ్చయమైతే సరే, కాని ఏవ్య
క్తివిషయమైనా అలాగు చెప్పి సాధ్యమో
అలాగు చెప్పటకు తగిన శాస్త్రజ్ఞుడము
ఉన్నదా? ఇక బాగుకాదని నిర్ణయించుట
సంభవమో? ఒకవేళ వాదనకని అంగీకరించము.
అట్లు చెప్పి పీలున్నా, అన్యక్తిని అట్లు నిర్బంధించు
ట సాధ్యమా? ఏమోనవవ్యక్తివైనా నికారించుట
మోనవసరితా? సంఘక్షేమ మన్న ప్రయోజన
ము మోక్షకాదని నిరాటంకముగా నిర్ణయించగలి
గినా, వ్యక్తులకు భిన్నముగా సంఘమంటూ
ఉండవచ్చు, సత్తరవ్యక్తులకు హాని కలుగ
కుండా చేయవచ్చు, మనోకన్యక్తిని నిర్బం
ధించుట మోనవవ్యక్తవమునకు విరుద్ధము
కాదు. అందుచేత కారాగృహవాసమును
వ్యక్తివేక్షనూ పరీక్షించవలసియున్నది.

ఇట్టి అభిప్రాయములు నాగరకప్రపంచ
ములో వర్ణింపరాకన్నవి. నిర్బంధపంచమును
తత్త్వజ్ఞులందరూ నిరసిస్తున్నారు. వీరిభంజన
మునట్లైతే కారాగృహవాసములో చాలా
చాలామార్పులు వచ్చినవి. ఈమార్పుగీ
లోపలనుండి విస్తరిస్తూన్న పుండుమీదరాసిన
లేఖనమిదిని మనశాస్త్రజ్ఞులు కఠినముగా
భంగిస్తున్నారు. వారి అభిప్రాయమంతా నేర

పుని మనోనిర్మాణపరీక్షచేయవలసియున్నదని.
నేరముయొక్క కారణమును నిరూపించనిదీ,
నేరపునిర్దేశమును నడచుకొనినదీ, ఏమిచేయ
వలెనో నిశ్చయం కన్యముకాదని వారివాద
ము. నేరపునికి "శిక్ష" మోసగాని, విద్యమోసగాని
బట్టి చెప్పవలెను. సంఘములోని పరిసరముల
వలన నేరము జరిగితే అందుతే అంగీకరించు
టను మార్చవలెను. నేరపుని మనోనిర్మాణ
ములో ఏదైనా లోపమున్నదా అది పరీక్షించ
వలెను. సంఘములో నేరము జరగకూడ
దన్నవ్యప్తినుండి, సంఘములో నేరము జని
గుటకు అవకాశము లేనీ ఉండకూడ దన్న
వ్యప్తికి మార్పు జరగవలెను. ఈవిధముగా జరు
గుటకు వీలైన సంఘవిధానము ఉండవలెను.

నేరము కోగముమట్టి దన్నవ్యప్తి కలు
గుచూఉంది. ఒకమోస వచ్చినచోగమును
చేనమందలు వట్టి అన్యక్తికి నివారించలేనా
వైద్యవికల్పవ్యము పూర్తి కానట్లు, కోగము
కలుగకుండా వైద్యవికల్ప ఆరోగ్యమే ఉండే
టట్లు చేయవలెమనకు వైద్యవికల్పవ్యము పూ
ర్తికానట్లు, నేరముయొక్క కూపు మూపుచేసి
గొనిమూలకారణమును వెగనోయనిదే సాం
ఘికక్షేమముగాని, వ్యక్తిక్షేమముగాని నమ
కూరినట్లు కాదు.

సంఘములో న్యాయమైన సాంఘికభా
సము అభివృద్ధికి వచ్చే వ్యక్తివాంఛ, సంఘా
మోక్షము ఒకటిగా ప్రవర్తించవి. అప్పుడు
సంఘము అమోఘమని కార్యములను చేయు
టకు వ్యక్తి తగ్గుతాడు. అట్టివ్యవహారము కఠిన

దంశనముకంటె తక్కువముగా ప్రభవిస్తుంది.
దంశనమునకున్నూ, నీటికిన్నీ కూడా సాంఘీ
కామోదనమే బీజమైనా, ఆసాంఘీకామోద
మునకున్నూ, నాగనికకాములో నాగనికనకం
సమములో నవీనయుగములోనాకే సాంఘీకా
మోదమునకున్నూ తారతమ్యమున్నది. విశ్వ,

అర్చన, తర్పణము, తామ్రపూజ, పాత్ర
త్రము, మిఠాయిల త్యాగము, వర్షాస్వాతం
హస్తము - ఈనాననము ద్వారా విశ్వమిందే
సామిమిత్రమౌనము ఈయుగములో ఉన్నది.
అది ప్రభవించుచున్నది. ఈయుగము
ధన జరగనలసియున్నది.

विद्या-वि
पु

ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದಿ ವೆಂಟಿಪರಮಾತ್ಮ್ಯ ಗಾರು

ప్రసాదముకొనఁ జేపుచుకుంటున్నా

పాతనానకు గొంతెత్తి చదువుకొనెను
నానకము వేర్చు చదువున కథిపేయి?

విడిసి నగియును దళదరవిదమునకు
 బంగరము పుత్తరముతోన బెట్టి మోము
 మోముపైఁ జేర్చికొని చచ్చి పోయినట్టి
 చూరహన్యమునకుఁ గల యర్థమేమి?

తనవశమగు వీరిహస్తములు నాచి
పాలుపు సెవకుల నభియోగార్థముగ
సగుడమంబైన గంభీర నినద భావ
నావనది వేయుకూడల కర్థ మేమి ?

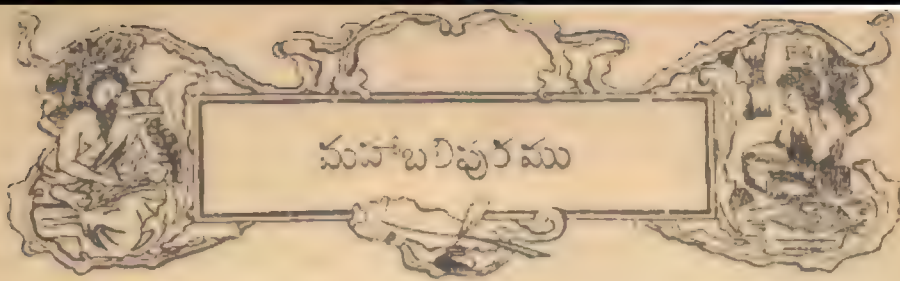
తొలుతుఁ దల నెత్తి మెల్లగఁ దొంగిచూచి
 క్రమముగా బైలుపడి చూకనిమున కెగరి
 సకలదేశలను వ్యాపింప కలి యొసర్చు
 నట్టిహాసమునకుఁ గల చార్త మేమి?

ఇటులుగాదని యటు పోయి యిటులు మరలి
మరలు నటుపోయి లోక కెవ్వరికి కొరకైన
కొనుచు నిత్యము నది యొక్కవిగద లోవు
నల్ల సెలయేటి పరుగున కర్థ మేమి?

చదలమేదను జ్ఞాని జలదశీః
నగచుఁ నూన్పునీ శ్రీ గంగా జగముఁ బూడి
రిక్క మారాహకయ పడలిచునట్టి
య్య కనుగిల్పుంకు గల యర్థ మేమి?

ఒక్కచరి మందగతిని వే రొక్క మాటు
పరుగు పరుగున దెనల్లెం దురుగులాడి
నిత్యచాంచల్యమునఁ గాలు నిలుడలేని
యాపవను తత్తరమ్మున కర్థ మేమి?

వచ్చిచీకటి కొక వింత వన్నెఁ బూసి
వెలుగు నంతను బిడికిటఁ జెట్టి మూసి
అటుక కుటుక్కుతోడ నొక్కము చరించు
నల్ల కవి తానుమారున కర్థ మేమి?

మహాబలిపురము

2. తిమ్మారెడ్డి గారు

మహాబలిపుర మహాగౌరవము తూర్పుగోదమున చెన్నపట్టణమునకు 25 మైళ్ల దూరమున నున్నది. దీనికి మావల్లపుర మనియు, కుల్లాపురి యనియు పిలుపురాకమున వామాంతరములు గలవు. ఈ వామాంతరములే సరియైన కేరళీయులు, మహాబలిపుర మనునది వాడుకయందు కర్కశర-కమునకు కర్కశరములు చెప్పుచున్నాడు. ఈ గ్రామము సుమారు పున్నువొడ్డిన నుండుటచే నను, అటు కొన్ని పురాతనమైన కట్టడములుండుటచే నను, చాలమంది గౌరవించుచు, పరీక్షింపబడుచు తిరిగిండుచున్నది. విద్యార్థులు తాము చదురాడున నుండుకాలమున కిక్కఱుకొనియేను సెలవులందు విలాసాత్మకముగ ఆ గ్రామమునకు పోవుచున్నారు.

గ్రామమునందలి కట్టడములలో అతిపురాతనమైనదిగా, ముఖ్యమైనవియు విశు పంతులములు దక్షిణభాగమునందు నున్నది. దీనియందు మొట్టటి కొంత నేనుగ

నున్నది. విగ్రహన న్నాగము ఒక్కఁడునగ నుండి, 40 అడుగుల యెత్తుగల ఒక్కటే పెద్దరాతి నుండి చెక్కబడినవాటివలె కనబడుచున్నది. ఈమరునాగుండు క్రైస్తవభాగమున నుండునది రెండవరకము, ఇది పూర్తిగ ముగింపబడియున్నది గాని లోపల నొక్కొక్కవారు మాడ లేదు గావున ఇది ఇట్టివి నిర్ణయించుటకు పోవుచు కారు. మూడవ కవిరకము ననఁగింది చిన్నదిగ కట్టబడియున్నది. ఇది 11 అ. వెడల్పును, 16 అ. నిశీయము, 20 అ. ఎత్తును గలది.

న్నాగపది కక్కినవారివలెగాగ మిగలనిసినిగను, చూచుచు కంఠముగను నున్నది. ఇది 42 అ. పొడువును, 25 అ. వెడల్పును, 25 అ. ఎత్తునగలదై, క్రైస్తవభాగమునందు, ఒక నిశీమైన విరామ కీర్తనకీ, మిగల నిశీమయముగ నున్నది. వెలుపలచూచుచు పూర్తిగ చిత్తరువులు చెక్కబడియుం

డినను లోపలిభాగమున చాల కొంచెముపది చేయబడియున్నది. కట్టడమునందు కొక పెద్దవిగ్రహముండుటచేత అదియే లోపలి భాగమున నుండుననియును కాకగాయె యుండునట్లుచిది గ్రహించి ప్రాధానముచున్నాడు. అదిగిరి లోపలిభాగమున వ్యాపించియుండుటచేత కొంత భాగమున కట్టడము శిథిలమై క్రింద బడియున్నది. "దీనిని కట్టినవారింత కీర్తనలు కాక పోవుటచేత, ఇట్టి కట్టడములు కలుటయందు దీనియే ప్రధానప్రయత్న మైయుండుటచేత గావోలు,

౧. పంతులములు

అనుబంధముగ మంతులవలన అన్ని కట్టకలములకంటె దీని కెక్కువ ప్రాచుర్యము వచ్చుచున్నది.

ఈ దేవాలయము 1800 సంవత్సరములముగి నుండును. దేవాలయము 1800 సంవత్సరముల

ముందును నావచ్చు ముచ్చుల కావరాదు. కొంకారము కొంచెము కొంచెము ముచ్చుల ప్రాచుర్యము కలుగుచున్నది. ఈ దేవాలయము 1800 సంవత్సరములముగి నుండును.

నావచ్చు ముచ్చుల ప్రాచుర్యము నుండును నావచ్చు ముచ్చుల దేవాలయము ప్రకారము గోడపై ప్రాయ బియ్యండు పెద్దపెద్ద నావచ్చులు అది నీడచేదేవాలయముని చూడును. ప్రథమప్రాకారద్వారా పరిభాగమునందు గోపురము కొంచె ముండునుగనున్నది. ఈ దేవాలయము నందుకూర్చు నిర్మిస్తూ జలము చుండును.

పైన నిర్మించిన రెండు దేవాలయములను 17-వ శతాబ్దమున కట్టబడినవి నిర్మింపబడిన ప్రాయ బియ్యమున్నది. నిజాయగర సామ్రాజ్య ము ప్రసాదించిన వీరవల్ల గోడపై నిర్మించినవి గలవి

1. చరానాస్వామి దేవాలయము

పైన కట్టబడిన ప్రాయ బియ్యమున్నది. 60 అడుగుల ఎత్తుగల గోపురము గలదై యున్నది. గోపురము కొంతభాగము క్రిలమై యున్నది. దాని లోకము నల్లని చులరారిలో చేయబడియున్నది. సముద్రమున కంఠసమీపమున నుండుటచే అప్పుడీటినుండువరలు గారితో కలిసి సదా తాకుచుండుచే కట్టవలెననుచు నొందిన రాయి, నున్నయు ముచ్చుల ప్రాచుర్యము నొనర్చుచున్నది. దీని కొంచెము కొంచెముగా రాతిపోయినందున చెక్కపత్రపురముల రెండు కొంతవరకు నాశనమై యుండుచుండేకాక కట్టవలెను క్రిలమగుటకు కావలయును. దేవాలయమునున్న నుండు ప్రాచుర్యమునపై సంవిగ్రహము లనేకములున్నవి. ముగ్గు దేవాలయముల పెద్దకట్టపై కట్టబడి యున్నది. పై కట్టపై మెట్లన్నవి. ఎడమప్రక్క నుండు ద్వారముపైని చిన్నగోపురము దేవాలయముతో నొక కట్టి:ది కావనియు, రెండువార చాలకాలమునకు కట్టినదియు నుండుచుండు కావలయులు కలవు. గంగా లయినందు పెద్దగోపురమునకు క్రింద 6 అ. 9 అం. ముచ్చులకట్ట:ది నల్లని చులరారిలో చేయబడిన లింగ మొక్కటి గలదు. సాధారణముగ లింగమున కిదో భాగం

అన్నియును ముచ్చుల ప్రాచుర్యమును అనుభవించునట్లు

2. ప్రాచీన ప్రధమము.

రాజులు అక్కలనుండి చిన్న చిన్న రాజుల నోకించి, అరాజ్యమును పొందినవారిని కొనిపెట్టారు, కొంతమందిని ఈ రాజ్య మేలమంటగా పెను ముఠాలోకి పంపిరియు, ఈ సమయమున లీడల కీరినోపాయమునిమిత్తము ఈ రెండు దేవాలయముల గట్టుటకు ప్రారంభించిరినియు, యిటుచు ఆంధ్రముకాగానే సమల చాచించిరినియు చరిత్రకారులు ప్రాయముచూచును.

ప్రారంభముల నవలోకించిరిమేని ఆనందవాయకముగ నుండును. తూర్పుదిక్కున ప్రబలతరంగపం తులలే భూగర్భమునందు కొంతమారుచోచును ప్రాచును, తిన్న మూలమునదే ఇతరదబ్బలునింపకను పురాతన శైలిగాని చరిత్రకుగ ముఖమునుచు చోన్నోకములమును, గాన కీడల అత్యున్నతములై, ఫలవంతములై మున్న చాచింపకములలో నెంతోవిధమును, మొలలు

౧. ప్రతిపద స్తంభమునుండి కాన్పించు మహాచరిత్రము

గ్రామమునకు సక్కివంటున దొక చిన్నకొండ కలదు. దానియందు మహామైది బిర పెద్దగానిపై మండ ముకాకముగి చిన్నకట్ట కొండలపై కట్టబడియున్నది. దీనియందు విగ్రహము లేనికారణమునను, జనావాసమునకువయ్య క్కముగ లేదు కావునను దీనిపైకట్ట మట్టప్రక్కల కీర్తువుల రాకను చూచుటకై యిది యుపయోగిం పబడుచుండెనని లోయచున్నది. ఈకొండపైను నిలుచుకొని పై నున్నవంటపమును జూచిరిమేని మిక్కిలి అంతముగ కాన్పించును. క్రొత్త విద్యుద్దీపగృహమును నిర్మించుటకు పూర్వము గచ్చు పెంటువా దీమంతుడునిగాననే విద్యుద్దీపమును తెలిసిచుచుండెరి.

ములును, ఈ త్రోమున కొండపైనుండు చిన్నచిన్న కట్ట ములును క్రొత్త నిర్మాణము కావచ్చును.

ఈకొండయందు అతిగాంభీర్యముండున మను మరియొకమంటపము గలదు. దానియందు దొకగోడకు

౧. మహామైదురసంహారము.

ఈ మంటపముపైకట్ట సాయంసమయమున పరిసర

అట్లుకాదు. ఇప్పుడు సంతానము పెల్ల కలెమిట్టి చెక్క
 పురుషుని చేతులకి నున్నది. మహానాథునివలెను
 మిక్కిలి శృంగారముగ తీర్చుచున్నది. గుర్తు కింద
 రూఢియై, ఒకచో విల్లు కట్టి, పరిమళకేర పుష్పము
 పూచి, అదికావ్రాకమున గవామ్యమునకు మహిమ
 గురు పెదుర్కొనుట అత్యద్భుతముగ నున్నది. ఇంతటి
 శివశలను గ్రహించుచు ప్రతిమలు ఈగ్రామమున
 మరెచ్చటను గానరావు.

విశాలమైన యొంటవపై 100 అడుగులయెత్తు
 గల పూర్వపుష్పమున గర్భావస్థలోనున్న పుష్ప
 యున్నది. ఈగ్రామము సమీపముననున్న సమద్ర
 భాగము చిన్నచిన్న కొండలతో నిండియుండుటవలనను
 ఒకటిరెండు సాగయోడ లెక్కటికొండలను దీక్షాని పగిలి
 పోయినందువలనను గవర్నీ మెంటువా రసాయనశాస్త్ర
 శాస్త్ర శీర్షిక ప్రకారము తీర్చిదిద్దుచున్నది. కొండల
 డిలు మునిగినప్పుడు వానియందుండిన లోహసాధనములు
 కొన్ని అలలవలన కొట్టబడి చేరుచు వచ్చుచున్నవి.

౧౧. మహాబలిపురమునకు ౫, ౬ మైళ్ళదూరముననున్న
 ప్రకృతి పుష్ప శ్రేత్రము

ఈగ్రామమునందున్న పుష్ప శ్రేత్రమునందున్న పుష్పములను
 తోలిచిదిగ్రామ నాపురవాస్తవ్యుడొక్కడు నాతో
 చెప్పెను.

ఈమల్లాపురికి మరియొక ప్రాచుర్యమును పులిత్ర
 కారు లొసంగుచున్నారు. ఈమ, చైనా, పర్షియా
 మొదలగు ప్రదేశముల నేసినవాడెవరు కొన్ని ఈగ్రామ
 భూమిలమునకు వచ్చిరి. అప్పుడు వీరి ముగ్గుర
 పెద్దపట్టమై యుండుచున్నదియు, విశేషములతో వాటి
 కునుగించుచున్నదియు నున్నది. వీరికొక
 గొప్పనిగిరికారుల ప్రాశంసనబట్టి తూర్పుదేశమున నర్త
 కునిగిరికారులను ప్రశంసించుచున్నదియు, ముందే
 ముండుమిలమునకును, ఈమల్లాపురికినై నేను లా
 రేవియు కానరాకుండుటకేర ఇదియే టాలమిగారి
 మల్లార్ఖ (Ptolemy's Mallarpha) అను పట్టణమన
 విధిరించుచున్నది. Theory of Heeran. His-
 torical researches. Asiatic Nations; Vol. [I.]

౧౨. ప్రకృతి పుష్ప శ్రేత్రము

తాత్వికబోధనము

బులుసు పావయ్యశాస్త్రిగారు

“సుక్ష్మతాం వా ఏతాని త్యజ్యమాంసి యశ్చ తత్ప్రాణః”

[కృష్ణయశస్సుగ్రంథి-5 కాండ, 4 ప్రపాఠకము.]

మిన్నటి వానిగది మీరలెవ్వరు?

అనురాగభరమెల్ల నాకృతిదాల్చి
మినుప్రాణ మెల్లటికి మినుకులే మీరు?
దేవులగుంబును వెడలుగల గడిసి
చెన్నెలగు నమ్మనొప్పుల నుకులే మీరు?
మీకృత్యములచేత, మీవాక్కుచేత
ఇత్కృష్టగుణముల నుద్వి బోధించి,
అమలతేజోమూర్తు లయి దివి నిస్వ
వలరారుచున్న మహాత్ములే మీరు?
తండ్రి కోపంబునఁ దర్జింప నోర్చి,
కాలపాతతిచేఁగఁ గలరూ నోర్చి,
మత్తగజాలించే మట్టింప నోర్చి,
అంతరంగంబున హరిభక్తి బాంధు
పర్చి నిల్చిన బాలభక్తులే మీరు?
ఎల్లరాజ్యంబును దృఢముగా నిచ్చి,
సద్గుణపేటిని, శాంతర్యనిధిని,
రాచకన్నను, మహారాజు నర్థాంగి,
బలియె దైవం బని భావించుపత్ని;
నొకచెంపఁ బాలుర వే తొకచెంప నీరుఁ
గొని గొలువలగుదును బుత్తగన్నమును;
గతినాత్ములకు నమ్మి, కాటికానరికి

అమ్ముడువోయి యే నాదినగది
జరపుకొనిన సత్య సంధులే మీరు?
ప్రాణతురంతైన పక్షిని బ్రోవ
స్వశరీర మిడిన కృపాళులే మీరు?
మింటికి నగఁ బ్రాకు మేడలు వీడి,
ఊగఁ బన్నిన తూగు టయ్యెలలే వీడి,
కనుసన్న మెలగు లెంకల నల్ల వీడి,
శారీరసాఖ్యంబు నకలంబు వీడి,
ధరణీదుహచ్ఛాయ తగుబన గాఁగ,
పరుషశిలాస్థులఁ పటపులు గాఁగ,
దుష్టమృగంబులే తోడులు గాఁగ,
కాంతిఁజే వీర్యముగా గాఢానురాగ
మునఁ కేకవిడుదల మై చున్నాడెచుండ,
స్వాంతమెల్లను గాంతు పయిన కదించి,
కానల కరిగిన కాంతలే మీరు?
పగఱకు నిజవధోపాయంబుఁ దెల్పి
ధర మేను వ్రాల్చిన త్యాగులేమీరు?
స్వప్రాణమును గావ జన్మంబుతోన
కలిగిన మహిమాధ్యక్షపతకుండలము
లర్థికిఁ గొంతక లోర్చించిపట్టి
పేరుపడిన దాన వీరులే మీరు?

పలువురు యోధులు బాలు నొక్కరుని
 బోరి పాడి దొంటి పొడివినవేర
 వెలునక పోరిన వీరులే మీరు ?
 వేదముల్ నాలుగు విభజించి యిచ్చి,
 నిఖిలరాజముల్ నిర్మించి యిచ్చి,
 సేదాంతసూత్రముల్ విరచించి యిచ్చి,
 ధరణి మానవులకు దరణిమార్గంబు
 చెల్పిన వ్యాసయతిప్రపరుడు
 మీలోన నెవ్వరు మోగుచున్నాడు?
 అఖిలసేదాంతరహస్యమును చెలువ
 బ్రజలకు నోరువిప్పి గురుండైన
 శుకుడు మీలోన నెవ్వరు నున్నవాడు?
 నారులు నరు లెట్లు నడచుకోవలెనో
 బోధించ ననతారమును దాల్చివట్టి
 జానకీశ్రీరామ చంద్రుల చరితః
 గావ్యముగాఁ జేసి కవివర్యులందుఁ
 దొంటిపాఁడన్న నిస్తుకీర్తిఁ గన్న
 వాల్మీకి యెందున్నవాడు మీలోన ?
 అజలభోగప్రద మైనరాజ్యాలు
 వివనాడి, భార్యను బిడ్డను వీడి,
 ఏండ్లును బూండ్లును సేకాకి యగుచు,
 ధ్యానంబునెయుచుఁ దపమునెయుచును
 గానలఁ దిరుగాడి జ్ఞానంబు వహి,
 యది బోధపర్చిన యమృతాత్మకము
 బాధదేవుం డెందుఁ బొల్పుచున్నాడు?
 ధర్మ మర్థంబును దగులీతి జూచి
 రాజ్యముతోడ ధర్మంబును వ్యాప్తి
 నొందొనెన యెకోకుఁ డున్న వో తెల్ది?
 వెలుగునె కొల్పుచు, వెలుగె తమంబు
 బోకార్చు ననుచును బోధించినట్టి

జరితుఁ డేదే మెచ్చట నున్నవాడు?
 అకృతినైన నదియెల్ల నైచి
 పగవానియందైన న్వచ్చంపుఁజ్రేమ
 మనుడని యుల్లమ మార్గంబు బోధ
 పర్చిన యాక్రీస్తు భగవానుఁ డేడి?
 మనమున శ్రద్ధ నిర్భూభక్తిఁ బూని
 యాశ్వర్యఁ గొల్పొడి, యెల్లమానవుల
 సోదరబాధితోఁ జూచుడి యనుచు
 చెల్పిన యారబదేశకుం డేడి?
 బాలనన్నాశ్రమై ప్రతిభ వెలుంగ
 పుణ్యతోధారకాచ్చాభ్యుతిఁ గాంచి
 నాస్తికమతములు నడుగంటఁ ద్రొక్కి
 అచైత్రమును నిర్వికట్టి పూజ్యుండు
 శంకరాచార్యుఁ డెచ్చట నున్నవాడు?
 వాసుదేవదాబ్ధ భక్తి బోధించి
 నట్టి పాపనులు రామానుజగురుఁడు
 మధ్యగురుఁడు మీ మధ్యనున్నారె ?
 ఈశుఁ డొక్కంపని మోక్షిని భజిపు
 డనుచు బోధించిన యారామమోహ
 నాభిధుం డెవ్వరు నురుచున్నాడు?
 పాపనశరితు లీశ్వరభక్తిముతులు
 గౌరాంగుఁ డేడి? తుక్కారాముఁడే డి?
 రామదా సేడి? మీరాబాయి యేడి?
 నందఁ డెవ్వరు నున్నాడు మీలోన ?
 అనుపదేదాంత విద్యాగురుం డైన
 రామకృష్ణుం డెందుఁ గ్రొలుచున్నాడు?
 పలుదేశములకేగి వాక్పాటవమున
 వేదాంతవిద్యను వివరించి చెప్పి
 భరితభూమికి నుహస్తభ్యాతి చెచ్చి
 నట్టి మాన్యుఁడు వివేకానందుఁ డేడి?

వంగదేశమున వనితాజనముల
 దుఃస్థితి దొలగింపఁ దొడరి తదర్థ
 మఖిలక్రీడు ధనం బర్పించిట్టి
 యీశ్వరచాక్రం దెమ్మక నున్నవాడు?
 విద్య వ్యాపింపంగ వెఱ వని యొచి,
 సామాన్యజనులను జనవంగఁ జని
 తెనుగున వచనంబుఁ దేటగా వ్రాయ
 బాట జూపుట కాక బాలపితృతు
 దుఃఖంబు జల్లార్చి దొడరి యనేక
 కష్టాల కొడ్చిన ఘనుడు తా నెందు
 వీరేశలింగము వెలుగుచున్నాడు?
 వరదేశసేనలు బాటంగఁ ద్రోలి
 విద్యుఁ జోపించి విస్తరి గన్న
 విక్రవాక్కుం దెను వెలుగుచున్నాడు?
 భోజరా తెచ్చట బాదలుచున్నాడు?
 కాలిదా సారఁ డెక్కడ నున్నవాడు?
 భనభూతి మచ్చట వెలుగుచున్నాడు?
 ఉత్తమగ్రంథము లొగి దెనుంగునను
 రచియింపఁగాను మార్గము నేసినట్టి
 రాజనరేంద్రుడు క్రైలువో లుడ్డి?
 తెనుగునఁ గవులకుఁ తెన్నుసూచించి
 విఖ్యాతి గన్నట్టి విమలాత్ములైన
 నన్నియెయును దక్కనయును తెచ్చట?
 పోరా తెచ్చట బాదలుచున్నాడు?
 శ్రీనాథుఁ డెచ్చట తెలుగుచున్నాడు?
 లనవీరభద్రకవిప్రభాం డెచట?
 విద్యుఁ జోపింప వియతులు ద్రోలి
 నరవిక్రముఁ డన్న యశనులు గన్న
 కృష్ణరాయనరేంద్రుఁ డెచట నున్నాడు?
 సాకారమైనట్టి శౌర్యమే యశఁగ

దేశాభిమానమూర్తి యశంగఁ గీర్తి
 గన్న శివాజి యెక్కడ నున్నవాడు?
 దేశంబున మహమ్మదీయు విద్య
 నెగడింపఁ బూని యెన్నికఁ బాటవడిన
 సయ్యనహమ్మ దెచ్చట నున్నవాడు?
 దేశపురోభివృద్ధికిఁ బలుగతులఁ
 దెన్నుసూపిన మహాదేవుఁ డెచ్చట?
 దానరాధేయుండు తాత యెచ్చట?
 వచ్చు యెచ్చటఁ బరఁగుచున్నాడు?
 ప్రాకృతాశ్వాశ్వవి ద్వ్యసృతుండు
 రామకృష్ణుం డెందఁ గ్రొలుచున్నాడు?
 సంస్కృతభాషకు సంపూర్ణమైన
 యసమానమైనట్టి వ్యాకరణంబు
 నిచ్చినవాణిని యెందఁన్నవాడు?
 దేశంబునకు నన్యదేశీయులైన
 ప్రభావానమున వలలు కట్టముఁ
 దొంగింపఁ బ్రాణముల్ ధారవోసిన మ
 హమ్మంబు వోవో, యిది కాశినాథుఁ
 డెరిగి భోజపా యె దున్నవాడు?
 శ్రీకృష్ణవాసుండు శిశిరకుమారుఁ
 దానందమోహనుఁ డల సురేంద్రుండు
 చిత్తరంజనుఁ డెందఁ తెలుగుచున్నారు?
 అమలయశుం డయోధ్యానాథుఁ డెరిగి?
 అడవి నెచ్చట ననంతాచార్యునిండు?
 రంగయ్యనాథుఁ డేక్రమ మన్నాడు?
 ఏరి సుప్రపూజ్య లిరువురు ఘనము?
 మృదవధురోక్తికిఁ బృథువోర్తి గాంచి,
 రాజనీతిజ్ఞుఁ డన ప్రఖ్యాతివడసి
 చిన్నమంతయు దేశసేన యేమటక
 ప్రతిపక్షులకునేని ప్రస్తుతిపాత్ర

మేనగోమాలు: డెబ్బ దుకాయన్నాఁడు?
 తేలునమై నశ్యము చెప్పి మున్నెన్నో
 పడరానిబాములు పడి పడి దివము
 సొచ్చినయట్టి యాకూరపర్యాయ
 బలవంశరా పెండు నటలుచున్నాఁడు?

బ్రహ్మవిద్య ముఖ్యము కలిగిన ముఖ్య
 బ్రహ్మరూపమునకు నొకటి బ్రహ్మవిద్య,
 బ్రహ్మవిద్య నొకటి నొకటి నొకటి
 ఇంకను మహితాత్మ్య లెందలు గలరా
 మీలోన నది శక్యమే మాకుఁ జెలియ?

తరంగగానము

పాతూరి లంజయ్యగారు

ప్రశ్నలు:—

క్రమలనేని విచ్చి కాంచని కామిని
 నాశ్రయించి తిరుగునట్టి చదువు
 నేర్చికొంటివోయి, నీరజముకుటాంగ
 తమున రొదలునేయు భ్రమరముకడ.

తెలుపుకొను:—

“చేతిలోఁ జేయివైచి వచించినావు
 “భక్తుల ముఖమునకురా పాదదాశి” ననుచు
 గనుల నీరులతోఁ గాళ్లు కడుగుచున్న
 గాని వయరా ద కేమె పాపాపాపదయ!”

అభ్యుత్తరము:—

చరణములు రావు, కన్నీరు జాలుకొనియె
 “పాద”నని చెప్పుటకుఁ గూడ రాదు మనసు
 అంగుళియొ జట్టచున్నావు కొంగు నింక
 నెటులు పోయెదురా జీవితేశ విసిచి!

భయము:—

మిత్రములును నచ్చె, నలున విదేశము
 గకుము; ఏకదేని నకలముదన
 గోప్యకానినెంటు గొప్పపొమ్ము, పొమ్ము
 గాని తిరిగివచ్చు కాలముందు.

ప్రశ్నలు:—

వయసుపిరుల బోర్లపడుదాన గర్వము
 పడెదొ విచ్చువిరుల వలపుఁ జూచి
 భువనమోహనంపుఁ బున్నమజాబిల్లి
 మెలపుఁ జూచి కాలుమెలపుఁ జూచి.

కవ్యము:—

మగున కెమ్మోవి నటియును నగివునందు
 గాంధీతారదశిశి శేఖ కరగిపోయె
 అతనిపాభాగ్య భువనమోహనములైన
 తారకలయందును దమిస్త దాగికొనియె.

ఆంధ్ర మహా సామ్రాజ్యము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు

(వెనుకటిసంచిక రచనాంశము)

సహపానము

సహపానము శాసనములందలి సంవత్సరములను ఈ క్షణముననే కాని మానవ సృష్టియులు కావు! అని చెప్పటకు నీవిచ్చు మానవ మును ఆశాసనములలో లేకపోవుటచేత అవి వివాదాస్పదములైనవి. అవి శకవర్షములని వాదించినవారు నీరు: అవి మతచే విత్తికను గాన చూపు కాని శకవర్షములు కానని వాదించినవారు నాశకాండరు కలరు. అందువలన మన దిప్పుడు శకవర్షముల ఓమో, విక్రమ సంవత్సరముల ఓమో యనబడినది, సహపాన సంవత్సరము అనవచ్చు మొదకు కానూడదో విచారించుననియున్నది. మొట్టవలనకు సహపానము శాసనసంవత్సరమును శకవర్షము అనియే నూడదు: అవి శకవర్షములు కానని వాదించువానిను గూడని యీనాటికే చెప్పబడినది. అందుకు వారికిగల తారణము అరయ నునీయున్నది. ఈవాదమును గుఱియే తెలిసికొనుటకు మూడు మనము రెండవ క్షిప్ర వంశమునుగుఱించి విచారించవలయును. దానిని గుఱించి తెలిసికొనినచో సహపానసంవత్సరములు శకవర్షములు కాననువారి వ్యతిరేకవాదము సులభముగ బోధపడగలదు.

సశ్చిమహిందూ దేశమును బరిపాలించిన రెండవ క్షిప్ర వంశమును చక్రవర్తి వంశమునరు. ఏలయన చక్రవర్తినువినుదీయే మానవమున కధికారకారవములు బిలిచినవి. ఈవంశమువారు చక్రవర్తినునుండి విడిమిడితొమ్మిది తరములు పోకు నంతపాఠంబర్వమగును, అవిచ్ఛిన్నము గను చక్రవర్తివంశముపార్జితమైన రాజ్యము ననుభవించియున్నాఁడు. ఈవంశమువారి వాదములును, శాసనములునుగూడ వంశములు గాన నచ్చునున్నవి. వాటిని నవరించి మానవము వారి యనుక్రమ మిట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. (మా. వంశవృక్షము)

ఇట్లు అవిచ్ఛిన్నముగను, వంశపారంభ్యముగను బరిపాలించిన యీ చక్రవర్తి వంశమునకును, క్షిపరాతవంశమునకును సంబంధమేమైన గూడదా? ఇది యెప్పుడిది? క్షిపరాతలకు పూర్వము బరిపాలించిన వంశమో? ఇరమున బరిపాలించిన వంశమో? ఈవిషయము లిక తేల్చుకొనవలెను.

నాగకరిశోధకులును, శాసనకరిశోధకులును గూడ ఈవంశము నిరాశేషముగా శకవంశమనియే యాచిప్రాయ మిచ్చియున్నారు. ఒక్క క్షిపరాతవంశమునకు సహపానముని విష

యముగ నే అతడు శకవంశజువా? యమవంశ
జువా యని శేవాభ్యాయములు పుట్టివి.
చక్రవంశము శకవంశమే యని నిశ్చయముగ
తెల్పి వ్రాసివేసెను. కుమారాశివవంశ
ముగను సంబంధములేకయు నిశ్చయముగ
తెల్పి యున్నది. కాననముగనుకొని కాని,
నాణెముగ ననువరించి కాని యీ రెండువంశ
ముగను నేమాత్రము సంబంధమున్నట్లు పోక
కట్టదు.

ఇక రెండవవిషయము ఈవంశము ఎప్పు
టిది యని. ఈ విషయముగనూడ మఱు
శేవాభ్యాయములు వచ్చు. ఈవంశము కుమ
రారావంశమునకు సమకాలీన మనువారు కొం
దఱు; ఆ వంశమునకు దళవారి దనువారు
కొందఱు. అంతేకాని చక్రవంశమునకు ఇంకా
నికీ ముగ్గురును చెప్పి యుండలేదు. అది కను
కానమైన దన్నను, తరువారి దన్నను
అందుకు కారణములు తెలిసికొనవలయును.

రెండవ శత్రువంశజులైన చక్రవాదులు
కుమారాశివవంశము కుమార్తెయొక ప్రధానముగ
అయిన కారిణముగ ననువరించి చెప్పవచ్చును.
అవియేజన (౧) నాణెములు (౨) కాననలిపి
(3) నిగ్మాకానకములు (౪) విజ్ఞానమువ్రాత
లు (౫) కరిపాలితదేశములు. వీటి నొక్క
టొక్కటిగ వివరముగ చెలిసికొందము.

౧. చక్రవంశజులు నాణెములనేకములు
దొరకినవి. ఈవంశములోని మొదటి పేరు
యూమోలికునిది. ఈపేరు కేసము నాణె
ములను బట్టియే తెలియవచ్చును. చక్రవంశ

జులు తమనాణెములమీద తండ్రికొడుకు లిరు
వురిపేర్లను వ్రాసికొనుట నూపారము. ఇదియే
యూమోలికుని పేరు తెలియనవచ్చుటకు
సాధనమైంది. యూమోలికుడు చక్రవంశ
తండ్రి. ఇతని నాణెములు గాని, కాననములు
కాని దొరకినవి. చక్రవంశి నాణెములు
మూత్రము దొరకినవి. వాటి ననువరించినచే
చక్రవంశము రెండవ శత్రువంశమున రాజ్యము
చేసె వారిలో మొదటివాడై యుండునని నూ
హింప నవశాకము కలిగెను.

చక్రవంశిని శత్రువ, మహాశత్రువ లింద
ముగ చచ్చి నాణెములు కాననచ్చివి.
సహపానుని నాణెములమీదవలెనే ఇతనినా
ణెములమీదను ఒకవైపున గ్రీకు లింకోను,
రెండవవైపున డ్రేక్సా, ఖింజీలిల్లులను
పేర్చిరి. ఈరెండు నాణెములను బోలింపగా
వాటిలో గొన్నిటిమీద నొకవిగమైన ము
ద్రము, మఱియొకొన్నిటిమీద నికొకవిగమైన
వముద్రము నున్నట్లు కనబడుచు. ఒకరికము
నాణెములమీద చంద్రరేఖ నశీశ్రీముగ ము
ద్రలుకొచ్చు. చంద్రరేఖయు, నశీశ్రీమును
వాగ్ధిహందేఖలు నాణెములమీద నూడ నూడు
ను. చంద్రసూర్యులు కలిసిపొమ్ము అందఱు.
ఈకలిపొమ్మును, ఖింజీ, గ్రీకులిల్లులును
ఈవంశమువారు చెల్లెరిహంగు దేశముతో
సంబంధము గలవారనుటకు నిరంకుశము
న్నవి. రెండవరికము నాణెములమీద చంద్ర
రేఖయు నశీశ్రీముకే కాక ఖండవ్యతాకార
ముగల మూమత్సరిణములతోపై చైత్యమును
గలదు. అందు చైత్యమే ప్రధానముగను, చం

గుత్తులు జయించిననుటకు గుత్తుగ విధిశాసనగ రమునకు రెండు మైళ్ల దూరమున వారు న్యాయము లగనన్న యువయగిరిని పాఠాలో రెండు శాసనములు కలవు. అవి గుత్తునంశజాతైన రెండవ గుత్తు గుత్తునాటిది: ఈ రెండవ గుత్తు గుత్తునకే విక్రమాదిత్యునియు నామాంతరము కలదు. ఈ తరలి చంద్రగుత్తు విక్రమాదిత్యుని నయియు శేర్మొంగునను. ఈ శైవుని విజయ రెండు శాసనము లలో నొకటియందు నంశశ్చరమకలదు. అది ౧౨-వ గుత్తునంశశ్చరము: అది గాఢాశాసనము 3౨3-వ శకవర్షము (క్రీ. శ. ౪౦౦) నాటిది. గుత్తునంశజాతు అనంగి (నచ్చియమాళినదేశము) నేలరినుటకు శాసనాధార మయియుండునాడు. కాని మాన్యదేశమున నచ్చినుట త్రిపునకుమున వాడుకలో నుండిన నాశములను నుండియు ద్రింబడిన గుత్తునంశజాతు నాశములు కొన్నిటిని కలిపి. వాటియంద త్త్రపనాశముల మీదవలెనే సంశ్చరములకూడ ముద్రితములైవి. ఇట్టి సంశ్చరములుగల గుత్తునాశములో కమప్రచీనమైనది గుత్తునంశశ్చరము ౧౦ నాటిది: అది గా 33౦ వ శకవర్షము (క్రీ. శ. ౪౦౯-౪౧౦) నాటిది. ఈ వైవిధ్యములను గుత్తునంశజాతు చంద్రగుత్తు విక్రమాదిత్యుని నాడు ఆకరమును అది గా మాన్యమాళినదేశమును, 3౨3 వ శకవర్షము (క్రీ. శ. ౪౦౦ లో) ను, అనంగి అది గా నచ్చియమాళినదేశమును 33౦ వ శకవర్షమును (క్రీ. శ. ౪౦౯) జయించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. మాళినచురాష్ట్రములను త్త్రపులు 3౧౦ వ సంవ

త్సరమునకు పాలించుచుండినట్లు స్వాయముదననాశ్రమమున వాశము ననునదిచి మనకు తెలియును. గుత్తునాశినదేశవిజయము 3౨3 వ శకవర్షముననుండి నుండిన మైళ్లు మనకు విశ్చయముగ తెలియది కావున త్త్రపనాశమున ననునది తెలియదనికే 3౧౦ వ సంశ్చరము— త్త్రపునోడించి యాప్రాంతమును గుత్తులే పాలించిరి కావున— శకవర్షమైయుండునది మాహాయుట నమంజనము. శకవర్షము 3౨3 నాటికే గుత్తునాశినములు మాన్యమాళినదేశమున గాఢాశ్చరమకుటచేశ వారాదేశమునంతకు బూర్వమే జయించి యుండునలెను. అంగవంశ గుత్తునంశజాతు కీవిజయము 3౧౦-3౨3 వ శకవర్షములకు నడుమ సంప్రాప్తించియుండును. ఈకారణమునాన చట్టనంశజాతు నాటినుండిన చ్చ సంశ్చరములన్నియు శకవర్షము లేకాని మతీయు కటి కానవి తేలుచున్నది. చరిత్రకానింద వివిధయమును ద్వారాకముగ నంగీకరించియున్నాను. అంగవంశ చ్చనంశశ్చరములు అంగి శాసనములనుబట్టియు, వైవిధ్యము నిష్ణయమున ననుసరించు శకవర్షము ౩౨౩ లో నుండినట్లు విశ్చయము నగును; అది గా అంగి శాసనములు చ్చనంశశ్చరము లిరువది సంయుక్తగిహాశమునకే న్నాయబడినవి యంగీకరించుదో ౩౯-వ శకవర్షమునాటికి (క్రీ. శ. ౪3౦) చ్చనుమమహత్త్రపుమగను, చంద్రదాముమ త్త్రపుమగను పాలించుచుండినట్లు తేలుచున్నది. ఈ విషయముగ దెలియవచ్చినకాలము ట లెమి

వ్రాతమున విశిష్టమైన కాలమునకును పరి
పోవుచున్నది.

చప్తనవశమువారి శాసనములవలనను,
నాశమునకును దెలియవచ్చిన సంవత్సరము
లు శకవర్షములై యేలుచో, పీడికి పూర్వము
పశ్చిమపూర్వము దేవునుసాళించిన తుహారాత
క్షేత్రనాశమువారి శాసనములలోని సంవత్స
రములకూడ శకవర్షములే యుండుననియు
కొంత ఊహించుటకు కారణము. అట్లు
యే శాసనములవలన దెలియవచ్చిన నహపా
నుని కడపటి సంవత్సరము రెండవ శకవర్ష
మని యూహించుననియును. అట్లు ముగిచో
సాతనాపాననాశమునైన నాతమాపుష్కరిం
తుహారాతవంశజుడైన నహపానుని రెండవ
శకవర్షమునకు పికన జయించి యుండును.
శాసనములవలన చప్తనవశమువారిదిగ దెలి
యవచ్చిన మొదటి వత్సరము ౫౭-వ శక
వర్షము. అందువలన ఈ రెండు వంశము
లకు వడుమగలముడయు ౫ సంవత్సరములు
మొత్తము. ఇట్టి సంవత్సరమునాది శాసనము
లలోని సంవత్సరములును శకవర్షములే యైనచో
రెండవ శకవర్షమున నహపానుమను, ౫౭-వ
శకవర్షమున చప్తనుమను పరిపాలించుమన
నట్లు చెప్పవలసియుండును. కాని నహపానుని
శాసనసంవత్సరములు శకవర్షములై యుండు
నని కొందఱు వాదించుచున్నారు. వారట్లు
చెప్పటకుగల కారణము లివి:

“నహపానుని శాసనములందలి సంవత్స
రములు శకవర్షములే యైన మొగ్గ, నహపాను

నికిని, చప్తనునికినిగల ౫ సంవత్సరముల వ్యవ
ధిలో

(౧) నహపానుని పరిపాలన మంతరిం
చుట.

(౨) తుహారాతులు నాశనము గావించ
బడుట.

(3) చప్తనుడు క్షేత్రపుడుగ రాజ్యము
నకువచ్చి అట్లు కొంతకాలము పరిపాలించుట:
పికన అతడు మహాక్షేత్రపుడుగ సింహాసన
మెక్కి పరిపాలించుట.

(౪) జయదాముడు క్షేత్రపుడుగ రాజ్య
మునకు వచ్చి కొంతకాలము పాలించుట.
(మద్రాసుల్ గారి ప్రకారము అసంఖ్యాసంఖ్యము
కేవల మొక్కదుర్దదామురికే వర్తించుచో)
జయదాముడు ఒకవేళ మహాక్షేత్రపుడుగ
కూడ పాలించుట.

(౫) దుర్దదాముడు క్షేత్రపుడుగ రాజ్య
మునకు వచ్చుట: అతని పరిపాలనారంభము.

“ఇన్ని విషయములు జరిగియుండవలెను.
అ. ౧. దేక్షలో ఇన్ని సంగతులు జరుగుట అసా
ధ్యము కాకపోయినను అసంఖ్యావ్యము మాత్ర
మగును. నలుదిక్కులనుండి వత్సరపుజున్నాను
శాసనమువ్రాయుచిన మెంటునీ తుహారాతులు
నాశము గావించుట అసంభావ్యము. చప్త
నుడు మొదట క్షేత్రపుడుగ పాలించుట, పికన
అతడు మహాక్షేత్రపుడుగ పాలించుట, అటుతరు
వాత జయదాముడు క్షేత్రపుడుగ పాలించుట
(మద్రాసుల్ గారి ప్రకారము) ఒకవేళ జయ
దాముడు మహాక్షేత్రపుడుగ కూడ పరిపాలిం
చుట - ఇందఱు వారు దుసంవత్సరములలో

పాలింనుట అనంతావ్యయము: కుద్రదామును
నరిగా అనంతావ్యయముకు పూర్వకే రాజ్య
మునకు వచ్చియుండుట అనంతావ్యయము."

ఈ ప్రకారములవలన దుబ్రయిల్
మొదలుగువాడు నహపానశాసనములందలి
సంవత్సరములు శకవర్షములు కావలయు.
(శ్రియము, లిపి, వాదములు ఈ మొదలుగు వాటికి
సూధారమున నహపానము క్రీస్తుశకమునకు
పూర్వపువాడని గూహింపవలసియుండుట
చేత) అవిక్రమసంవత్సరములైయుండుననికే
గూహింపవచ్చుననియు వాదించుచున్నారు.

ఈవిధమైన వాదమునకు బహులచెప్పి
నహపానని శాసనములందలి సంవత్సరములు
శకవర్షములీయని స్థిరపఱచుటకై హేమచంద్ర
ప్రసాదా శాసనముల క్షిప్రములవలనయు
వివాదమునొందినవికడనే చట్టమును రాజ్యము
నకువచ్చెనని చెలుపుట కాధారములేదనియు,
నహపానము మూలిన మహారాష్ట్రమునను
పాలించుచుండెననకే, కచ్చిదేశమున చట్టము
ను రాజ్యమునందునీ యుండుననియు, ఇందువ
లన నహపానని శాసనములలోని సంవత్సరము
లను అగత్యముగ విక్రమసంవత్సరములుగ
భావించవలసివచ్చుననియు, అవి శకవర్షములు
కాదగుననియు వాదించుచున్నారు. కాని
యీవాద మంత పరిష్కరించగ కన్పించదు:
ఏలయన:

(1) శ్రియము, లిపి, వాదములు మొద
లైనవానివలన నహపానము క్రీస్తుశకమునకు
పూర్వకై యుండునని తేలుచున్నది.

(2) బాలెమీ వ్రాతమున చట్టమునకు
చట్టముని రాజధానియని వ్రాసెను. చట్టముని
అనంతమునకును చట్టము మూలకదేశమునకు
రాజధాని. నహపానముకూడ అనంతని పాలిం
నెనని మన మొకటచుము. ఒకేకొలతను ఇరు
వునరాజులు ఒకేదేశమును పాలింపట అసం
భవము. ఇందువలన అనంతని పాలకులుగ చె
ల్లియిన చట్ట నహపాన చట్టములలో ఏదకో యు
నను చెప్పవలసివచ్చును చట్టములు నుండెన
లెను; అందువలన నుండెనలెను. చట్టమును
నహపానమునకి దరువాతివాడని యీవఱకే
విద్ధియుచున్నాము. కాని ఇంక నహపా
నని తరువాత కే చట్టమును పాలించి పాలించె
ననుట సమంజసము.

ఈ కారణములవలన నహపాన చట్టము
లిరువును సమకాలికులు అనెను. నహపాన,
చట్టములిరువును సమకాలికులు కాలమునందు,
నహపానని తరువాత కే చట్టమును పాలించె
నన్నయేమనెను నహపాన శాసనసంవత్సరము
లు శకవర్షములాయని దుబ్రయిల్ మొద
లుగువాడు చెప్పిన కారణములు ననుసరించి సందే
హము కలుగకమానదు.

నహపాననిమాట మొదలున్నను చట్ట
న, కుద్రదాములు మూర్తిము 71-వ శక
విద్రాఢాతమున నున్నవానిని నిస్సంశయముగ
జెప్పవగును. బాలెమీ చట్టమునితోపాటు
పూమివినికూడ బేర్కొనుటనైన వానిని
పును సమకాలికులని గూహింపవచ్చును.
చట్టమును ప్రాయశముగ గౌతమీపుత్రుని

నామోక్తే ననుకరిం యుండునని యుచి నజ్ఞు
కూహి నేటిను కామ్రన నుద్ధవోపాక్షు కేవల్య
నబడిన పుణ్యమావి గాతమీపుత్రుని కుచూ
రుడైన పుణ్యమావిగ నిశ్చయించువచ్చును; అన
గా గాతమీపుత్రుని కుచూరుడైన పుణ్యమావి
గిరిన శివపర్వములో నుండెనని తెలుసున్న
ది. ఇదియే నానీవాహనులు (అనగా ఆంధ్రరాజు
కామ్ర) కామ్రును నిర్ణయించుటకు గల నాక

నములో మొట్టమొదటిది; ఇతరములుండెడి.
ఈ మాధారిము ననుకరించి ఈ ముందుక సా
నీవాహనులు కామ్రును నిర్ణయించునని యుం
డును; అనగా ఆంధ్రరాజు లెప్పటినుండి ఎక్కటి
నజ్ఞుకు పోలిండునదియు తెల్పవలసి యుండును.
ఆంధ్రరాజు కామ్రనిర్ణయమునకు అంతాశాసన
ములోని ౧౩-వ శ్లోకపర్వమే ప్రాతిపదిక.

శ్రీమద్భగవద్గీత

నానం కృష్ణారావుగారు

దివన మంతకు నంతకు దీర్ఘ మయ్యె
నవిశ్వ డీశానదిక్కున నంచరించె
నాటినాటికి నెండలు గాట మయ్యె
నేడిగాడ్పులు మెండుగ వినరె జోచ్చె.
ఏర్ల కాయకులు వాడి ముచ్చకు లింకె
కీల బాలము వనముల కేళి నలిపె
గగనతలమున నుడిగాలి నెగసె ఘోళి
ఎండమావులు దండిగ మెండుకొనిమె.
నేడిమొడల ముమల మాడి మాడి
పామరచడగంక్రింద కప్పలు వసించె
నెమలిపించెంబు గొడుగులనీడ జేరి
నకలును వాల్చి నన్నుండె నన్నగములు.
మెండుగాఁ గాయు నెండకు మిడికి మిడికి
నోరు తెరచుచు సెంపుల నురువు బాట

పొలసుముద్దలఁ బోలు నాల్కలు పెల్లార్చి
దున్న పోతులు తిరిగె దుందుడుకు సెంది.
మిటమిటని కాయు నెండకు కటకటపడి
కుతుక లెండగ దప్పిచే కొదమ లేళ్లు
చదల కాటుకమబ్బలు జలము లనుచు
బమ్మరిల్లుచు నానచే జరుగులెత్తె.
నండిగాఁ గాయు నెండల మండి మండి
కొండ లోర్వక కాయ పెట్టి కూసె ననగ
గవ్వారములు పోలు నక్తములు వెలిచి
బెబ్బలులు గాండ్లు గాండ్లని బొబ్బరించె.
దారుణం బగు నెండకు తాళ లేక
నీరు లింకిన మడుగులఁ జేరి పంది
ముస్తె లెత్తె గ నిమవాడిముట్టెన్దె
గొచ్చికోనాడె పునమిలో పొచ్చుకరణి.

చందతర మైన మొదకు జూము లెండి
 పడియలందలి యడు గల్ల పగులువాట
 బిటికలు వెంట తన నిమిషాటి ప్రతి
 గ్రుచ్చి బామ్మవాయలు మెక్కై కొక్కరాయి.

దానపావకకొలు నగ మొంది
 చెట్లయాకులు సుడిగాలిచేత తేరి
 గగనమున పల్లకిల్ నొట్టి యెగురుమాట
 పాపురము లందు చేగలు పట్టదటమి.

భీష్మతర మైన దారుణ గ్రీష్మమందు
 గాలిచే మిటి కెగసిన ధూళి యొప్పె
 దండిగాఁ గాయు నెండకుఁ దల్ల డిల్లి
 పుడమి చేడియ దాల్చిన ముసుఁ గనంగ.

చండమార్తాండు నెండకు మండి మండి
 జగము రగులంగ గాలిచే నెగసినట్టి
 బూదియో యన బూరుగుదూది పగిలి
 పింజపింజగ నంబరవీధి కెగిరె.

భానుతేజంబు జలములు బ్రజ్వలిల్లి
 హృదము లొప్పారె నెండిన నదులయందు
 వాల్చివరహస్నిఁ బయ న్రవంతికాంత
 లఱురఁ దాల్చిన ముత్యాలహారము లన.

భీకరం బగు నెండకు భీతికొడు
 పాదపచ్చాయ నిడులించు పథికజనులు

మాటిమాటికిఁ దావుల మార్చి మార్చి
 పొరలియాడిరి నీడలు జరగు కొలది.

మల్లెపువ్వులు సిగఁ దాల్చి మాపులందు
 చెఱకురస మాన గానుఁగచెంత జనము
 కూడ రానున్న వృష్టికై గ్రుడ్లు మోచి
 మధువు పల్లవ ముఱుగు చీనులొ యంగ.

మిగులఁ గాసిన దిడియెండ నొగిలి తమ్ము
 నాశ్రయించిన గంగయు యమున యనంగ
 మల్లియబుఱోడి కీర్జడ లల్లలాడ
 చలువపందిల్లఁ బూచిచిరి జలజముఖులు.

లలితమండరరవ మొప్ప లత్తకలను
 జొత్తువాఱిన పదములు శోభిలంగ
 అమలన ప్రియలను దాల్చి యంగ పువ్వు
 మందయానలు నడచిరి మద మెలర్చ.

తరణి బొబ్బపు రాట్నాన కిరణములను
 సన్ననూలును వడికి గ్రీష్మంబువేరి
 సాలె నేసిన జిలుగు వస్త్రంబు లనంగ
 ఎండమావులు గనుపట్టె నిందు జగిని.

తలఁపు తలఁచినమాత్ర డెందంబు కందు
 మోవి కదలింప నో రెల్లఁబొక్కి పోవు
 కనులు పై కెత్తె తెప్పలు కనురు నార
 నిడువేనఁగియెండ వస్థింపఁ దరమె?

జాతి విభాగము

[హిందూ విశ్వవిద్యాలయాల ప్రాథమిక విద్యార్థులకు]

దారి తెన్ను లేక నడగఁబోయినను ముందుగా మార్గము తెన్నును నడచుకొనుటకు
నాకట్టటమే విజ్ఞానజాతివిభాగముయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము

ఈమధ్య మనమందఱు విజ్ఞానమును గురించి దైవనిర్మితముగా, మనుష్యకల్పితములాయనముల నేకకాలములందు కనుచున్నాము; వినుచున్నాము. వానగూడ దీనినిగూర్చి విచారించినకాలదియు నానందమును బుడయించుచున్నది. ఇది దైవనిర్మితముగా? మనుష్యకల్పితముగా? అంటే "కోమటిసాముం తంతు"గా రెండూ నది తోస్తోంది.

పైగా మనచైత్రునండి మా హిందూవిశ్వవిద్యాలయమున (హిందూ విశ్వవిద్యాలయమున) విద్యార్థులు బహు తక్కువ. ఈపున్న "సాడేరిక" లోను (ఇంజనీరింగు విజ్ఞానములలో) కేరెనలే నంటాడు కనుక) విజ్ఞానముల నభ్యసించుచారే విధిగా నందుల చేర "జారి కంపకు నేమి లోనున-నాకు నందికొండ తక్కువ" అన్నట్లు కనుక విజ్ఞానములలో నుండి గా ఆమాటకొన్నే నరిత్రాదులు కలకంటె తేలికలు గానే నడుచుచున్నాయి నట్టి మాట "మృగము ను కానికైనా కొరగా" దని తేలికచెప్పుడిమే కాని అనుకొన్నోద్దేశము (Idea of Continuity) నుండి నడుచుచున్నే మేము నుండి నడుచుచున్నాయి, తెలిసికొనటానికొకడా ఖాళీ జొరికిందేకాదు.

ఈమధ్య వేదపఠలోనో (కేదు జాపకం లేక) జాతిమరణములనుగూర్చి చదువులతోనే ఇది మా ముఖ్యలో నున్నాయి సరకాని వృక్ష, జంతు, భువిజాది కనులందుకూడ నున్నవా? విజ్ఞానములలో (Sciences) నున్నవా? గణితశాస్త్రం (మాథమాటిక), రసాయన శాస్త్రం (రసాయన శాస్త్రం) కాదుకదా అనిపించింది; ఆలోచిస్తే అపు ననిపించింది; కా ననిపించింది. అంతటితో నూర

కుండక మనలో "నష్టానశ్చయ" లన్నమాట, సంగీత మలో స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని, స, లు, హిందీలో "హిందీ" అన్నమాటలో, కాయనా ప్రవృత్తిలో నామయక శాస్త్రవిభాగము (Periodic Classification) లో కనిపింపినమామూలుగా విభజించబడిన మాటల తర్వాత, క్రిస్టలగ్రఫీ (Crystallography) లోని మామూలు క్రిస్టలగ్రఫీ (Crystallographic Systems) ను ముందు విశేషానికిగాక ములు జ్ఞప్తికి వచ్చినవి.

అప్పుడు తెలిసినంతవఱకు ఏటినిగరించి వ్రాద్దాము, తెలియని వారైనను చెప్పిన వేర్వేరుదామని బాధి పుట్టింది. అందుచేత నిది వ్రాయటానికి సాహించినాను.

ప్రస్తుతముఖ్యోక్తమునకు వచ్చి గ్రీండ్ సారణి (Table)ని పరికించిన విషయంపటి ముఖ్యజాతుల కేరగ వచ్చును. ప్రస్తుత మిందు విజ్ఞానములవిషయములనే పరికించుచున్నాము.

ఇది ముఖ్యమయినది. ఇది గాక ప్రస్తుతపు సంకరజాతులను బోలి రెండుమాడు శాస్త్రముమేళనము చున గర్జిన భూపదార్థవిజ్ఞానము (Geo-physics) విజ్ఞానమునకు (Bio-chemistry) ముందుకొనినది, ప్రయోజనముగలవి (Useful and Technical Sciences) ముందు విశేషము ఏమిదనియందు కేర్పబడలేదు. గణితశాస్త్రముకూడ ఏగూటిలోనికే. అది ఉన్నదివిట్టి. దానిని కళగా కొందరును విజ్ఞానముగా కొందరును గణించురు. నేనుమాత్రము దానికి త్రిశంకుస్వస్థమునే యిచ్చెను.

విధి. అంతే పరిమితముగా మిశ్రమములను మేల వివరించిన యేడుభాగాలు పెట్టి అట్లే రచాయన మని మేలే ముఖ్యములైన యేడుభాగాలును చేర్చినట్లు మేలే పురివ్యాసవేదాంతము రచాకము లని శేర్ష విధిరి. రచాయనమును ప్రకృతి విజ్ఞానము పరిమితములను చేర్చి రచామిశ్రమముగా "సామ్యము"గా మేలము భావము లై యెందు మొదటి వ్యాప్తికే గణించెదరు గాన నట్లే చేసిన భావము" యని కావలె మొదటివ్యాప్తి మూలప్రకృతులనే యెల్ల కిచ్చుచి ఆకాశ మను ప్రకృతిని (Something analogous to our present ether) వర్ణింపట్లు తోచెడి. అందుచేత నిది పాశ్చాత్యభివేక్షణల యందు మూలములను జూచి (Four Elements Theory) పరిమించినది. కాని యది వారికే భాగని పించినది కాదు. అందుచేత గ్రీకువేదాంతములు "అపరమాణు" (Primal Matter) అను ప్రకృతిని వివరించెడిరి.

కాని యట్లేని జాతివిభజన లొనర్చినను మనస్సు ప్రకృతిని మాన్యులేకపోయిరి: వేదాంతము దుర్బలమై మన సర్వైరిషద్భావమును దండరును సర్వవ్యాపక ప్రకృతిగా మేలమును స్వభావములనిదేకగా చేర్చిరి. నీవిశ్వాసములు వారి మునుమున్న ప్రకృతి తోనినవి. సహజసంగతి: బోయిలు (Boyle) గారి కాలమువరకు మూలప్రకృతి, సమేళనములను (Elements and Compounds) మూలకములను కాస్త్రా లంతగా చేరుగదు.

పశ్చిమమున రెవాయిజరు (Lavoiser) కాలము వరకు సదకమును పృథివిగా మార్చనచ్చునని నమ్మిరి. అంతలో మూలమండక, ధవాళవే కావలె, రక్తువ చెలగల ఇమము మొదలగు లోహములను కందిబంగారములుగా మార్చ ప్రయత్నించిరి.

మూలప్రకృతిల నొకదాని నొకటిగా మార్చుటకా పెట్టగా (Transmutation of Elements) టూసేగా చేర్చుట మహాప్రయత్నము. తేజరెనా ఆక్సిజనిని గడించి తేజయకృత్య పని పెట్టెనా తెన్నారు. దీన్ని కదిపితే కాటరపు తీడి. వర్షంటే చెనకపడుకుండి. అందుచేత నిజాంతమైన రచాయనమందలి సామయిక జాతివిభాగమునకు వర్ణాం.

పృథ్విలో రచాయనికసంబంధము (Chemical Relation) తేజ అట్లా నమోదానాడ నీమిశ్ర రచాయనకాస్త్రవేర్తలను చువనొప్పులులేదు (సామయికసార తే Periodic Table) వాళ్ళు మేలములను మున్నములతోమిశ్రము, తారము (Chlorine) మేల్మేళము విస్తారముగా దొరకుచున్నను, పూర్వమునుంచియు మూల ప్రకృతిలను నీ మూలకములట్టి విభజనము వేద ప్రయత్నము లనేకములు జరిగెను. అందు ముఖ్యముగా శేర్షావకానిది (1) రెవేలీయనగారి విద్యుత్సామయనపంక్తి (Electro-chemical Series of Berzelius) (2) డెబెరెయిగారి త్రిబంధము (Dobereiner's Triads) (3) న్యూటన్ గారి అష్టక నియమము (Newland's Law of Octaves) (4) ప్రకృతి మాతృకాయందుండి యనేకులచే సమర్థింపబడుచున్న విశ్వాసములు విభిన్నము. నీవి విశ్వాసాయన మాండలికముగాదు, జన్మనియందు లాభకరమేయరగారును ఇంచుమించు నీకాలముండే యొకరిచేతన్న మొకరికి లేకయే యపపాదించిరి.

ఇంతో విచిత్రాంత మున్నది. మొదటినుండియు మూలప్రకృతిలనున్నా కాస్త్రముల యుద్దేశములను రెండువిధములుగా భాసింపవచ్చును. (1) నీసమము బంగారు మార్పు 'శీమియల' (Alchemists) ప్రయత్నములను విమర్శించి ఆమూలకోద్భవము నారీయన మన దృఢముగా నుండెనని తోచును. బ్రాట్ గారి "సూక్ష్మప్రకృతి లన్నియు జలాయువు (Hydrogen) వివిధరూపము" లను వాక్యము నారీకమాడె ననునర్థకోద్భవమండే (Idea of Continuity) సమ్యక్ మని తెల్పును. ప్రకృతకోద్భవ మొకమాదిరిగా విశదమయ్యెను. (2) విచ్ఛేదకోద్భవము (Idea of Discontinuity) బోయిలుగారి మూలప్రకృతిలక్షణములను (Definition of Elements) మూలకము. తేజరెనా ఆక్సిజని మొదటియుద్దేశమునే బలపరచును.

ప్రకృతిల మూలకములనుబట్టి మేలే మాండలికగారికి (1) సంఖ్యలయందు చెక్కునెక్కువ యందులచేతను (Continuous) కావుకముక (2) వారు సామయికవిభాగమునకు పరమాణు

భారములు (Atomic Weights) నే పరిమాణాత్మకముగా
గణించుచున్నప్పుడు, పానియొనియముల పరిచయము Periodic
Law విశేషములనుబట్టి చిత్రములను వ్రాసివేసియుంటున్నది.
(To use graphic methods) (ప్రతిపత్తి) ముం
దునుచేయు విధానమును వివరించుచున్నది.

టాథర్ పేయర్ గారు (1) వివిధవరమాణువు
శ్రేణినిబ్రకారములే యని వర్ణించుచేతను (2) పానియొని
నియమును విశేషింపజేయున ననువర్తనయుక్తము లగు
రేఖలు (Curves) నే యుపయోగించుచుచేతను ననువర్త
నోద్దేశ్యముం దెక్కువవచ్చునను కలవాడుగా భావించు
ననును.

ఇట్లుయినను యిద్దరు శ్రేణినియమును నేకకాల
ముందే యుపపాదించుట బహువిధిక్రమము.

ఇక నీవ్యాసమును ముగించుటకు పూర్వము బాధి
మర్థేవము లుండవలె ననువారి కొకమాట.

ప్రస్తుతము విజ్ఞానములందు వర్తించుచున్న
(Research, ముండుము ప్రకృతినిబట్టియు Natural
Laws) విశేషములే. ఇవి వివరించుచున్నవి నీజ
మున నీహరినహస్యము సరికించిన నొకదాని కొకటి
సహాయధూరము లనియు, సంఘటితమున కిది యవయన
ప్రాయము లనియు, నొకదానినుండి యొకదానిని గీయు
గీచి చేరుచేయలే మనియు, అన్నియు ననువర్తనయుక్త
ములే కాని, విచ్ఛేదనములు కావనియు తెలుపెల్లము
కాగలను.

ప్రకృతిలాస్యము

కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు

స్వతి సూతన మృదు విలాసప్రభాత
తాళక మనోహరంబు సందర్శనమున
నాడు భావాలు మధుర గానమ్ము సలిపె
ల్లకృతి! అందల తనయత్వమున ముఖిని.

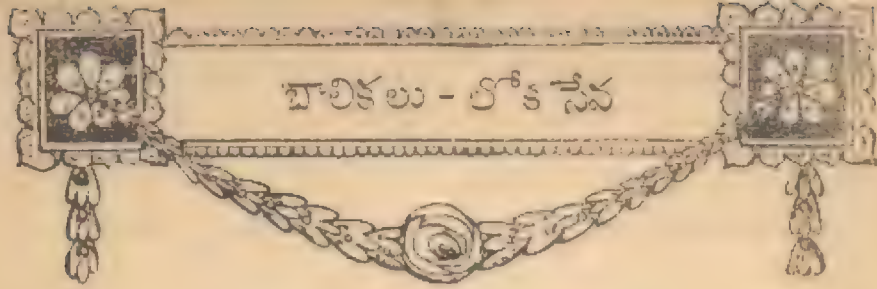
మీరములో నాభివయ మెల్ల నమరిపోయె;
నెన్నియో లాలనలు—హరి ముందరపోయె;
స్మృతులు మెల్ల మెల్ల నామృతమైపోయె;
నీయెదుట నిశ్చలత నేన నిలిచిపోతి.

ఆదయాశీకరాసార, మానవిత్త
విశ్వమోవాన మైత్రి, యాత్రేయమధుర
మంగళాకార, మూలపోమహితముద్ర—
అహహ, ఎంతేసి కానుక అచ్చె నాకు!

నీ జగన్మోహనం బైనస్వయ్యముందు
మెప్పు లలసి పో, నేత్ర నిమిలనమున
దవ్వును విన వచ్చె నెంతయు బునీత
విశ్వసందేశతతుల గంభీరములు.

ఎవరికొకకు నీ నాట్యంబు, లేప్రపూత
గాన సంచార ఫణితు లేకాంత కాంత
స్వస్య వైరస్థ్యమును ప్రసాదించె నీకు?
అనదు ధ్యాయించినా నప్రయత్నముగను.

ధ్యాన నుది గానమైపోయె, దావళీన
ప్రణయ పోభాగ్య మహిమ, నానందముకు
నేని చూపితిని సమాధానమనయి:
నీవలన నాయనంతత నేర్చికొంటి!

బాలికలు - లోక సేవ

శ్రీమతి రొజ్జెకల్ నుబ్బిమ్మ గారు

వెక్కుచోట్ల బాలుకు లోక సేవకు, మనముఖ్యముగా తమ దేశ సేవకు, చేయుచున్న ప్రయత్నములను గురించి మనము పుస్తకములలో చదువుచున్నాము; కన్నులారా చూచుచున్నాము. ఇది మంతయు సంతోషకరము. మన పురోభివృద్ధికి ఎంతయు శుభ సూచకము. కాని అంతటితో తృప్తిపడుటకు వీలులేదు. బాలుకు లోకమున సేవచేయుటకు ఎంతటి సరమో బాలికలు సైతము ఈ మహా సేవకు అంతముఖ్యము. మన భారత మాతకు బాలుకు, బాలికలు రెండు కన్నులునంటివారు. ఒక కన్ను ఎక్కువ అందముగా నున్న ఏమి ప్రయోజనము? ఒక కన్నున కున్నంత శక్తి, ప్రకాశము రెండవ కన్నున కుంటేనే నాలుగు, అప్పుడు నీత్రములు బోధాయమాములై చూచుట కొంతయు ఇంపుగా నుండును.

నేటి మన బాలికల గతి చూచినయెడల మన మీ ముఖ్యరహస్యమును కొంచెమైనను తెలిసికొనినట్లు అగమ్యకీడు. బాలికలు అష్టాశ్రమములో నడిచిక్కుగానక యున్నారు. లోక సేవ అట్లుండనిదము; దేశ సేవ అట్లుండనిదము; తమ సేవను సైతము పూర్తిగా మరచిపోయినారు. అందువలననే బాలుర కున్నంత దేశ

శక్తి, వైచిత్ర్య, కార్యశూన్యత, నావిధిలేటలు ఏమూర్తించును వేకున్న వి.తమముంటి శక్తి ను చముముండిరిగా మారుకొనుచున్నారు. అష్టాశ్రమమున తల్లిదండ్రులే వారికి నర్హమును. పిరికితనము, హామరితనము, అనాలోచ్యము, అజ్ఞానము వారికి ఇష్ట దేవతలు. అందువలననే వారి పెద్దవా రైనతగువాన, భగ్గులు చేయు సమయకు ఏ ష్యడుటకు బదులుగా అడ్డపుల్లులు వేయుచు, తమ నావివరక్కువతనముచే మన దేశమునకే మహాపద జెచ్చుచున్నారు. సాధ్యమగుటకు సేత, సావిత్రీ, కమయంతి మొదలగు కీలకములవామములకే కళాకము జెచ్చుచున్నారు.

ఎంతకాలము మన బాలికలు ఈ యజ్ఞ నాథకారమున నుండవలయును?

నేడు ప్రపంచము మార్పు చెందుచున్నది. అభిప్రాయములు మారిపోవుచున్నవి. అంత నరకు పోకీ? మనుష్యులే మారిపోవుచున్నారు. అట్టిదో మన బాలికలు యథార్థతలో నుండిన ముందుముందు పెద్దవా రైన తరువాత తమగోమరితనమున కొంతయు నగవగలరు.

ప్రపంచములోని అన్ని దేశములలో గల బాలికలు ఈ కాల దేవతలు వారికిచ్చు అవకాశములను గైకొనుచు, బోధకమునకు, దేశమునకు, తమసంఘమునకు ఎంతయో ఉపకారినియై యున్నారు. మనము ప్రతిమును మనకానాంధకారమును పటాపంచలుచేసి వెలుగునకు రావలయును. ప్రపంచ సేవకు మనము అనుసరించవలసిన ధర్మములను అభివృద్ధిచేసి తమో నేర్చుకొని కార్యాచరణమున జైపోవలసినము కావలయును.

ఇందులకుగాను ఇతర దేశములలోవలె మనదేశమున గలబాలికలను (Girl Guiding) అను దివ్యయము బాలికలలో ప్రచారములో నున్నది. ఇందు స్త్రీలు బోధకమునకు, తమస్వదేశమునకు, ప్రజాకోటికి పరిశీలి నివచేసిన లాభముగ నుండునో, మనము ఆసేవాప్రత్యమన నేర్పిని పాల్గొని కృతార్థులము కావలయునో నేర్చుకొనవచ్చును. ఇట్టి దివ్యయమును మనము బాలురలో చూడగలము. దానినే బాలభావోన్మయము (Boy Scouting) అనియు పిలువదు. బాలభావము మన దేశములోను, ఇతర దేశములను పరిశీలి నివచేయుచు, ధర్మప్రజులకు తోడ్పడవచ్చునో మనము చూచుచున్నాము. బాలురకు వారిసహాయముకొరకు ఈయబడుచున్న శిక్షణ ననుసరించియే ఇంద్రును బాలికలకు వారిసేవాప్రత్యమునకు కావలసిన సహాయ మంతయు నీయబడుచున్నది.

ఈ శిక్షణమున నొకటి రెండు సంవత్సరములు అరితేరిన బాలికలు బాలికాసంఘము

నకేకాక నిమగ్నమై కృతార్థులు, అభివృద్ధులు, అభివృద్ధులై పురు, విద్యమిత్రులకు, సహచారనలే? - సకలజనులకు సంతయు సహాయపడుచు కృతార్థురాంధ్ర కాగలరు.

మన దేశమునకు వచ్చు బాలికలను గలరు. తమదేశోన్మయమును కాపాడుకొనగలరు. తమఇండ్లను సుదరముగా నుంచగలరు. ఇతరుల కారోన్మయముగ నున్న బాలికులను పైమైనను ఊరుకొనజాలరు. ఏసహాయము ఇతిమిలకు కావలయున్నను అభివృద్ధులరాంధ్ర! ఈ సహాయమును సుభద్రముగా నిర్వహించగలరు.

అంత యగునే! ప్రతివిషయమునను విభులై దానిని నిర్విఘ్నముగను, సహాయపూర్వకముగను, స్వాధీనత్యాగము తోననుముందు అడుగు పెట్టి నివచేయగలరు.

ముందు మనదేశమునకు ఇట్టివారే అతి అరుదు కావలయును. అట్టివారివలననే దేశమున శాంతి నమకూరగలదు. కావున మన బాలికలు, అందు ముఖ్యముగ పెద్దలగు బాలికలశిక్షణదండ్రులు, సోదరులు ఈ విషయమున శ్రద్ధతోసికొని, ఈ బాలికాభావోన్మయమునను అవికాశములను గైకొనునగాత. పెద్దసహాయము లేకపోయిన బాలికలు ఈకోరికలు, ఆశలు నెరవేరజాలవు. దైవము ఈ మహోన్మయము ద్వారా బాలికలను సేవామార్గమున నడిపుచు కన్యరాంధ్రులగ చేయుటకు వారికి, వారిపెద్దలకు తోడ్పడుగాత!

కీ. శే. ఆచార్య పప్పు పార్వతీశంగారి స్త్రోతపద్యములు

ముడుంబ సరసింహాచార్యులుగారు

భవంబులు విడి, మోక్షివదలి బ్రతుకువానై, నా
భవంబు లీల నూనావాత్మను మండ్రి, దుశ్రముల్ నన్ను, బో
కవిధి, బాహు తన్ను కనుటకు వీరకానన్య మంచానై
ను, విశుద్ధాత్మకు శాంతి కేతుర నొనర్చుగావుతా బోమిన్.

మ. పరిదేశాటన పాటవమున, కళాప్రావీణ్య క్షీణురం
గరవర్, విజ్ఞకలైవ లక తగు దక్షిణ జెన్న వాచార్య :
ప్రసాదం; బయ్యల గాంచి దేహేతబుద్ధి గాంవివిధ్యులము
విశుద్ధిగా ముద్దాని నన్ను మునుపందా కన్నమే మాకికన్.

మ. "పరివరంబు నెరింగియుండీయు విజ్ఞప్రబుద్ధసంకుర్చి
న్నది మి మృత్యునీ వీడిపో నక అడి నర్హాపురీతైహం
"వివిధానయమందా శేర" నని వైష్ణవాల సీవన్నుమా
ట తిలంపాదిక బాగు గావ్యము కంటక మాకు పుభాస్రపుల్.

శా. బాహుమోద్యమమును ద్వంద్వ ననుచి నన్యముల్ నేది, వి
భాషిన్ విన్నవనై మిచ్చుట పాసంగ క్షీర కానేళి, నా
శేషస్త్రియ నొక్కయుంగరము భర్తీ నీకు పద్మినిగా
ప్రేమ ప్రకౌరి పుట్టు ననునీ తరంబే విస్మయం శౌదగన్.

శా. విద్యావతిము బయనాటన నాకావ్యసంభాషియు
నాకావ్యులయు మాతృదేవతనైన బాల్యకు నెవ్వరి; గా
నీహారయకళాస్థితి హృదయవిభావన; నుంఁదె న
కొండ మీదె లాగుమంత్రిమని మమ్మారావ్యయం బుగ్గవే.

శా. విద్యావతిమిది తఱిగి, మునుప విచ్చేతు మిక్కెవరో;
హృదయజైవ కళాప్రణాళిక ప్రవర్తించితి, బాహునా
శేషానామ; నాచు శేషు మది నున్వీక్షింతుమండగ, వి
ద్యావతిములు శేషివైన మదిబాయాశేసె నల్లనైమో!

- గీ. చేరి, తియ్యదన్నియు గృహిణి కేయ-ప్రభవవత్సరవైశాఖ బహుళతదియ
శుక్రవారము కీర్తికేసువనయితివ! హృకుంఠింతుతారేశ, పార్వతీశ!
- మ. ముగవిద్యాయ మెట్టి బున్నదను నొక్కన్నమ్ములుకా, ఖద్ద కే
కనయమ్ము ధరియించుచుంటి నను వెయ్యబది పాత్రమ్ములు
గని, పిల్లెలు నారనాకె చింతింపగా మోకుమోదమ్ము గ
లైను ము; ప్రియైర సేపు వోద, పాత్ర జేఖల్ ప్రశాంతమ్ములై.
- మ. నీవుపు స్వీయ కేళి కల్పన కేవల ప్రియ, వోదా, కే
లై నీవైచి చాంధ్ర బంగురయిలై పొందుచు మాయ్యు; నీ
మహాదేవము కిర్తివోపుచో? మహాకల్యాణ మీధారితా
కలకల సూర్య ముమ్మనంగి మనదల బదు ప్రియ నా భాక్తికే.
- మ. కలికలకల మోదము పై విరిగిగ, నావరప్రక
ప్రయమ పొల్పుచూర్మయ, హాతమ్మని సూక్తియు వోప్ప నిరూ
కంబరీవిక వ్యాద మెవదను నా కను; ప్రియ పార్వతీ
నిం! నిరూప్య! పామనావి కలమె మాకె నన్ని నాన్దికుక!

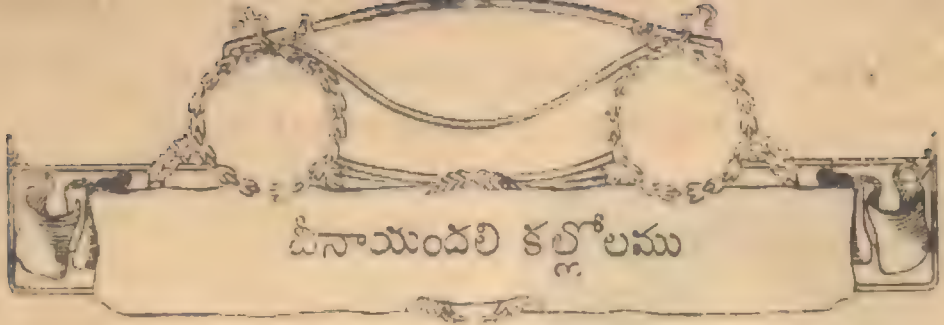

యితోద-విశ్వప్రదర్శనము

భీష్మదీ ఉమాదీ హెళ్ళరావధాని గారు

కలయో, ప్రమయో, మతిచందమామో, మాయో, మహేంద్రజాలయో మా
యోదానిమి విరిగిమి విరిగిలు కుంఠి దానములున్న తనయులు గానో!

యితోదాని పటముల కలిగిమి కే కాని-యభిలతోకాభ్యుదయం చరియలేదు
నాన్న పేరి కలిగార నున్నది యనుకొంటి-విశ్వయ బుంతు వివరగలేదు
మహాకల్యాణ పటముల కేలుకట్టి గాని-నూరువిష్ణు నటము కలియలేదు
భూమి బానసమునెయిల బట్టికలిగునని-కలిపైపి కే జూపి గాదలెను
ఇట్టి మహామూలము ముద్దు పట్టి గన్న-నానాకోరి నూడి పొల్పున వార కలియు
నానా హృదయములు నానాది మిచ్చును-నానాది బయ్యు నహహా! గోపాలబాబా!

4 (జాతీయోద్యమమునకు గల ప్రతిబంధకములు)

జయంతి పెంకటకీరీటిరావుగారు

స్వరాజ్య డెబ్బదరెండు యుద్ధనౌకలు ఎని
 పది విశేష యంత్రములు ఎని
 వేయును, చీనావరిసరసముద్రముపై నంబి
 పింగునున్నవి. ఆ మెకానావల ముగ్గురు వా
 నళినావలకును, డి. క్లౌయి ముగ్గురును, క్రైస్తవ
 జపానులు చెరి ఒకరిని చీనాకులపియున్నవి.
 35,000 పాదోయములు పాదోయము విని
 యున్నవి. ఇంతయు చాచికొరకు? చీనాలో
 నున్న సమరముచేయు. పాదోయముకొను
 తలే యుద్ధవో యుద్ధమునకు? వైద్యము
 లు ననుకూలముగా పాపాము కల్పన కమ్ము
 తకు కొంత వీలుండెను. కాని యిటీవల యీ
 వైద్యము యుక్త చిర్యో విషయము నుమాట
 కమ్ముటకు పుట్టెను. ఈపాదోయము
 కేయు ప్రభును రిషి. పాదోయము చాచికొరకు
 పైయు పాదోయముకొనుట కుద్ధియగునది.
 పాదోయముకొనుట తరగి వే కాక, సామ్రాజ్య
 మునటి తరగి కల్పనమును, కమ్మునదియు
 (సామ్రాజ్యమునకు) కలకొల్పుటకే కాక
 జాతీయోద్యమమునకుకొల్పును ద్దేయము
 తో పాదోయమును తరగిన రిషియా
 మును పోరాడుచున్నవని మూచిగున విని

చాముట్టె తెలియగలదు. పెకింగునందున్న
 రిషియాకాన్యా యపు ముట్టజీ, వాకింగు
 కల్పనములు, కురుంగునాను (జాతీయ) కత్
 మునందలి చీలిక మున్న గువియములే యిం
 దుకు నిద్రాసములు.

1. శ్రీ. డా. పరమహంసేంద్రగారు

కత్తె చీనాను పాదోయము చేపొర్చి కొంటువలెనున్న
 మను స్థాపించిన విప్లవనాయకుడు.

వోపాయద్ధానంతరము జరిగిన వాషింగ్టన్ నుండి గుంటునంధి పరతులకు విడుదలముగను, జాతి

ముందుగ మంగళేశ్వరమును (ప్రతికూలదేశీయపక్షమువారి సత్తామందాన్ని భగమును), పదవ వాంఛిగనుగరమును ఆక్రమించుకొనిరి. విదేశీయవర్తకవ్యాపారములకు శ్రేష్ఠస్థానమును, ముఖ్యముగ వేల్పుకొమును నగు మంగళేశ్వరము మోసము రాకుండుటకై ఉత్తరభాగము గాయకు గు వాంఛిగను మున్నగువారు లెవరైనను నాంకింగవైపునకు వచ్చి, మంగళేశ్వర బోవుచున్న చిరమంగళేశ్వరపేకుగారికి శ్రోతవైపున ఒత్తిడికలిగించుచుండిరి. కాని కాంటను జాతీయప్రభుత్వమునకు కార్యమున హామీముందుటచేతను మంగళేశ్వరమున విజయముగాంచి, నాంకింగనగరమును గూడ వాక్రమణగలిగిరి. రెన్నమునాటి మంగళేశ్వర నాంకింగు నగరములు లభించినపిదప ఇంక పెరిగి, తదితరనగరములు చెక్కుబెట్టెను.

కాంటన్ ప్రభుత్వమును విడుదలముగను, ప్రభుత్వము మంగళేశ్వర స్వాతంత్ర్యము సంపాదించిన గా. పన్యంట్ నేనుగారి భార్య.

సమితి నిబంధనలకు విరుద్ధముగను అమెరికా ఇంగ్లాండు ప్రభుత్వములు చీనాలో తమనేనలను దిండుకొనినయ మిడివరకుపూచించబడెను. ఈ నేనలు జాతీయోద్యమమునకు ప్రతికూలురగు ఉత్తరచీనానాయకులకు బోల్ బోల్ సహాయముచేయుచుండినను, కాంటను జాతీయ ప్రభుత్వపు నేనలు చిరమంగళేశ్వర పేకుగారి సేవాభివృద్ధిమున హాంకొనగరమును ముట్టడిచేసి బ్రిటీషువారి స్వాధీనమునుండి తప్పించి తాము పశ్చిమరనుకొనిరి. కడదిన మూర్ఛిమాసమున ఇంకను ఉత్తరమునకు చండల్లిపోయి

పన్యంట్ గారు.
విడుదలముగను, కే. కే. పన్యంట్ నేనుగారి ముగిలు.

స్వైరతోకే చినాయులైయు హతయవడిము వారి వశము కాగలనని విదేశీయవర్తకులకు భయమగుచున్నది.

నాకింగు ముట్టినమయమున ఉత్తరపు సేనాని, కాంటన్ వెంటుగూడ వశిరమునం దుం డెను. ఉభయము కలియించి పోరాడుచున్న పుమ ఉచ్చటమున విదేశీయులకు దెబ్బతగి లెను. ఆ మెరికా ప్రతినిధి కార్యాలయము కొట్ట గొట్టించెను. జపానుయుద్ధవశబ్దపై తుపా కులు కాల్పులయె. ఈసందర్భో ముక్కుకు మాత్రికే పట్టానాని చనిపోయిరి. కశీగొపు నెనలచే నెండువలది పారిపోవుచున్న ఉత్తర దిక్కు నైదికులు తమకష్టమగలిగిన పాశ్చాత్య సేనలకు గొంత హింస గావించిరి. ఇదికారణ ముగగించి ఆమెరికా ప్రతినిధి యుద్ధచోరలు నాశనముగరముపై దిగులుగాల్చిరి. అచేక ముని ప్రాచీయులకు హాని కలిగెను. ఇదియుట్లున

తమకు గలిగిన వ్యర్థమునకు కాంటన్ ప్రభు త్వమునాకు వరిహార మొనంగవలసియుండు

హ్యల్ ఫివాన ఖాన్ గారు.
పొంగవగరమును కాపాడుమందగా జవహర్ లో కాంటన్ ప్రభుత్వమునాకు కిరిది పడగొట్టిరి.

ఫింగ్ యునియన్ గారు, బ్రిటిషు పక్ష నాయకుడు.
ప్రభుత్వము దెబ్బపెట్టెను నీరి స్వాధీకరమునం దున్నది

నని ప్రోచువా రనుచున్నాడు. అంతకు ముంద హ్యల్ ఫివాన ఉత్తరభాగపు సేనలపై విదేశీయులు తుపాకులు గాల్పుటచే వారిపై పగ సాధించుటకు ఉత్తరదిక్కు సేనలే యాదర్శ యము! గావించియుండునని విదేశీయులు తలంపరైరి.

ప్రతిమంవారి మొత్తు

నాకింగు దుర్గ యములు కారణముగ తేసి, ఆమెరికా, బ్రిటను, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, జపా ను-విదేశ ప్రభుత్వములుగలసి నప్తవరిహారము నోగుచు కాంటన్ ప్రభుత్వమునకు అంత్యసంఘే తము నంది యుద్ధమునకు గడంగవలెనని ఇం గ్లాండు యత్నించెను. కాని యాయత్నము

సాగలేదు. ఇదివరకొకవారి హా-తో ఒకటినుండి
కరు మార్గము ఇట్లే బ్రతిమలాడు నూచి
చియుండిరి. కాని అప్పుడును అమెరికా జపాను
లొగిసిరిను లేదు; ఇప్పుడును అందరికొకటే.
అవసరమున్నచో తానే కాదును ప్రభుత్వ
ముతో ఉద్ధిరిత్రుత్వమును కనుబొమ్మగా
నని అమెరికా చెప్పేను. జపాను ప్రస్తుత
మెక్కువ చొరవజేసికొనక బ్రతిమలాడు
వోయినచో ముందరిట్టిచోయియున్నది. ఈ
వర్తకమును నాటించు నుద్దేశమున రుష్యుల
తెలియుచున్నది. చివరకు విశ్వప్రభుత్వ
ములు వేరువేరుగ చేసినచేతము లొకవి. ఇన్ని
టికిని కాదును ప్రభుత్వము తరగిన గుంజను

దోషము యాధిగానిది శిశువునకును లేవనియు,
ఎవరిచే జరిగినను పాపభూమిపైనున్న ఆపే-
రికాస్త్రవల్లనే కావ్యాలయమునకు వచ్చుచున్నది
నందన తాను వచ్చినదినునదియు విన్నవించి
మనియు తెల్పి, పట్టి వ్యాచారమును ప్రతిష్ఠా-
రమునకు సూచ విదేశీయుల నున్న వీరేశ్వర,
మూలకారణమును విన్న విచారించుట
క్రియలేనివా నగుటచే చేయగలిగ జవాబు
నకు అనమ్మరి చెలిపి యారకొనిరి.

సోవియట్లు భవరము మొట్టొడి

కావలసిన ప్రతి కర్మమునకును ప్రతిఫలమునకును
విశేష జన్మపుష్కరితమునకును కర్మమునకును విశేష-
వాద ప్రాప్తికరమునకును కర్మమునకును కర్మమునకును

యాలోని కమ్యూనిస్టు శత్రువు
 వారే యంతకు కాగులనియు
 ప్రతిఘటించి తలంపు. అందుల
 కనుగుణ్యముగ వారు చీనా రషీ
 యాలకు ప్రతికూలముగ చాల ప్ర
 చారము జేయుచున్నాడు. అనేక
 శత్రువులు, వాస్తావ్య చారిత్రక సంస్థ
 లు వీరిచేత నుండుటచే చీనా
 వారిలో ములను గోరంతలు
 కొండంతలు చేసి, సోవియటు
 (రషీ యా)పై అనేక విధముగ
 అనే వాదములు చేసి, వాదించును

వివిధ దేశముల కంపుచున్నారు.
కాని యింత మార్తమున ప్రజానిక. మోస
పోజాలగు. ఇట్టి ప్రచారముచేసి పిమ్మట వారిని
దరిచిన కానియోద్యమము ఘనత చేసి మొక్కు
వచ్చెడిదనయ్యెను. ఏమి మొదటి ప్రచారము
లో పెరిగిన గరమునందున్న పోలియట్లు

హంగీ ముట్టడియందు పాల్గొనిన వార్షికులు వార్షివిగుల ప్రశంసలను
ఆయంధునహితులై సంతోషించుచున్నారు.

చేనుగాని ప్రత్యక్షశిరసిచ్చుచు నాకిండు
దర్శయములకు నేమనెను కారణముగానె
నియు, అంతర్జాతియనామము నొకదానిని
నియమించి విచారించినచో నేమనెమియు
అభ్యంతరము లేదనియు, విచారించునపుడు
నాకిండుపై శిరసిండు కాబట్టినది గలిగిన
ముగ్ధముగూర్చి కూడ విచారించనలెననియు,

ప్రభుత్వం వనమును కొల్లగొట్టటకు ఛార్జ్
 బోర్డినిగారికి అంతర్జాతీయ సంఘమువారు
 (క్లిప్టమాటికోకోరు) అనుమతి నిచ్చిరి. చార్జ్
 బోర్డినిగారి సేనలు చూచిరమ్మన్న కాల్చి
 వచ్చివచ్చి చేసినవి. 72 ప్రెసియుంటును, 22
 రషియనులను అరెస్టు చేసిరి. అనేక
 కాగితములును, కరచిత్రములును బయటికి దీసి,
 రషియావారు చినాలో శేయుచున్న ప్రచార
 పు గుట్టులయు బయటపెట్టితిమని యుహ్సం
 గిది. చినాజాతీయవాదులకు రషియానుండి
 ఫణము, ఆయుధములు వచ్చుచున్నచెనియు,
 విశేషమునుదరి వారిభవనములు లూటీ
 చేయుచుని రషియావారు ప్రోత్సహించుచు
 వ్నానియు, అకాగితములను వెలికివచ్చి
 చెప్పి రషియాపై గిందల మోపిరి. ఇవి
 యుతనరికు నిజమో తెలియకగాని నిజ
 మేయని అంగీకరించినను, జాతీయపక్షేతన
 లకు ప్రతిఘనము, మెరికనులు ఇంకెన్న
 కెక్కుమ నశాయము చేయుచున్నపుడు
 ఇందు విచేయున్నది. జాతీయపక్షేపు సేనలు
 ఉత్తరదిక్కు సేనలతో పోరాడుచున్నపుడు,
 అంతఃకలహములందు పార్గానరా దను
 ప్రతిఘ అధికారులు మంగోవగరములో
 2000 మంది పొంగుంగు (ఉత్తర) సేన
 లకు ఆశ్రయమిచ్చి, జాతీయపక్షేపు
 సేనలకు పట్టువడకుండ కాపాడి రహ
 స్యముగ ట్రింగ్టూ నగరమున కంపినట్లు
 చేసినలు న్యాయవిజన్ని వార్త తెలుపుచు
 న్నది. ఐరోపియనులు మాత్రము తమ కను
 కూలమగు ప్రచారము చేసికొనుటలేదా?
 వారిచే స్థాపించబడిన క్రైస్తవసంస్థలు, విద్యా

సంస్థలు మున్నగున వన్నియు అందలకు
 తోడ్పడుచున్నవి. కాని సవాధీనులైయున్న
 ప్రెసియుంటకు, ముఖ్యముగ కాల్చుకులకు, సామ్రా
 జ్యకాంతకుల ప్రటను అమెరికా జపాను
 ప్రభుత్వముల ప్రచారము నచ్చక జాతీయభా
 వ్యధి కనుకూలమగు ప్రచారమే చెవినిబడు
 చున్నది. అందువల్లనే జాతీయపక్షేమనకు
 విజయము చేకూరుచున్నది.

వస్తుత ఫితి

జాతీయసేనలు వస్తుతము దక్షిణభాగ
 మంగోయు నగరముకొని, మంగోట్టిలోయ

పెకింగునకు వాంగున్నేమిగారికి ప్రభుత్వకాగితముల్లకి
 చేయబడిన సానియుముఖసముదం పట్టువడ వార్త విన్నది.
 వాక్రమించుకొని ఉత్తరమున పెకింగునైపు
 వారి జూడుచున్నది. మంగోను రాష్ట్రమున్నునే
 వారిచేతిలో బడినది. కాల్చిమయున నున్న మెర్ని
 రాష్ట్రము జాతీయవాదియగు ఘంగుయుని
 యొంగుగారి స్వాధీనమునంద నున్నది. కాని
 యీవిజయము స్థిరమగుట కింకెంతకాలుము
 పట్టునో తెలియదు. ఈలోపుగ జాతీయపక్ష

పోయినది. సర్దికమునకు భంగము కలిగినదని తరవాత స్పష్టమైనానానాకము, ప్రతిభలు
 కలిగి జెప్పవలసియులేదు. పెరిగినలోనున్న మాంసమునాడికర్తవ్యమునూర్చి అలోచన
 ప్రతిభముత్రీ సర్ మొట్టమొదటగా, తది మున్నగు.

తమవలెనే పరాధీను
 లైయున్న చీనా ప్రజలయె
 డల సానుభూతి జూపుచు
 అచ్చట జాతీయోద్యమ
 ము నణచివేయ తమదేశ
 పు సేవలనే ప్రభుత్వము
 వారు చీనా కంపుచుండ
 వారింక లేక పోయినను,
 భారతీయులు చీనావారికి
 సహాయము చేయుటకై
 కొందరు వైద్యులు, నర్సు
 లను, సేవకదళమును సం
 పుటకు మొన్న బొంబాయి
 లోజరిగిన కాంగ్రెసుసభ
 యందు తీర్మానించిరి. ఇది
 యొకవరకు సరవేరునో
 తలెట్టును. ప్రభుత్వము
 వారిని ముమ్మడిగా గిరి
 కంపుచుకే

కొందరు వైద్యులుగాను ముగ్గురు నర్సులుగాను పంపించిరి. ఇంకొకరిని
 వారికి వైద్యులు కలదు. వారివలె విద్యుత్ సేవకు ముగ్గురు ప్రజలు
 కలదు. వారు సోదరులుటకు ప్రతికూలము "జై" శక్తిని చూపినారు.

భారతీయ మహిళామండలి కన్యా శ్యామసుమారి సెహ్లా

మహిళా శ్యామసుమారి సెహ్లా గారి దుసరి.
 అయితే మహిళా విద్యవిద్యుత్తులుము మహిళా. ప. పరిషత్తులకు
 ఉత్తరమున వారిలో ప్రతిభములుగా నచ్చును.

ప్రాచీన భారతీయాభరణములు

[సంఖ్యలు మధ్యకాష్ఠములకు, ఇతరకాష్ఠములకు తెలిసవి.]

చిత్రము. ౭౮—౪౯౧. హస్తభూషణము, వెండి. వెండిసాములపై పీగపనిగలది. చెవియొక్క అం., అడ్డుకాలి ౩ అం. ఒకజరి వెల పా. ౧౩, ౧౪. అదివీరి కూడలేదు. ౪౯౨. బంగారుకంఠము; మొగ్గుల వంటివయ్యెను. మొగ్గు దాగలుతోకట్టి పొద్దుబడినది. ౪౯౩. ఇది ౪౯౨ లో అదేవిధమునకే గలది మొగ్గుల పనిగలది కొక అడ్డుకాలి ౩ అం., చెవియొక్క అం. ౪౯౪. హస్తకంఠము; వెండిది. బాంజు బాగులో చేసినది. వెల అయిదు పానులు. ౪౯౫. భుజరాత్రులు; వెండిది. వెండిపీగపనిగలది, రెండుచెక్కబడినది. అదివీరి కూడలేదు. ౪౯౬. పాదపరిమళ పాత్రము; పాదపరిమళ పాదపరిమళ పాత్రముగా నొసడినది. ఎత్తు ౧. అం. పాదపరిమళ ౪ అం. అదివీరి కూడలేదు.

చిత్రము. ౫౦—౪౯౭. పుష్పకంఠము. వెండిది. పీగపనిగలది. ఒకజరి వెల పా. ౧౩, ౧౪.

చిత్రము. ౫౦—భారతదేశపు పాటకజనము తాగిన పాత్రములు. మధ్యకాష్ఠములో చేసినవి. ౫౦౧. చెవిపాను. బెంగాలుకాష్ఠముది. ౪౯౭. (పి. పి.) పాదపరిమళ పాత్రములో చేసిన చెవిపానులు. సంయుక్తకాష్ఠములోని మూర్తాపురముది. ౪౯౮. కమ్మిలో వల్లెన చేసినది. సంయుక్తకాష్ఠములది. ౪౯౯, ౫౦౦. కామ్యుట్టు (కమ్మిట్టు). ముగ్గురకాష్ఠములోని సాగవట్టుముది. ౫౦౧. చెక్కములోని పాదాభరణములను కర్ణాభరణముల జరి. ౫౦౨, ౫౦౩, ౫౦౪, ౫౦౫. క్రమముగ అరిమారు, బెంగాలు, పాట్నా, కలకత్తా నగరములను తెలిసిన పాదాభరణములు. కాని ౫౦౬, ౫౦౭ పాదాభరణముగా ఉత్తరహిందూస్థానమున పంతులను ధరించురు. ౫౦౮. చెవిగొలుగుల

జరి, ౫౦౯. గట్టె; ఇవి పాదాభరణముల ధరించునవి. ౫౧౦. నువ్వుగల చెవిగొట్టాలు. చెన్నపురిది. ౫౧౧. కర్ణాభరణము. భారతదేశమునందు పాదాభరణముగ వాడుకలో నుండునది. ౫౧౨. ముగ్గు-పాను. సంయుక్తకాష్ఠములోని మూర్తాపురముది. ౫౧౩. పాదాభరణములను ముగ్గు-పాను. ౫౧౪. కమ్మిచంటినగ. పాదాభరణముగ భారతదేశమునందు వాడుచున్నది, సంయుక్తకాష్ఠములలో ఎక్కువ ఉపయోగించెదరు. ౫౧౫. తెల్లలోపానులో చేసిన కాళికదీయము. బెంగాలులోని 'హువా'లో నుపయోగించురు. ౫౧౬. బెంగాలులో ధరించు కాళికదీయము.

చిత్రము. ౫౧—౫౧౩—౫౩౪. మట్టమెచ్చలో పాదులో చేసినది. పాదాభరణముగ ముగ్గుహిందూస్థానమున వాడుకలో నున్నది. ఇందువలె చేసిన, కాళ్లకు పెట్టుకొను గొలుగులు, కడియములు. ౫౧౪, ౫౩౧, ౫౩౩. వీరిని దారములోగాని, తీగలోగాని ముగ్గు కాళ్లకు చేరులను అధరణములు చేసికొనుట నుపయోగించునది.

చిత్రము. ౫౩—౫౩౬ము. ౫౩౩. మట్టకాష్ఠలో పాదులో చేసినది. ౫౩౪, ౫౩౫. చెవిపానులు. ౫౩౬, ౫౩౭, ౫౩౮, ౫౩౯. చేతిరేఖ ఉంగరములు. ౫౪౩, ౫౪౪, ౫౪౫, ౫౪౬, ౫౪౭, ౫౪౮, ౫౪౯, ౫౫౦, ౫౫౧, ౫౫౨ కాచిరేఖయట్లు. ఇక్కడని కాళ్లకు చేరులను ధరించుకదీయములు.

చిత్రము. ౫౩—వండినగలు. ౫౪౪, ౫౪౫ సంయుగల కాచిరేఖయట్లు ముగ్గు-చెనుకదైపు. ౫౪౬. కాచిరేఖను ధరించునది. ఉంగరములు కడ్డినుండుచేర్చి చేసినది. ద్రాక్షపండ్లవంటి నన్నవినుండు అనుకరణము. ఒకజరివెల రు. ౧౬. ౫౪౭. చేతినుండు. ౬ పలకలుగా

రీర్షివ బోలుగుండతో కూర్చుండిరి. ఒకజరివెల రు. ౧౬. ౫౬౭. పైదారివంటిదే. భిన్నభిగములను నుండ్లతో కూర్చుబడిరి. ఒకజరివెల రు. ౧౬. ౫౬౮. నేటి గోలుములు, నుండ్రవరిచిన్న గట్టలు కట్టిరి. ౫౬౯. గట్టి కార్తీకడియము. నుండ్రవరి చిన్న గట్టలు కట్టిరి. ఒకజరి వెల రు. ౭౦. ౫౭౦. హోయ. పెక్కుసరములు గలది. హోయలు, నెట్టలు, చుండ్రు, గట్టియకలిసి గోలుము నుండ్రముగా కట్టిరి. హోయగల పెక్కు నేటి జయపుర గ్రామమున గలది చెయ్యబడిన కార్తీకడియము నాదిక చెందెలోను బంగారములోను చేసివాడు.

చిత్రము. ౮౪—చెందినగలు. ఇందుగల ౫౭౩ వ సంఖ్యనన్న తిక్కానెన్నియు జయపురపు కార్తీకడియము నాదిక చేసిరి. ౫౭౪. కార్తీకలుము; గట్టియకలిపి. వెల రు. ౮౦. ౫౭౫. ఉంగరములు, దివ్యలుహార్తి చేసినహారము. గట్టియకట్టియున్నది. వెల రు. ౧౧. ౫౭౬. వజ్రములవలె చెక్కియున్న ఉంగరములతో కట్టినహారము. పయియున్నది. హోయపురపు ములు అయి నుండ్లతో కట్టి చేయుమందురు. హోయలోను బంగారు తోను, ఇండియోనుకీయును. పయియిదిగల హారము. చెందెలో ప్రేమించునది కలిగియును. జయపురపు కెందెలో చేయబడినది. దీనికి మొనటి బహుమానము లభించినది. ౫౭౭. బాజాబందు. వంకరడిలతో చారమున కూర్చు బడినది. వెల రు. ౧౩. ౫౭౮, ౫౭౯. కాలిగోలుముల జరి. వెల రు. ౯.

చిత్రము. ౮౫—చెంది ఆధరములు. ఇదియు జయపురపు కార్తీకడియము నాదిక చేసినదే. ౫౭౯. చిల్లెముండి చెవులవలెను కలిగించు ఆధరము. (హోయమున) వెల రు. ౨౦. ౫౮౦, ౫౮౧. కర్ణాధర

ములు. దీని పైభాగము నుండినమందిము. గట్టియకలిపి గోలుములు ప్రేమించుమందు. క్రింద అంపచైన మొగ్గ వంటి మొకసవకము ప్రేమించుమన్నది.-ఇది కొందరిచేరి గోలుమును నెట్టుచున్న నుండ్లకలిపి చేయబడినది. దీని జరి వెల రు. ౧౬. ౫౮౦. ఉంగరాలగోలుముతోచేసిన కంఠ హారము. ప్రాగ్గోలులవలె గట్టియతోకట్టిన మొకసవకము కమువలె దీనికి కూర్చుబడినది. ౫౮౧. హస్తకంఠము. దుట్టుముచిన్న గట్టియము కట్టబడినది. ౫౮౨. తిక్కడియము. ఒకసవకము కట్టబడినది. ౫౮౩. ఉంగరములతో కూర్చి గోలుము చేసినహారము. చుట్టునగట్టియకలిపి నుండ్లకలిపి పయియకలదు. పయియకలదు. పయియకలదు నొకటికై పయియకలదు నొకటి ప్రోయలో మన్న నకీరీయము. గోరీయొక్క చిత్రము చెక్కబడియున్నది. దిలుని రు. ౪౦. ౫౮౪, ౫౮౫. గట్టియకట్టిన గుండ్రతోచేసిన హస్తాధరము. ౫౮౬. చెక్కినపువనిగల బోలుకడియము. నేటికొన్నిచేరి. హోయగలదియు బంగారముతో యిందెలో వజ్రముగానా, మెట్టుగోలుముచేయులయునుండు నుండ్లములు కలిగియును. అట్టియముకీ ఆయియున్నది. కట్టియములము కట్టించియున్నది. దీనికి నెట్టుబయియున్నది. పయియకలదుచుట్టిన హారము నుండును. ఒకసవకము లేక ఒకరూపాయిబయియున్నది చెందివలరెండినాలమొదలు పరిమివలరెండినము, బంగారమువలె నాల్గవలమొదలు రెండురూపాయలవలరెండినము నుండును. ఒకరూపాయ లేక ఒక రులముబయిపు అవున్ననో రెండింటి నైనుభాగములకు (౨) సమానము.

[“బర్నర్ ఆఫ్ ఇండియన్ ఆర్టు అండ్ ఇంప్రూవ్మెంట్” అనుమాస పత్రికనుండి]

(రవీంద్రకవిచంద్రుని శతమున కాంధ్రము)

కోపల్లి వేంకటకమణిరావు గారు

పండునం బిదె యర్పితు నందుకొనుము!

కటికిచిరకటి కడుపు చెక్కలగుండుగ

నవ్వినాడవుకావున నమ్ముడనయి

పండునం బిదె యర్పితు నందుకొనుము!!

* * * *

ఈ నిరుత్సాహపూరిత పా నభంబు

నుండి, యింక నగాధమై యుండు నింగి

నుండి, నిర్మలాకాశమందుండి నీకు

పండునం బిదె యర్పితు నందుకొనుము!!

* * * *

మందగితులు విజ్ఞానభీను మాయమాను

శమునం చెక్కయొక్కెడ నీ తిరులము నమని

పూరిపాన్పునం బవళించి మోడమలర

పండునం బిదె యర్పితు నందుకొనుము!!

* * * *

అనిశ మాకాశవిధియు దవతరించి

మెఱుంగులగుగుల వరునను మించు నీవి

వెలయు నక్షత్రసంక్లే దవిలియు నీకు

పండునం బిదె యర్పితు నందుకొనుము!!

* * * *

శ్రమనివారణానంతరంబమలసౌఖ్య

కీలకంబగువిశ్రాంతి గృహమునందు

వేడ్కమైశయమిది నీవిత లరసి

పండునం బిదె యర్పితు నందుకొనుము!!

అభిసారిక

పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

“శ్లోగభీరనిశీధిని నేటి కబల [నుకుక?”

సాహసము చేసెడు తమిస్త్రజలధి

“అష్టానగుంకు నుమ్మ నాయనుగురాయ

నాశ్రమమునుండి కంటి వెన్నగిరికొనును”

“ఈనసంతనిశీధిని నెందు చనునో

నీను మేమమ్మ? దక్షిణసేత యతడు”

“పొల్లుమాటల నను నిల్వబోకు మింక

వినిపివేసారి నారాజు వెదలిపోవు”

“ఈప్రకాంతనిశీధిని నిందు నెందు

వనతు లెన్నేని కల; వేల బైట చనగ?”

“అది విసిగునదీపురినాంతికమ్ము

పూపుటీరమ్ము, పావురిములకు నెలపు”

“ఈదురంతనిశీధిని నెచట నేను

కలదో? మంచిది కాదమ్మ కాలినడక”

“పూలబెట్టినయట్లు కొంపోవనంక

పండునంబు, నాకేలు ధియము చిదియ!”

“ఈకరాళనిశీధిని నీవ యేల

చనగ, చెలి నది రప్పించుకొనగ రాదో?”

“సుందరీ, వల దటు శ్రమయందు వోలె

కలము నందును పాలీయవలెనా యేమి?”

శ్రీ శివాజీమహారాజు

హరియర లోకమున బలముగొనుదున్న యీ కాలమున నిమగ్నమై నీవు శివమను, హరిహరమను చేసితివి. కాని నీ శివమను పుష్టికలమునకు మోటు పుడజము. అట్టి శాస్త్రరీతము లన విరాగ్గణ్యులలో శ్రీ శివాజీమహారాజుగారు.

శూర్యవరణం కొందఱ తీతని నోకయల్పినిగ జనులకు ప్రబోధన యత్నించును, అదియిచ్చితిమను బరిచించినచో, వారివ్యాఖ్యానములం చూచియుందు హృదయ హరివ్యయ సాదృశ్యతక మానదు. శేషల యొకమోటు మూసియగు బందిపోటు స్వయంప్రకాశ్యమును సంపాదించుటయందు. అది యొకప్రతిభాకారియగు రాజ్యరంగరెడ్డిని పని.

సరియగు రాజ్యరంగరెడ్డి డెన్నఁడును దన పరిశీలనల వారికి భూమియందును, ఆనందమును చేయుచును గల యిందఱు. ఎట్టి దేశకాలపరిస్థితుల నైనను లొంగఁదీసికొని, వాని ననుసరించు గావించుకొని, తన హరివిక్రమము చేసికొనుచును. అందును, శివ శ్రీ మోక్షరంగరెడ్డియందును దనరాజ్యమును పావించుచో నదిచేచిన నతని ప్రతిభాపరిమాణము గోచరింపఁ గలను.

పృథ్వీరాజు పతనము నొందినది (౧౧౭౩) మొదలు విజయనగరము వరకు విజయనగరమును భారతీయమును కలచివైచినది. మరక్షితమును దక్షిణ దిశగా వెళ్ళుచుండగానే తాళిపోయినట్లును (౧౧౭౫) మొదలుగాని స్వయంప్రకాశ్యము గలిగి, ముహూర్తముల వాడుల దెక్కగనక కలముని నిలువగలిగిన భారతీయ ధూపతి యెవ్వఁడును లేకుండెను. నాలుగుంటి ఏదర

శివప్రభువునందులో ఉన్నదినున్నదియును. పుష్టియు నాస్తియును భావనీయులలో వ్యత్యాసముగ నుండెను.

ఇట్లు తరములు గడచిన కొంత సామ్యరంగరెడ్డి సంపాదన మునునది చూరమాతముచేయఁ బోవుదు, తుద కొంతమంద్రాగ్యమును వాదన ప్రయోగముల చేసెదమును. అట్టి పరిస్థితులందు ఒక యెక్కడ నేని ముందును జన్మించి సామ్యరంగరెడ్డిలు లేని యొక సామ్యరంగరెడ్డియందును గలది స. పి. ఆంధ్రవైభవములో శ్రీకృతుర్ని శిక్ష్మముగ వెలుగుచుండిన మగద సామ్యరంగరెడ్డి మును, ఒకశతాబ్దమునుండి దక్కనునకు శిశోధూమనై ములరంగరెడ్డిని శివప్రభురాజ్యము వెలుగును శ్రీకృష్ణ దిశ నెవరిన గమంగము నింపెను, సామ్యరంగరెడ్డి ముగను గవ్వట్టును. కాని ఆరాజ్యముల భావిపతనము వారిని దెబ్బకొంటుందెగ్గెనో యెవ్వ వెలుగుచును? పుష్టియందును దనయత్నియు నారంభించెనో సఫలములు తీగునది శివ్యయిందును కలఁగునో శతకాలములం దెట్టి విష్ణుముల గలుగుతినచో యెవరు చెప్పగలను? ఇదియే ఆతని ప్రతిభను నాటును!

ఎట్టిచేకలం దైవము వెలుగుచును వెలుగులు బంది పోటు ననున లక్షణము గావచ్చును. కాని భాగ్యధున్ద కాదుల నూహించి ముహూర్తావధానము నర్చియును వానిపనిగాను. అట్లు, ప్రతిభాకారియగు బందిపోటు రాజ్యరంగరెడ్డి డనుఁడు.

అపజయము వాటిల్లినచో సాయమునందుగల శివాజీ హిందువులుగాని, ముస్లిములుగాని యెవ్వరు నానుటయేలేదు. అతనితల్లిదండ్రులు నమనిత సాయమును చూచు లేదు. అదినిసావరు: దేతనితో యుద్ధమే కాని

చెను. ప్రజలూ, మంత్రము మెచ్చుటలేదు; వారియం
నైకమర్త్యమును లేదు. ఇది బోధము లానవును నవకు

ముగలము; దీక్షాపూరులు, పోర్టుగోతులు అనున
ముగలములను బ్రతిపదియై నవకులంబులయి

నలూరువకు లేకును. అందుకొనమున ద్వికృతి
నూరులపాటి వరంబుచాచి గానచే ద్వికృతావర్తనంబుననునాను
విద్వంసులకిన సప్రసంగి విదానముచాచి నీరసముచాచి

చాయాచిత్రము.

జయముచేయించు నున్నట్టివలన ప్రసాదించి వాళ్ళ
నంగలమును గుమలించును. అందుకొనమున ద్వికృతి
బాధి యునకి జయపథములందు మార్గచరియి యొనడి. తన
లికమునకె నలసనంత బలియొనంగినాడు; తుద కళింప
నకొననాడు. తేలియున నలజడి ఘటించినను;
స్వాతంత్ర్యవైధులమును లేకూర్చినాడు. దీక్షయులకినన
ముల నామాలియొనర్చినను, తేలియుల కొకస్వరంత
బారిని సంఘటించినాడు!

శుక్రమును కలకాలమైదు. ఎంతటి
రాజ్యతంత్రజ్ఞుల! ఎట్టి యభూగ్య
ప్రతిభ! ఎట్టివీరం!

రాజ్యసాధనమునకె గాని,
రాజ్యపాలనమునకెగాని యెరిని!
తీయక, తేలికై, స్వాతంత్ర్యం
త్రాగియును నాదరియులు
కాని పరమతద్వైతము, అనూ
యము, కొనకూర్చు నెంతమాత్ర
మునుగావు. తనరాజ్యమున నరక
కు మహమ్మదీయులకును గూ
నుద్యోగపడవుల నొనగి తక్కు
నియెను; నవకులంబులకు నొ
నగిన గౌరవము కుర మనకు
నూర నొనగెను. అందుకొన
మును విశాలమైనది. సమస్త
రామదాసహృదికి దనరాజ్య
ని సర్వించుట యెరినిపూరయ
మునా త్రియను నుత్కృష్టము
తాగ్నానాము. స్వలాభాభి
మ లంబియు ననినకి లేకు.
నిలయు కర్తవ్యమున నారించు
న దీవనమును లగ్నము గావించు

నవాదీ యాచారవిరులు;
మహర్షులగు మనవులు. అ
రెనివిత్రి మమూల్యము. అందు
గాంచిన భారతమాత. నిన్ను
నలు!

తామలి

ఇదివలె బెంగుల నాగపురి వైత్య మేగ
జనులో నిట్లున్నది:

కొలుపుకేమనుకు వైద్యుడికిను పదిమైళ్ళదూర
లందు, బొంబాయికి లుమ్మగ్గమున నూపనారాయణవర్తి
లికమునయన్న పాండవగుప్రేమనుకు గుడి మైళ్ళదూరము
నందు ప్రాచీనపు లోహితపువర్ణా మును తామలి
ప్రస్తుతము 'రామ్ లుక్' అను కేరమన్నది.

[illegible]

అందుచేతనే ఈ గ్రంథమును వ్రాసినట్లును
 దీనిని వ్రాసినది మహర్షి అనునది సదాశివశివ
 మున్నామ. అందుచేతనే దీనిని వ్రాసినది
 గంగానదియును కావ్యమునును.

కేంద్రము మొదలయినచోట్లకు చోటవర్తకుల
 పను, ఇకయునును (చి కేంద్రపు ముగ దేవని ముక్త
 కాటకు కాటకు పలుకాటు చేర్చి నియున్నాను. ఈ
 పట్ట ము కేంద్రపుటాట్లకు వే యున్నట్లు పోసి గను
 (కే. ౩. ౪౦౫-౪౧) చేర్చి నియున్నాను. పలుద్ర
 మున నిమిత్త మై నాగమున నమృత ప్రాణి భావతే
 చోదమును కేంద్రపుటాట్ల. ప్రస్తుత మిది పలుప్రమున
 వరుస మై నాగమున వున్నది. పోసి గను పట్టపు పోక
 కాటకు మున కేంద్రపు నివాసము చేసెనట. కేంద్రము
 ముగల పూర్వ కేంద్రమున అను పోక కేంద్రము (ప్రస్తుత
 క్రీ.శ. 7 వ శతాబ్దము, కుప్ప - మొక సింహాకాటించి
 నున్నదియు, అట్లట ౧౦ కాటముకములండినవియు,
 నానియందు చేకరునన్నాట్లను బంకివరియు, రెండునం
 ను అనుగల యెరుగల అశోకనిర్మిత పంకిమొకటిగను

[illegible]

మరియు శ్రీ. రా. క. శతామయ పూర్వపునః
హాహాని కొండలపైనున్న కానయనమ కాయోద
రేపపుష్ప ముదాహృతమైతి. తిరునామ శిష్యులను నిం
ముచ్చుటయే కానింపదు.

ప్రాచీనమహా రాణుల చిత్రములు
మూడవచిత్రము

పక్షివాదాశ్చ ప్రకాశే సాలమనప్రభువుల సంభాషణ ము
 ఆశ్రమి-శాశ్వతమునందలి ప్రాచీనమైనను పక్షివా
 దాశ్చర్యముయొక్క మహావాణి గుంజులంబగుములను, విం
 కాంతుల బెడరల్లు నవర్ణములేమయ భూమణమునకు
 ధరించి 'విజే'యని ప్రఖ్యాతిగాంచిన సాలమన
 ప్రభువు వాహనమునకు వచ్చెను. 'సాలమన' ప్రతి
 శత్రువానాంపమును పునః ప్రఖ్యాతిని విని గుంజులంబి
 తిగాతిని గణించియుండుట ఆతని ప్రశ్నించి పక్షిం
 చుటకై, సుగంధస్నానములను, సువర్ణనిర్మితభారములను
 అపారముగ నొం తెల్పజేసికొందుకొనినొప్పనమునకు
 నెంబరా నరిపై భవముతో నెప్పుడు కలిపించు. ఆశ్రమాను
 ప్రశ్నముల కన్నిటికి నరియైన సమాధానములనొసలి
 తగామెను సంకుప్తపరచెను. ఆతని యధ్యక్షభావమును,
 గుంజనభావమును, సంపదైర్భవమును గాంచి ఈశ్వర్య

దీక్షవాడనుండి పుట్టును నేటి, వాళ్ళిద్దరారికి నిన్ను
 పొంది చిట్ట, నిన్ను మా యింటికి రప్పించుకొనితిని. నా
 వాడి: వాళ్ళకులకు కలిగియున్నదేమిటనీ, నీకుదాని
 ములనా మంక నీరెండవదేలుతో ప్రసాదించి కాపాడు
 ముగా నిన్ను మా ఇంటికి రప్పించిరి. అప్పటినుండియు,
 నీకు వామా స్నేహము కుదిరి దివదీవాళ్ళిద్దరువదిరి.
 ప్రసాదించినందున నీకుదాని ములనా మంకను
 కలిగియున్నదేమిటనీ, నీవు దానిని కల్గులు
 దివయ్యా నీతో అనుకూలముగా జరిగితిని. నీరెండవదేలు
 కేసు చిట్ట కట్టు మునుండి వాళ్ళుగారు కట్టితిమి. నీవిం
 ట పెరుగుచుండుటచే విడువలేక నిన్నునూ అప్పటికి
 నీకుకు కల్గితిని. ఇక్కడ నీయాత్మ కొంతమారెను. నీ
 కళ్ళలు శ్రద్ధగా వివసాగితిని. నీపాటలు పాడుచుంటిని.
 నీమాటలు నాకీర్ణమయ్యెను. నీచేరలు నాకు సచ్చెను.
 నాకును నీకు వశమయ్యెను. నేనున్నా నీవల నుండు
 టకు ఆలోచించెడిదానను. ఈ యాలోచనలతోనే
 నీరెండవదేలు దక్కడ జరిగితిని. నీమాడవదేలు మేలా
 పూజనుండి ఇక్కడికి (లాహోరుకు) వచ్చితిమి. నీస్నేహ
 మును నిన్నిక్కడికిని తీసుకురాగలిగాను. ఈసంవత్స
 రము నీతో చాలామార్పులు గలిగినది. తోడి బాలికల
 కంటె నిన్నుకంటె కట్టిపెట్టినా నీవగార కట్టికట్టితి, అన్న
 విషయములలోనూ ముందుండితిని. సమాధివిషయ
 ములూ నీవుగ్రహించితిని. నీవు నాలోకూడా చాలా
 మార్పులు గలిగినది. ఆరు నెలలసభావాసమునకే వారు
 నీకును నందురు. అందుకే నీవు నీరెండవదేలు
 మునుండి నీనుండి చాలాసంగతులు గ్రహించితిని. నీవు
 నాలో నగనియున్న వాళ్ళిద్దరి నాకు స్ఫురింపజేసితిని.
 నీవు నాకం తెలుసుకుచున్న వాళ్ళిద్దరినూ, నాకును నీవు
 దానవు. నిన్ను సురించి వ్రాసినవంతయూ అతిశయోక్తి
 అనిగాని, నిన్ను పొగడినదిగాని ఎంనవద్దు. ఉన్న
 సంగతిని వ్రాసితిని. నీ కింకాకవిషయము వ్రాయుచు
 న్నాను. వాళ్ళిద్దరునూ ప్రకటించునూ, వాళ్ళిద్దరులం
 నునూ, స్త్రీలకంటె కొన్ని పేరలను ప్రశ్నేకముగనుంచ
 నీరు. నానితో స్త్రీలనుండి, వారు చేయవలసిన పనులు,
 వారు చేయవలసిన పనులందరూ, పట్టుపది, గృహ
 వైద్యము, గృహవిద్యములు, వాళ్ళిద్దరి పనులు మొద
 లయినవి ముఖ్యముగా ఆరువారే వ్రాసెదరు. అటులే

నిజానా వా కొంతపలమిచ్చి, నీసోపదేశములచే వ్రాయు
 క్తి జనోపయోగకరములను నట్టి చిన్న వ్యాసము లందు
 ముద్రించిన బాగుగానుండును. ఈసంగతి మీజనకులకు
 వ్రాయుచుది వారెమందుకో యని యూరకుంటిని. నేను
 వారికి తెలుపుటకంటె నీవు తేలిక నీయించువు. శ్రీకా
 వ్యమునకు చిట్టకే నానింటిరించి నీసోపదేశములకు
 వాసగదరని, నీపేర వ్రాసితిని. గమక కొన్ని పేరలు
 స్త్రీలకంటె ప్రశ్నేకమునూ ముఖ్యముగానితో
 తప్ప, నీసోపదేశముల మరకాదు నేనెందున నమ్ము
 చున్నాను. ఇది నీ భర్తయు. మాజేండ్లపరిపాప
 కింతలాదేమి టని నాసోపదేశములు లనుకోవచ్చును.
 నీవునాకును నీపేరకొనువుగాక, నీవు నీవునాకు
 సమామరాలని వారికి నిన్ను విందుచున్నాను. నీకాయ
 ను నీతో కట్టికట్టెను. నీకునును ప్రవాసముగాక!
 నీకునాకు. ఇది నీ వ్రాయుచుది నీకావాయి.

ఉద్యోగుల పిండులు

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు
 ౧౯౨౭ మే ౨౦ వ తేదీ కృష్ణాస్త్రికయందు
 ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు:

నీవు నాకు నీవ్యవహారములలో నీ వాడు
 విందు లొసంగుట ఒక యాచార మైపోయినది. ప్రతి
 యుద్యోగియు కొందరి మంచివాడుగను, కొందరకు
 పడ్డవాడుగను నుండును గాని, తాచేదారులలో కొంద
 రాయనకు విందుచేసినపుడు, దిక్కినవారుమాడ తమ
 యం దనిష్టము కలిగి తరువాత వచ్చు ఉద్యోగి అప
 కార మేమైన చేయునేమో యని అవిందులకు పోవు
 చుండురు. ఈ విందులు, వెళ్ళే యుద్యోగికి చేయు
 చున్నట్లు పైకి కనబడినను, రాబోవు ఉద్యోగి యీ
 సంగతి విని తమకేమో లాభము చేయునని యీ తాచే
 దారులు ఎంచుచుండురు. ఏ యుద్యోగియైనను నీవ
 క్రిందవారిని నొప్పుపెట్టక పదిపాదుకకట్టు నును
 సరిగా నెరికొన్నాన్నంతమాత్రముననే మనవాండ్రు
 నాయనకు బ్రాహ్మణమువలెను భజించుచున్నాము. ఇట్టి
 విందులు, టిఫిన్లు, ఫోటోలు ప్రతిఆఫీసులోను,

నారి యోవాత్మనూతన మని మరీ సంపదను వాక్యము
చున్నారు. ఈ విషయము సంబంధించిన సంగతి సంత-
తులను సంపదను లోతుగఁ దరచి చూపితి నీని, అట్లు
ప్రవాంక్షోభముచేగాని, అధికారవ్యయమునకు నాని
కలన గాని, కానిని చూపవలయును.

నోనుగారు తిరిగి కర్మ త్రేత్రిమునకు రాజాలకు. వారి
నిష్కము విషయముచేసెనంత మాత్రమున, వారింతలో తిరిగి
కాన్యరంగమునకు చుముగలరని గవర్నమెంటువారు
చెప్పినారు. ఈ కారణమున నోనుగారి విషయము
చేతర కాని రాజకీయ కారణము చేత గానని నిష్కం

శ్రీ నుకావ్యంధ్రవోను.

అని చెప్పి అందుకు గల కారణములను జన్మించు
చు నున్న నోనుగారి అవాకోగ్యమే వారి విషయమును
కారణ మనునని యిట్లు వాక్యముచున్నది.

“నోనుగారి తీవ్రవాదీయే యావిషయము కారణ-
మును నిష్కంఠము. వెనుకను గాంధీగారినిగూడ నిష్క-
విషయముచేసిరి. వ్యాధి కైళ్లలో గల చికిత్సాముఖ్యముల
యొకటియని చెప్పినప్పుడు, అది కేవలము వైద్యము
నిష్కమునకు సంబంధించినదిగానూ, నోనుగారి
వాదీయపాతకమునైనవని గవర్నరుగారి స్వంతదాక్షిణ్య-
యధిప్రాయ మిచ్చినప్పుడు గవర్నమెంటు వారి కింకా
నిష్కము చేసినదియింక. వైద్యము మాత్రము మాత్రము
కెందు మాదు సంవత్సరములో పట్టును. అంతవలకును

మనకు తెలియవచ్చున నోనుగారి అవాకోగ్య పాత సంబంధ-
రహిత యోజనముల కవకాశము కన్పించుటనైన దను కార-
ణము లేవు గవర్నమెంటువారు నుకకు లేదు యాక్రమము
నకు తీరిక వ్యాధియొకటి మాత్రమునకు సంబంధించు-
టను అవకాశము లేదు.”

హిందూస్తాన్

“నుజాత” ౧-వ సంపుటము ౫-వ సంచిక
నందు శ్రీవాన ముద్రితముగా వాస్తవికముగా
ఇట్లు నుడిచిరి:

ప్రభువు దేవతయొక్క ప్రతిబింబముగాను, భార్య
మహిళా నెలకొని యుండుననుకూలము కట్టుకొన

వచ్చును. అట్లు చేయకపోయినా విచారములు
 బహుముఖము. ఇక భక్తులు విడిచిపెట్టి, అంతరిక్షము
 పోయియున్నారని, విచారించెను. అప్పుడు
 ప్రభుత్వము కౌము భక్తులతో ప్రభుత్వము
 గలవలయుననిచెను. లేకుండు విచారములతో
 ప్రభుత్వము విడిచి మండలమునందు యుండవలెను. నిర్ద
 యుతై భక్తు విడిచిపెట్టినట్లుగా ముందే ముందే
 యుండవలెను. ఈ విధముననే ప్రభుత్వము
 భక్తులు విడిచిపెట్టినట్లుగా ముందు. నిర్ద
 యుతై భక్తులు విడిచిపెట్టినట్లుగా ముందు.

మనకు మరల స్వేచ్ఛ లభించుట కనేకు లనేకవిధ
 ముల ప్రయత్నములుచేయుదురు. గాని ప్రభుత్వము
 శ్రద్ధతోయును లేదు. అప్పుడు విచారము గలవలయుననిచెను.
 ప్రభుత్వము భావించెడిది మేని మన విషయము కొనసాగించలే
 దున్ను అనేకవిధముల నాడు. అప్పుడు స్వేచ్ఛలను పురు
 షుని శ్రమను తగ్గించగలదు.

మీరు నిర్వహించునట్లు ప్రారంభించును; బాల్కుని
 నాడు. అప్పుడు విచారము విచారములు నా
 సింపును; అప్పుడేమిట తోలించును; బాల్కును
 విడుదలము; హిందీని పెట్టి కేక్కును కొనుడు; గర్భ
 భావ వయస్సును హెచ్చించును; వేళ్ళను తగ్గించి
 నృత్యగానానియనునట్లు విచారించును; గ్రామ పు
 ర్నిర్మాణమును బానిసి పొగించును; హిందూ మన
 మునదియ నెల్లమును పొగించును; బాల్కునికెంతా విచ
 రించును; భావనలను వాక్రమించును; లేకున్నా బానిసి
 వాక్రమము చేయుదు; ఏమయిన చేయుదు బానిసి
 బానిసిపడుట కిది మార్గములు కావు. బానిసి నిర్మా
 నము పురుషుని పని గాదు. పురుషుని హృదయము నిర్మా
 లము కావలెనన్న అది మాత్రే సమయములన గాని కాదు.
 పురుషుని శక్తి నిర్మాణము కావలెనన్న అది మాత్రే బానిసి
 లన గాని కాదు. హిందూ ప్రభుత్వమును సంస్క
 రించ బడునంతవరకును హిందూబానిసి కున్నది రాదు;
 హిందూ ప్రభుత్వము బలమునకు యనునంతవరకు హిందూచేత
 మనకు మార్గములేదు.

తథాస్తు (మూలము: పురాణము అధ్యాయము ౧౭)

గొర్రా మండలమునందలి లక్ష్మీనరసు
 పెట నివాసులగు పాదనంది పర్యవేక్షకతాత్త్వి
 గా రిట్లు వ్రాయుచున్నాడు.

పురస్కారము తమకు ప్రధానము. తమ 'మనస్సు'ను
 దేవు యథాధునిబ్రహ్మచే సృజించబడినది. ఋతుకాలం
 లున చందాలవర్తనములను కలిభార్యయందు పుట్టిన
 'మనస్సు' నాడుకొని పుట్టినది.

మనస్సును మనస్సు ప్రయత్నము, పుట్టిన
 లోని మనస్సును పుట్టినందును గలది. అందు,
 1. చందాకృష్టి, 2. తథాత్త్వి (తథాత్త్వి), 3. పరివర్తి,
 4. అంగయుక్తు, 5. తమరి, 6. గంధప్రాప్తిగలదు,
 7. గర్భమును, 8. సమ్యక్మును అనువాద పుట్టినది.

1. విమలక, 2. విశాఖ, 3. వ్యయంహక
 కరి, 4. భ్రామణి, 5. ఋతుహరిక, 6. సృష్టిహరిక,
 7. విజయిణి, 8. విద్యపిణియను పేరు పుట్టినది.

విరిలో ద్వితీయ సుప్రసిద్ధుడగు 'తథాత్త్వి' అనువాదము
 ప్రతిగ్రహమునందు విచారించునట్లు ముందేమిటగాని
 తథాత్త్విగాని పరివర్తిగాని 'తథాత్త్వి' అనియును
 మును. వానిచేట్లు వర్తనము కాదు. (అమృతాశ్రియ
 నము) గాన ప్రతివారును సర్వకాలములందు కుభ
 వాత్మములనే పురుషులనుచేసెను. బానిసి విమలక
 వాత్మముల నుద్ధరించినో వెంటనే క్రితగవన్నాచు
 సమయము కేయలయను.

గో. నిష్ఠ నిష్ఠమును ముందేమిటగాని 'తథాత్త్వి' నిష్ఠ
 కుభానుకే నిష్ఠాం యుక్తి నిష్ఠాత్త్వి నిష్ఠా
 నిష్ఠా నిష్ఠా మంగళ్యం నిష్ఠా మంగళ్యముగా
 పుట్టే ప్ర. దే. తథాత్త్వి క్రితగవన్నాచు.
 అని యున్నది.

'తథాత్త్వి' చేసెను కలదు' అని ముద్రాపాతములు
 చెప్పుట క్రితగవన్నాచు. కొంతమాత్రము యుండవచ్చు
 ను. తథాత్త్వికే గల తథాత్త్వి సోపానముల కృత్యములు
 అతిమూలములగు శివబలియున్నవి. విరితంబ్రయగు

మధ్యపానకు ముప్పదియేకమండు పోగులును దోహదములు ౪౪౮. అందులో 'తెల్ల' ౩౩ పుట్టిన 'కాల' ౭చూపు' దేనువా; దోకదుప్పహ పోగులను. ఈసంకతివా గణాంబును వాంఛనమును దోహదములు పుట్టావాన్ని ముగిసినా గూడ మిగుల పుట్టి పోయెను.

పైపురైటింగు యుద్ధముతో చిత్రించిన

చిత్రములు

(18-5-37 పైపు ఆఫ్ ఇండియానుండి.)

ఈరెండు చిత్రములు ఫోటోచిత్రములను కాది పైపురైటింగు యుద్ధముతో విజయవంతముగాను లగు శ్రీయం. వి. కుబ్జ కావనా చిత్రించినది. కేవలము పైపురైటింగు ములు వ్రాయుట కుపయోగించుచుండిన పైపురైటింగు యుద్ధముతో చిత్రములనుగూడ చిత్రించు శ్రీ కుబ్జ కావనా యుద్ధముతో చిత్రములు ప్రశంసార్హము.

౨. మండి రాణి సాహెబ్ గారు

౧. ఇర్విన్ ప్రభువు రాజప్రతినిధి

హృదయస్పందము

['మాధురీ' శ్రీకృష్ణ వైశాఖ సంచికనుండి]

కాయ మెంతమాత్రముగ నున్న, హృదయ మంత మందముగ గొట్టుకొనును. ఏమనుకుంటే నిమిషమునకు ౨౫ మారులు కొట్టుకొనును; గాడివగుంటే ౫౦ మారులు కొట్టుకొనును. సామాన్యముగా పురుషుని హృదయము ౭౦ మారులును, స్త్రీహృదయము ౯౦ మారులును, యువకుని హృదయము ౯౦ మారులును, అస్వేచ్ఛిన శిశువు హృదయము ౧౨౦ మారులును స్పందించును. కుండలగుంటేలు ౧౫౦ పర్యాయములును, ఎలుకగుంటేలు ౧౭౫ పర్యాయములును అవును. ఏపనియైన చేసినచో హృదయస్పందము పెరుగును. ఏపనియు లేక దివమెల్ల పడుకొనియుండినచో హృదయస్పందము ౨౦,౦౦౦ మారులు లెక్కవ. పూర్ణులగు నాత్మమానసుల హృదయమునకి పరాపర్యంతమును హృదయ మెడలెగ పాలునకు ౪౦,౦౦౦,౦౦౦ పర్యాయముల మెరుక స్పందించును. శరీరమునుండి వెలుపరిచిన హృదయమును ఉపయోగించిన నీటిలోనుండి,

నదేమి నమమ పంచదార నీటిలో నేయించుచున్నా
అది కొన్నాళ్లు పడుచు పుడచుచున్నది. ముడిపెట్టెను
మహాభక్తి పూరితమును పాఠశాల కాలమునకు నడుగు
యించుచున్న నేటి కైఫియతును మహాభక్తి లహరియను
నొందుటకు ముడిపెట్టె పాఠశాలవారు. కాని నీటి ముడి
మనము అమరత్వము నొందగలమో, లేమో చూడవల
యును.

గ్రామములు-విశ్వవిద్యాలయములు

[శ్రీ యస్. వి. రామమూర్తి ఐ.సి.ఎస్.

గారు జనవరి ౧౯౨౭ హిందుస్తాన్ రివ్యూ
పత్రికయందు “భారతవర్షమున గ్రామవిద్యా
యములు” అను వ్యాసమున పేర్కొని విష
యములు వ్రాసిరి.]

నేటి కాలది భారతీయయువకులు విశ్వవిద్యాలయ
ములకు విద్యనందుచున్నారు. క్రీస్తునకు పిదప నడు
చుచున్నయువకులు విద్యనందుదురు. వారు విద్యములను
యందుచుండెను గాని పరిమితములను నందుచుకలరు.
నా విద్యముల విద్యుత్తులతో కలుపుచు వాటినుండి
కాని విద్యవిశ్వవిద్యాలయములు లేవనియు విద్యముల
భవములనుండి వాటినుండియు. అందులకు వాటినుండి
గ్రామములే వాయుపనుచున్నవి. గ్రామముల భవముల
వనే పర్వతము గుహావాలు చాల భాగము నిండుచున్నది.
గ్రామముల భవములనునే విశ్వవిద్యాలయములను పునాది
యొక్కదేసింది. గ్రామముల భవములనునే యిది. నదేమి
చున్నది. అట్టియేది నీ విద్యాలయములలో నుత్తమము
విద్యార్థులను గ్రామములకు విద్యాప్రచారము గా
విందుచున్న ప్రాధికారమునకు అర్హులు, విద్యార్థులకు
గురు గ్రామములను గూడ కొంత భాగమునకువారును.
నేటిపాటి లాసిండు విద్యార్థులకు, వాటికొన్ని గ్రామ
ములను సంచారముచేయుచు విద్యాప్రచారము గావిండు
పద్ధతిపయనే ఓ.ఏ.,యం.ఏ. మొదలగు విద్యములకొనుట
సేర్పాటు గావింపవలెను. నీవింప విద్యార్థిగృహిణి గలిగి,
గ్రామము వాటిగృహిణియై యెప్పుడువారును నీ క్రి
గలిగి దేవునికొకటికొకటిగూడ సహజురగును. నేడు

గ్రామములు వాటిగృహిణియై యెప్పుడు వారును
నేడును వాటిగృహిణి గారు; వాటిగృహిణి నున్న
నేడును.

ఒక్కొక్క గ్రామమునం దొకరిద్దలు యువకులు
విద్యనందుచుండు విద్యార్థులను రున్నను, మహాపా
ములను గ్రామములను గలగు ప్రభావము ఒక
రిద్దలువచ్చుటలను గలగజాలదు. పురములనులి యువ
కులు గ్రామములను విద్యనందుచున్న ప్రభావము
కాదు. ముందుకు, వాటినుండి గల విద్యనందుచు
నుండును. గ్రామముల కిదియొక మహాపాదముగాదు.
ఇది వాటికొకటి గ్రామములయొక్క గల విద్యనందు
మహాపాదము.

పాదాంగుస్త్రీలు-బర్మాదేశము

(ఆమవాక్యే అంగారములు అంగములు)

[౧౯౨౭ సంవత్సరము మేనెల ౧౫ వ తేదీ
పైమ్మ ఆఫ్ ఇండియా పత్రికనుండి]

బర్మాదేశమున ‘పాదాంగు’ లను దొక జాతివారు
గలరు. వీరిది ౧౫౦ చదరపుమైళ్లు పైకాల్పుముగల ప్యూత
మయదేశము. దక్షిణ ‘మెకో’ సంస్థానములలోని
‘మంగ్’ మొయి’ సంస్థానములలోని ‘మెకో’ మున ‘కారె
న్సి’ లోని ‘కారె’ సంస్థానమున కారెము వ్యా
పించుచున్నది. వీరివిద్యనందుచు వారు నై వావారిని
జోలయించును. వీరిభాషను, నై వావారిభాషను
సంబంధముగలదు. ౧౯౨౧ సంవత్సరపు జనాభాప్రకా
రము ఈభాషను మాట్లాడువారు ౭౨, ౭౫౦ మంది
యున్నను ఈ ‘పాదాంగు’ జాతికి క్షేపించువారు
౧౩, ౭౫౦ మందిమాత్రము గలరు. వీరిలో స్త్రీలు పురు
షులు సమానముగ నుండురు.

పాదాంగులు గరుసరులు. వీరు ఇరుగు పొరుగు
జాతులవారికంటె యినుమడిగ ఆహారమును గ్రహింతురు;
ఇనుమడిగ పరిచేయుదురు. వీరికి క్షేపించుయందు
సేర్పాటు ఆసక్తియును గలదు. వీరు నిర్దయులై చిన్న
చిన్న పక్షులను పైకము నేటాడుదురు.

వీరినాయకుడు వీరికారినాడు కాదు. వీరిరారిన
శత్రుకారినండి సామ్యునిచ్చి కొనెదరు. ఇట్లు వీ
రిప్పుటికి రెండవవారము వీరునాయకుని కొనినది. ముఖ్య

వారికి వాళ్ళకడే కాన్పు పక్షముచేయబడినది. అప్పుడా
పెరిగిన యున్నకన్పుకము నెక్కవలెను. మఱియు
మూడేండ్లవయసుగల కొడిపుంజుకారినండి మంధము

౧. వానాంగు స్త్రీలు. వీరు కొరించిన ఇద్దరు పిల్లలు సావనయిన యిద్దరిమ్మిగో చేసినవి. వీరికి
అలంకారములందు గల అభిమానము వీరిముఖములయందు ముద్రపడినది.

యారకు ఇప్పటివాయకుని! తారయో, బంధువో అస
ను. ఆరకు 'పాన్' వారికి తెందినవాడు. తమ యభి
ప్రాయమువకు విరుద్ధముగ నారకు ప్రవర్తించుటచే
వారారని జయిపైచిరి. తత్పాపఫలముగ నా దేశ క్ర
సాలములు ఫలబాధ్యము లగుచున్నవి. ఎల్ల తెరులును నెక్క
గా పెరుగును. గాని, ఫలముమాత్రము లేకుండెడివలు.
వీరునాని మఱియొకరిని అధికముగ సామ్యునిచ్చి కొనినది.
కానుబాగుమార్చి మారని సామ్యునిచ్చును, బలమును వీ
త్రించునిచ్చుగ బడినది: ఒకగొప్ప కారుపండిరి వీరి
విలు ప్రతికార, బలముతో వాడినకాని వారికి మంధుపై

నందయు నొకేమాటాడదీయవలెను.

వీరు కొంకు జంతులు లేక కలిసి మెలిసి తెలివి
లేదు దొంగయుండదు. ఈవారివారి స్త్రీలారావీ గా
రన మధికము. ఆమనారు అలంకారప్రియులు. వీరుగరించు
బాకెట్లు చాలవలకు తెలుపు, ఎరుపు రంగుకలిగి సాద
పుగ నుండును. వానియందులు నీలిరంగు గలిగి యుండు
ను. వీరు అలంకారముగ కంఠమునందును, కాళ్ళయందు
నును, ఇండు ఇద్దరి కమ్మిముట్టులు మిలమిల మెగయుచు
మిగలదించును గొలుపుచుండును. ఈ యలంకారమువలన
వీరికంగస్త్రకల్యము గలిగెను. మెలయించునీ యట్టువలన

౨. భక్తముల వచనపద్ధతి నలంకరించుకొని యున్న 'పాదాంకు' నుంబరి.

మొదటి కొన్ని యంశముల పాద పథికముగ పెరుగును. ఇత్తడిచుట్టలుగల మొదలు, వాలుముజుములు గల యాస్త్రియ 'పాదాంకు' పాదాంకులుగా మారుచు నెప్పుడుట్టలును మించును. దీనిని బట్టి గాన నీచుట్టలుగల పాదాంకు కంతము పాగునట్లు చేయుదురు. ఎంతపాదపుగ కంఠము పెరిగిన నంతయందు నీచియిచ్చి ప్రాయము. నీచి కొక్కరు ధరించు నిత్తడిచుట్టలు ఇరువది పానులకు మించిన బరువు గలిగియుండును.

ఆభరణములయందలి పిచ్చితే నిట్లంగనబడి తమ సహజసౌందర్యమును గలవలెయి వికారరూపములను చెందుచుండి బాళ్ళున్నవను గలిగింపక మానను.

౩. చక్కగా ఆలంకరించుకొనియున్న పాదాంకు (పాదాంకు పు). కాళ్ళయందును, కంఠమునందును ఇరువది పానులకు మించిన బరువుగల ఇత్తడిచుట్టలను ధరించుచున్నది.

౪. తననింకా నవవయసు మరలుకను గర్వితులై యున్న
 పిల్లలను, పిల్లలను పూర్వము నుండి నవలను నవలను
 పట్టుకొని పడుచున్నవనియు, వారు పాపమును పాపమును
 పాపమును, పాపమును పాపమును పాపమును పాపమును
 పాపమును పాపమును పాపమును పాపమును పాపమును
 పాపమును పాపమును పాపమును పాపమును పాపమును

భారతీయ చిత్రశిల్పి నూతనశక్తి
(అంధుల చిత్రకళావికాసము.)

మిగిలిన వాటిని ప్రాంతీకముగా విభజించి
సంబంధించిన భావచిత్రములను గాని
దానిని గాని (ప్రతియు) యా. వ్యాసాచార్య
గాని 'భారతీయ చిత్రకళ'లో నూతనకళ
అను వ్యాసమునకు ప్రాంతీకముగా. వాని
చిత్రకళ దానిని విభజించి, సామంతము
కళకు ప్రాంతీకముగా విభజించి గాని భారతీయ
కళను విభజించి భాగములుగా విభజించి
దానిని చిత్రకళగా విభజించి అభిమాన
దరములు—ఈ మొదలగు విషయములను
గురించి వివరించుచు నడుమ రవివర్మ చిత్ర

ములు, అందలి కళాసంప్రదాయములు, పేటిమొదల నుండి వచ్చిన చిత్రకళలు, వారి కళాకళలము, వారిలో ఒక్కొక్కరి చిత్రరచనలలో నుండు భేదములు, రవివర్ణచిత్రములకు వంగియచిత్రములకు సంప్రదాయములలోగల భేదము—ఇవి యన్నియు తీనముగను, సూక్ష్మముగను వివరించెడి. ఈనందవర్ణమున ఆంధ్రుల చిత్రకళా పునరుద్ధరణయత్నములను గుఱించి యిట్లు వ్రాసిరి :

యనుకూలమయ్యె యభిమానము కలిగి
జానిని పునరుద్ధరింప ప్రయత్నియబరిగెను.
మొదటి దశలో యింకా కేవలము
మూలండుకంటెను ఆంధ్రభాషయన బేకాభి
మానము నిజముగా బిగిచివశక్తియై. ఆంధ్రు
లలో కళాభివృద్ధినియమై కలిగిన యభి
మానము బాబుగము కావనమును నాటికాని
సప్రసిద్ధ చిత్రకారుడగు జి. రామారావు
గలిచిన పితవ అరిగి స్వాంతవిప్లవముగ
నుండుటకై గెలిచెను యుక్తిచిత్రకళాభివృద్ధి
నుండునయను కలపాలిబుయే తారాగ్రహము.

[illegible]

పొద్దువన యాదాది

మిస్. డార్లన్ డువార్ అను పేరుగల యామె లండనునగర నివాసిని. ఈమె సాడవు ఏవిమిది అనుకుంటూ, ఒక అంగుళము. ఈమె విచారమునకై వీధి వెంట బయలు వెడలెను. కొంతవడికి వెంటనంటిన గుంపునకు దాళ జాల్ తిరిగి యింటికి చేరుకొనఁబలసిన దయ్యము. ఈమె తటదెల్ల మిట్లు, పగునా రేండ్లవయసుగల పొద్దువనము వలెనే మితముగు పొద్దువనలిగి యుండును. ప్రపంచమున నీమొకప్పు సామెతయింప గలదిగా కేరెవ్వ తే ను లేదు. (టైముస్ ఆఫ్ ఇండియా. 8-5-1927.)

మన్నది. ౨౦౦ మైళ్లు సాడవుగల విస్తృత గ్రామాలు భాగ బడినవి. ఇప్పటికి నగరనిర్మాణమునకు ౯,౦౫౦,౦౦౦ పానులు వ్యయమైనవి.

సంపూర్ణనగర నిర్మాణమునకు మదింపు ఇట్లు వేయబడినది :

	పానులు
పార్ల మెంటు కార్యాలయము	౫౬,౫౫,౦౦౦
సెక్రటేరియటు (మగ్గరిన్గ) కార్యాలయము	౪,౫౩,౫౦౦
రాజప్రతినిధి భవనము	౧,౯౩,౫౦౦
ఇతర భవనములు	౧,౧౭,౫౦౦

నగరనిర్మాణమునకు నికరవ్యయము ౧౦,౫౦౦,౦౦౦ పానులయొక్క, తోటలు, ఉద్యానాలు మొదలయిన వానియొక్క నిర్మాణమునకు ౩,౭౫,౦౦౦ పానులనియు మదింపు వేయబడినది.

నూతన ఢిల్లీ నగరము

౧౯౨౭, మే నెల ఇండియాను రిఫోర్మేషన్స్ ట్రిబ్యూనల్ వాయుచున్నది.

నూతన ఢిల్లీ నగరమున డెబ్బదివేలు ప్రజలు త్వరగా వేరవుచున్నారు. ౨౦ వేలకు పొద్దువనల కొద్ది అప్పుడు

శ్రీ రోమియను రోటెడుగారు

(నోబెల్ పారస్వతబహుమానమును గొందినవారు)

మాడరిన్ రియా : శ్రీ కాసుపాదకులు శ్రీ గామూనంద చటర్జి గారు
 ౧౯౨౨ వ ప్రైంట్ రివ్యూనునకు చటర్జి గారు "నీవానుతి కోరెడుగారిని సంరక్షించు
 జ్ఞానపుష్పము" అనే వాగ్దాశునియి.

ప్రభుత్వోద్యోగుల ప్రజాసౌకర్యములు

౧౯౨౨ మేనెల మాడరగ రివ్యూ: త్రిక

ఇట్లు హెచ్చరించుచున్నది:

నాలుగేండ్లక్రిందట ఒరిస్సా కిరీతురాష్ట్రముల
 మధ్యలలో నొకరయిన శ్రీ గణేశ్ తిరింగుగారు తమ
 శీతమున నుగ్గులములు ప్రజాసౌకర్యమున కర్పించు
 వాగ్దాతలు చేరిరి. వారినినుండి వారు హెచ్చరిక నొక
 యవాగ్దాతలకు కాలమును పాపించి వారి కొక
 లకు నుష్కముల నొకరి. అట్టి సామ్రాజ్యవాదనభా
 వ్యులు శ్రీ ప్రజాసౌకర్యమున కిచ్చు
 భాగమును ప్రజాసౌకర్యమునకు వినియోగించు మహా
 స్మృతికి సంప్రతుకు వాగ్దాతలు చేయి యెట్లెప్పుడున్నాగు.

ఇట్టి స్వాభ్యుదయములు యితిరప్రభుత్వోద్యోగుల
 లకు చెల్లదు న్యాయా అనునదియొక్కములు.

చైనా క త్రిట్టవలెను

డాక్టరు ఛార్లెస్ ఇ.
 జెఫర్సన్ ననుగారు (అమె
 రికానయుక్తరాష్ట్రము
 లకు జేందినవారు) 'ది
 క్రిస్టియను రిజిస్టరు'లో
 నుదాహరించిన రీతిని
 ఇట్లు వ్రాయుచున్నాడు:

నేను చైనాలోనుండగా
 నాకు చైనా వివాదములు
 లకు విషయములలో ఒకవివా
 దవిషయము నాకు సంబంధ
 భాగ్యము లభించిన నొప్పు
 మునున్నది. నొక నాకు ఆ
 మాయి విశ్వవిద్యాలయము
 నొకరు చెప్పినాడు. నీ మరు
 పునమున నొకాంపునకును
 నొక పైపును నొకాంపునకు

సంకెల లూడినది

నీనా: "ఇప్పుడు నాకు నేర్పు. నా యిష్టము వచ్చినట్లు
 చేయగలను"

ఇంగ్లాండు: "నా కనిష్టముయినదానిని తప్ప."

"హిందీపందిమండి."

విమర్శనలు

గ్రంథములు

౧. సర్వలక్షణసారసంగ్రహము

గ్రంథకర్త: శ్రీఘంటాను ముప్పన్నయ్యగారు. గ్రామము: గుంటూరు. పేజీలు: ౧౦౮. వెల: ౧ అణా.

ఇది వాంగ్మయములపై వాంగ్మయశాస్త్రమునకు సంబంధించిన గ్రంథము. దీనిని విద్యార్థులు చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును.

౨. వేంకటేశ్వరశతకము

కర్త: అవధానుల కామేశ్వరరావుగారు. గ్రామము: గుంటూరు. పేజీలు: ౧౦౮. వెల: ౧ అణా. పాఠ్యమునకు సంబంధించిన గ్రంథము. దీనిని విద్యార్థులు చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును.

౩. వేంకటేశ్వరశతకము

కర్త: పల్లవివినరెడ్డివాయలగారు. గ్రామము: గుంటూరు. పేజీలు: ౧౦౮. వెల: ౧ అణా. పాఠ్యమునకు సంబంధించిన గ్రంథము. దీనిని విద్యార్థులు చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును.

౪. అభిమన్యునాటకము

గ్రంథకర్త: సూరభద్రుని వెంకటాద్రిగారు. గ్రామము: గుంటూరు. పేజీలు: ౧౦౮. వెల: ౧ అణా. పాఠ్యమునకు సంబంధించిన గ్రంథము. దీనిని విద్యార్థులు చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును.

గ్రామము: కవిత్వ కృత హిందీనాటకమునకు భావానుభవము. శైలిబాంధవ్యము. సందర్భానుసారముగ భాగములుగా రచనచేయవలయును. పద్యములు చాపింపబడినవి. సత్యమును పాత్రపాషాణాదికము కలిపి, నాటకము చేయవలయును. కాని కొన్నిచోట్ల రసపుష్టికమున న్యసభియొనడిచి వేగమైయున్నది. వలయువారు 'మధుల లక్ష్మీనారాయణపుత్ర, బుద్ధు-శైలపుత్ర, మదీ-పట్టాచార్య' అని వ్రాసినవలయును.

౫. సరోజములు

గ్రంథకర్త: చిత్రా అంజనేయముగారు. గ్రామము: గుంటూరు. పేజీలు: ౧౦౮. వెల: ౧ అణా. పాఠ్యమునకు సంబంధించిన గ్రంథము. దీనిని విద్యార్థులు చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును.

౬. స్వరాజ్యవాస్తవోపాయద్వికల్ప

కర్త: శతావధాని శ్రీ వేమూరి నృసింహాచార్యులుగారు. గ్రామము: గుంటూరు. పేజీలు: ౧౦౮. వెల: ౧ అణా. పాఠ్యమునకు సంబంధించిన గ్రంథము. దీనిని విద్యార్థులు చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును.

౭. త్రివేదపరత్వము

గ్రంథకర్త: శివారావు వేంకటాచార్యులవారు. గ్రామము: గుంటూరు. పేజీలు: ౧౦౮. వెల: ౧ అణా. పాఠ్యమునకు సంబంధించిన గ్రంథము. దీనిని విద్యార్థులు చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును. దీనికి శ్రీకృష్ణమందిరామ సంస్థానము వారు ప్రచురించిన ప్రతిబింబమును చదివినచేత వారికి గ్రంథమునందున్న విషయములు సులభముగా అర్థమగును.

అయినాను గ్రంథ సంగతి కేవలము ముందుగా
చూడండి. ఇది అంతా చాలా ప్రశంసలు పొందిన
గ్రంథం. ఇది గ్రహించకపోతే,

5. காரீரகநகரம்

గారు, కానుకలు పంపిస్తున్నారు. వెలుగు ఆరాటం.

ఇందు కౌశ్యంబు నానావిధములందు ముఖ్యముగా
మూల భాగము జర్మింపబడినది. ముఖ్యముగా గ్రంథ
సారము 'మనీషు' మే, తెనాలి, గంటానూరు అను
నామములు.

౯. నాక్షత్రానబోధిని

గ్రంథకర్త: వాల్మీకి. పి. నందిగారు. (కామమై
తరిగి పురుషులు. (నెలకేయలేదు). మానాదిచెంగులకేయ
మానాదిచెంగులకేయ. గ్రంథకర్త: వాల్మీకి. పి. నందిగారు.
మగ రచించారు. కీరు విరిగిగతుల నాయుత్తర
యనకు గావించుమన్న యువకారములలో నీగ్రం
ముకటి. అగ్రముకటి కీరు విరిగిగతులను గూడనిది,
నెప్పైకి విమయములను స్వప్నముల గావించ
యొన్నారు. వలయునారు గ్రంథకర్త గాని కేగ 'ఆర్య
వైశ్య ఆయుత్తర చిట్టి'ని శ్రీ వైష్ణవాల, ౨౩, హం
టన్స్ సో. కే. వేకేరి, ముద్రాకు అని వ్రాయవలెను.

౧౦. ఆంధ్రవీరులు (మొదటిభాగము)

(గం)క రులు: 1/ శేషాద్రిమహాపురు. గ్రామ
మై గిరి పురులు. వెల ౮ అకరాలు. ఇందు జరిత్రా
పత్రిమలర పరిశోధింపబడి. వెలయునారు 'శేషాద్రి' అని
అందే కో., రేణవాది' అని వ్రాయవలెను.

100. యోగశ్చైవోపనిషత్ (మొదటి సంపుటము)

(గ్రంథ ౨): పునరుత్తర లక్ష్మీవరమంబ గారు.
 జ్యోతిష శాస్త్ర పురుష. వెలరు. ౧౫౫౦. ఇది
 శ్రీ హమోదర ముఖ్యోపాధ్యాయుని వంగవలసల తె
 నుండి. వ్యాసవ్యాసాదుల వారి, వలరువాడు. 'శ్రీ శ్రీ
 గురు, శాస్త్రప్రసాదే గ్రంథంబును, శివామయ, శ్రీ
 గురుగోదావరీ అని వ్రాయవలయును.

౧౨. వసిష్ఠజనక సంవాదము

[illegible][illegible]

౧౩. ఈశ్వరశతకము

గ్రంథములు: శక్తి పుష్పి, వాంఛన మాతృ గాథ,
క్రమ గుడి పై గిరి భూమి, వెలతెలియను, పలుకు
నాగు గ్రంథముల పేర్లు వాడుకనామ, సూక్ష్మ, గోపానితము
లు: వాడుకనామ.

✓ ౧౪. వీరకావ్యము (మొదటిభాగము)

రచయి: చల్లమరాజీ వేంకటరమణమూర్తి. (కా
మరై నా. ౧. పుటలు. మొ ౬ అక్షరాలు. ఇందు నా
స్వయంబుగ వీరవనితలకకలున్నవి. ప్రపంచమంద్రమహావి.
కృష్ణ భావీ స్వామి, తెనాలి.

పత్రికలు

ఆంధ్ర సాహిత్యకరిషత్తు తిల

సంపుటము ౧గి, సంచికలు ౫, ౬. కాశీనాథ

ముఖ్య వ్యాసములు :

దేవేంద్రవర్మ వీరేంద్రరాజనయ-శ్రీ కట్టి సాంబ
నయ-శ్రీ రామ. గాంగవంశీయమును ప్రసాదించి
ప్రమాదుడు దేవేంద్రవర్మ గాంగళకము కెడి-వ యే
(శ్రీ. క. ౬౬౮) నూర్మగ్రహాంశమున బోలువ ప్రసి
దించి కంఠమున గ్రహమును ప్రసాదించి కంఠమున
యాశ్రయమును గాంగవంశీయమును గ్రహము
రాసనమిది. రాసనమున శిర్మోనబడిన గాంగలరాజ
ధాని 'విజయవంశవర్మ' గంజాముశిల్పాలోని ముఖ
నిగమము. కిరూము. కంఠవంశీయమును ప్రసాదించి
గూహించుచున్నారు. దానమిచ్చిన 'సివిది' అను ప్రద
కము ప్రస్తుతము పరసన్న చేటకు చూర్మగా రెండు మైళ్ల
దూరముననున్న 'వీరేంద్ర' యను నగ్రహళకముగా యిం
చు గూహించుచున్నది. వీరిండు కానిండు కాలములు
కు పరిమిత ఆధారము కానింపదు.

రాజవాక్యకర హరికారికల పారావర్తన విమర,
నమః-లిప్యాక సుప్రసిద్ధి వేంకటరామకాశ్రి గారు.
ఇందు కష్ట కష్టమున కష్టకరమున హరికారికలను
జాచి చిత్తమునూరి రాజవాక్యకరమును నడియించినది
కల్పారు వేంకటరామకాశ్రి గారు నిష్పాదకాశ్రి
యను రాజవాక్యకరమున గుర్తించును గావించును

అంతానును ఖండించుచు వాళ్ళయగ్రంధములనును, ఇతర గ్రంథములను పైకొని పడిరి మన కిదియని బాగు
య్యెను. అది బాగుకాదు. మరలమరి కిదియని
కాదించబడినది.

అరవమునందలి వింతయక్కరము తెలుగునగునా?

అరవమునందున్న కొంతమంది మనుషులు
కంటే భిన్నమైన యుచ్చారణముగల యొక వింత
యక్షరము 'ష్ట' (౮) యొకటి అంగ్రమున గలవని
వానప్రహుగారులు తాదాముగా గొని కొంతమందికి
రిందిన దానిని ఖండించుచు నట్టియక్షర మాంగ్రమున
లేదని చాస్త్రుగా రిందు ముచ్చుచున్నారు. వ్యాసము
నుఖ్యముగా నీపత్రముక్కు పూర్వంపచికలో శ్రీ జ
యంతి రామయ్యసంతులుగారు ప్రకటించిన వ్యాసము
నకు ఖండనరూపమైనది.

మఱయు, ప్రపంచలక్ష్మీపతిచాస్త్రుగారు వ్రాసిన
సూక్తి... వాటి... వ్రాసిన 'పాలవీరి
సోమనాథకవి - గవ్యకృతులు' మొదలయినవి కొన్ని
గలవు.

ఈపత్రము ఇందు ప్రకటించిన క్షయసంపన్నత
టామయ్యయ పట్టిక నమగించి ఆయము దుంగుకగిను,
వ్యయము దు క్కెరెంను అని తెలియనమ్ముచున్నది. ఇ
ట్టార్థికలోపము లేమన్నును రెండు మాడు సంవికలకేటి
నీ మాడు వాల్మీకిలతో ఒకమాడు పత్రికప్రకటితమున
చున్నది. అంగ్రసాహిత్యోదవమానము కంఠము కట్టి
గట్టిగ పోలుపడవలసిన యాపత్రికను ముమ్మందు సకాల
మున నుచిత్రించి ప్రకటించుట పరిమత్తువారికి విధియని
తెప్పక రెప్పను.

వజ్రాయుధము, రెండవసంపుటము,
నాల్గవసంచిక.

ప్రకాశకము:—
'ప్రపాథవాక్యకరప్రకంఠం.' ఇది ప్రకంఠకారు;
నిరూపము.

వాక్యములు... ముమ్మందు ప్రకటించునట్లు 'అగ్రసాహిత్యోదవ
రవావాసావళిది యుపాధామలు, ఈయపాధా
మగినవాంధ్రసాహిత్యముపై కేరెన పంపకాత్రి.

'మొదటిసంపుట మొదటిసంపుట'
అంగ్రసాహిత్యపరిమత్తువారు ప్రకటించునట్లు
వాక్యములు... ముమ్మందు ప్రకటించునట్లు

అను చిన్ని పాత్రముపై విమర్శనమిది. సశేషము.
ఇంతవఱకు... "సత్యములు
సంపాదముల ఏతస్యహాళోపరిశోధనమునకు దగిన యవ
కాలము వాతావరణమునకు చేరి, పరిమళమునకు చేరి
లేని గ్రంథములై పుష్కలమునను, సుమలయవలె
నమవ్యయలావినయమునను రగిన శ్రుతేషి గ్రంథములే
పరామార్గమగుటకు దోషవృద్ధి గలుగుదును." అని వ్రాసి
యున్నారు. ఇట్లయాచితముగ పారస్పరీపక్షకు కంక
... గలిగించి నిఘంటుకౌర్యాలయమునా... రెల్లవిగముల పీరి
సాహిత్యమును బడయుట కడంగడు సముచితమేకాని
పీరు మఱియొక్కనో "అపకల్పభయం నాస్తి అపల్ల
చార్యసన్నిధౌ" యన్నట్లు మచ్చుపదముల యచ్చుపాట
మిది నే యుచ్చుమును బాచ్చెమును మచ్చునకేనియు నిచ్చి
... కాండ్రు లిచి కెట్లుపచ్చిన నట్లచ్చుకొన వచ్చుగాక.
అచ్చుయగ భాషాస్వచ్ఛత మెచ్చుపనికి ప్రచ్చువార
లందరి పారసాచ్చెముల గప్పిచ్చునరా దను నిచ్చును
మచ్చునకు కొన్ని యాక్షేప... నిచ్చుట కచ్చిగ నేను
సచ్చెములు మచ్చురమునకు గాక యెచ్చరమునకే
యనియు, నచ్చును నీచ్చుచ్చునుటనకును కొకమచ్చు యేని
వాటిల్లకుండే జాచు నిచ్చుగాక మఱయెందు కచ్చిని
యుగాదనియు మచ్చుపదములవారచ్చుకొనదురు గాక!"
అని వ్రాసినట్లు లిమ రెనినాచార్యమును నిఘంటువు
నయ కిచ్చింపకుండి మాత్రము మాచుకొనుట
శ్రేయము.

'అంగ్రభాషామతానన ఖండనము.' ఇనుకటి పంచి
కలో బ్రాంధ్రమైనది. ఇందు సశేషము.

ను జాతె
సంపుటము ౧, సంచిక ౫. ప్రణాపునిజారు,
హైద్రాబాదు.

ఇందు 'కానదులు' అను క్తిక్రమ, హైదరా
బాదు అంగ్రపరిశోధకసంఘమువారు రెన్లనారి సంఖ్య
... ప్రకటించునట్లు

అంగ్రభారతి
రెండవ సంపుటము, రెండవ సంచిక, ముద్రీపట్టము.
యధాప్రకారము కగిలు, పద్యాలు, ఒకటి రెండు
-రిచివాసాలు ఇందు ఉన్నవి.

సాధిప్రాయవిశేషములు

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

వేదాధ్యయనమును 'హరిః ఓమ్' అని
 ఉపక్రమించి 'ఓమ్ శాంతి శాంతి శాంతి' అని
 ముగించుట నిష్ఠసాక్షివదాయము. అధ్యయన
 మునుచువలె బయటి కర్మయోగమును నిలి
 వన్నామహర్షణతో కాశ్యోపక్రమమును శా
 ముటయును, శాంతిహోమముతో కర్మయ
 ముగించుటయును నవనాశివస్థము. ప్రవృత్తి
 వాయువేగ మనోవేగములతో పరువులిడు
 మున్నను శాంతిని గోరుచున్నది. గ్రీష్మము
 వర్షగమనమును గోరుచున్నది. మహాత్మా
 యములు అట్లే ప్రశయనములందు సుఖములను
 వున్నది. నిరంధము ప్రవృత్తియును తాత్కాలిక
 లోకముగనున్నది నను శాంతి ప్రపంచస్థితికి సహ
 జావృత్తియన్నది. గాంధీమహాత్ముడు సవా
 తలమైన శాంతి సందేహమును లోకమును
 విరంధము వాడ నున్నను సందేహమును నలు
 వాటువడిన ప్రపంచమునకు శాంతిసందేహము
 దుగ్ధాహ్యముగ నున్నది. త్రికరణనుష్ఠన
 శాంతి సారాధిని అట వర్ణిమాన ఓర్వీతులగు
 దుస్తకముగనున్నది. శ్రీ హరిశ్చంద్రమును శ
 నాధికారిములును, శాంతివాచమును సందేహ
 మును వాక్రమించి శాంతిసందేహమును నిర్దిష్ఠ
 ము చేయుచున్నది. బాజ్యసత్త్వికలు, శ్రీమం
 తులు, నాయకులు శాంతిపర్యములను కౌశిం

[illegible]

వెలులించుచున్న రాజునకు ఎరిద్యులను
మును దిక్కురెడ నేయుచున్నది.

* * *

విశేషవృత్తాంతములు

బ్రిటిషు మంత్రివర్గము రుష్యా సామ్రా
జ్యమునకు పంపిన పత్రమునందు రాజు
శ్రీమంతుడని. పత్రమునకు రుష్యా
రాజును స్వీకరము చేయుటయును, రుష్యా
రాజులకునును కేంద్రముచేయుటయును అను
చిరకార్యములని ప్రాజ్ఞలు గ్రహించ గలిగె.
అట్లేను పాను ప్రతిభ వామ్యచేయించు
కుశలతముల నదృశ్యముగ వర్ణించెడి. సోవి
య ప్రభుత్వము నన్నునన్ను ముఖ్యముగా
ములైనను బ్రిటిషు ప్రభుత్వము నన్నునన్ను
గానికొర్రులు నిన్నునన్నును ముఖ్యముగా
రైకోఫుగాను ప్రకటించుచున్నారు. బ్రిటిషు
ప్రభుత్వ వాదమునునున్న రాజ్యప్రభుత్వము
మహావైద్యమునకు బాధించుచున్నది. పా
నాటుచున్నదని రైకోఫు గారు తెలిపినభావము
చిరకాలముననే సార్థకముగాగలదని బ్రిటిషు
రాజ్యాంగ వాదమునకును స్వీకరించుట
వలసి. బ్రిటిషు ప్రభుత్వము దీని, అట్లు,
వారీకము, నిరసనము లేదు. ఇది
నిరసనను బట్టి ప్రభుత్వము ప్రాజ్ఞముగా
వ్యాపిమును గూడించుచున్నది. చిరకాలము
కు ప్రాజ్ఞులవాము దీనిను వ్యాపిమును
ఈప్రభుత్వకు నున్న ప్రతిపక్షము. నిరసన
మునకు విస్తృతవిభాగము చేయబడినది.
బ్రిటిషు ప్రభుత్వము సామ్రాజ్యమునకు కేంద్ర
నిరసనను నిరసనమును, కేంద్రమునకు

వ్యాపిమును కేంద్రమును నిరసన, మును
నిరసనమునున్నది. కేంద్రముకు స్వా
ప్రభుత్వము కేంద్రమును, కేంద్రమును
లను నిర్మాణించుటయును వర్తమాన బ్రిటిషు
రాజ్యాంగకారులకు పరిమంత్రిముగ నున్నది.
పానాటుచున్న కేంద్రము ప్రభుత్వము
సామ్రాజ్యమునకు వర్తమానరాజునీతి కేంద్ర
కరము గాదు.

బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువట్ల ప్రపంచము
సంపదించును ప్రతిఘటనను బయలుదేరు
చున్నది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునకు మర్క
న్దానములైన ఈప్రభుత్వ, ఇండియా మునల
గుడేశములందశాంతి పెరుగుచున్నది. నిర్బం
ధితులవట్లను, రాజ్యాంగ సంస్కరణములవట్ల
ను విటర్నినుప్రభుత్వ వ్యక్తిము చేయుచున్న
నిర్దిష్టభావము భారతీయులు వ్యాధయమును
దు నిరాశను గలుగజేయుచున్నది. దేశము
నందు కుట్రలులేవని విటర్నినుప్రభుత్వ వంగీకరిం
చును. వ్యాపిమును మహావైద్యమును
రాజునీతిగాని, న్యాయాచరణముగాని కాదా
లది. భయము భక్తి లేని ప్రభుత్వమునకు
న్యాయముతో నిమిత్తమునడుగదా! సుఖ
సుఖద్రవ్యసుగానిని విడుదల చేయుటవలన
గలుగని రాజ్యవిప్లవము శేషించినవారిని విడు
చుటవలన గలుగజాలదు. రాజ్యాంగ సంస్క
రణము విచారణ విషయమై తనకేమియును
తెలియదని నటించిన ముక్తి ప్రజ్ఞను వర్ణించు
టకు కేంద్రమునకును విటర్నిను ప్రభుత్వముగా
దు. భారతప్రభుత్వమును ప్రాణములేని బా
మ్మనునలె నాదించుచున్న బక్కినుపాను

వింటుంటున్న ప్రభువులకు లోకమునకంతకును వెల్లడియైన విషయము తెలియదని యెవరు నమ్మగలరు? వేలకొలది వేతనములను గైకొనెడి మంత్రు లేదేశమునందును నిట్టి దౌర్భాగ్యస్థితి యుండుండజాలరు. అంతఃకలహముల కాలవాలమై శాశ్వతమైన భరతవర్షమున కీదౌర్భాగ్యస్థితి సహజావస్థగ నున్నది. బ్రిటిషు రాజ్యాధికారులు పరాధీన రాజ్యములకు చూపుచున్న నిర్లక్ష్యభావమునే స్వదేశమునందు కార్మికపక్షమునకును జూపుట ఆత్మ వినాశమునకు గారణము గాగలదు.

* * * *

వర్తకసంఘ శాసనము

యూరపురాజ్యములందు గ్రేటుబ్రిటను యోగక్షేమములు పరిశ్రమలమీద నాధారపడియున్నవి. పొగ్గు, ఇనుము, బట్టలు, యంత్రములు, నౌకలు మొదలగు పరిశ్రమలు బ్రిటిషుప్రజల యోగక్షేమములకు మూలాధారములై బ్రిటిషుద్వీపముల సంపన్నత్వమునకు దోడ్పడినవి. ఈ పరిశ్రమలందు ధనస్వాములకును కార్మికులకును నిరంతరము సంరంభము గలుగుచున్నది. ఈసంరంభమునందు ధనస్వాములకుగల ప్రభుత్వాదరణము, కార్మికులకు లేకపోయినను కార్మికుల సంయోగబలము ధనస్వాములకు భయభ్రాంతులను గలుగజేసినది. ఏబదేండ్లనుండియును కార్మికసంఘములు పనివాదకు గడించిన ప్రయోజనములను నిర్మూలము చేయుటకు బాల్డువిను ప్రభుత్వము వర్తకసంఘ శాసనమును నిర్మించుచున్నది. కన్సర్వేటివు ప్రభుత్వము శాసనని

ర్మాణవిషయమునను చూపుచున్న పట్టుదల యసహ్యమై మహాసంరంభమునకు సాధనముగాగలదు. కార్మికసంఘశాసనము, రుష్యా సంధివిచ్ఛేదము, చీనా దండయాత్ర, పరాధీన రాజ్యములందు నిర్బంధములు ప్రపంచమునకు సంప్రాప్తముగానున్న మహా సంక్షోభమునకు సూచనలుగ నున్నవి. బాల్డువిను ప్రభుత్వము నిర్బంధసాధనముల మూలమునను బ్రిటిషుసామ్రాజ్య ప్రతిభ నుద్ధరించుటకు బూనుకొనుట స్వాతంత్ర్యయుగమునందు నిరర్థకముగాని సార్థకముగాదు. మహాసంగ్రామము ముగిసి పదేండ్లు గడువకమునుపే సంగ్రామ ప్రయత్నములకు బూనుకొనుట మహాసంక్షోభమునకు గారణము గాగలదు. ప్రపంచమునకు 1929వ సంవత్సర ప్రాంతములందు గలుగనున్న మహా సంక్షోభమును నివారించుటకు పరమేశ్వరుడు బ్రిటిషురాజ్యాధికారులకు జ్ఞానోదయమును గలుగజేయుగాత!

* * * *

భారత రాజ్యాంగములు

భారత రాజ్యాంగములస్థితి అయోమయముగనున్న విషయము దినదిన ప్రవర్ధిమానం బగుచున్న యంతఃకలహములును, నిస్సహాయస్థితియును, నిర్బంధములును విశేషము చేయుచున్నవి. శాసనసభలకు గలిగిన విరామము కార్మికుల స్థాయిసంఘసమావేశమునకు ద్వేషమును గలుగజేసినది. పొంబయియందు గూడిన స్థాయిసంఘసమావేశమునందు స్వరాజ్యవాదులకు యథోచితసహకారవాదులకు, బహిష్కారవాదులకు రోషావేశ పూరితములైన వాగ్వి

వాదములు పెరిగినవి. స్వరాజ్యపక్షమునకును, బహిష్కారపక్షమునకును గోహతి తీర్మాన విషయమునను చెలరేగిన భేదాభిప్రాయములు సిద్ధాంతఖండనమునందు గాక వ్యక్తిదూషణమునందు పరిణమించుట దేశమునకు సంప్రప్తమైన దుర్దశను విశేషము చేయుచున్నది. నాయకులు దాతృవిశ్వాసమును, పరస్పరవిశ్వాసమును సంకుచిత రూపమును దాల్చినవి. నాయకులకును, అనుచరులకును ప్రతిపక్షులందు రక్షణాన్వేషణము జేయుటయును, దోషోపాసణము జేయుటయును పరిపాటియైనది. అసహాయోద్యమారంభమునం దుచ్చస్థానము సర్పిష్ఠించిన దేశధర్మలక్ష్యము సంకుచిత రూపమును దాల్చివ్యక్తిదూషణలందును, సాంఘికకలహములందును పరిణమించినది. ఇపుడు 1920 వ సంవత్సరపుస్థితి లేదని వగచుట గతజలశేతుబుధనముగ నున్నది.

గయాకాంగ్రెసువరకును నడచిన కాల ప్రవాహమును నాయకులును, అనుచరులును గమనించుట యవసరము. స్వరాజ్యపక్ష నాయకుడు దేశబంధుదాసు ప్రతిపాదించిన ప్రతిష్ఠంభనము గోహతి కాంగ్రెసునందు దాల్చినది యథోచిత సహకారరూపమును. గోహతి కాంగ్రెసు చేసిన తీర్మానము పరస్పరవిరుద్ధభావములతో నన్ముఖితమై యున్నను శాసనసభా ప్రయోజనముల నాశించు చున్నది. గోహతి తీర్మానము స్వరాజ్యవాదులకు శాసనసభలయందు గలుగజేసిన యవకాశములను బహిష్కారవాదు లొకవిధమునను, స్వరాజ్యవాదులు వేరొక విధమునను

సమన్వయముచేయుట కవకాశములు గలిగినవి. భిన్నలక్ష్యములు గలపక్షము లొక విషయమును సమానదృష్టితో జూడజాలవు. ఒక పక్షమునకు శాసనసభలు నిర్బంధాలయములు; రెండవపక్షమునకు శాసనసభలు దేశప్రయోజనములకు సాధనాలయములు. బరంపురంము, బెజవాడ, నెల్లూరు, రాజమహేంద్రవరము మొదలగు ముగ్ధునిపిఠలు సంఘములందనహోయవాదు లధ్యక్షులుగనున్నారు. శాసనసభలయందు స్వరాజ్యవాదులు సహకారధర్మము నవలంబించు చున్నారు. అధిపతీనమునకు హద్దులను నిర్ణయించుట సాధ్యము గాదు. వర్తమానదుర్దశ కొకరిని బాధ్యులనుజేయుట న్యాయము గాదు. భిన్నపక్షముల నాయకులొండొరులను నిందించుకొనుట ధర్మచ్యుతికి సాధనం బగుచున్నది గాని ధర్మ సంరక్షణమునకు సాధనంబు గా కున్నది. కార్యనిర్వాహక సంఘము చేసిన తీర్మానమువిషయమై ప్రతికలందును సభావేదికల యందును బయలుదేరిన నిందారోపణములు ప్రజాహృదయమునం దన హ్యతను గలుగజేయుచున్నవి. నాయకులు చూపుచున్న కోపావేశములు పరమాసర్థములకు గారణంబులగుచున్నవి. ప్రజావిశ్వాసమును బడయుటకు నిగ్రహానుగ్రహముల వలెను కోపోద్రేకములు సాధనములు గావని నాయకులును వారియనుచరులును గ్రహించి ధర్మరాధనమును జేయుదురుగాత!

బొంబయి స్థాయిసంఘమునం దంకురించిన భేదాభిప్రాయములు వ్యక్తి దూషణములందు బరిణమించుట సంతోషకరము. శ్రీని

వాసయ్యంగారు, ప్రకాశముగారు, హార్షిమను
గారు వారి శక్తికొలది దేశసేవను జేయుచు
ప్రజల మన్ననలను బడయుచున్నారు. దురభి
మానమును పెంచి దేశమును దురాగ్రహపూ
రితము చేయుట యనర్థదాయకము గాని ప్ర
యోజనకరము గాదు. ఈ నిందారోపణలు
గాంధీమహాత్ముని మీదను సయితము ప్రస
రింపజేయుట దేశమునకు సంప్రదాతమైన య
థోగతికి నిదర్శనముగ నున్నది. కాంగ్రెసు
కార్యనిర్వాహకసంఘము తెలిపిన యభిప్ర
ాయమును స్థాయిసంఘము మార్పుట కవకాశ
ములు గలవు. ప్రత్యేకముగ గూడనున్న కాం
గ్రెసు స్థాయిసంఘ మేమి తీర్మానమును జేసి
నను భిన్నపక్షములవారును వారిదృష్టిని అభి
శంసనవిధానము నుండి కార్యనిర్వాణమునకు
బూనుకొనుట శ్రేయస్కరము.

* * * *

హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము

సాంఘిక ప్రయోజనములును, సాంఘిక
ద్వేషములును దేశమును కీలాభిలము జేయు
చున్న సమయమునందు వివిధసంఘములకు
సంయోగమును గలుగజేయుట స్వరాజ్యపక్ష
మునకు మొదటిమెట్టుగ నున్నది. సంయోగ
ములేని స్వరాజ్యము స్వప్నదృశ్యముగ
నుండగలదు. గాంధీమహాత్ముడు
స్వరాజ్యమునకు హిందూమహమ్మదీయ సం
యోగము ముఖ్యవసరమని చేసిన
నిర్ధారణకు గతసంవత్సరానుభవము మహా
వ్యాఖ్యానముగ నున్నది. హిందూమహమ్మ
దీయనాయకులు భిన్నపక్షములందు జేరి గలు

గజేసిన సంయోగము హృదయవేదనను గలుగ
జేసినది. బొంబయియందు స్థాయిసంఘ మా
మోదించినతీర్మానము ప్రత్యేకము గాకపోయి
నను హర్షింపదగియున్నది. ప్రత్యేకనియోజక
వర్గము నేర్పాటుచేయుట భారతజాతీయ నిరా
ణమున కొకమెట్టుగ నేర్పడగలదు. వర్తమాన
సందిగ్ధసీతీయందు, సంయుక్తనియోజనములందు
స్థానములను నిర్ణయించుట రెండుసంఘము
లకును సాహచర్యమును విశ్వాసమును గలుగ
జేయుటకు సాధనము గాగలదు. బొంబయి
తీర్మానము వెంటనే హిందూమహమ్మదీయ
సంయోగమును పరిశక్వము చేయజాలకపోయి
నను సంయోగమునకు తోడ్పడునని యంద
రును నంగీకరింపవలయును. హిందూమహమ్మ
దీయులకు రాజ్యాంగములందు సంయోగ మే
ర్పడునపుడు మేళతాళాదులసమన్వయము నిర్ణ
యించుట కవకాశము లేర్పడగలవు. హిందూ
మహమ్మదీయసంయోగము స్థిరపడుటకు రా
గల కాంగ్రెసునకు జాక్వరు అన్సారిగారి
నభ్యుత్థునిగ నెన్నుకొనుట ధర్మము. పత్రి
కలయందును, సభావేదికలయందును నిర్మా
ణకార్య విధానము ప్రత్యేక మగుచున్నను
ఆచరణమునం దపరూపముగనున్న విధమును
దేశపరిస్థితులు విశదముచేయుచున్నవి. నాయ
కానుచరులకు వాగ్వాదములందు గలయుత్సా
హము కార్యాచరణమునందు గనుపడికున్నది.
ఈ సందిగ్ధ సమయమునందు గాంధీమహాత్ము
డనారోగ్యస్థితియం దుండుటయును దేశదా
ర్భాగ్యము.

* * * *

గాంధీమహాత్ముడు - శాంతి సందేశము

ప్రపంచశాంతికిని, స్వరాజ్యసిద్ధికిని గాంధీమహాత్ముడు పదేపదేసిన సత్యాగ్రహము రూపాంతరమును పొందుచున్న విధమును ప్రపంచపరిస్థితులును, భారతదేశ వ్యవహారములును విశదము చేయుచున్నవి. గాంధీమహాత్ముడు పదేపదేసిన సత్యాగ్రహమున కార్థాన్నిగ్రహము, త్యాగము బీజములు. దార్జన్యరహితమైన సహాయనిరాకరణము సత్యాగ్రహోన్మాదమునకు సాధనముగ నున్నది. మనోవాక్యాయకర్మలను దార్జన్యమును విస్మరించిన మహానుభావులు సత్యాగ్రహనీతిముననుష్ఠించుట కధికారులు. ఈయధికారమును బడయుట కవసరమైన శిక్షణ విధానమును మహాత్ముని సత్యాగ్రహచరిత్రము విశదము చేయుచున్నది. ఇప్పుడు దేశవ్యవహారములందు సత్యాగ్రహోన్మాదమునందు సత్యములు పైమై ఆగ్రహము మిగిలినది. అసహాయోద్యమము పేరునకు నిలిచియున్నను సహాయరూపమును దాల్చి రాగ ద్వేషపూరితమై యొప్పుచున్నది. మహాత్మునియన్వేషిత సత్యాగ్రహమునకు సాధనభూతమైన నిర్మాణకార్యవిధానమునకాటంకమునుగలుగజేయుచున్నది. నిర్మాణకార్యవిధానమున కవసరమైన సాధన సంపత్తిదుర్లభముగ నున్నది. ధనము లేదు;

కార్యనిర్వాహకులు లేరు; శాంతివాతావరణము లేదు. మహాత్ముడు తంతుకారసంఘాధిపత్యమును శ్రీయుత జమ్నాలాబుబజాజుగారి వశముచేసి విశాంతిని గైకొనుచున్నాడు. సత్యాగ్రహపీఠాధిపతులు, సహాయనిరాకరణ ముత్తోపాసకులు యథేచ్ఛముగ ధర్మోపదేశములనుజేయుచు ప్రజలయందు సంశయభావములను వ్యాపింపజేయుచున్నారు. నాయకులయందును, సంఘములందును ప్రబలుచున్న భేదాభిప్రాయములు, వాగ్వివాదములు ప్రజలయందు తాపాహమును సంతోచితముచేయుచుండ, కార్యపరాజ్ఞుత్వ మేర్పడుచున్నది. భారతీయులకు దుఃఖానుభవము పరిపక్వముగా సంతోషరకును జ్ఞానోదయము దుర్లభముగ నున్నది. నిరంకుశప్రభుత్వమునకు భారతీయుల యంతఃకలహములు పరమానందమును గలుగజేయుచు స్వరాజ్యాశయమును నిర్లక్ష్యము చేయుట కవకాశము లేర్పడుచున్నది. వర్తమానసంఘిసమయమునందు స్వాతంత్ర్యోదయమునకుగలుగుచున్న యాటంకములన్నియును కాలాంతరముననుపోయి, స్వాతంత్ర్యవికాసముగలుగుటకు భారతీయులు వ్యవసాయపరాయణులై భగవదనుగ్రహమునకు పాత్రులగుదురు గాత!

